

Sas István

A KÁVÉHÁZI ASZTAL MELLETT NEM SZÜLETNEK KÉPEK

Beszélgetés Gecse Árpád festőművésszel

- Művész Úr! Önt egy egész élet köti a jáász földhöz és Alattyánhoz. Hogyan kerültek a Gecsék erre a vidékre?

A családról már 1600-tól kezdve van feljegyzés. Őseim nem Alattyánban születtek, a Gecsék székhelye Füged volt, olyan bocskorosok voltak, hétszilvafások. Nem volt sok földjük, 30 hold, 50 hold, ennyi-annyi. Az ükapám 1760 körül lett a helység nótáriusa. Az anyakönyvbe úgy van beírva, hogy Sztefanusz Gecse - mert még akkor latinul írták be berényi ferencrendi barátok.

A családban hallottak szerint egyszer lejöttek Berénybe - mert itt voltak a cifra szűrösök - bundát venni, Gecse Mártonnak az ükapámnak. Ő a lányát is elhozta, neki is vett egy kis ködmönkét. A vásárban pedig valahogy összehozta a sors ükapámat egy szép lánnyal. Végül aztán az lett a nóta sora, hogy ükapám hívta őt Fügedre, de nem ment. Hát ha Mohamed nem megy a hegyhez, a hegy megy Mohamedhez. Így jött az ükapám ide Alattyánba.

- Maga a Gecse is egy nagyon régi név. Jól tudom ?

A Pallas lexikon szerint Árpád-kori ős magyar személynév, fejedelmet jelentett, s a Géza első alakjai között: Gileha, Geha, Géha, Gécse, Gecse - találhatjuk meg. Sokszor jegyeztem meg élcelődve azt is, hogy az én családom kertjében töltötte Jézus Krisztus az utolsó éjszakáját a Gecsemáné kertben.

- Az ősök után szeretném saját életútjáról faggatni. Hallottam, hogy már fiatal korában kivételes tehetsége volt a művészet iránt, de mégsem a művészetek tanulmányozásával kezdte.

1900-ban születtem Alattyánban. Itt jártam elemi iskolába, majd Berénybe kerültem, ahol elvégeztem a gimnáziumi 8 osztályt. Éppen az érettségi után tört ki az első világháború. 1917-ben pedig így is, úgy is sor alá kerültem volna, s mivel lehetőség kínálkozott, jelentkeztem Bécsújhelyre a Katonai Akadémiára. Ott majdnem két és fél évig Mária Terézia katonái között voltam. Az első évben rendes katonaként, a másodikban pedig huszárként szolgáltam. Amikor vége lett a háborúnak, átjöttem Budapestre, a Ludovika Akadémiára. Ott éltem meg az 1919-es ellenforradalmat, amit a Ludovikán csináltak, majd jobbnak láttam elillanni. Itthon a nagybátyám vitt át Apátiba Vágó Pálhoz, akivel megyebizottsági tagként jól ismerték egymást. Protezsálása nyomán nála találtam menedéket, nem kellett bevonulnom a

kommunistákhoz, ahol golyófogónak használtak volna a románok ellen. Vágó Pálnál laktam egy fél évig. Szívesen látott, mert így nem magában volt és nagy kedvet kapott a festéshez, együtt festettünk vele a műteremben.

Amikor vége lett ennek a zavaros időszaknak utolsó éves huszártisztként kiváltam, és átléptem a Horthy által alapított Nemzeti Hadseregbe. A Dunántúlra vezényeltek, a szerződés szerint öt évig kellett volna szolgálnom. Ez ugyancsak nyugtalanított, hiszen öt év az nagyon hosszú idő. Szerencsémre sok volt a tiszt, így könnyen kaptam engedélyt a Honvédelmi Minisztériumtól a leszerelésre. Abban a pillanatban úgy ugrottam, mint a bolha.

- És ekkor váltott művészi pálya irányába. A főiskolás évek alatt kikkel találkozott, kik voltak a tanárai?

1920 tavaszán felvételiztem a Képzőművészeti Főiskolára. Háborús időszak volt, így az első évet négy hónap alatt végeztem el.

A főiskolán Balló Ede kiváló arcképfestő és világhírű másoló restaurátor volt az első mesterem. Ilosvai Varga István ajánlott be hozzá - akinek az apja Berényben volt valamikor főszolgabíró - és neki köszönhetem, hogy kitűnően tudom a festés mesterségét.

- Fiatal éveikhez kötődik a Jászapáti Művésztelep is. Úgy tudom, hogy épp a Képzőművészeti Főiskola támogatásával, Vágó Pál tanár - szervezett ott nyaranta művészeti alkotótelepet, ahol Chiovini Ferenc és Ön is a résztvevők között voltak.

A minisztérium hozott akkoriban egy rendeletet, miszerint a főiskolai-műtermi munka mellett a természetben is festenünk kellett. A Jászapáti Művésztelep ennek a kultuszminiszteri rendeletnek köszönheti létét. Aki hegyek közé akart menni, az ment Miskolcra és festette az Avast, mi pedig 1935-ben Apátiba jöttünk. A főiskola csak a modellpénzt tudta fizetni, Apáti és környéke, Jászszentandrás, Jászkisér közössége pedig csülköket, sonkákat, babot, borsót adott, így biztosítva volt az ellátásunk. Ráadásul Apáti rendelkezésünkre bocsátotta a sporttavi uszodát. Ott egy nagyon szép épületben főztek ránk. Előbb a művésznövendék lányok vállalták a főzést, de pár nap múltán felmondtunk nekik, és kiraktuk a szűrűket a konyhából. A telep hivatalos vezetője Bosznay István volt, Vágó Pál pedig amolyan eszmei-lelki instruktora az egésznek.

- Akad itt még olyan képe, ami ebből az időszakból való?

1922-ben, másodéves főiskolás koromban festettem ezt a lovat, amelyet rögtön meg is vettek. Azt a tehéncsordát ábrázoló képet pedig a Rákosi korszakban. Kimentem kerékpárral a közeli pusztára, s éppen akkor hajtották az állatokat a kúthoz itatni. A határban festettem azt a délibábos pusztát is, amit a főváros vett meg. A délibáb a Jászságban ritka! Alattyánban volt,

meg Kiséren is láttam egyszer. Vágó Pál, amikor nála voltam, átvitt Jászkisérre. Ott láttam aztán valami csodálatosan szépet, a fordított délibábot. A templom fejjel lefele, tótágast állva látszott. Nagyon szép volt.

- A főiskola után – a kor szokásainak megfelelően - külföldi stúdiumok következtek. Kérem beszéljen nekem a külföldön eltöltött évekről!

1924-ben elvégeztem a főiskolát. A befejezés után mindenki külföldre igyekezett. Voltak akik Párizsba mentek, én viszont a művészetek Mekkáját óhajtottam látni. Olaszországba kerültem, Velencébe, az ottani képzőművészeti akadémiára. A főiskolától kapott ajánló levelemmel Vincenzo di Stefani mesternél jelentkeztem, aki felvett egy évre. Az akadémia évi kiállításán szerepelt egy képem. Nagyon szép volt és nagyon sokat láttam ott. Megkedveltem az olaszokat és ők is kedveltek engem. Valamennyire már katonaként is beszéltem olaszul, így egész jól elgagyaráztam. Barátaim Tónió-nak hívtak, mert az Árpádot nehezen tudták kimondani. Máskor ugrattak: neked olyan jó nyelvérzéked van, hogy meg kellene ismerkedned lányokkal. Ők biztosan megtanítanának olaszul! – mondták. Én sem voltam rest és szót fogadtam nekik. A Szent Márk téren sétálgattam és eszembe jutott a „jó” tanács. Észrevettem két csinos lányt, odamentem és bemutatkoztam. Előadtam, hogy ez és ez vagyok, frissen végzett magyar festőművész növendék és most nagyon szeretnék megtanulni olaszul. Kérem, vállaljon fel valamelyikük! - Nagyon meghatóan és őszintén beszélhettem - nemhiába voltam huszártiszt - mert az egyiknek megesett a szíve rajtam. Felajánlotta, hogy három nap múlva a Szent Márk templom előtt újra találkozhatunk.

Úgy is történt. - Mit tanult már a kollégáitól? - kérdezte. Kedves kisasszony, kérek egy csókot, - mondtam. Rám nézett. - No, magát is jóra tanítják a kollégái, - már most többet tud a kelleténél. Adott egy csattanósat, és sarkon fordult.

- A szakmában és a szebbik nemnél elért biztató sikerek ellenére mégis hazajött a Jászságba. Mi vonzotta igazán?

Itthon is jöttek a sikerek. Berényben a Lehel Szállóban volt kiállításom, amin megjelent a város és a környék krémje, orvosok, ügyvédek és más előkelőségek. A jelenlevők közül mégis egy nagyon szép lány okozta a végzetemet. Piros rózsát is szorongatott a kezében, amit nekem átadott... Akkoriban pedig úgy terveztem, hogy Párizsba megyek... Ehelyett eleinte hintóval jártam udvarolni Jászberénybe. Fiatal ember volt a kocsisom, s mentek vigasztalni a lányok, amíg rám várakozott. Időközben aztán úgy határoztam, hogy a kocsist otthon hagyom. Helyette lóhátra ültem, mert nem akartam házasságom előtt keresztapa lenni. Huszártiszt voltam, két nyergem is volt és így egy évig jártam be lóháton. Alattyán-Berény oda-vissza

32-33 kilométer, kiszámoltam, a vőlegénységem alatt 4800-at tettem meg lóháton. Sokszor nyeregbe ültem éjszaka is, akár el is alhattam, mert olyan okos volt a ló. Ha valami jött, vagy nyúl szaladt át előttünk, horkantott egyet. Fölébredtem, újra megfogtam a kantár szárát, aztán a nyakamba akasztottam és nyugodtan mehettünk tovább.

Máig emlékszem egy szüretre, ami része lett a vizitnek. Akkoriban a szüret nem volt szüret birkapörkölt nélkül. Nagyon finom birkapörkölt szagot éreztem, csurgott a nyálam. Elég az hozzá, a vizit alkalmával a későbbi anyósom megkínált birkapörkölttel. Így azután leragadtam, lépre kerültem. Nagyjából nekik is ugyanannyi földjük volt, mint nekünk. Szőrét, szőrével, összevalók voltunk. Hatvan évig éltünk együtt megértésben...

- Térjünk még vissza a szolnoki Művésztelepre, a húszas-harmincas években nagy művészek fémjelezték a telepet

Az akkori magyar festészet legkiválóbbjai: Fényes Adolf, Zádor István,, Szlányi Lajos, Szüle Péter, Zombory Lajos, Vidovszky Péter, mind ott dolgoztak. Én is több évig festegettem velük. 1926-ban Szolnokon 20 képet és 6 rézkarcomat láthatták a tárlaton. A kiállításra eljött Babits Mihály is, akit mint költőt is nagyon szeretek. 1927 telén Pesten a Múcsarnokban kapott helyet a 25 éves szolnoki Művésztelep jubiláris kiállítása. Telepi szomszédom a meglehetősen rosszmájú Zombory egyik napon eképpen érdeklődött: Gecse! Járt-e már Pesten a kiállításon? - Nem voltam, a jövő héten akarok felmenni – válaszoltam. - Akkor nem tudja mi újság? – kérdezősködött tovább. - Képzelve, a Székesfővárosi Múzeum megvásárolta a Pusztai c. képét! - Mindez pontosan a Zagyva hídon történt, amikor festeni indultam. Másnap viszont rögtön felutaztam Pestre és örültem a sikernek.

Időközben édesanyám meghalt, s édesapám már akkor 80 fele járt. Ott volt a sok föld, a ház. Ez nagyban hozzájárult ahhoz, hogy hazajöttem.

- Alattyanon rendezkedtek be, gyarapodásnak indult a család.

Nagyon boldog ember voltam, mert 1930-ban született a lányom, 1936-ban pedig a fiam. A fiam nagyon nehezen lett meg. Elmesélhetem?

- Hogyne. Látom az arcáról, hogy nem szimpla történetet akar megosztani velem.

Feleségem igen vallásos családból származott, be-bejárt az apácákhoz is. Az egyik apáca rábeszélte, hogy menjünk ki Máriacellbe. Javasolta, hogy menjen el a híres templomba, és térdeljen le a bejáratnál balra Szűz Mária ezüst oltára elé, mert ott csoda szokott történni. Nem igazán hittem a javallatban, de egy fiút én is szerettem volna így kötélnek álltam. Beültünk a - kis apósi segítséggel vett – autónkba és elutaztunk Máriacellbe. Az oltár előtt feleségem imádkozott, én pedig térdeltem mellette – nem igazán meggyőződésből - részt

vettem az áhítatban. Mit ad isten, egy év múlva 1936-ban megszületett a fiam. Orvosok és professzorok nem tudtak segíteni, Máriacell viszont segített. Sőt ma is segít! Ha én azt mondom, Szent Szűz Mária segíts rajtam, adj valami pénzt, mert elfogyott, akkor három napon belül valaki küld egy részletet vagy jön egy képvevő.

- Időben közeledünk az újabb háború felé. Művész Úr életében mit jelentett a második világháború? Egyáltalán a művész hogyan él meg egy háborút?

1944 őszén, amikor bejöttek az oroszok, a pincében voltunk. A szomszédok is itt voltak, az enyém bolthajtásos, bombabiztos pince volt. Nem érte semmi találat.

Először bejött egy orosz katona. Elkezdett kiabálni: davaj, davaj. Feljöttem a pincéből és oroszul köszöntem neki. Németek felől érdeklődött, mondtam itt nincsenek. Elszedte még a pap aranyóráját is és ezzel odébbállt.

Fél óra múlva nagyon szép sárga hintóval, két lóval beállított két főhadnagy. Az egyiknek hat karóra volt a bal kezén, a jobbon valamivel kevesebb. Hozzánk is bejöttek zabrálni. Az egyik leült, a másik pedig sétálgatott föl-alá. A részegen botorkáló elővette revolverét, és azzal hol a fejemre, hol pedig a szívemre célzott. Nem mertem megszólalni, kínomban abban bíztam, hogy részegségében nem talál el. Egyszer aztán azt üvöltötte nekem: Hogy lehet neked ilyen sok képed, sok könyved? - Ja hudózsnyik - válaszoltam. Ez varázsszónak bizonyult, mert az addig egykedvűen ülő főhadnagy felpattant, leintette a másikat és jobbról-balról megcsókolt. Továris hudózsnyik! – örvendezett újra meg újra. Megmenekültem és megmenekültünk. Ezután tíz tojásból rántottát készítettem a pincéből felhívott legidősebb asszonnyal. Jólaktak, majd elmentek.

Ha jól tudom „megrendeléseket is kapott” az oroszoktól.

Amikor mások is megtudták, hogy itt él egy művész, rögtön jöttek és megbíztak: fesse meg nekik Sztálint! - Festenék, de nincs mivel - válaszoltam. (A festékeim egy részét elástam, amit nem akartam még előszedni.) Erre elmentek Szolnokra, majd Pestre és megérkeztek vászonnal meg egy csomó festékkel. Végül még jól is jártam. Megfestettem Sztálint, amiért a fiam kapott egy pengőt a tisztól. A parancsnok feleségét, az ezredesné is lefestettem. Fiatal, gyönyörű szépasszony volt, kitűnően beszélt németül. Kérlelt, nehogy eláruljam az öregnek, hogy németül beszélgettünk.

- A háború után nagy szegénység következett. Egyáltalán volt alkalma festeni?

Volt olyan időszak, amikor a feleségem elment a boltba, és a boltvezető, - pedig helybeli volt - keresztülnézett rajta, s még azt a fél kiló kenyeret se adta oda. Sokszor csak lángost, vagy kavart tésztából pitét tudott sütni. Pedig a fiam akkor már nagy volt, s mindig éhes.

Néha a zsidók rendelték képet. Sokuknak Auschwitzban elpusztult a hozzátartozója, s megfestették a feleségüket vagy a gyerekeiket.

Egyszer a vejemmel átmentünk Apátiba az ottani tsz-hez almát venni. A tsz-iroda zárva volt, egyszer csak előkerült a szomszéd házból egy kis töpörödött zsidó öregasszonyka. Mondtuk neki, hogy az elnököt keressük. Közelebb jött, meglátott, s felkiáltott: Szent Úristen! Nem hittem volna, hogy még egyszer az életben mi találkozunk! - Miért, hol találkoztunk? – kérdeztem. Hát nem emlékszik? Auschwitzban ott voltunk a kemence előtt. Maga előtt álltam, pont akkor amikor lezárták, hogy már égetnek el többet. Így megmenekültem és hazakerültem – révedezett. Meghagytuk ebben a hitében és nem árultuk el, hogy nekem nem kellett megjárnom Auschwitz-et.

- Később aztán rendeződtek a dolgok. A hatvanas-hetvenes években egyre elismertebb tagja lett a Jászságnak és talán az országnak is!

Szerencsére mindig akadtak olyan emberek a Járási Tanácsnál, később a Járási Hivatalnál, meg a Megyei Hivatalnál, akiknek volt szívük. Ők közbenjártak és minden évben vettek legalább három képet, hogy a Gecse ne haljon éhen.

A hetvenes-nyolcvanas évek végén már akkora becsületem lett, hogy ide kijöttek értem, s autóval bevittek Berénybe tanácsi vagy pártrendezvényekre. - Hogy kerülök én ide, nem vagyok se kommunista, se párttag, se semmi - mondtam. Azt felelte ott az akkori első titkár: Árpád bácsi megérdemli, hogy megtiszteljük. Akkoriban már nyugdíjat is kaptam, s valamennyire könnyebb lett az életünk.

Vállaltam társadalmi funkciót is, igaz rábeszélésre. Így vettem részt egy alkalommal a Hazafias Népfrent országos kongresszusán, ahol Kállai Gyula arról beszélt, hogy a kormány magyar művészetet és nem a külföldit fogja pártolni. A szünetben összetalálkoztam Nánási Lászlóval, aki országgyűlési képviselő volt. Megörültünk egymásnak. Árpád bátyám, gyere bemutatlak Kádárnak meg Kállainak! Először szabadkoztam, mert nem tudtam, hogy jót, vagy rosszat teszek. Kádár, Kállai meg a többiek egy külön teremben voltak. Nem keveredett a korpával a disznó. Elég annyi, hogy akkor jött ki a külön teremből Kállai majd nem sokkal utána Kádár és mindkettőnek bemutatott. Erről aztán fényképes tudósítás jelent meg a Néplapban.

- Térjünk vissza az alkotáshoz és az alkotó társakhoz, hiszen jeles jászsági kollegákkal: Makai Józseffel, Benke Lászlóval, Vuics Istvánnal és Sáros Andrással dolgozott együtt. Hogyan fértek meg egymás mellett, milyen volt a kollegiális, művészi kapcsolatuk?

A jászági festők kiállításain rendre találkoztunk, azokat közösen csináltuk. Közülük igazi jászági csak Benke, ő ott lakott a Bercsényi utcában. Édesapja szabómester volt. Iparművészetit végzett, igen jó templomfestő. Maradandót templomokban alkotott, de jó táblaképeket is festett. Makai talán nagyobb stílű volt, színesen festett, csak hiányzott az akadémiai tudása. Ő vagdosta fel a színeket, de nem mindegyiket a maga helyére. Olyan lendülettel tette mintha én pofont akarok adni és a székbe csapok bele, olyannyira, hogy belefájdul a kezem. Makai gyakran megjelent nálam. Akkor még volt szőlőnk és főleg jó borunk. Ihatott nálam a bánhegyi borokból, amiből jobbak és fiatalabb évjáratú gyengébbek akadtak. Itt lakott valahol egy jásztelki tanyán. Amikor jött bevásárolni, akkor mindig meglátogatott, olyankor borért nem adott pénzt. Nagyon jól kijöttünk egymással. Vuics Pista komoly, visszahúzódo természetű, a Délvidékről származik. Sáros Andrással is jó viszonyban voltam. A fiamat és a lányomat is tanította.

- Művész úr! Miért marad meg jászági festőnek?

Hajdan egy lapot is szerkesztettünk a jászági írókkal, UGAR címmel. A lap felolvasó esteket rendezett, ott én is bemutatkozhattam. Bő félórás értekezést tartottam arról, hogy mi az a varázs a Jászságban, ami el tud dönteni egy teljes művészi életet. Elmondtam, hogy az állam többször felajánlott nekem Pesten ingyen műtermes lakást. Nem fogadtam el. Nem tehettem meg, - a kávéházi asztal mellől nem tudom milyen képek születtek volna.

- A gyűjtemény ahol beszélgetünk ma már lényegében múzeum. Remélhetőleg hosszú ideig fogja emléke őrizni, és méltó otthont adni munkásságának.

Négy-öt éve vette meg tőlem ezt az 1890 körül épült redemptus házat az akkori Megyei Tanács. Az állam, ha jól emlékszem vásárolt tőlem még 20 vagy 25 képet, elég jó áron. Ezen kívül letétbe helyeztem további 70-80 képet, hogy az is maradjon itt halálom után. Sok kép biztosított, mert itt megtörténhet minden. Látja az ablakaim is léccel vannak beszögezve, és mindig a fejemnél van a régi huszárkardom. Az itteni asztalosommal kiköszörültettem. Akár a borotva olyan éles. Én minden reggel kardcsuklóval ébredek. Tudja ezek a huszárvágások, így jobbra-balra. Nagy nehéz, lovassági kard. Nem félek, mitől féljek, hát a betörő nem tud bejönni. Az ajtón biztonsági zár van, azt nem tudja kinyitni. De ha bejön, akkor én már várom, mind a két kezemben karddal. Ha valaki gonosz szándékkal bejön, az nem megy ki. Pénzt amúgy se tartok itthon, ennyi eszem van.

- A fél ország eljött Önhöz Alattánra. Erről a vendégkönyvébe írt kedves sorok tanúskodnak. Történt egy rendszerváltás, átalakult sok minden, többek között a művészet mecenatúrája és

a művészek értékelésének szempontjai. Az Ön személyét, alkotói munkáját hogyan érintette a változás?

Születésnapomra, 1990. június 1-jén Göncz Árpádtól megkaptam a Magyar Köztársaság Csillagrendjét. Jelen pillanatban nemhogy a megyében, az országban is én vagyok az egyedüli, aki ezt kiérdemelte.

Boldog ember vagyok. Az ünnepségen Andrásfalvy Bertalan kultuszminiszter meleg szavakkal méltatott, külön kiemelte: Gecse Árpád a Jászság festője már régen megérdemelt volna egy ilyen kitüntetést. Ezt követően átadta nekem a mikrofont. Kicsit meglepődtem és először megköszöntem a miniszter úrnak, a köztársaság elnökének, a druzsámnak, azután pedig a magyarok istenének, hogy 91 éves koromban ilyen nagy elismerésben részesülhettem. Külön kitértem arra, ha nem érem volna meg ezt a kort, akkor maradt volna számomra a Munka Érdemrend.

Soha nem felejttem el ezt a napot. Tudják miért vagyok boldog? – fordultam a közönséghez. Azért vagyok boldog mert tavasztól ősziig a kertemben láthatom a napfölkeltét. Annál szebb nincs. Amikor jön az este, megnézem, hogyan halad a Göncöl szekér, mit csinál a Fiastyúk. Szeretem nézni a csillagok ragyogását és meditálni. De most már a ma kapott csillag is ragyog nekem, még hozzá fényesebben, mint az égen lévőök. Olyan vastapsot kaptam, hogy percekig visszhangzott az egész terem.

- Művész Úr! Köszönöm ezt az útokornak is számos tamulssággal szolgáló beszélgetést .

(1992)

GÖRBE JÁNOS A FILMSZALAGON

A kezdet

Görbe János a húszas-harmincas évek fiatalja Jászárokszálláson a Nemzeti Mozgóban is látta a némafilmet és a hangosat is, sőt véleménye volt azokról. Tehát nem idegen számára, amikor a magyar filmgyártás a népi írók munkásságából merítve a paraszti modelleket is keresi. Sőt nagyon is örül, amikor a Belvárosi Színház színpadi sikerei után Cserépy Arzén rendező a Kodolányi János regénye alapján készült Földindulás c. filmben komoly szerepet ad neki Páger Antal, Eszenyi Olga, Kiss Ferenc mellett. A jehovás prédikátor szikár alakja ráillett Görbére, élesen kimondani is képes a szigorú társadalmi kritikát. A darab az Ormánságban különösen uralkodó egyke nemzetromboló hatását, a kapzsi vagyonszerzés, a világvége várás értelmetlenségét bírálja élesen. A forgatást 1939. szeptemberében kezdték és január végén már be is mutatták a filmet.

1940 őszen két filmben is szerepel új filmszínészünk: Az elkésett levélben és a Sárga rózsában. Az előbbi első-világháborús szerelmi dráma, a második pedig Jókai-Móricz hortobágyi története, melynek különösen a külső felvételei érdekesek.

1941 tavaszán újabb feladat várja. Gyorsan elkészül a Ma, tegnap, holnap, ami egy szerelmi bonyodalmakkal teli film, amelyben G.J. is szerepet kap Az akkoriban össze álló a stábok – amelyek szakmai iskolának is tekinthetők - a sztárok külső, belső sugárzása nagyban kihatott a fiatal epizódista gyakorlatára (Többek között Greguss Zoltán, Somlay Artúr, Szörényi Éva, Jávor Pál, Mály Gerő mellett játszhatott.)

1942-43-ban a magyar filmgyártás nagyszámú filmet produkált. 1942-ben 50, 1943-ban pedig 49 egész estét betöltő játékfilm készült. A filmek jelentős része a nemzetvédelmi és propaganda-minisztérium megbízásából, a hadipropaganda fokozása érdekében készült. Sok első filmes rendező kapott így lehetőséget, és sok új irányzat is érvényesülhetett, ugyanakkor bőven akadt betiltott film is.

Gergő, a favágó

A Szóts István által rendezett Emberek a havason G.J. számára az első nagy és maradandó alakítás. A fiatal rendező korához illően válogatta össze stábját: G.J., Szellai Aliz, Bihari József játszották a legfőbb szerepeket, akik távlati szándékainak tökéletesen megfeleltek. A Nyíró József: Kopjafák c. kötete alapján készült filmnek is megvan a maga kálváriája. Maga a főszereplő így emlékezik: „Eleinte senki sem akart pénzt adni, mert nem voltak sztárok... a szerző azonban kitarított mellettünk, s így 2700 pengő uzsorakamattal... vágunk neki a filmnek, a hegyeknek. Ősszel öt hétig, télen pedig négy hétig tartottak a külső felvételek. De hogyan? A szereplők cipelték a gépeket meg az állványokat. Volt olyan nap, hogy azt sem tudtuk mit eszünk a jövő héten. Rendezőnk Szóts Pista tartotta bennünk az életet.”¹ Meg a közös munka szép összhangja, az eredmények, a gyönyörű tájak, a pompás felvételek. Ma is megvan egy kicsiny, aranyló sárga virágkoszorú, melyet ki tudja melyik havasi tisztáson fontak s került haza az akkor még imádott feleségének albumába.

Minden viszontagság ellenére elkészült a mű, melyet az 1945 előtti magyarországi filmgyártás kimagasló remekének tartanak. Méltán, mert a tökéletesen szerkesztett látvány a nézőt gondolkodásra készíti a társadalmi és személyi konfliktusok mesterei sorozata láttán. És ebben G.J. Csutak Gergelyének egyénisége, tehetsége, meg nem alkuvó akarata, alakja, mozgása tökéletes illúziót jelent.

Milyen mágikus az őszi rítus, a kicsi Gergő bemutatása, beavatása a környező természeti elemek sorába, hisz egykor ő is része lesz annak... szípkázóan sugárzó ez az öröm még a nézőkre is. Felejthetetlen jelenet, amikor a kis család tehenkéjével a csillogó nagy ég alján vonul át a havasi réten, alattuk az óriási gomolygó felhőtenger. Szorongás fogja el a nézőt is a vonatos "betegszállítás"

¹ A művész hagyatékából származó albumból, amely Jászárokszálláson a Jász Házban található. A továbbiakban Album.

perceiben, amikor az utasok szimpátiája fokozatosan fordul a kétségbeesett favágó sorsa felé, és feloldódást hoz végre a kalauz lyukasztójának kattánása... ő is megéri a helyzetet. Remekel a lélekábrázoló képesség! Utolsó találkozása az öreg pásztorral és kicsi Gergővel a halállal tusakodásban is az egyetlen utód, a kis árva sorsa foglalkoztatja. Rendkívüli ez a jelenet, mert a két legnagyobb, parasztot alakító karakterszínészünk beszélgetésének vagyunk tanúi.

"A főszereplőkön hiába keressük a filmekben már hagyományos sminket, arcukon valódi borosta ütözik ki. G.J. amikor legutóbb Budapestre utazott, egy hétig kénytelen volt tétlenül ülni, amíg kinőtt a szakálla."² Az Emberek a havason értesülésünk szerint csak ősszel kerül bemutatásra. Más hírek tudni vélik, hogy Magyarország ezzel a filmmel szerepel majd a Velencei Biennálén. „Akárhogy is lesz, azonban annyi bizonyos, hogy egy film, amelynek szereplői, rendezője és operatőre ilyen lelkesedéssel formak össze, csak nagy sikert arathat.”³

A nagy nemzetközi szemlén valóban ott van a film és többet hozott a vártnál. „Az első magyar film ez, amely nemzetközi elismerést vív ki számunkra. Nem is csoda, hogy az értékeléséhez a következő évtizedek legendákat fűznek. A Velencei Biennálé VOLPI-kupa díját hozza haza, s ebben a sikerben G.J. alakítása is részes. Felemelő érzés, hogy az akkor újjászülető olasz filmművészet fiatal alkotói neorealizmusuk példájával fogadják ezt a remekművet. Szóts István és alkalmi társulata újat akart, s lám, amikor a nagy nyilvánosság megismerte, egy új irányzat hajtott ki belőle, a neorealizmus.

A film itthon siker, csak hogy a hatalom elfekteti a filmet. Legközelebb 1957-ben kerül a mozikba. Ekkor mondja az egykori favágó: „A kapitalista filmjátszás... Szóts Istvánt forgatókönyvvel a hóna alatt először kidobta a filmgyárból, mert az Emberek a havason c. filmet ajánlotta forgatásra. Csak akkor hitték el, amikor a világversenyen az első díjat elnyerte, hogy nagyobb üzlet, mint a jóhangzású üzletfilm a Kalotaszegi madonna volt...”⁴ Azóta is a televízió műsorában hol a karácsonyi műsorban, hol a rendező, hol az operatőr emlékére jelenik meg az egész, vagy esetenként 1-1 jelenete illusztrációként.

Az erdélyi aranykor vége

A Kolozsvárott játszó G.J. váratlan levelet kap: „A Külügyminisztérium megbízásából Erdélyről nagyszabású filmet készített a MFI, melynek szövegét Bartalis János kolozsvári író ritmikus prózában írta. A szöveg Erdély lelkét szólaltatja meg és kísérné végig a filmet. Nagyon szeretnék, ha a szövegbemondást a művész úr vállalná, mivel úgy érezzük, egyedül Ön tudná Erdély lelkét igazán megszólaltatni. Nagyon szeretnék, ha kéréseinknek eleget tenne, annál is inkább, mert bár Budapesten volna elég gyakorlott és jó nevű bemondó, úgy érezzük, hogy ennek a szövegnek bemondására mindenképpen művész úr volna hivatott.”⁵

1943 nyarán kezdik forgatni Patkós György rendezésében a Két Bajthay c. filmet, mely az úr és paraszt nemzeti egysége aktuálpolitikai kérdéseivel zsúfolt dráma. Ebben a kiváló Somlay Artúr is a partnere G.J.-nak. Ezzel párhuzamosan, de már 1944. szeptemberi befejezéssel forgatták a Ráthonyi Ákos rendezte A menekülő ember c. filmet, amelyben Ajtay Andor, Tolnai Klári a társai. Ekkor már az erdélyi havasokat megüli a háború undora. Jellemző a főhős vasútállomási mondata: „Kérek egy jegyet a más világba!”

1944 nyarán Szóts István Hegyi Barnabással Tatay Sándor forgatókönyve szerint kezd munkába a Badacsony mellett. A Tűz a hegyen c. szerelmi drámában G.J. és Szellay Aliz párosa mellett Perényi László a főszereplő. A szép pannon táji felvételeket azonban már nem tudják befejezni.

A gyönyörű erdélyországi éveket elúzi a közelgő ágyúdörgés. Pestre egy alkalmi katonavonaton jutnak el. A teherárúnak feladott csomagjaik csak néhány nap múlva érik utol őket, ám ezek is csak a keserűséget hozzák: üresek, kifosztották értékeitől.

Élni kell

² Album

³ Album

⁴ Album

⁵ Album

A háború befejeztével tilalmi listára kerültek a fasisztának minősített rendezők és színészek, ill. az általuk alkotott filmek is. G.J-ra alkatánál, tehetségénél fogva számítanak a filmesek, habár ő a színházi életét tartja elsődlegesnek.

A filmgyárban viszont egyre másra bízzák meg paraszt, ill. munkás karakterek megjelenítésével. 1947-ben újra lehetőséget kap egy az 1942-ben már elkezdett Móra Ferenc: Ének a búzamezőkről c. művének megfilmesítésében. Akkor ugyanis nem engedélyezték, most viszont szabad utat kap. Szóts István kiváló operatőreivel (Hegyi Barnabás, Makay Árpád) és a már érett szereplőkkel: Szellay Aliz (Etel), G.J. (Ferenc), Simon Marcsa, Bihari József – kezd neki a forgatásnak. A film keretét az első világháború történései adják. Két tanyaszomszéd megszökik az orosz hadifogságból, de közülük csak Ferenc jut haza, aki társa haláláért lelki furdalást érez, de titkát őrzi. Hazaérve csak árva kisfiát találja, majd feleségül veszi a megözvegyült szomszédasszonyt, akinek kislánya van. Egyszer a két gyerek egy kenyérdarabon összevész, majd a fia vízbe fullad. Ekkor árulja el bűnhődését az asszonnak, aki erre vallási révületbe esik, megbolydul, öngyilkos lesz.... Gyönyörű felvételek, parasztballada, akárcsak az Emberek a havason-ban.

A Művészeti Tanács zsűrizi a filmet és igen nagyra értékeli. A kultuszminiszter külön gratulál... 10 nappal a bemutató előtt mégis letiltják a filmet.

1949-ben a Máriaassy Félix által rendezett Asszonyok a gyárban c. filmben kap mellékszerepet. Komolyabb lehetőséghez jut a Lúdas Matyi-ban. Kiváló színészek társaságában - Soós Imre, Pártos Erzs, Horváth Teri, Solthy György, Ruttkai Éva – G.J. az urasági huszárt alakítja. A film rendezőjét Nádasdy Kálmánt Kossuth-díjjal jutalmazták. A nem mindennapi vállalkozásban 662 beállításban 600 személyt mozgattak meg. Ez volt az első színes magyar film, de csak belga kísérleti nyersanyag állt rendelkezésükre, így mindössze a fekete-fehér kópia maradt meg.

A Szabó Pál trilógiája alapján készült, 1951-ben bemutatott Felszabadult föld c. filmben Kovács Gábor mozgalmi embert eleveníti meg. (Rendező: Bán Frigyes, operatőr: Illés György) Alakítását akkoriban igen nagyra értékelték, hiszen az 1951-ben elnyert Kossuth-díj indoklásában is szerepel.

A 1848-as magyar szabadságharc emlékét és korabeli értelmezését idézi a 105. évfordulón bemutatott Feltámadott a tenger c. népi filmposz. Az Illyés Gyula forgatókönyve alapján, Nádasdy Kálmán rendezte filmben G.J-ra bízták Petőfi Sándor szerepének eljátszását. A feladatról a következőket jegyezte fel: „Magyar színésznek életre kelteni Petőfi Sándor alakját hatalmas felelősség... Sokat töprengtem, meg tudom-e feladatomban oldani. A Szovjetunióban tett látogatásomkor minden művész, író előtt, akivel csak találkoztam, felvettem ezt a témát... a külső hasonlóság kérdéséről. Pudovkinnal a világhírű ... rendezővel három órán át beszélgettem... Az ő véleménye megnyugtató, hozzákezdtem Petőfi szerepének megformálásához... kiválasztottam 2-3 domináló elemet... a jellembeli szépséget akartam kifejezni, amely Petőfinak a néppel, az egyszerű katonával, a föld emberével... akik a szabadság zászlaja alatt harcoltak. Most várom dolgozó népem kritikáját...”⁶

Az 1954-es Karlovy Vary Filmszemlén Munka-díjat kapott. A Fábry Zoltán rendezte Életjelben egy szuhakállói bányatragédia témáját dolgozza fel, melyben Szika bányászt személyesíti meg G.J.

1955-ben az Egy pikoló világos-ban jut szerep részére. Nagyobb igényű az 1956-os bemutatású, Keleti Márton által rendezett Az élet hídjá, amelyben Bódog Mihály lakatos (G.J.) alakját eleveníti meg. A következő két évben is alig jut szerephez, mindössze a Dani, majd a Razzia c. filmekben kap némi lehetőséget.

Psota Irén és Bara Margit társaságában komoly szerepet kap a Ház a sziklák alatt c. filmben. Makk Károly rendező és Illés György operatőr jegyezte alkotás 1958-ban San Franciscoban a Fesztivál legjobb filmje elismerésben részesül. Itthon tíz év múlva a „Budapesti tizenkettő” közé rangsorolják.

További szerepeiben egymást váltogatják a paraszt és munkás figurák. A Keleti Márton rendezte Tegnap-ban a termelészövetkezet, Fejér Tamás Arcnélküli város-ában, majd a Jó utat autóbusz-ban az ipari környezet a mozgáster. Fábri Zoltán Két félidő a pokolban c. filmjében az Ukrajnában szenvedő munkaszolgálatosok közt, Nádasdy László Megöltek egy lányt-ban pedig egy ipari telepen találjuk. Kovács András Isten őszi csillagában újra a földosztás kubikosai közt él, Ranódy

⁶ Album

László Pacsirtá-jában Kosztolányi korának ispánjaként már cselédek közt forog, Rényi Tamás Délről hajnalig c. filmjében az 1919-es román front parasztszereplőinek egyik megjelenítője.

Új hídfe

1965-ben negyedszázados filmszínészi jubileumához érkezik. Az év rögtön jelentős elismeréssel kezdődik, hiszen januárban a Pécsi Filmszemlén díjat kap Jancsó Miklós *Így jöttem c.* filmje. Újabb legendás mű következik a *Hús óra*. Sánta Ferenc forgatókönyvéből, Illés György rögzítésével, Fábri Zoltán rendezett filmet. Balogh Antit a csupaszív embert alakítja. Anti együtt dolgozott Jóskaival, a tsz elnökkel, de a hatalmas ütemű munka lüktetésében szembekerültek egymással. Pedig a felszabadulás után együtt osztották a földet, s még előbb együtt cselédkedtek. Jóska és Anti egyformán becsületesek és tiszták, de Jóska messzebb lát, Anti érzelmesebb. „Ilyen szép igaz figurát még nem láttam sem színpadon, sem filmen. Az író egyébként ezt mondatja ki Balogh Antival, amit tulajdonképpen már nagyon régen én is érzek és gondolok, csak amit én így sohasem tudtam volna szavakba önteni, nem mertem volna kimondani. Nagy öröm, hogy ennek a Balogh Antinak a figuráját eleveníthetem meg, aki bennem él minden porcikámban.”⁷ – mondta nyilatkozatában G. J..

A film nagy visszhangot kapott, sorra nyilvánultak meg a kor jelentős kritikusai: „G.J. pályájának egyenes folytatása ez az alakítás. Az Emberek a havason, de különösen az Ének a búzamezőkről és a Ház a sziklák alatt után nem játszhatta ezt más és valószínűleg meg sem oldotta volna olyan magas fokon...”⁸ „...Talán G. J-nak örülünk a legjobban, akit valósággal eltemetett színésznek tekinthetünk az utóbbi években, s most, íme tanúi lehetünk művészi feltámadásának.”⁹

A *Hús óra* Moszkvában a Fesztivál Nagydíját, Rómában szintén Nagydíjat, Velencében Unicrit díjat, Oberhausenben a Filmkritikusok 1966. évi nagydíját érdemelte ki. A Pécsi Magyar Játékfilm Szemlén a következőket nyilatkozta: „A 25 év alatt kb. 40 filmben játszottam, de három volt köztük, amely nagy hazai és nemzetközi sikereket aratott, fesztiválok díjat nyert az Emberek a havason, a Ház a sziklák alatt és most a harmadik a *Hús óra*. Nemsokára, 19-én Mexikóba utazunk, a *Hús óra* a fesztivál filmek fesztiválján szerepel...”¹⁰

Nehézeletűek

A magyar film hatvanas évekbeli hőskorának kiemelkedő alkotása Jancsó Miklós *Szegénylegények* című filmje. A film forgatását 1965-ben kezdték el¹¹, majd 1966-ban mutatták be. G. J-nak komoly szerepe volt a film sikerében, amit a következő korabeli kritikák is illusztrálnak.

„...Ki tudja, G. J. hányadik feltámadásának lehettünk tanúi 1965-en. Balogh Antija a *Hús óra*ban remeklés. Fojtott indulatai, konok ellenkezése, tiszta szomorúsága, majd felderengő hite:

⁷ Album

⁸ Horányi Özséb - Album

⁹ Molnár G. Péter - Album

¹⁰ Album

¹¹ Rózsa Sándor betyárjai Apajpusztán... Megkezdték a *Nehézeletűek* forgatását. Széles síkság, minden szikrázik a kellemes napsütésen. A távolban hófehér vár falai emelkednek, megtörik a pusztá egyhangúságát. Középkori vár Apajpusztán. Nem jelzi térkép, nem őrzik műemlékként sem. Jancsó Miklós...: Rég izgat ez a téma...Az egyetemen néprajzot is hallgattam s ezen belül sokat foglalkoztam betyártörténetekkel. A filmben lesz egy jelenetsor, amikor Gajdor János betyárt, aki két juhászt megölt, nyakában kötőfékkal vallatják. Azt ígérik: csak akkor nem akasztják fel, ha olyan embert talál a rab betyárok közt, aki nála többször gyilkol. Ez valóságos történet, Gajdor János élt. A film története 1869-ben játszódik. A kormány akkor megbízta Ráday Gedeon grófot, számolja fel a délalföldi betyárvilágot. Többen közülük - Rózsa Sándor és társai részt vettek a szabadságharcban, s a forradalom hagyományait megőrizték Ezeket a betyárokat akarja Ráday elfogni. Gajdor...maszkjában a fekete vastag guba alatt alig lehet felismerni G. J.-t. Ezen az első napon ő szerepelt a legtöbbet Somló Tamás kamerája előtt. A film többi főszereplője: a végül mindenkit eláruló „karikás”, Agárdy Gábor, a másik betyár Molnár Tibor s a kettős szerepet - zsandárt és betyárt játszó Latinovits Zoltán. A köpenyesek Avar István, Nagy Attila, Óze Lajos ezen a napon még nem lépnek a felvevőgép elé. Esti Hírlap 1965. június – Album.

tízezrek életének emelkedő és süllyedő érzelmi ívét idézi. A Szegénylegények Gajdora is egyszerű érzelmi életet élő, de a másik szereppel ellentétben - nehezen kitárulkozó figura, aki színlelésre, számíttatásra, áruhátra is képes. Ez okozza tragédiáját. G.J. a magyar film örök szegény embere, aki főként cseléd, favágó munkás volt vásznon, ezúttal is póztalan közvetlenséggel kelti életre szánni való hőst, de egyáltalán nem ismétli korábbi alakításait...¹²

„G.J. egyszerre nyers és alázatos, aljas és szánni való hőse a ...A Szegénylegényeket az első debreceni előadáson a közönség mocsanatlanul nézte végig. Bizonyosnak látszik, hogy a Szegény legények a legmagasabb szinttel mérhető alkotás.”¹³

„...A Gajdor Jánosok lebukottak. A bilincs már a kezükön volt, mert ...öltek, vagy loptak, vagy ellenálltak...A magyar nép történetében...mindig volt, kényszerült ilyen. Akkor aztán jött a nagy ajánlat: szabad lehetsz, de dolgozz velünk. Hogyan nyúl ehhez a történelmi figurához G.J. színész? Az elején belenéz a feketeköpenyes ügyész szemébe, tekintete beletörődés, csendes bánat. Aztán tragédiájának beteljesülése előtt a hóhéraihoz rohan: Én félek, tessék engem megvédeni - s már a félelem örülete tombol benne. Erre az átmenetre épül G.J. alakítása. Szavát ritkán halljuk, akkor is csak cellatársi besúgó munkája közben: kérdez, kutat, bizalmat kelt módszeresen, aztán köp. Csak a szeme árulkodik, maga egyre inkább belevész a fekete gubába. Mikor először szólítják ki a sorból, még szálas termetén rándul a guba. De amikor a rabokat látogató asszonyfal előtt kíséri rabtársát és figyel, hogy az kit ismer fél Rózsa Sándor hívei közül - törpévé süllyed, nyakát a gubába húzza, s tudjuk róla: megsemmisült még mielőtt rabtársai megfojtották volna... A művész 25 éves színészi jubileumát ünnepelte Jancsó Miklós lélegzetelállító filmjében. Méltán koronát tett a 25 éves pályára...Goethe írja valahol: Wo du bist, dort ist die Natur! Vagyis: ahol te vagy, ott van maga a természet! Így éreztük G.J. parasztfiguráit is, hiszen azok nem tartoztak egyikbe sem a magyar színháztörténet eddigi három nagy parasztfelfogása közül...¹⁴

„...A legmarkánsabb jelenség, G.J. félelmetesen eggyé válik a szerző-mozgó Gajdor félig betyár, félig bűnöző lelkületével. Olykor a koncert veszekedő komondor, máskor szánalmas csúszó-mászó, s mindig minden helyzetben, szeme fehérel, arca pirulásával is beszél...a kényszerű áruhátra ilyen felkavaróan hiteles szavak formálódását, mint G.J., ahogy szájából hangzik a társak vérére kötött alku: Hát kérem, muszáj ezt vállalni... ritkán hallik ilyen dermesztően igaznak filmjeinkben.”¹⁵

Következtek a hivatalos elismerések, 1996-ban a Magyar Filmkritikusok Szervezete G. J-nek ítéli a legjobb filmszínész díját. A Szegénylegények külföldi fogadtatása is igen kedvező.¹⁶

Végül

A sors furcsa fintora, hogy ezzel lényegében lezárul egy nem mindennapi filmszínészi pálya, hiszen a továbbiakban kapott-megformált szerepek nem mérhetők Balog Antihoz és Gajdor Jánoshoz.¹⁷ A IV. Magyar Játékfilm Szemle zsűrije a legjobb férfi alakítás – posztumusz - díjával ismerte el G. J. munkásságát. Az irhára nyomott diplomát a közönség meghatott vastapsa kíséretében gyászoló özvegye Juszt Jutka vehette át. A népszerű film és színházi lap pedig így búcsúzott:

„...bizonyos, hogy filmrendezőink legjobbjai gondolatban továbbra is rá fogják osztani új filmjeink súlyos nagy érzelmi erőt és emberábrázoló tehetséget követelő szerepeit, a népből jött hősök alakjait...Ritka művészi karrier volt az övé...a Jászságból származott fiatalember...Nem telt bele

¹² Alföld 1966 március, Veress József írása - Album

¹³ Hajdú-Bihar megyei Népújság, 1966. január 8. Veress József írása – Album

¹⁴ Dunántúli Napló, 1966. jan.27. – Földessy Dénes írása - Album

¹⁵ Kortárs, 1966. március – Fodor András kritikájából - Album

¹⁶ Le Figaro: „Ezt a filmet nem lehet elfelejteni.”, Les Lettres Francaises: „Ez valóan nagyszerű film. Szigorú stílus és egy Bach-fúga szigorú harmóniája jellemzi.”, Locarno: Fipresci-díj (A fesztivál legjobb filmje), London: Filmkritikusok díja: „legjobb külföldi film.”

¹⁷ Palásthy György: Ketten haltak meg, Novák Márk: Szent János fejevétele, Kósa Ferenc: Tízezer nap, Gertler Viktor: És akkor a pasas, Fehér Imre: Harlekin és szerelmese, Rényi Tamás: Sikátor, Fazekas Lajos: Lássátok feleim (ebben éppen sírásó), Jancsó Miklós: Csend és kiáltás (itt juhász), Makk Károly: Isten és ember előtt (veterán görög partizán), A beszélő köntös-ben Kristont alakítja, Kardos Ferenc Ünnepnapok c. filmjében Kovács Mihály nyugdíjas vasöntője már nem láthatta viszont magát a vetítővásznon.

néhány év és az egész világ megismerte arcát, hasonlíthatatlan színészi képességeit, amikor az Emberek a havason... a velencei biennálén óriási nemzetközi feltűnést keltett...a Ház a sziklák alatt, a Hús óra, a Szegénylegények mind egy-egy világsiker, mely nem kis részben neki köszönhető...Színpadon is atmoszférája támadt a játéknak, ha ő színre lépett...¹⁸

¹⁸ Film Színház Muzsika – S. Gy. nekrológja. - Album

JÁSZBERÉNYBŐL A SZENTFÖLDRE
a ferences író halálának kétszáz éves fordulójára

„Kevesen írtak a XVIII. század végén oly szép ízes magyarsággal, mint Kiss István. Neve mégis szinte teljesen ismeretlen még a tudósok előtt is. Írói sorsa a legmostohább Nem elfelejtés az osztályrésze, meg sem ismerték.” Ezekkel a szavakkal kezdte hazánk Olaszországba szakadt fia, Pásztor Lajos nagy tájékozottságról tanúskodó tudós bevezetését, mikor 1958-ban a Vatikáni Titkos Levéltár levéltárosaként Rómában közzé tette P Kiss István *Jeruzsálemi utazását*.

Kiss István nem mondja meg, mikor írta művét, melynek 508 lapból álló kéziratával a gyöngyösi ferencendi könyvtárban ismerkedett meg a sajtó alá rendező. A kiadó szerint az írás 1792-1795 körül keletkezhetett. A „negyedréteg alakú, bőrkötéses, szép kódexírással, négy különböző betűtípussal nem is annyira írt, mint inkább rajzolt kézirat”-nak nyoma veszett, ma lappang

Megjelenése méltán keltett érdeklődést az irodalomtörténészek körében. E sorok írója az elsők között ismerkedett meg a művel és annak írójával, s mikor az 1960-as években a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetében a hat kötetes összefoglaló Magyar Irodalom Története készült, neki nyílt lehetősége, hogy az addig ismeretlen Kiss Istvánt az irodalmi köztudatba bevezesse, művét a magyar próza folyamatába állítsa

Méltányosnak tartjuk, hogy páter Kiss Istvánnal, aki Jászberényben született, ferences barátként itt is szolgált és 1798. szeptember 21-én itt fejezte be életét, a Jászság népe közelebbről megismerkedjék, halálának kétszáz éves fordulója alkalmából szülővárosa áldozzon emlékének.¹ Illendő, hogy „édes hazánknak nemes városában” (ezekkel a szavakkal említi szülőhelyét) többet tudjunk róla és művéről.

Életének néhány adatát maga közli útikönyvében. A jászberényi plébánián őrzött egykorú keresztelési, halotti anyakönyvek sem születésének, sem halálának időpontját nem tartalmazzák. Saját vallomása és a rendi feljegyzések segítségével életéről a következő adatokat sikerült összegyűjtenünk.

Kiss István 1733. november 18-án látta meg a napvilágot ikertestvérével együtt. A keresztségben a Mátyás, testvére a János nevet kapta. Középfokú iskoláikat a piaristák pesti iskolájában végezték mind a ketten. A hatodik osztály után mindketten beléptek a ferencesek rendjébe. A próbaévet a szécsényi kolostorban töltötték. Pappá 1757-ben szentelték fel őket, Mátyás az István, János a László nevet kapta.

¹ A jász és kun települések honismereti lapjában, a Redemptio 1998. decemberi számában Szabó Béla minden dicséretet megérdemlő rövid cikkében felhívta a figyelmet személyére és a szentföldi utazásáról írt könyvére.

István szerzetesi pályáját Gyöngyösön kezdte, 1757-1760 között prokurátorként a Szentföldre szánt adományokat gyűjtötte. Emellett a Szent Antal Társulat nevű vallásos egyesületet vezette. Még 1760-ban Jászárokszállásra küldték, ahol nem volt ferences kolostor, a plébánián hitszónokként működött. 1761-1762-ben újra Gyöngyösön folytatott pasztorációs munkát: hitszónok (concionator). A következő évben ugyanilyen beosztásban Kecskemétre került. Kétszer is próbálkozott, hogy engedélyt kapjon a Szentföldre menetelre. Második kísérlete sikerrel járt. 1766. május 10-én indult útnak, s szeptember 8-án érkezett Jeruzsálembe. Egy teljes évet töltött a Szentföldön, ahol László testvére már régebb óta tartózkodott.

1767. szeptember 9-én testvérével együtt száll hajóra Joppében (Jaffa), hogy hazatérjenek Magyarországra. November 6-án érkeznek Velencébe. Itt hosszabb időt töltenek, az első 40 napot vesztegzárban (karanténban).

Kiss István útikönyve szerint a két testvér 1768. január 17-én Velencéből Rómába indul. Odamenet és visszajövet számos várost, kegyhelyet meglátogatnak. Majd Velencébe visszatérve, Triesztbe hajóznak és Bécsen át hazaindulnak. Június 1-én Pozsonyban vannak, részt vesznek az úrnapi processzión. Pozsonytól Vácig hajón teszik meg az utat. Itt a két testvér elválik egymástól. László Gyöngyösre tart, István Kecskemétre, ahová június 13-án érkezik.

Hazatérése után valószínűleg 1773-ig Kecskeméten működik, 1772-ben itt iskolafelügyelő. 1774-1775 között Léván, 1776-ban Füleken, 1777-1778 között Egerben hitszónok. Ismeretlen, hol töltötte az 1779. esztendő. 1780-ban állomáshelye Nagyszöllős. 1781-1783 között újra Gyöngyösön van. Több évet tölt Szegeden (1774-1790, 1792-1796). Itt önti végső formába a Szentföldön tett utazásáról szóló útikönyvét. Közben az 1791. évben ismét Kecskeméten működik. Szegedről Jászberénybe kerül. Itt hal meg 1798. szeptember 21-én.

Úti és szentföldi élményeiről Kiss István *Jeruzsálemi utazás* címet viselő könyvében számol be. Szerkesztésében, előadásmódjában írása két részre válik. A Szentföld eléréséig naponként datált és írt napló formájában ad számot. A Szentföld leírásában, attól függetlenül, hogy mikor járt a leírt helyen, tárgyi csoportosításban ír. Az első résznek nincs írott forrása, saját tapasztalatai, benyomásai szolgáltatják a témát, azt írja le, ami vele történt, amit átélt, amit látott, hallott. A második részben nagymértékben támaszkodik írott forrásokra, melyekre többször hivatkozik, továbbá - természetesen - az ó- és újszövetségi Szentíráásra, a szent hagyományokra. Ebben a részben is nagy számmal találunk eredeti részeket: mélyen átélt vallásosságából fakadó személyes élményeket, kegyes életre serkentő intéseket, nevelő szándékú erkölcsi tanításokat, prédikációs dorgálásokat. Ezeket a prédikáló feddéseket, bűnvallásra, jobbulásra szólító intéseket bizonyára itthon, könyvének végső formába öntésekor illesztette a megfelelő helyekre, s nem a Szentföldön bírálta a kálvinista úrvacsorátant és szentségfelfogást.

Kiss István írását eredetileg latinul fogalmazta. Csak élete vége felé fordította le , vagy dolgozta át, figyelve az idők megváltozott szellemére, pl. a felvilágosodásra,

franciaországi változásokra. Többször hangsúlyozza, hogy könyvét olvasásra szánta. Magános olvasmánynak, de közösség előtt való felolvasásra is ajánlja. Célja, hogy könyvével honfitársainak használjon, javítsa erkölcsüket, vallásos életvitelüket. Nem csak ismereteiket akarta növelni, "imitt, amott írásom közibe bészartam olyanokat, melyekkel egy kis lelki halászatot is tehessek a világnak tágas tengerében." Magyarországra való visszautazása előtt, mielőtt hajóra szállnak így ír munkájáról: „Ide jöttünk Ptolemaisra, hogy itt ismét gályára ülven, magyar édes hazánkban a lelki buzgó szolgálatokra és halászatokra magunkat adhassuk és amiket láttunk, hallottunk, tapasztaltunk, tanultunk a szent helyeken, azokat magyar hazánkban a mi édes nemzetünkkel közölhessük mind szóval, mind írással. Ugyanez a nyomós és hasznos ok indított arra, hogy amit először deák nyelven írtam, utazásom felől kibocsátottam, azokat magyar nyelven is írásban foglaljam, hogy legalább a csendesen, balítélet nélkül olvasóknak vagy a könyvet olvasni hallgatóknak lelki javokra s hasznokra lehessenek, és őket is a szent helyeken távul való tiszteletére felébreszthessem.”

Mintha könyvének olvasását a közönség előtt fennhangon képzelte volna el. Ezért sokszor úgy ír, mintha ennek a közönségnek szószékről prédikálna. Felemeli pl. szavát az örökké zúgolódó elégedetlenek ellen. „Oh, fájdalom, mindenekben válogatunk, ételbe, italba, ruházatba, lakásba, előljárókba, papokba, barátokba, egyszóval mindenkibe, még az időben is. Mert ha szárazság vagy, esőt kívánsz, ha esőt bocsát az Úr, szárazságot óhajtasz. Ha sár vagy, poros utat, ha poros, nedvességet akarsz. Ha kösziklás utakon jársz, azt mondd, jobb az homok, ha kösziklás útról erdőbe jutsz, a térséget dicséred, a magyar és tót homokot gyalázod. Ha szél fúj, az is baj, ha verőfény, az is baj előtted. Oh, gyenge viaszom, a természet alkotója is, úgy szólván, alig tud kedvedre jární.”

A Szentföld különböző helyeiről, az ott történetekről, személyekről szólva számtalanszor int, dorgál, fenyeget, példálódzik, felhasználva az alkalmat, hogy figyelmeztessen, az anyagi javak, a földi jólét, az evilági élet hiú örömei helyett lelkük üdvösségére, megtérésre, bűnbánatra, Istennek tetsző cselekedetekre törekedjenek. Hivatásos igehirdetőként, hitszónokként intézi hatáskeltésre szánt, szónoki fogásokkal megszerkesztett szavait. Változatos tárgyú „prédikációtöredékeit” minden erőltetés nélkül illeszti be a Szentföldet ismertető útikönyv műfajába, azok nem válnak terjedelmesekké, unalmassá, érzelmi telítettségről tanúskodó nyelvezetük (magukon hordve a kései barokk stílussajátosságait) nagy mértékben fokozza a szóba hozott kérdésnek a közönségre gyakorolt hatását.

Miután a jász ferences barát személyéről, szentföldi útjáról, írásáról a legszükségesebb tudnivalókat megismertük, lássuk most magát a művet.

„A kecskeméti klostroból útnak eredvén, egész a szent városig, Jeruzsálemig, többnyire mindennapi utazásomat eképpen írogattam és jegyzetem fel, amint következnek a könyvecskében. Kérem a kegyes olvasót meg ne ítéljen, mert nem más végre, hanem egyedül az Isten dicsőségére írom.

Én, méltatlan por és hamu, sőt férgenek eledele, Páter Kiss István magyar édes hazánknak nemes városában, Jászberénybe Urunk 1733-dik esztendejében, mindszent havának 18. napján jöttem a csalárd világra, és egy fertály óra alatt egy anya kettősöket szült sok nyomorúságoknak megízlelésére. Én előb látám meg a világosságot, a szent keresztségben Szent Mátyás apostol nevét vettem, hogy jövendőben reám is esne a sors a szent helyeknek meglátogatására. A testvéremnek pedig a Szent János evangélista nevét feladák, hogy a szerelmes tanítvánnyal a kereszt alatt álljon. Minthogy oly igen egyformájúak voltunk születésünktől fogva, hogy szüléimk is különbözést közöttünk különben nem találtattak, hanem az én jobb kezemre veres pántlik kötött megüsmérésre.

Üdővel felnevelkedvén, mindketten egyszínű köntösökben gyenge életünknek kezdetétől fogva az hatodik iskoláig együtt tanultunk minden iskoláinkat. Megértvén a Nagy Jubilaeumat, a szent esztendő 1750-nediket, a mi üdvösségünkért sok fáradságokat felvállaltam. Megváltónknak szeretetéért a római szent városba örömmel utaztam a szent apostoloknak és sok ezer mártíroknak koporsói látogatásaira és a jubileumi nagy búcsúnak megnyerésére. Mely utazásokat Pestről indulván, három holnapok alatt gyalog s többnyire meztélláb, szerencsés pályafutással oda-és visszatérve elvégeztem.

Visszajövet ismét ugyan Pesten a tisztelendő ájtatos iskolákat tanító jó szerzetes atyáknál folytattam tanulásomat. Elvégezvén az ékesszólásnak tanulását tizenyolc esztendőkorunkba, mindketten testvéremmel együtt, egy akarattal és szent igyekezettel lévén, a szécsényi klostomba az alázatos szerzetben, melyet Szerafikus nagy Szent Ferenc, a szegényeknek igaz patriárkája szerzett, bémenvén, szerzetes köntösbe öltöztettünk, hogy jövendőben a lelki nyereségnek munkálkodásiban Istennek, keresztény híveknek szolgálhassunk. A próbaesztendő után hitünkkel pecsételvén az holtig szerzetben való megmaradást, a feljebbvaló szükséges tudományokat megvilágosításunkra Urunk 1757. esztendőben elvégeztük, és így mindketten, egy nap, egy órában a papi méltóságra méltóságos Migazzi Kristóf azüdei váci kegyelmes püspök őexcellenciája által, legelőbbször szentelvén és papokat rendelvén, mi is felszenteltünk, és legelső felszentelt papjai lettünk a mostani őeminenciájának: tudniillik áprilisnak 9-dik napján, nagyszombaton. Az első szent áldozatinkat bémutatván, érkezett a szerzetesi változásunk ideje, tisztelendő páter Marada Bertalan provinciálisnak kormányzása alatt a galgóci klostomba. Én Gyöngyösre rendeltetem, ahol is három esztendőig folytattam prokuráturságban hivatalomat. Ezeket bétöltvén, már a szentföldi és a jeruzsálemi szent városban Jézus szent koporsóját és több szent helyeket őriző szerzetes atyáknak Magyarországon esendő szent alamizsnájokat egybeszedni szándékoskodtam, de az Úristennek szent rendeléséből az akkori feljebbvaló előljáromnak, tisztelendő pater Kernhöfer György provinciálisnak intézéséből nemes Jász-Árokszállásba, nagymező városba concionatornak téttem, ahol csak egy esztendőt töltvén, a provinciának legfőbb klostromába, a gyöngyösi prédikáló székbe concionatornak rendeltetem. Két esztendőt elvégezvén, Kecskemétre távoztam a testvéremnek, páter Lászlónak a helyére, ő pedig Gyöngyösre, az én helyembe.

Kecskeméten három egész esztendőket és tíz napokat számláltam az Isten igéjét hirdető concionatori hivatalban.

Ebben a klastromban lévén, meg nem szűnt gyulladozni a forró kívánság bennem a palesztinai Szentföldet és helyeket nemcsak látni s tisztelni, hanem a nevezetes és szentebb varasokban /.../ szolgálni. /.../ kétszeriben bocsátottam leveletem az római szent városba: az elsőt /.../ 1764-dik esztendőben karácsony havában, de engedelmet nem vehettem, amint már feljebb megírák.

Midőn ily beszegezett szándékkal telve volna szívem, azonban testvérem is, páter László szinte hasonló buzgóságtól vezetett és Rómában írván, vigasztaló levelet és engedelmeskedést nyervén a szent helyekre bémenni, minden üdövonakodás nélkül útnak ereszkedett Urunk 1665-dik esztendejében márciusnak 19-dik napján a gyöngyösi klastromból, minden pénz nélkül, mint én.

Az Úr Jézusnak szentséges nevében megindulván, 37 napok alatt szárazon és tengeren utazott és szerencsésen a szent városba bément, ahonnét nékem szeptembernek 27-dik napján vigasztaló egy levelet küld, melyet 1766-ban 19-dik májusban kezemhez is vettem. Elolvasván csakhamar vizsanoztam a levélre és kívánt minden pontaira feleltem: de azt meg nem írtam, hogy én magam is már Rómából engedelmeskedésnek levelét vettem a bemenetelre Urunk 1766.25. áprilisban.

Kezemhez vévén a római engedelmes levelet, bizonynyal írhatom, megteltem örömmel: nem iszonyodván semmi utazási nyomorúságtól, tűztől, víztől, tengeri pirátáktól, pogányok markától, éles damaskusu szablyáktól, sőt, magától se a kegyetlen haláltól. /.../

Üdvözétőnknek születése után 1766. esztendőben májusnak 10. napján a kecskeméti Szent Miklós klastromából a felséges Úristennek gondviselő segítségével, az őrzőangyalomnak vezérlése által útnak indultam tisztelendő páter Telek József akkori difinitorral mint tökéletes életű példás szerzetes tanult atyával együtt, a klastrombéli alkalmatosságon szinte Jász-Berényig. Cegléd mezővárosában a tisztelendő plébánus úrnál, a mi szerzetünk érdemes confrater atyánknál ebédeltünk, de szombat lévén mindketten kollációval megelégedtünk, noha minden szeretettel és gazdálkodással jelentette atyai irgalmasságát, mint szegény utazókhöz. Éjjeli nyugalomra bémentünk az jászberényi klastroma, itt is megelégedtünk egy rövid kollációval, szombat estve lévén.

Megragadtam a jászberényi klastromban három napig, melyben az előjáró tisztelendő práter Kanyó Jakab szerzetesi szeretettel látott és fogadott. A klastrom alkalmatosságán ez napok alatt kirándultam Jákó halmára vér szerént való atyámfiához tisztelendő Turi Márk concionátorral. Különösen Bódi Ferenc, helység kántorát kerestem fel, kinél is ebédelvén, délután a helységen kívül lévő Kálváriát megtiszteltem. Az üdő alatt oly szörnyű villámlások, égi csattogások, mennykőhullások, jégesők voltak, szinte egy óráig tartván, hogy minden künnlévő baromfiakat megemésztett. Ennek vége lévén, atyámfiaimtól a tisztelendő plébános úrtól válét vévén, visszatértünk a jászberényi klastromba, és két nap ott maradtam.

Nemes Jász-Berény haza-városomban minden testvérimtől és jóakaróimtól búcsút vévén, délután Jász Árok-szállásban hajtottam Dóka Mátyás confráterunknak érdemes házához, ahol két napot töltvén, úgymint május 15-16. napjait, megtiszteltem a tisztelendő plébános urat, Tót Albertet, kinek úri asztalánál ebédelvén, délután minden szíves jóakaróimat megköszöntöttem, társul vévén magamnak tisztelendő Molnár Ádám ottlévő concionátort. Bőven nyújtották volna irgalmas adományokat, de senkitől egy fillért fel nem vettem, nem is lehetett a szent regulámnak sérelme nélkül, sőt az római engedelmes levelemben is erősen tilalmaztatott minden pénzbeli alamizsnával való utazásom. Meg is tartottam pontról pontra a parancsolatokat vagy tilalmakat.

Gyöngyösi klostomba béérkeztem Dóka Mátyás confráter alkalmatosságán pünkösöd szombatján 11 órakor, és a szerzetes ebédlő táblának ülésiben a teljes familiát és egyben együtt tiszteletes difinitóriumot alázással tiszteltem, engedelmeskedő levelembet bemutattam, hogy érdemes neveiknek feltételeivel megerősítenék, mint a levélben való parancsolat tartja. Úgy is lőn, kiknek főhajtással illendő hálákat nyújtottam.

Amely rövid ideig Gyöngyösön mulattam, szükségképpen kellett azonban a nemes városba az érdemes úri jóakaróimat látogatásimmal megtisztelnem, különösen a tekintetes consiliariusnak, Almási Pálnak úri házáat, ki is a Krisztus Jézus szent koporsója fölött mondandó három szent áldozatokat kívánt, írásban tévén az intenciókat. Én ugyan a pénzt fel nem vettem, hanem a tisztelendő páter Kenhoffer Györgynek mint az akkori Szentföld kommisszáriusának a szentföldi kasszában beadattam. Nem különben a nemes Jászságnak és Kunságnak főnótáriusa, Dósa Gergely úr 100 rhénes forintokat a Szentföldön lévő szerzetes atyáknak adván, ezeket is az említett kasszában tétetni ajánlottam. Én magamnak csak egy fillért fel nem vettem úti szükségeimre, hanem egy fehér bádóg skátulát csináltatott tekintetes Almási János úrnak özvegye, melyet hálaadásul vettem a breviárumnak és igen csekély holmimnak, úgy hogy két forintot sem nyomott minden örökségem. Tekintetes boldog emlékezetű Almási János özvegye, tekintetes Borsi Anna nagyszony vátig ajánlotta alkalmatosságát és szeretettel kész irgalmas szolgálatát, de megküszömvén a szívességet, mivel érdemes tisztelendő difinitórral, Wax Mánxky Jakabbal igen tekéletes szelíd és jámbor szerzetessel szinte Galgócig utaztam. Bétöltvén azért májusnak 18.,19.,20.,21.,22. napjait a gyöngyösi klostomban, válét vettem mind a klostorbéli szerzetes atyáktól, mind a városban szíves jóakaróimtól, szent imádságikban magamat ajánlván, útnak ereszkedtem az őrzőangyalnak vezérlése alatt.

Jó idején reggel, a fényes napnak felszerkenésekor, az Úrnak nevében megindultunk és nyolc óra előtt már Hatvan városában érkezvén a tisztelendő páter kapucinusok templomában a szerencsés utamnak folytatásáért szentmisét áldoztam, az én mennyei gondviselő szent Atyámnak és az őriző angyalomnak vezérlésében magamat ajánlottam. Így útnak eredtünk Hatvanból és déltájban a bagi völgyben lévő vendégfogadóhoz jutottunk a vadaskert mellé. Itt egy jó magyar tejet szopó irgalmas vendégfogadás elegendőképpen mutatta hozzánk mint utasokhoz és pénztelen szegény Szent Ferencnek fiaihoz irgalmas adakozását. Kinek az úristen ezer jókkal legyen megjutalmazója a

földön, mennyben pedig örök élettel. Délután úgy igazítottuk útnak a kocsi rúdját, hogy tekintetes Magócs János úrnak egy rövid üdeig tiszteletet mutathassunk Rátóton. Úgy is lön, és innét a váci klastromba napnyugta tájban béérkeztünk szerencsésen, melyben tisztelendő Gulyás Ignác gvárdián lévén, szeretettel fogadott...”

Páter Kiss István útikönyvének eddig idézett részei nemcsak családjáról, gyermek, ifjúkoráról, tanulmányairól, ferences életének első éveiről tájékoztattak. Egy kicsit megismertettek szűkebb hazájának, Jászberény nemes városának, és egy-két jász helységnek XVIII. századi embereivel, a köztük lévő kapcsolatokkal, azzal az emberi közösséggel, melyet életpályájánál fogva elhagyott, melyhez azonban mindvégig hű maradt és visszatért. Amint a későbbiek során majd láthatjuk, élményekben gazdag hosszú utazásában, hazájától messzi tájakon sokszor gondolt mind tágabb, mint szűkebb otthonának magyar viszonyaira, összevetve az útközben tapasztaltakat a hazai állapotokkal. Megismerhettük a Szentföldi szolgálatot többek között „a nemes jász nemzetének és városának boldugulásáért” vállalt jászági szerzetes ízes magyarsággal folyó előadását. Ízelítőt kaptunk egész útikönyvére jellemző „értelmes, s folyamottyan folyó „nyelvezetének gazdagságából, szépségéből.

Már a bevezető sorok meggyőznek róla, hogy Kiss István szentföldi utazásának célja az isteni felség szeretetéből folyólag az, hogy felkeresse és a legszentebb helyeken dicsérhesse „az mennynek és földnek mindenható Urát, Istenét”, „a nevezetes földet, melyet az Isten Fia, a tisztaságos Szűz Anya és a szent apostolok lábok nyomaival megszenteltek s megdicsőítettek.” Ettől a céltól fűtve vállalkozik a nehéz útra egyetlen fillér nélkül, vállalva a szárazon és tengeren való ismeretlen út minden megpróbáltatását, veszélyét: „teljes utazásomban való nyomorúságokat mind vízen, mind szárazon, mind tengereken és kősziklás hegyeken a mindenható Úristennek nagyobb dicsőségére.”

A ferencesek rendje szigorúbb (obszerváns) ágának engedelmes szerény jámbor tagjaként, Isten akaratát mindenkor készségesen elfogadva, vitte végbe elhatározását.

Visszatérve Kiss István utazására, a továbbiakban csak nagyon vázlatosan kísérvük őt útjában. Elsősorban a magyarsághoz való ragaszkodását tanúsító részleteket emeljük ki.

Léva, Nyitra érintésével május 28-án érkezett meg a galgóci klastromba. „Egy kevéssé szíve keservével” vette tudomásul, hogy a rendház magyar gvárdiánja, Kósa Benedek, valamint az újoncoknak itt teológiát tanító „páter Matók József jászberényi szülemény - mindketten Kassára változtak”. Egy másik csalódás is érte itt. Június 29-én pompás processzióval ünnepelték a helységben az úrnapiját, „de semmi magyar éneket nem értvén, se magyar anygali verseket magyarul nem hallván, gondoltam, hogy magyar édes hazámon túl volnék idegen tartományban. Noha a városban annyi a magyar, hogy egy jó magyar concionátornak vigasztalása lehetne a magyar hallgatóiba úri és közszemélyekből”.

Galgócról csaknem egy hónapnyi idő elteltével folytathatta útját, mivel Gyöngyösön nem látták el római engedélyét a megkívánt pecséttel. Visszaindult ugyan Gyöngyösre, de útközben értesült, hogy onnan már postával elküldték iratát Galgócra.

Mihelyt Galgócsra visszatérve azt kézhez vette, másnap már folytatta útját Bécs felé. Aznap (június 22.) a pozsonyi rendházban éjszakáztak. „Pozsony várát és jeles pompás városát” csak éppen említi, hogy ott őrzik a Szentkoronát, a királyi jelvényeket.

Június 23-a éjszakáját már a bécsi ferencesek klostromába töltötte. Hat napot időzött a városban. Míg a rend szentföldi commissarius az ő utazását intézte, Kiss István egyik rendtársával kijárogatott városnézésre. Megnézték a kamaldolsok városon kívül fekvő kolostorát, bizonyára azért is, mivel a rendfőnök helyettese „magyar vérből eredett a mi édes hazánkba”. Járt a magyar gárdisták palotájában („a magyar gárdisták, királyi személyeket őrző gavallérok Bécs városának oly ékességei, mint annyi magyar angyalok /.../ Ha paripákon hánytatják karcsú testeket, égi vitézeknek látszatnak lenni”). „Felkerestem Jász-árokszállási gavallér Petes András paraetorianus hadnagyurat, ki hogy megismértesse hozzám kész hajlandóságát, Szent Péter és Pál apostolok ünnepe napján az említett páterral magyar ebédre szólított. Véghez is ment a jó magyar étkek feladása minden tisztelettel, melyet dupla köszönettel meghálálván, bévezetett a páter délután a királyi dicsőséges balotákban...”

Megemlíti még a Szent István templomát, de a művészeti alkotások iránt érzéketlen, s mint könyvében másol sem, részletekbe nem bocsátkozik, megelégszik szokványos díszítő jelzőkkel kifejezett általánosságok közt mozgó elismeréssel. Bécsben ugyan részben azt hozza fel indokul, hogy szűkében van a papírnak is, de mintegy azt is elismeri, ilyesmihez nincs tehetsége, ez nem hivatása: „Nem bátorkodom ezen császár s királyi nagy városról rövid íráskámban valami dicséretet béiktatni, mert arra elégtelen íróttollam, erőtlen tehetőségem, nem is nyújtózik annyira papírosom, erre is alig tettem szert.”

Június 30-án száll a Bécs-Trieszt közti postakocsi járat fedeles hintájára. Természetesen, az útiköltséget nem ő fizeti, ő továbbra is fillér nélkül utazik. Éjjeli szállást rendjének kolostoraiban, vagy más szerzetesrend klostromában talál magának. Ott mutatja be a miseáldozatokat, ott tartózkodása idején ott étkezik. Ha úton vannak, valamelyik útitársa, esetleg a fogadós látja vendégül.

Utazása alatt folytatja a naplóírást. Minden érdeklő: az emberek, a táj, a városok, és ezzel kapcsolatos élményeiről eleven előadásában számol be, többször összehasonlítást téve az otthoni viszonyokkal. Figyelmét megragadja a trombitás postalegények, postakocsisok öltözéke, „kik nem oly cudaron öltözködnek, mint Magyarországon, leginkább az Alföldön a postakocsisok, kiket inkább kanászinasoknak gondolják lenni a járt s költ utasok, mint postalegényeknek.” Marburgban úgy találja, hogy a Dráva „széles mint a Tisza /.../ sebességére nézve hasonlít a Vág folyó vizéhez /.../, melléke sokkal kisebb föld a Tisza környékén kiterjedett homokos, buckás mezőségnél, mert ezek majd mindenekkel bővelkednek.” A Száva folyóhoz érve, hazája címerének négy folyóvizét említi: „Így már láttam Magyarországnak négy folyóvizet, az ország címerét, úgy mint Tiszát, Dunát, Drávát, Szávát.”

Az útközben érintett városokról, helységekről, személyes benyomásairól többkevesebb részletességgel számol be. Laboch /Lajbach/ városának istenfélő, vallásukat példásan gyakorló népével összefüggésben eszébe jut a szentek és isten ellen gyakran káromkodásra fakadó magyar nép, mely beszédtemaként kerülhetett szóba: „szörnyen csudáltak, hallván azt, hogy Magyarországon számtalanon vannak és egyetemben káromkodnak a gazdagok a szegényekkel, az urak a koldusokkal, a tisztek a parasztokkal, a megöszült vének a széleszű ifjakkal. És azt kérdezték tőlem, mi a büntetések az ilyen ördögi ajkú lustos káromkodóknak. Én elbámultam s elpirultam, nem tudván a feleletet reá feladni.”

Elmondja azonban azt is, hogy itt is vannak gonosz emberek. Lajbach után fegyveres magyar katonák kísérik a postakocsit, hogy őrizzék a sok útonálló haramiaságtól. „Mivelhogy itt nagyok a hegyek, bokrosok a fegyveresek, éjjel és nappal ólálkoznak az utasok rabolására és a portékás szekerek felzsákmányolására. De gyakran utól is érik ökelméket, amint az ország útja mellett mutogatják a sűrű akasztófák, kerekék, nyársak, melyek ilyen virágszalokkal ugyan bűzhődnek, a szelek nagy robajjal a száraz csontokat csörgetik és az utasokat a vigyázásra serkentik.” Leírja, hogy az egyik faluban „egy jó magyar friss gyalog katona”, hogyan védelmezte meg a postamester házára rontó haramiáktól annak családját: négyet közülük „agyba lövöldözve /.../ az hata elillana, kiket megkapdosván, hogy az lábok a földet ne érje, mind az hatot felaggatták. Magam is szemeimmel láttam a postamester urat, de már akkor jóformán kigyógyula a sebekből, a leányi, reggel lévén, kávéval jó szívvvel akartak kedveskedni, de még szentmise áldozatomat nem végeztem”.

„Ugyancsak ebből a Laszer nevű helységről utunkat folytattuk, mindenütt fegyveres magyar gyalog katonák őrizete alatt”, akik „vígán talpallottak a delizsánc mellett.” „És délelőtt éppen 10 órakor Odlsperg mezővárosba hajtottunk, és itt szent áldozatot tettem. Mivel igen hegyes tartomány ez, sok helyeken gyalogoltunk a delizsánc előtt, és úgy léptünk fel a magas hegyekre.”

Hat napig tartó postakocsizás után július 5-én este 7 órakor értek Triesztbe: „a postaház előtt békességesen megállapodtunk és az Úristennek rövid szókkal hálákat adtunk. Leginkább én köteles voltam erre, hogy Bécstől fogva hetvenhat magyar mérföldeket minden pénz nélkül utazván, szerencsésen Triesztben érkeztem. Legyen azért az úrnak szent neve áldott mindörökké! Meglévén ezek, az jó útitársaknak tiszteleteket és velem közölt igaz felebaráti szereteteket becsülettel megköszöntem, szintén úgy az konduktornak is. Azután holnom alá fogám bádog skátulámat, melyben minden örökségem vala.”

Az Irgalmas rend klastromában kért éjjeli szállást, de már a következő napon a kikötőt járta, keresve a módját, hogyan juthasson el Velencée. Nem mulasztja azonban el, hogy eddigi szokásához híven ne szóljon Trieszt városáról, váráról, kikötőjéről is. Az utóbbiról írva, tudósít „Magyarországról ide szállítják a táméntalan sok búzát, vasat, drótot, dohányt, mézet, rezet, ort, pálinkát és több affélit. Ki tudná mind sommában foglalni.”

Kiss István a kikötőben egy pap segítségével talált egy Velencébe igyekvő gályát. Július 7-én már kora reggel a kikötőben volt, és a gálya gazdája, kérésére, befogadta őt is utasai közé. Alig tettek meg azonban egy ágyúlövésnyi utat, „dél felől oly sűrű és szörnyű csattogás, sebes szélfúvás hirtelen támadta, a mérges tengeri habok csaknem felboríták a gályácskát, és kevés híja volt, hogy a tengernek örvényiben mind gályástól együtt le nem sodortattunk. Engem a gályások a csajkának fenekire bocsájtván, bézártak egy röjtök tömlőcforma szurdikba, magok pedig felől vesződtek a nagy robajjal csapdosó habokkal és ellenséges szélvésszel /.../ Én pedig térden állva, a két szemeim kendőcskémmel békötven erősen, a feszületet markomban szorítván mint a hóhér előtt álló rab, vártam a keserű halált, a tengerben való merületet. Levetették a vasmacskát, de csak úgy hánytavetette terhes gályánkat a feldúlladott hanak rettentő ereje, mint egy üres kabak tökök.” Alig csendesedett el a vihar, egy második keletkezett, melyen csaknem elvesztek. Ennek elmúltával nem is folytatták a hajózást, visszatértek a trieszti kikötőbe, és csak másnap éjjel indultak el ismét. Ezúttal szerencsájük volt. Szerzetesünket csak egy delfin ijesztette meg, mely a gálya közelében ugrott fel a tengerből. Olyan óriási volt, „azt mondhatom felőle, hogy mikor a farkával megcsapá a tengert, úgy láttatott a farka, mint egy dunabéli hajónak nagysága.”

Még egy vihart kellett kiállniok, mielőtt július 9-én este kikötöttek volna a velencei Szent Márk kikötőben.

Páter Kiss István 10 napot időzött Velencében. Megérkezése estéjén a kapucinus barátok rendházába ment, de „mostoha szeretettel és hideg szívvel fogadták”, és másnap reggel gondolán elvitték a franciskánusokhoz. Meleg fogadtatásra, szíves eltartásra talált, valamint szintén a Szentföldre tartó szerzetestársakra. Harmadnap együtt látogatták meg a parttól távolabb horgonyzó „tengeri fa-palotát”, a 23 vitorlás, három árbócos, 34 ágyúval felszerelt, négy szintű gályát, mely Alexandriáig viszi majd az utasokat. Az indulásig való napot a város nevezetességeinek megtekintésével töltötte. Elsősorban a templomokat látogatta meg. Két ízben is megszemlélte a Szent Márk Bazilikát, a Doge palotát, lelki épülést merített a július 16-án tartott Kármeli Boldogságos Szűz Mária ünnepén látottakból, valamint a Szent Márk templomban 17-én Szent Marina tiszteletére rendezett díszes ünnepségből, melyen a pápai nunciuson kívül jelen volt a dozsé s Velencéből hat levélben tudósított magyarországi személyeket eddigi útjáról, köztük a jákóhalmi Bódi Ferencet. Úti naplójában itt találkozunk először hosszabb elmélkedő résszel a halálról, az Istenhez térésről. Talán gyomorfájdalmi indították el elmélkedését? Rosszullétét az olasz ételeknek tulajdonította s könyörgött „előbbeni magyar erejéért”.

Útnak indulása előtt még egy külön kis fejezetben tájékoztat Velence alapításáról, lakóiról, gazdagságáról, hatalmáról. Azzal zárja mondanivalóját: „Meggzúnök már ezen tengeri városnak leírásától /.../ nincs is időm, mert ezentúl megindul a fregát gálya, és nekem itt nem íráshoz, hanem sok rendbéli nyomorúsághoz kelletik készülnöm és szoknom.”

Nyomorúságokon nem nélkülözést kell értenünk. Az utazás díját a rendi komisszárius kifizette. A rend az útra készített bizonyos mennyiségű élelmiszert, ellátta a szükséges hálólammal. Ebédeken meg Zante (Zakynthos) szigetéig az oda utazó új gubernátor vendége volt.

Ugyanazzal a hajóval utazott egy olasz és egy német ferences is. Az utazók jámbor, hívő közösségének ők szolgáltatták a miseáldozatokat, könyörgéseket. Szerzőnk „szünet nélkül hasznos deák könyvet olvasgatott /.../ A mindennapi tapasztalt vagy látott vagy néha igaz nyomós hallásokat írásaimnak rendében foglaltam mind magamnak, mind másoknak hasznára vagy olvasására.”

Beszámol a hajó utasainak és a maga életének napi eseményeiről. Istria déli csücskén fekvő Pola városát látva, Salamon királyról emlékezik, kinek itt nyugszik holtteste, miután „elhagyván Magyarországot az pólai hegyeknek kőbarlangjában tartván penitenciát és sanyarú életet, boldogul meghala: ide temettetett, és szintén a jelen való üdeig is tiszteltetik.”

Dalmáciában az egyik helyen kikötnek és másfél napot a szárazföldön töltenek, mialatt a hajót ellátják a szükséges élelemmel. Ragusa előtt elhaladva említi, hogy itt őrizték Szent István király jobb keze fejét.

Augusztus 1-én érkeztek meg Zante városába, ahol a sziget új gubernátorával együtt szerzőnk is partra szállt a vele együtt utazó ferences baráttal. Részt vettek az ünnepélyes fogadáson, de meglátogatták a sziget négy különböző szerzetesi kolostorát, a püspököt. Felmentek a várba is. A hegy oldalán épült sok „szélhajtó malmot” látva, Kiss István Magyarországra gondol: „Vajha Magyarországon is ily formára építenék a szélmalomokat, mely hasznos volna. Nem igen költséges, de alkalmas és hasznos.”

Harmadnap délután szálltak újra hajóra. Kijutván a Földközi tengerre, hol kedvező széllel, hol viharral változó napok után, tizenkilenc napot tengeren töltvén, augusztus 11-én horgonyt vetettek Alexandriában.

A Szent Ferenc rend szervezetében a rendtartományok több őrségből (custodia) állottak. Egyedül a szentföldi custodia volt önálló, független. A szentföldi őrség első klastroma az egyiptomi Alexandriában állott. A gályáról szárazföldre lépett három ferences atya és egy fráter nyomban ide „szamarazott”. Ekkor hat páter tartózkodott a rendházban, főként Egyiptomban, a Szentföldön missziós munkát végző rendtagok. Kiss István augusztus 30-ig időzött a kolostorban, alkalmas hajóra várva, mely őt Palesztinában vinné. Ezekben a napokban ugyanúgy folytatta a naponkénti feljegyzéseket, mint előzőleg. A feljegyzett élmények természete azonban némileg eltért az előzőkétől. Nagyobb szerepet kapott bennük az elmélkedés, a javító szándékú észrevétel, intés, prédikációszerű tanítás. Bár talán ezek sem egyidejűleg tartózkodásával.

Rövid pihenő után tevékeny részesévé vált a klastrom templomában folyó intenzív hitéletnek, melynek közönségét nem csak a helybéli hívők alkották, hanem a kikötőben tartózkodó hajósok is.

Mindkét részről nagy számban vettek részt pl. Nagyboldogasszony napján a Mária tiszteletét szolgáló ünnepen: „halmozva tele volt az Úristennek szent háza, mindnyájan térdenállva, mint a megtestesült angyalok, imádkoztak, énekeltek, nem olyan kanászosan, mint alsó Magyarországra. „Nem hamaricskálkodtak a szent dolgokkal.” Már itt tapasztalta, hogy az asszonyok fehér gyolccsal fedik be ruházatukat, még arcukat is eltakarják. „Így voltak ezek hajdan magyar édes hazánkban is”, jegyzi meg. De ha ezeket most előhozná a prédikáló székben, „talán agyba köveznének a kevély világnak hegyes Görög Ilonái, büszke Lukréciai, mert így haszontalan lenne orcájukon a kenyőcs, nem láttatnék úgy bokrétás, aranyos, újabb meg újabb figurákkal felficsérezett hajaiknak ékességei. No, mindezek által nyeritek el az mennyei boldogságot? Óh, fájdalom. Fogod tapasztalni halálod óráján, hogy hazugságot nem írtam. Úgy járnak az isteni mennyei Felségnek házában, mint az táncoló gálákban...”

Az ilyen megjegyzéseket, intéseket neveztük az imént javító szándékú prédikációnak. Ez a hang lesz egyre inkább jellemzője Kiss István útikönyve további részének. A kézzel foghatóan magyar viszonyítások, utalások, párhuzamok mellett ezek a szentföldi fogantatású intelmek, példák legtöbbször honi rendeltetésűek, a hazai állapotok bírálatából folyó gondolatok.

A magyar concionátornak juthat eszébe a mohamedánoktól is nagy tiszteletnek örvendő Szűz Máriáról a kálvinisták magatartása, hogy „mennyi magyar apostoli hazánkban a Boldogságos Szűz Máriának halálos ellensége.” Kálvin János tiltotta meg tiszteletét, „mert általlátta, hogyha az ő követői között tisztelői lesznek a Boldogságos Szűz Máriának, bizonyosan fog érettek esedezni, és így a megtérésre kegyelmet vesznek és megcsökkenik az ő új vallása.”

Hogy a messzi idegenben is mennyire otthon jár szerzőnk esze, mutatja az a kirándulás, melyet az Alexandria közelében lévő Pompeius-oszlopához tett. „Ezen oszlophoz csak közel esnek két magas egyformájú halmok, magasságok vagy on hasonlatosságban Szent Gellért hegyéhez az budai Dunának partján...” Természetesen Alexandira egyéb nevezetességét (elsősorban a templomokat) is megvizsgálja. Böven ír a számára egyáltalán nem rokonszenves mohamedánokról, „Mahumet cselédjeinek” birbiteléséről.

Bár augusztus 20-án még zsolosmában sem történik emlékezés Szent István első apostoli magyar királyunkról, „mindazonáltal Szent István király főpatronusomnak nyomdokait követvén, édes magyar hazámot, királynémat, nemzetemet az Úristennek és az ő Szent anyjának, a templomocskában egyedül lévén, bémutattam, feláldoztam, hogy mentse meg édes hazámot éhségtől, döghaláltól és ellenség fegyverétől.”

Eseményekben nem voltak gazdagok az alexandriai kolostorban töltött napok. „Az ájtatos szentmisék után ki-ki a maga cellájában csendesen megvonta magát a könyvek olvasásába, írásokban vagy hasznos kézi munkálkodásokban foglalatoskodott.” Érdekesen számol be szerzőnk augusztus 23-án egy velencei személyről, akiről biztosan nem lehetett tudni, csak azt hogy a Szentföldre szeretett volna menni, de nem lévén

engedélye, visszafordították Velencébe. Ez az ember járt Magyarországon, sok városban megfordult. „El is hittem szavait, mert megegyezett a magyar városokkal minden beszéde, és rendibe dicséré. Megvallotta a jelenvalók előtt, hogy az bővséges termékenységért legméltóbb a dicséretre, holott én nem jelentettem magamat magyarnak lenni.”

Augusztus 24-én, Szent Bertalan napján Gyöngyös városért, a ferencesek klastromáért könyörgött, „mivel szent patrónusa Gyöngyös városának, melyben több esztendők alatt concionátoroskodtam.” A következő napon a francia konzul ünnepséget, fogadást tartott a francia király tiszteletére. Az egész kikötő visszhangzott a legkülönbözőbb nemzetiségű gályák tisztelgő ágyúlövéseitől. Mert Alexandria igen forgalmas kikötőváros, a világkereskedelem egyik központja. Ezzel kapcsolatban jegyzi fel érdekes utópisztikus gondolatát a magyar tengeri kereskedésről. Elragadta a képzelete, így ír: „Ám a Tiszán, Dunán, Dráván, Száván bátorságos menetel vagyon az Fekete tengerig, kivévén az Orsova alatt való egy veszedelmes ugrást az Iszteren - minthogy már itt nem Dunának, hanem Isternek neveztetik - könnyen bémehetni minden portékákkal. Innét az Dardanellák felé, innét a Főszigetes tengerbe s úgy a Földközi tengerbe bújathatni búzával, dohánnyal, borral, vassal. Példájául tészem, ha megindulnék Szegedről a Tisza vizén, akkor a szárazföld tapodása nélkül is elmehetnék Alexandriába mindenkor vízen. Innét pedig egész Amerikában, Afrikában, sőt Indiában is és úgy intézhetném az utazást, hogy négy esztendők alatt egész a földnek kerektségét megkerülhetném Szegedről mindenütt a vízen és ismét Szegeden ugranék ki az vár alatt való Nepomucénos Szent János képénél vagy ahol tetszene, ha mindjárt a Boszorkányok szigeténél is.”

A négy páter és két fráter augusztus 29-én szállt fel egy angol gályára, mely Ptolomaisba tartott. A kedvezőtlen széljárás miatt lassan haladtak céljuk felé. Szeptember 2-án Dámiata városa mellett hajóztak el. „Ezen városan táborozott András magyar király az erős magyar vitézekkel, de minthogy szokatlanok voltak az igen éles levegőéghez, nagy része és nagyobb száma az vérnek gyúladása miatt itt hagyta hideg tetemét, és alig menének haza magyar édes országokban, honnyokban, emlékezik II. András 1217-1218. évi keresztes háborújára. Másnap este felé kötöttek ki Ptolomaisban vagy más néven Akriban, a Szentföldre igyekvők kiindulási városában. Itt csak egy teljes napot töltöttek.

Szerzőnk olvasmányai között bizonyára eddig is voltak már a Szentföldről szóló írások. Ptolomaisan említi azonban először, hogy Quaresmiust olvasgatja, „ki a palesztinai földet hosszasan írásba foglalja. Ennél senki igazábban még nem írt a szentföldi helyekről, mert Jeruzsálemben hat évig gvardiánykodott: azután is ott töltötte ideit és teljes szabadsága volt magától a nagy szultántól minden szent helyeket tökéletesen megvizsgálni.” Munkáját (*Elucidatio Terrae Sanctae. I-II. Antverpiae, 1639*) azonban Kiss István csak Joppe (Jaffa) bemutatásánál követte. Főforrása a tőle meg sem említett osztrák Hietling, Conrad volt (*Peregrinus affectuose per Terram Snetam et Jerusalem. I-II. Graecii, 1713*), aki sokszor Quaresmius művét kivonatolta.

A gyakorlatban a forrás használata azt jelenti, hogy az egyes helyek bemutatásában, az ott található kegyhelyek és a hozzájuk kapcsolódó történetek leírásában általában követi - szoros vagy szabadabb fordításban - a Szentföld látogatásában neki is kalauzul szolgáló könyvet, de számtalanszor valamilyen személyes megjegyzéssel toldja meg, saját élménnyel szakítja meg forrását. Minthogy a fordított szövegek nyelvi kifejezése szinte egyezik a saját fogalmazású eredeti részekével, melyek természetesen illeszkednek az előzményekhez., az olvasóban azt a hatást keltik, hogy az egész könyvet Kiss István szerezte. Mivel célunk nem valamilyen szentföldi kalauz készítése, hanem a jászsági szerzetesről való emlékezés, a továbbiakban is az ő személyét állítjuk előtérben, az ő személyes élményeire, „magyar édes hazájára” vonatkozó megjegyzéseire, a hazai állapotokra utaló intéseire szándékozunk elsősorban felhívni a figyelmet.

Ptolomaisból török csajkán utaztak Joppéba a szeptember 6-ára virradó éjszakában. Boldogan csókolták meg a Szentföld színét és a ferencesek rezidenciájában leborulva adtak hálát eddigi szerencsés útjukért. Még aznap délután folytatták útjukat, s négy óra alatt Rámába vagy Ramatába „szamaraztak”.

Szeptember 7-én éjjel karavánban tették meg az utat Rámától Jeruzsálemig, 8-án Mária születésnapjának reggelén léptek át a szent város kapuján. Gyakori szokása szerint most is rövid versbe foglalja, s fejezi be naplójának ezt az utolsó datált fejezetét:

Bévezetett Isten már a szent városban,
Hogy szolgáljak néki tiszta szívből abban,
Egyezer és hétszáz hatvanhatodikban,
Szeptember nyolcadik fényes hajnalában.

A második rész elején még az addigi fejezetek személyes hangján ad számot a jeruzsálemi rezidencián átélt első élményeiről. A megérkezést követő napon felkísérték „a Kálvária szent hegyére, ahol az Úrjézus Krisztus koporsója vagyon”, és itt találkozott László testvérel, aki a koporsót őriző szerzetesek közt volt, és mit sem tudott eddig testvére szentföldi útjáról. Harmadnapon megkapta beosztását, a kúria és titkárság ügyeinek intézésében kellett segítenie. Ez lehetőséget teremtett a város szent helyeinek látogatására, megismerésére. Ez azonban a mohamedánok ellenséges magatartása miatt nem volt könnyű.

A jeruzsálemi szent helyeket az említett Hietling-féle kalauzkönyv segítségével látogatta, leírásukban nagy mértékben támaszkodik rá. A város leírását, történetét, az egyes kegyhelyek és az azokhoz kapcsolódó bibliai események, személyek sorsának ismertetését, az ő könyve alapján adja, de számos kisebb önálló betoldást iktat közbe, az eseményeket önálló megjegyzésekkel kíséri. A látottaknak, olvasottaknak rá gyakorolt hatása személyes elmélkedésre, a közönséghez, az olvasókhöz szóló intésekre, tanításokra sarkallja, mondván „méltó még ezen szent helyről a kegyes könyvolvasót tudósítani.” „Itt megállítom tollamat, inkább buzgó elmélkedéssel gondolok...”

Valószínű azonban - ahogy ezt már említettük, hogy ezek utólagos betoldások. Egy részük mindenképpen az 1790-es évek magyar nyelvű átdolgozásakor keletkezett.

Jeruzsálem múltját ismertetve szó esik Bouillon Gottfriedről, kit a Jeruzsálemet elfoglaló keresztések királlyá választottak. Ő azonban nem engedte, hogy arany koronával tiszteljék meg ott, ahol Krisztust tövissel koronázták, ő is megelégedett ilyen koronával. „Oh, nagy alázatosság, mennyei koronát érdemlő cselekedet!”

„Szinte így cselekedett Szent Örzsébet, András magyar király leánya férhez menetele előtt. Bémenvén az Isten templomában, térdre ereszkedett a tövissel megkoronáztatott Krisztus Jézus feszülete előtt, elfakadva sírva és így szóla: óh, angyalok királya, názáretbéli Jézus, te tövissel koronáztattál. Az én fejemen pedig gyöngyökkel, tündöklő kövekkel rakott drága pártakoszorú vagy. Mit cselekszik a szent szűz? Leveszi a Krisztus Jézus képe fejéről a töviskoronát, maga fejében nyomja, az drága napkeleti gyöngyökkel, indiai kövekkel készült pártakoronát a Krisztus képének fejére helyeztette. Ez ám a szent példa!”

És így folytatja:

„Nézze a világ ez jelenvaló üdőben, mit cselekszenek a magyar fejérszemélyek? Mint lépnek be az Isten házában? Arany, ezüst, drágagyöngy, bíbor, bársony fejeken, kevély ruha testeken, rossz imádság nyelveken. (Lásd egyúttal Kiss István ritmikus prózájának valóságos verssé formálódását, mint stílusának gyakori jelenségét.)

Ilyen betoldásokkal fűszerezi szerzőnk lépten-nyomon könyvét. Ami természetesen, nem akadályozza Jeruzsálem kegyhelyeinek ismertetését, azokét az emlékekét, melyekhez annyi történet, cselekmény, szent esemény, csoda fűződik.

Az nem tűnik ki, hogy a maga személyében milyen rendben kereste fel Kiss István Jeruzsálem szent emlékeit. Forrása sorrendjét követhette, a továbbiakban is önálló megjegyzésekkel kísérve az átvett eseményeket. Legtöbbször bűnbánattartásra, Istenhez térésre intve olvasóit.

Bejárjuk Sion hegyét, Josafát völgyét, a Getszemáni kert, Krisztus kínszenvedésének helyeit. Így az Ítélet kapuját is megismerjük, ahol a halálos ítéleteket kihirdették, az Üdvözítőt a zsidók királyaként tövissel koronázták. Ez a kapu már szerzőnk Jeruzsálemben tartózkodásakor csaknem a város közepén állott, „mint Bécsben vagy Budán is vannak ilyenén kapuk. Mint példának okáért a Vízi-városan a Vár alatt, ahol a peszmegek sütőházak és kemencék vannak.”

Hietling nyomán részletesen ír a Kálvária hegyéről, követve őt a stációk leírásában, bár nem mindig egyezik az ő leírásával. Független pl. a harmadik, a kereszten függő Üdvözítő oldalát lándzsával megnyitó és később keresztényé lett, mártíromságot szenvedő Longuinusról szól. Szent Ágostonra hivatkozva beszél róla, hogy ti. az egyik szemére vak százados visszanyerte látását a rácseppent krisztusi vértől. Jellemző Kiss Istvánra, az egyház ellenségeit, az eretnekeket is megtéríteni akaró prédikátorra könyvének ilyen tanítása: „Állj meg itt, vakoskodó, és kérjed az áldott Jézust szent vére

hullásáért, hogy a te lelkedre is, ha nem többet, legalább egy csepp vérét öntse, ha ezer meg ezer halálós vétkekkel meg volna is sebesítve, csak azt jelentsd meg a te lelki atyádnak és kérjed könnyhullajtással az irgalmas Úr Jézust, szent vére hullásának érdemiből gyógyítsa meg bűnös lelkedet. Meglásd, hogy teljes lészesz lelki örömmel és vigassággal”.

Én is, méltatlan író, kérlek az Úr Jézus vére hullásáért, ne vesd többé drága lelkedet az ördög prédájára, az tündérvilágnak vak kockájára. Ne vigyázz te másra, se a jakobinusok klubjaira, se a Kálvinus pikárdiai hitfaragóira, se a szakszóniai korlátugró újdönúj kálvangelistára, sem az Istent nem imádó ateistákra, mert te katalikus személy vagy. /.../ Tudva légyen nálad, nem üdvözét téged sem finnyás étel, sem édes ital, sem éjjeli s nappali bál, sem ugrós tántz, sem a hajlisztezés, haj-sederítés, sem az nyalka botránkozató módi, meg módibb kevély moszka öltözet, lengyeles veres bokkrétás sapka, hanem a te alázatos kérésseddel, ha megnyered; a Krisztus szent vére hullásának érdeme üdvözíti lelkedet, ez világosítja meg homályos lelki szemeidet. Kérlek, vedd kedvesen ezen lelki szeretetből származott rövid intésemet, mert úgy óhajtom lelked üdvösségét, mint tulajdon magamét.” A gazdagokat inti a szegények segítésére, a haszontalan módi ruhákra való költekezés hiábavalóságára. „Óh, vajon adtál-é valaha a templom ruháira egy fillért? A szegény asszonynak nem volt több két fillérinél, azokat is a templom ládjában vetette. Te pedig a cigány muzsikusok böggő hegedűibe, néha ha nekiböszülsz, marokkal hanyod. Oh, nagy balgatagság, így csalja meg magát a világ férgés fia. De lássák, ők magoknak ártanak, nem a templomoknak.”

A Kálvária negyedik stációja őrzi Krisztus palástjának emlékezetét, melyet a szerző idejében Treviris (Trier) városában őriztek és tiszteltek. A szent ereklyék tisztelete az eretnekek, kálvinisták ilyen vonatkozású elutasító magatartására emlékezteti, és velük szemben a katolikusok állásfoglalást magyarázza a szent emlékek tiszteletéről. „Hát te az apád ruháját halála után miért tüzes lángra nem ereszted? Ha jelen voltál a királyi koronázáskor, nemde a Szent István királyi palástját megtisztelték a jó igaz magyarok, és az alatt koronázták Leopold és Ferenc királyainkat. Te az édesatyád írott képét holta után is házadba, írott palotádba tartod és fiúi tisztelettel megbecsülöd. Hát mi igaz katolikus keresztények megújtjuk-é az Úr Jézus Krisztus megfeszítettetésének képét vagy köntöseit? Ám mi az ilyen képeket és relikvákat nem imádjuk, hanem csak emlékezetbe tartjuk, hogy Krisztus Jézus ilyen formán miérettünk szenvedett a keresztfán. Ti, Kálvinus követői azt hiszitek, hogy az ő úrvacsorájában csak a Krisztus haláláról emlékeztek. Mi a feszület által visszük azt véghez. De az nem acramentom, nem szentség, csak emlékezet. De másutt ennek a helye. Én a jelenvaló üdőben utazó vagyok.”

Így harcol a ferences ortodox igehirdető szentföldi kalauzával is a szabadgondolkodás, a felvilágosodás, a francia forradalom, az eretnekek ellen.

Szerzőnk intő szavai, dorgálásai olykor általánosságban hangzanak el. Nem egyszer a megfogalmazás hangjából, az előadás stílusából következtethető, hogy mondanivalója magyar férfiakra, asszonyokra vonatkozik. Néha határozottan megmondja, hogy

magyarokról beszél, hozzájuk szól. Dorgálásának alanya nem a tanulatlan, egyszerű nép. Sok mindent kifogásol a férfiaknál is, de többször dorgálja a cifrázkodó, kacéros, magát kendőző, hiú, buja asszonyokat. Teszi ezt leginkább a jeruzsálemi kegyhelyekhez kapcsolódó megjegyzéseiben.

Ez természetes, hiszen könyve Szentföldet bemutató részének jóval több, mint kétharmada a szent városról szól. A Jeruzsálemből Betlehembe, Judeába, Jordániába, Galileába tett utazásairól mindössze 30 lap tudósít a nyomtatásban napvilágot látott könyvében.

Az utazásokról szóló tájékoztatásai eredetibbek a Jeruzsálemet bemutató résznél. Hietling könyvének a hatása az egyes helyek leírásában helyenként felismerhető, de jóval kevésbé, mint a jeruzsálemi résznél. Názáret leírása egészen önálló, és ezt követőleg munkája végig eredeti alkotás.

Nagy hatással volt Kiss Istvánra Jézus születési helyének, Betlehemnek meglátogatása. Itt éppen karácsonykor járt. Még jobban megragadta lelkét Názáret, „a szentek szent helye, ahol az Ige megtestesült”, ahol az Üdvözítő hét esztendő korától harminc esztendő koráig lakott.

A Tábor hegyén tett látogatásakor megemlékezik a régebben itt lévő pálos kolostorról, „melyet a magyar királyok építettek és fundációval a benne lévő atyákat értették. Ilyen tiszteleten tartották magyar eleink a Szentföldet és a szentföldi szerzeteseket.” Szeptember 2-án járt itt, „és minthogy ez nap tartatik Szent István király ünnepe az egész római Anyaszentegyházban, én is szent pátronusom napját örömmel üllöttem ily szent helyen.” Amint említettük, ő Szent István királyt augusztus 20-án ünnepelte a magyarországi hagyománynak megfelelőleg.

„A Magyarországa való visszautazás” címet viselő utolsó fejezet mindössze kilenc lap terjedelmű a *Jeruzsálemi Utazás* nyomtatott kiadásában. Igen szűkszavú beszámoló a Jaffától Kecskemétiig 1767. szeptember 9-től 1769. június 13-ig megtett útról.

Kiss István céltudatosan kitervelt, ma is olvasmányos könyvét, melyben kiadója szerint „történész és irodalomtörténész, stíloselemző és nyelvész, vallástörténész és néprajzkutató egyaránt fontos anyagot találhat”, a következő verssel fejezte be.

„Vedd kedvesen tőlem sok utazásimat,
Kegyelmes Úristen, én fáradságimat,
Add lelkem hasznára imádságimat,
Éretted felvállalt nyomorúságimat!

Tedd részessé bőven e könyv olvasókat,
Ébreszd kegyelmeddel a hív hallgatókat,
Hogy szentföldi jókben foglalják magokat,

Tejjel-mézzel folyó édes ajakikat.

Feláldozom, Uram, néked ez írásom
Million betűknek ide rajzolásom,
Hogy halálom útban ez légyen szólásom,
Jézus, Mária, József én végső mondásom.

ÜNNEPI KÖNYVHÉT

Az 1999. július 3-án, a Városi Könyvtárban rendezett megyei megnyitón elhangzott beszédek és műsorrészletek.

Farkas Ferenc ny. főiskolai tanár

Tisztelt Ünneplők!
Hölgyeim és Uraim!

Ünnepelni jöttünk össze. A könyvet, az egyik legemberibb, legantropomorfabb jelenséget, tárgyat, létformát szeretnénk rohanó és viharos századvégünk legfontosabb eseményeivel szembesíteni, annak közegében értelmezni, lehetőleg mindannyiunk számára. Igazán emberi a könyv, mert sok-sok ember legkülönbébb tevékenységének fókuszaként jelenik meg, hiszen a könyvet mint érzelmi - hangulati - tudati összegzést ugyan általában egyetlen ember teremti meg, de számos kézi-gépi mozzanat hívja életre azért, hogy mint ipari-művészi termék szembesüljön önmagával, az alkotóval, embertársaival, s egyre gazdagabb legyen általa. Ennek alapján is értéket társítunk a könyvhöz, a legkülönbébbeket. Tekinthejük rangosnak, szépnek, igaznak, egyedinek, sok emberhez szólónak: tanulságosnak, megrendítőnek, naponta forgatandónak, avagy az élet során többször is elolvasandónak, de akár feledhetőnek is. Általa újfent átélhetjük egész életünket.

Van olyan könyvünk, amelyet szinte naponta használunk. Ilyen például a Biblia, aztán olyanok, amelyek az emberi élet meghatározott pillanataiban kapnak helyet (szertartáskönyvek). A Biblia ugyanakkor családi ereklye is, hiszen a család életének csaknem minden fontos fordulópontját is tartalmazza. De az imakönyv is minden mozzanatában személyhez kötött, emlék, ereklye is. A két világháborúban nem egy olyan sorsmozzanatról hallhattunk, hogy az mentette meg a katonát a haláltól. Ezért akár megmentőnek is tekinthető. Reviczky Gyula arany kötésű imakönyve anyai emlék. Mentsvár és ereklye a tudás forrása mellett, és reményeink szerint az marad századokon át. Hiszen hordozója az emberi életnek, kifejezője az emberiség történetének. A francia enciklopédisták nagyban hozzájárultak a polgári gondolkodásmód kialakulásához. Hitler meg Sztálin viszont éppen a könyvek elpusztítása révén igyekeztek annak útját állni, mai hitünk szerint: sikertelenül. Habent sua fata libelli: a könyveknek is megvan a maguk sorsa, hiszen sorsuk hordozója az ember mindenkori gondolkodásbeli fejlődésének, állapotának, állagának. A műbe szőtt emberi sorsok lesznek az emberi gondolkodás megtestesítői, alakítói és formálói.

A kézzel írott könyvek, a kódexek gondolati és esztétikai gazdagságukkal egy hajdan volt kultúrának a lenyomatait, ma is hordozói. A könyvnyomtatás feltalálása után számos műmozzanatként jelennek meg, színezésükkel, betűtípusukkal és számos más faktorukkal át-meg átszövik a későbbi emberi alkotásokat.

Így lesz a könyv a kultúrtörténet foglalata sok más egyéb mellett. Ezért szinte felbecsülhetetlen kultúrtörténeti érték egy-egy jeles magyar (például Zrínyi Miklós) könyvtára, de az akár az egri érseki könyvtár is, hiszen az is múltunkkal való szembesülés egyik lehetséges színtere.

Kedves Vendégeink!

A most megnyíló Könyvhét alkalmából hadd kívánjam, hogy sokszor és sokféleképpen találkozassanak a könyvvel. Örömeinkben, bánatukban, üdvözült pillanataikban és mélységes tragédiájukban, mert a könyv mindig társ, segítő, kiteljesítő.

Mert a legszemélyesebb, a legemberibb viszonyok egyike az olvasás. Szinte a legbensőbb emberi lényeg. A gondolkodás és a lelki gazdálkodás legegyszerűbb megjelenési módja, létformája. Amit aligha lehet mással pótolni...

Fejér Andor a Megyei Közgyűlés alelnöke

Hölgyeim és Uraim! Tisztelt ünneplő közönség!

Nehéz megszólalni a szép magyarsággal megírt, izgalmasan komponált irodalmi szövegek után, amelyek sokkal hitelesebben ki tudják fejezni az ünnepi hangulatot, mint a mi hétköznapi használatban megkopott szavaink, kifejezéseink. Kérem nézzék el, hogy az írók, költők sokkal méltóbb gondolatait kis időre megszakítom a sajátjaimmal.

Elgyönyörködtem idejövet a korai cseresznye piros és fekete foltjaiban az országút menti kertek ágain. Cseresznyeérés és könyvhét. A két, egymással össze nem illő fogalom mégis összekapcsolódik bennünk, mert évek hosszú sora óta egybeesik időben. Összekapcsolódik, mint ahogy ehhez a sajátos hangulatú ünnephez serdülőkorunk, vagy talán még régebb óta társul a megújuló, örömteli izgalom, amelyet én leginkább az ajándék kibontása előtti pillanathoz tudnék hasonlítani. Vajon milyen tartalmat rejtjenek a csábító könyvborítók? Melyek azok a könyvek, amelyek ebben a színes kavalkádban éppen nekem szólnak? S némi böngészés után mindig sikerül rátalálni azokra a művekre, amelyek személyes ünnepé varázsolják a nyárnak ezt az első, ígéretekkel teli, gyönyörű hetét.

Az értelmező szótár szerint egy emberöltő annyi idő, amennyi egy emberi nemzedék felnövekedéséhez, kifejlődéséhez szükséges, tehát 25-35 év. Két emberöltő - kimondani is furcsa - két emberöltő óta, *hetven éve* megrendezik Magyarországon a könyv ünnepét. Azok, akik kisgyermekek voltak az első alkalommal, ha élnek még, ma nagyszülők.

Ez az esemény számtalan alakváltozáson ment át az évek során. 1929-ben, az első ünnepen még csak két mű szerepelt az új könyvek listáján. Móra Ferenc: Ének a búzamezőkről és Szabó Dezső: Az elsodort falu. A rövid listához rövid ünneplés kapcsolódott, akkor még csak egyetlen napig tartott a könyv ünnepe.

A könyvnapból később könyvhét lett, s szinte évről-évre nőtt az alkalomhoz méltónak ítélt művek száma. Változott a kínálat is: a szépirodalmi művek mellett megjelentek a tudományos, ismeretterjesztő, politikai kiadványok. S a műfajok sokszínűsége tovább növelte a kiadványok mennyiségét - a hetvenes években a könyvheti művek száma elérte és meghaladta a százat. Az idén a hivatalos listán 170 mű szerepel.

Az állampárti korszak szabályozottságával ellentétben azonban - amikor csak hivatalos lista létezett - ma a könyvheti újdonságok között olyan kincsekre is rábukkanhatunk, amelyek nem szerepelnek az országos katalógusban. Nem azért, mert nem méltóak rá, hanem mert a katalógus készítői nem szereztek róluk tudomást. A sokféle profilú, nagyságú kiadók kínálatának országos áttekintése meghaladta erejüket. Számunkra, olvasók számára, egyetlen biztos mód létezik a könyvheti kínálat feltérképezése: a személyes, minden könyvpultra kiterjedő tapasztalatszerzés.

Az elmúlt és mostani könyvheteket azonban nemcsak az új könyvek megjelenése tette, teszi ünnepé, hanem ezerféle, változatos műfajú rendezvény is. Attól lesznek ezek az alkalmak varázslatosak - bármi is a témájuk - hogy a könyvnek és olvasójának középpontba állításával az olvasás élményét, örömet akarják megosztani egymással a résztvevők. S ebbe a sorba ma is beleillenek a személyes találkozók, amelyeken a könyvek írói és olvasói gondolatot cserélhetnek egymással.

Lapozgatva a megyei könyvhét soklapos meghívóját, elámulok a lehetőségek gazdagságán. Karcagon könyvritkaságokból rendezett kiállítás, Túrkevény illusztrációs és rímfaragó verseny, Tiszatenyőn irodalmi játékok, Tizzaszentimrén könyvajándékozási akció a községi könyvtár számára, Kenderesen derűs órák nyugdíjasoknak, Kisújszálláson diavetítéssel egybekötött ismeretterjesztő előadás, Abádszalókon zenés könyvnap, Szolnokon ex libris kiállítás, postabélyegzés a múzeum udvarban felállított alkalmi postahivatalban, játszóház és persze irodalmi estek, író-olvasó találkozók, könyvbemutatók mindenfelé. Az idén is szerepelnek közönségcsalogató nevek a meghívóban - például Piros Ildikóé, Lőrincz L. Lászlóé, Hankiss Eleméré - de mintha növekednének a bensőségesebb együttléti alkalmak. Vajon a pénztelenség miatt rendeznek Könyv-partit és irodalmi TOTO-t Martfűn, ahelyett, hogy meghívnának egy ismert művészt, vagy inkább azért, mert erre nagyobb az igény? Az

ismert művészeket naponta láthatja bárki a tévében, de jókedvűen együtt lenni, esetleg felnőtt létére játszani is - ez nagyon ritkán adatik meg. A könyvhét erre is ad alkalmat.

A sokféle alakváltozás ellenére úgy látszik, valójában mégis hasonlít ez a mai könyvünnep a két emberöltővel ezelőttire. Mi az, amitől nem kopott a jelentése, az érdekessége ennyi idő alatt? Véleményem szerint maga a könyv az, ami fel tudta venni a versenyt az új kihívásokkal, és minden kor emberét újra meg tudta szólítani.

Hiszen elsiratták már a könyvet számtalanszor. Ki fogja szorítani a mozi, a tévé, a videó - legújabbán a számítógép. De a jóslások egyike sem igazolódott be, s ha Önök körülnéznek a könyvheti pultok között, nem hiszem, hogy bármelyiküknek is az az érzése támad: csupán letűnt korok kísértetei kellenek magukat.

Különös, de még az sem ártott a könyveknek - ami pedig sokunkat fájdalmasan érintett - hogy áraik az utóbbi évtizedben nyaktörő emelkedésbe kezdtek. Valaki kiszámolta, hogy ha meg akarnánk vásárolni minden könyvheti kiadványt, az körülbelül 230 ezer forintba kerülne. (Persze ez csak a hivatalos lista ára.) Elgondolkoztam: mivel ezeknek a műveknek a többsége nem speciális rétegolvasmány, hanem széles olvasóközönségnek szánt mű, egy igényes városi könyvtár - mondjuk a jászberényi - mindegyiket meg szeretné olvasóinak vásárolni, legalább 2 példányban. S ha akad is néhány könyv, amelyből megelégszik egy példánnyal, legalább ugyanannyit talál, amelyből a 2 sem elég. Akárhogy számolom, legkevesebb félmillió forintba kerül a jászberényi könyvtárnak ez az ünnep. S a megyei könyvtár fenntartójaként kedvem lenne megkérdezni a megyei könyvtár igazgatóját: nekik vajon mennyibe kerül?

De egy ünnep megnyitóján nem illő azt tudakolni, mibe kerül. Számolni ráérünk holnap is. S ha őszinték vagyunk, el kell ismernünk, hogy a magasba szökő - bár állítólag így is az inflációnál kevésbé növekvő - árak megtanították becsülni a könyvet. Újra divat könyvet ajándékozni. A könyvsátrakban böngészve nemcsak magunknak szóló irodalmat keresünk, hanem olyat is, amellyel meglephetünk valakit. S eltervezzük, milyen papíra csomagoljuk, díszítjük-e apró szalaggal, s előzőleg az első oldalra elrejtünk-e egy kis cédulát néhány kedves sorral - miért éppen ezt, miért éppen neki választottuk. Vagy odaadjuk cédula, díszítés nélkül, hiszen a könyvben éppen az a csodálatos, hogy elmond mindent - helyettünk is.

Én arra biztatom Önöket, hogy ne sajnálják azt az egy-két órát, amely alatt végignézhetik a kínálatot, beleolvashatnak a legérdekesebbnek tűnő munkákba, s úgy választhatják ki maguknak, másoknak a hamarosan beköszöntő vakációra az olvasnivalót. A teljesség igénye nélkül - és minden bizonnyal elfogultan - figyelmükbe ajánlom Bodor Ádám: Az érsek látogatása című regényét, a tavalyi Nobel-díjas José Samarago Minden név című munkáját, Székely János drámáit, a kárpátaljai Horváth Sándor faluszociográfiáját és Imreh István Erdélyi néptörténeti rajzolatok című művét.

Mindenekelőtt pedig ajánlom a jászszágiak számára különösen kedves könyvet, melynek címe: Egy mikrorégió az ezredfordulón, írója pedig a tanítóképző főiskola tanára, Pethő László. A szerző a sokféle műfajú - szociológiai, publicisztikai - írásait tárja elénk, növelve önismeretünket, régióismeretünket, s egyszerismind fajsúlyosan szórakoztatva is. Aki teheti, vegyen részt a hamarosan elkezdődő beszélgetésen a Városi Könyvtárban, ahol neves szakemberek ajánlják figyelmükbe Pethő László munkáját.

Végezetül azt kívánom Önöknek, hogy érezzék jól magukat ezen a délutánon, s az elkövetkező napokon a könyvek között, a könyvekkel. Azoknak a könyvtárosoknak, népművelőknek, könyvtárosoknak, illetve lelkes civileknek pedig, akik lehetővé tették, teszik felhőtlen örömmel a könyvheti rendezvényeken, hadd fejezzem ki nagyrabecsülésemet. A jó könyvek mellett az ő lelkesedésük az a nélkülözhetetlen alkotóelem, amely nélkül most nem ünnepelhetnénk. Köszönet érte!

Högyeim és Uraim, jó böngészést, jó beszélgetést és önfeledt, gyönyörteli olvasást kívánok Mindannyiuknak!

Rékasi Karoly színművész

Kezüket csókolom, Jó napot kívánok!

Néhány héttel ezelőtt felkérést kaptam, hogy legyek részese ennek a ma délutáni ünnepnek. És én megkérdeztem, hogy mégis mi a szándék, hogy mi hangozzék el ebben az összeállításban. az volt a válasz, hogy szóljon ez a könyvről. Hoztam is magammal néhányat. Kicsit lapja hullottak, kicsit gyűrűttek, még bele is firkáltam – tudom ezt nem illik - de hát én ezeket használom. Lerakom ide hátra, hogy vigyázzanak rám. Hogy tudok én a könyvről beszélni, hát csak úgy, ha személyes emlékeimet elevenítem föl. Például azokat a pillanatokat, amikor még nem tudtam olvasni és (persze ezzel még most is van néha gondom)édesanyám a minden héten megjelenő Nők lapjából olvasta el nekem a mesét. Ez a hátsó, belső második lapon volt, és a mese mellett mindig egy-két vers. Ezeket a verseket nekem megtanította.

És aztán jött egy másik pillanat, egy másik emlék, a szomszédos épülethez kötődik, a könyvtárhoz. Hát az valami csuda volt a rengeteg könyvvel. Ahonnan először az indiános regényeket szedtem ki garmadával. Az is nagyon klassz volt, mert abban találkoztunk először erkölccsel, becsülettel, tisztességgel, ármánnyal, szerelemmel. Szóval csuda szép dolgokkal. Aztán jött a felnőtt könyvtár, ahova mindig későn vittem vissza a könyveket - de ezt most a fejemre is olvasták, nem csúnyán, csak úgy mondták - s ahová a húgomat kértem meg, hogy Era légy szíves vidd vissza a könyveket. Akkor ugyanis nem nekem kellett magyarázkodnom. Aztán jött a középiskola, ahol fogadott bennünket a beiratkozáskor egy szemüveges hölgy, aki lemagázott bennünket. Azt mondta: Legyen szíves mondja meg a nevét, hol született. Nekünk ez furcsa volt, mert addig a tanáraink végig tegeztek minket. Hát ez a hölgy Nagy Piroska tanárnő volt - keresem kutatom, nem látom - és ő volt az, aki nem hagyott engem békén és egy versmondó versenyre beírta a nevemet, ahová én egy Radnóti verssel készültem. Most ezt a verset hoztam magammal. Ha nincs is itt, küldöm neki oda, ahol éppen most van.

A prologus után a művész a következő verseket, illetve szemelvényeket mutatta be a közönségnek.

Radnóti Miklós: Előhang egy monodrámához.

József Attila: Mama

József Attila: Születésnapomra

Petőfi Sándor: Részlet egyik leveléből

Petőfi Sándor: Szeptember végén

Juhász Gyula: Anna örök

Nagy László: A karácsonyfás ember

Kemény István: Egy nap élet

Kodály Zoltán levele Gruber Emmához

Vidra Szabó Ferenc:

A KÖNYVTÁRHASZNÁLATI SZOKÁSOK VÁLTOZÁSAI AZ UTÓBBI ÉVTIZEDBEN

A különböző társadalmi csoportok és rétegek könyvtárhasználati szokásai régóta élénken foglalkoztatják a hivatásos és amatőr kutatókat: több reprezentatív és helyi vizsgálat zajlott, számos szakdolgozat íródott erről a témáról, és izgatja a kérdés magukat a könyvtárosokat is. Az Országos Széchényi Könyvtárban (OSZK) széleskörű vizsgálatot folytattunk a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával, a könyvtárhasználati szokások változásairól. A témát kérdőíves módszerrel vizsgáltuk öt megyei könyvtárban, öt városi könyvtárban és két Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (FSZEK) főkönyvtárban, összesen ezer fő megkérdezésével. A kérdőíves adatfelvételt magnetofonos mélyinterjúkkal egészítettünk ki. Jelen tanulmányunk a kutatás témába vágó legfőbb tapasztalatait foglalja össze.

A használói szokások változásainak legfőbb tendenciái

A kérdőívek feldolgozása során az egyik legszembetűnőbb tapasztalat a fiatalok dominanciája a könyvtárlátogatók között: a válaszadók háromnegyede negyven év alatti volt! Egy tíz évvel korábbi vizsgálat eredményei szerint akkor csupán a könyvtártagok 55 százaléka tartozott ebbe a korosztályba. (*Gereben*, 1996. 154. p.) A legtipikusabb életkori csoport a 19-25 év közöttiekből került ki (az összes válaszadó 37 százaléka) - vagyis a főiskolás-egyetemista korosztály. A 14-18 évesek - a középiskolás korúak - 14 százalékban részesednek a mintából, tehát a vizsgálati adataink alapján a könyvtárhasználók felét a 25 évnél fiatalabbak teszik ki. (A 14 évnél fiatalabb olvasókat ezúttal kihagytuk a vizsgálódás köréből.)

A vizsgált három könyvtártípus közül a legtöbb fiatal látogatót a megyei könyvtárakban regisztráltuk (a kérdezettek 58 százaléka fiatalabb 25 évesnél), a városi könyvtárak olvasói közül 48 százalék tartozik ide, míg a vizsgált FSZEK könyvtárakban csak 39 százalék. A középkorúak csapata (26-60 évesek) a FSZEK hálózatban és a városi könyvtárakban egyaránt 41-41 százalékkal képviselteti magát, a megyei könyvtárakban pedig csak 33 százalékkal. A hatvan éven felüli-

ek legkevésbé a megyei könyvtárakat látogatják (9%), ezután a városi könyvtárak következnek (11%), és leginkább a FSZEK könyvtárakban vannak jelen (20%).

Ezeket a tapasztalatokat erősíti a különböző foglalkozásúak megoszlása. A teljes mintában a megkérdezettek több mint egytizede középiskolás, több mint egynegyede pedig nappali tagozatos főiskolás, egyetemista volt. A felsőfokú képzésben résztvevők legnagyobb arányban a megyei könyvtárak olvasói között találhatóak (a megkérdezettek 34 százaléka), ugyanez az arány a városi könyvtárakban 23 százalék, míg a vizsgált FSZEK könyvtárakban 15 százalék. A másik jellemző használó réteg a diplomás szellemi foglalkozásúaké: a FSZEK könyvtárakban 10 százaléka a részvételük, míg a városi- és a megyei könyvtárakban 18-19 százalék. Ezzel ellentétes súlya van a nyugdíjas olvasók jelenlétének: a FSZEK-ben a megkérdezettek 19 százaléka, a városi könyvtárakban 14 százaléka, míg a megyei könyvtárakban 10 százaléka nyugdíjas.

A könyvtárakból eltűntek a szakmunkástanulók - az ezer megkérdezettből mindössze egy főt találtunk -, a mezőgazdasági fizikai dolgozók (4 fő), de lényegében hiányoznak az egyéb fizikai foglalkozásúak is (szakképzetlen: 20 fő, szakképzett 32 fő). Új használói csoportként jelentek meg a munkanélküliek (30 fő), és az önállók, vállalkozók (18 fő).

„Eltűnt a munkás, a szövetkezeti paraszt, a kistermelő, helyette vannak a vállalkozók, a nyugdíjasok és a diákok - fogalmazta meg a legszembetűnőbb változást egy városi könyvtár igazgatója. - A diákok a saját szokásaik szerint jönnek, ami elsősorban az iskolai tananyagtól függ. A felnőttek vagy tanulnak, vagy hobby könyveket keresnek, vagy nincs pénzük könyvet venni. Nagyon sok hajléktalan is van, akik egész nap újságot olvasnak, meleg helyen vannak...”

„Az olvasói szokások annyiban változtak meg, hogy az olvasó vagy gyors információt kér, vagy gyorsan könyvet, dokumentumot kér - fogalmazott egy megyei könyvtár olvasószolgálatának vezetője. - Nincs már arra idő, hogy különböző bibliográfiákat állítsunk össze, mint annak idején. Információkat kérnek, és nem könyveket. Középkorú könyvolvasónk gyakorlatilag nincs, az idősek olvasnak és a gyerekek. Aki dolgozik, az nem ér rá olvasni, mert éjjel-nappal dolgozik. Sokkal többféle igénnyel jönnek be, mint korábban, de nem tartózkodnak olyan hosszú ideig. Ha nem sietünk, még majdnem meg is vernek, elég rossz a tűrőképességük. Azt gondolják, hogy a könyvtáros azért van, hogy ha kitalál valamilyen kérdést, mi azonnal tudjunk válaszolni,

és borzasztó gorombák, ha rögtön nem kapják meg amit szeretnének. Egyre kevesebb a tolerancia az emberekben.”

A különböző típusú könyvtárak közül a megyei könyvtárak tagjai a legintenzívebb könyvtárhasználók: 36 százalékuk hetente többször látogatja az intézményt, 35 százalékuk hetente, 25 százalékuk pedig havonta. A városi könyvtárakban a heti illetve a havi látogatás a tipikus (36-39%), míg heti több alkalommal a kérdezettek 14 százaléka jár könyvtárba. A FSZEK-ben a megkérdezettek 43 százaléka átlagosan havonta egyszer, 33 százaléka hetente egyszer használja az intézményt, a heti többszöri alkalom a 19 százalékukra jellemző.

A könyvtárhasználat gyakorisága szoros összefüggést mutat a kérdezettek foglalkozásával: hetente többször látogat a könyvtárba a nyugdíjasok 32 százaléka, a főiskolások 23 százaléka és a középiskolások 21 százaléka. Ugyanakkor a középszintű szellemi foglalkozásúak közül csupán 15 százalék, a fizikai foglalkozásúak közül 18 százalék, a diplomások közül pedig 19 százalék tartozik ide. Valamennyi foglalkozási csoportnál a heti illetve a havi látogatás a tipikus, ezen belül a főiskolásoknál, a fizikai foglalkozásúaknál és a középszintű szellemi foglalkozásúaknál inkább a heti sűrűség a jellemző, a középiskolásoknál és a diplomásoknál pedig a havi.

A kérdezettek fele a vizsgált intézményen kívül nem volt tagja másik könyvtárnak, negyede még egynek, 14 százaléka még kettőnek, tizede pedig még háromnak vagy annál többnek volt tagja.

Ezúttal is a főiskolások adatai a legszembetűnőbbek: csupán 14 százalékuk elégszik meg az adott intézmény kínálatával. Ellenpontként érdemes megemlíteni a fizikai foglalkozásúak csoportját: 80 százalékuk csak az adott intézménybe jár, további 14 százalékuk pedig másik közművelődési könyvtárba. Ugyanígy egy könyvtár használata jellemző a középszintű szellemi dolgozókra és a nyugdíjasokra is.

A több könyvtár igénybevételét a kérdezettek zöme a szélesebb választékkal, egymás kiegészítésével indokolta, de jelentős hangsúlyt kapott a tanulás (16%), a speciális igény (10%) és a kutatómunka (5%) is. A máshol lakik, máshol tanul típusú válaszok 14 százalékot tesznek ki.

A könyvkölcsönzésnek valamennyi foglalkozási kategóriában vezető szerepe van, de a korábbi évekhez képest megerősödött a helyben olvasás és a fénymásolás is. Fontos motívum a tájékoztató szolgálat igénybevétele, valamint beszélgetés a könyvtárossal és az ismerősökkel. Az

újságok, folyóiratok helyben olvasása különösen a munkanélküliek és a diplomások között népszerű - nyilvánvalóan más-más indítékból -, míg a könyvek helyben olvasása a főiskolásokra. A fénymásolót elsősorban a diákok és a diplomások veszik igénybe, csakúgy mint a tájékoztató szolgálatot. Ezek az olvasói rétegek használják a legtöbbféle szolgáltatást, és a legnagyobb gyakorisággal. A diákok számára különösen fontos még a zenehallgatás, az ismerősökkel való beszélgetés; a fizikai foglalkozásúaknak a videó és a hangzó dokumentumok kölcsönzése; a szellemi foglalkozásúaknak és a nyugdíjasoknak a könyvtári rendezvény; a nyugdíjasoknak ezen kívül a könyvtárossal való beszélgetés. A könyvtárközi kölcsönzést és a sajtótermékek kölcsönzését főleg a diplomások igénylik. A munkanélküliek és a vállalkozók adatai a viszonylag alacsony elemszám miatt nem alkalmasak az általánosításra, annyit azonban egyéb tapasztalatokból is leszűrhetünk, hogy jelenlétük speciális használati igényt testesít meg.

Gereben Ferenc vizsgálatai óta tovább csökkent a könyvkölcsönzés vezető szerepe, főleg a helyben olvasás rovására. Míg a tíz évvel ezelőtti adatfelvétel során a könyvtártagok 43 százaléka olvasott helyben könyvet, addig most 61 százalék; akkor 51 százalék olvasott helyben sajtóterméket, most 66 százalék. A fénymásoló gépek elterjedésével lényegesen megnőtt az ilyen irányú szolgáltatások igénybevétele is: míg korábban csupán a használók 19 százaléka számolt be erről, most a kérdezetteknek csaknem a fele: 49 százalék.

A két felvétel összehasonlítása alapján ugyanakkor egyértelműen csökkent a könyvtárossal illetve az ismerősökkel való beszélgetés, de csökkent a tájékoztató szolgálat igénybevételének aránya is! Míg 1985-ben a kérdezettek 65 százaléka beszélgetett a könyvtárossal, 45 százaléka pedig ismerőssel, addig tíz évvel később csak 40 illetve 35 százaléka, a tájékoztató szolgálat igénybevétele is 57-ről 36 százalékra csökkent!

Ez utóbbi adatszám szemben áll a mindennapi tapasztalatokkal, hiszen az olvasószolgálatban dolgozók éppen a tájékoztató szolgálat igénybevételének növekedéséről számolnak be. Az ellentmondás feloldására többféle magyarázatot kereshetünk. Az első szerint a könyvtárosok rossz közérzetéből, túlterheltségéből adódóan szubjektív módon ítélik meg a helyzetet: zavaróbbnak, idegesítőbbnek, „többnek” érzékelik az olvasói kérdéseket, mint korábban. A másik magyarázat az olvasók felől közelít: a tájékoztató szolgálat igénybevétele olyan természetessé vált számukra, hogy nem is rögzül a tudatukban, meg sem jegyzik, a kitöltendő kérdőív számára

sem tartják információnak. A harmadik magyarázat az objektivitás talaján áll: elképzelhető, hogy a tájékoztató szolgálat igénybevétele *számszerűleg* nőtt ugyan, azonban az egyéb szolgáltatások (pl. helyben olvasás, fénymásolás) igénybevételéhez képest *arányaiban* csökkent.

Az utóbbi időben visszaszorult a könyvtárközi kölcsönzés igénybevétele is: 19-ről 14 százalékra. Még szembetűnőbb a könyvtári rendezvények látogatásának csökkenése: korábban a megkérdezettek 32 százaléka számolt be erről, most pedig csupán 14 százalékuk. Ami a két vizsgálat során nem mutat lényeges változást, a zenehallgatás: akkor a használók 19 százaléka számolt be erről, most 18.

Elégedettség a szolgáltatások színvonalával

Kíváncsiak voltunk arra, hogy az olvasók milyen szolgáltatásokat hiányolnak. A megkérdezettek csaknem fele vagy nem válaszolt erre a kérdésre, vagy azt írta, hogy elégedett a szolgáltatások jelenlegi színvonalával. Érdekeség, hogy a leginkább elégedettek a városi könyvtárak látogatói voltak (61%), holott valószínűleg ezekben az intézményekben a technikai felszereltség a legkevésbé fejlett. (A FSZEK könyvtárakban 36 százalék, a megyeiekben pedig csak 31 százalék volt elégedett.)

A többség a számítógépes ellátottság megfelelő színvonalát hiányolta (az elégedetlenkedők 22 százaléka), valamint a gazdagabb könyv- és folyóirat-állományt (21%). Ez utóbbi bírálat elsősorban a városi és a FSZEK könyvtárakban volt tipikus. Ide csatlakoznak azok is, akik a szegényes idegen nyelvű könyv-, illetve folyóirat-állomány miatt elégedetlenkedtek.

Összességében a bírálatok egytizede érintette a korszerűbb, olcsóbb fénymásolást, 7-7 százaléka a könyvtári rendezvényeket, a videó- és CD kölcsönzést és a büfét, 4-4 százaléka pedig zenei anyagokat, filmklubot szeretett volna, valamint a szabályok rugalmasabb kezelését kívánta. Két-két százalékos arányban fordultak elő a következők: folyóiratok kölcsönzése, egyetemi jegyzetek, hosszabb nyitva tartás, jobb világítás, csend, udvariasabb és szakszerűbb kiszolgálás.

Néhány tipikus példa a kérdőívekből:

„A helyben olvasás feltételeinek megteremtése. Például az állandó zivaj, zaj megszüntetése, tényleges kézikönyvtár létrehozása.” (23 éves egyetemi hallgató férfi.)

„*Sajnos a fénymásoló gép még mindig rossz! Hosszú-hosszú ideje!*” (41 éves gyógyszer-gyártó vegyész férfi.)

„*Véleményem szerint a felnövekvő nemzedékkel való foglalkozás. Ezen értve többet kelle-ne csoportos foglalkozásokat tartani, kisebb-nagyobb gyerekeknek.*” (19 éves középiskolás fiú.)

„*Nem újabb szolgáltatások hiányoznak, hanem a meglévők közül néhányra jobban kelle-ne ügyelni: például a tájékoztatáson belül az udvariasság, gyorsaság.*” (20 éves főiskolai hallga-tó nő.)

„*Irodalmi kávéház, irodalmi klub.*” (70 éves egyetemi végzettségű nyugdíjas férfi.)

A szolgáltatások színvonalának mérését próbáltuk elvégezni azzal a kérdésünkkel is, amelyik így hangzott: Előfordult-e már, hogy valamilyen fontos könyvet vagy folyóiratot nem talált meg a könyvtárban? Ha igen: mi történt azután?

Ismét bebizonyosodott, hogy az elégedettséget elsősorban nem a kínálat befolyásolja, ha-nem a kereslet, hiszen a megyei könyvtárakban fordul elő a leggyakrabban, hogy nem találnak valamit, és legritkábban a vizsgált FSZEK könyvtárakban. (A megyei könyvtárakban a kérdezettek 67 százaléka számolt be ilyen esetről, a városiakban 52 százaléka, a FSZEK-ben 44 százalé-ka.)

Mi történt ezután? Más könyvtárból szerezte be, ismerőstől kérte kölcsön, máshol kereste a válaszadók 65 százaléka! Vagyis az esetek zömében megkezdődött a könyvek utáni rohangálás. Könyvtárközi kölcsönzéssel a pórul jártaknak mindössze egytizede próbálkozott, egyötödük számolt be arról, hogy előjegyezték és később megkapta, két százalék körüli volt azoknak az aránya, akik tanácsot kaptak, hogy hol keressék, és ugyanennyien voltak, akik mást kértek helyet-te. A válaszadók 4 százaléka lemondott róla, nem kereste tovább, két százaléka pedig ezt vála-szolta: bosszankodtam.

Hogyan élték meg a fontos könyv hiányát az olvasók?

„*Kikerestem a betűrendes katalógusból. Nem találtam a polcon. gondoltam, hogy már ki-kölcsönözték. A könyvtáros azt mondta, nem. Nem értettem. Utánanézték, nincs-e a raktárban, kötés alatt stb. Nem volt. Nem értem! Kivenni, előjegyezni nem tudom. Megfogalmazódik bennem a kérdés: érdemes volt beiratkozni?*” (26 éves gépészmérnök férfi.)

„A könyvtáros hölgyhöz fordultam, aki nagyon kedvesen és udvariasan megnézte a polcon, majd a raktárban. Ezután felajánlotta a könyvtárközi kölcsönzés lehetőségét.” (29 éves, egyetemi végzettségű BM dolgozó.)

„Ideges lettem és megnéztem egy másik könyvtárban. Ha ott sem találtam, nem foglalkoztam vele sokat, hagytam az egészet. Egy darab könyvért nem fogok világjáró túrát szervezni.” (19 éves főiskolai hallgató nő.)

„Tudomásul vettem, hogy Magyarországon élek, és anyagilag szerény lehetőségű könyvtárnak vagyok a tagja.” (35 éves, érettségizett műtössegéd férfi.)

Könyvtár- és könyvtároskép

Felmerül a kérdés, hogy a könyvtárakban végbement változások mennyire változtatták meg a használói attitűdöt, mennyiben módosították a könyvtárakról és könyvtárosokról alkotott képet. A korábbi évek könyvtárképére a „jó hely; a kultúra, az ismeretek tárháza” volt a jellemző, míg a könyvtárosképre az „olvasmányokat ajánl” szlogen. Vajon a kilencvenes évek derekára csak a könyvtárhasználati szokások változtak meg, és az olvasók tudatában még mindig a csendes, elmélyülésre alkalmas könyvtár, valamint a segítőkész, könyvet ajánló, mosolygós könyvtáros él, vagy a köztudatba is betört a könyvtár információközvetítő funkciója és a könyvtáros információs szakember szerepe?

Jelen kutatásunk adatait szemlélve, meg kell állapítanunk, hogy a megváltozott használói szokások ellenére az olvasók többségében nem változott a korábban kialakult kép. A válaszadók negyedének a könyvtárról a csend, a nyugalom, az elmélyülés lehetősége jut eszébe; tíz-tizenöt százalékának pedig: ahol „gyarapíthatom ismereteimet”, „jó a hangulat”, „kikapcsolódni, szórakozni, pihenni lehet”, „könyvet lehet kölcsönözni” – vagyis a válaszok zöméből a „hagyományos” könyvtárkép köszön vissza.

Idézzünk két tipikus választ:

A könyvtár olyan hely, „...ahol csend van, s rengeteg könyv, melyek segítségével a tudás kis része megszerezhető; itt a test és a lélek megnyugszik, s alkalmunk nyílik létünk átgondolására.” (19 éves, mezőgazdasági szakközépiskolás fiú.)

„...ahol iramlík az idő, miközben a keresett és megtalált témák mellett valahányszor váratlan újak is fölbukkannak. Meghitt hely a szellemi gyarapodásra.” (63 éves nyugdíjas újságíró férfi.)

A „korszerű” könyvtárképet tükröző információs, tájékoztató funkcióra 8 százaléknyi utalás történik, ugyanennyien hivatkoznak a tanulást segítő funkcióra is. Ez utóbbi adat annál inkább meglepő, hiszen a korábbiakból éppen az derült ki, hogy a látogatók zöme éppen tanulmányi céllal érkezik. Ehhez az adatsorhoz illeszkedik a munkához, kutatáshoz való segítségnyújtás, amely még kisebb arányban (4 százalék) fordul elő.

A fentiekből egyértelműen kiviláglik, hogy a látogatók másra használják a könyvtárt, mint amit gondolnak róla. Az elmúlt tíz évben azonban ezen a téren is jelentős változásoknak lehetünk tanúi. A változás akkor is szembetűnő, ha Gereben Ferenc kutatási adataiból a felnőtt lakosság egészének véleményére lehet következtetni, míg jelen vizsgálatunk során csupán a könyvtár látogatókat kérdeztük meg: hiszen a tíz évvel korábbi válaszok között egyáltalán nem szerepelt az ismeretek gyarapítása, a tanuláshoz, munkavégzéshez való segítségnyújtás, az információs, tájékoztató szolgálat igénybevétele – és új elem a jó hangulat is! A nagy vesztes a korábban csaknem minden második válaszban előforduló „A kultúra, az ismeretek tárháza” típusú válaszcsokor, amely mára mindössze 6 százalékos arányban fordul elő. Meglepő viszont, hogy mindkét adatsorban csupán töredékekben fordul elő kritikus hang (1-1 százalék). Ez talán a korábbi időkben érthető volt, napjainkban azonban túlzott toleranciáról tanúskodik.

Nézzünk két választ a „kritikusabbak” közül:

„...ahol lehet olvasni, írni, kutatni, beszélgetni, és sajnos nem lehet enni, inni, dohányozni.” (27 éves egyetemista férfi.)

„...ahová jó betérni; ahol segítséget kapok a munkámhoz; ahol nagyon zúgnak a neoncsovek.” (39 éves érettségizett, szervező munkakörben dolgozó férfi.)

A könyvtárkép híven tükrözi a különböző típusú könyvtárak presztízssorrendjét: az információs, tájékoztató, tanulási funkciók előfordulási aránya a megyei könyvtárakban a legmagasabb és a vizsgált fővárosi könyvtárakban a legalacsonyabb. Az „Ahol gyarapíthatom az ismereteimet” motívum a megyei könyvtárak használói között 16 százalékban fordul elő, a városi könyvtárakban 13, a FSZEK-ben pedig 7 százalékban. Az információs, tájékoztató funkció sor-

rendje: 8-7-3 százalék; a munkavégzést segítő funkció: 5-4-3 százalék, míg a tanuláshoz való segítségnyújtás: 13-4-6 százalék. Fordított a helyzet a „hagyományos” könyvtárkép esetében! A „csend, nyugalom van, el lehet mélyülni” típusú válaszok a megyei könyvtárakban 18 százalékos arányt értek el, a városiakban 29 százalékost, a FSZEK-ben 30 százalékost. A meglehetősen sematikus „a kultúra, az ismeretek tárháza” kategória hasonlóképpen oszlik meg: 4-6-12 százaléki az előfordulási arány.

Precízebb összehasonlítást végezhetünk a könyvtároskép alakulásáról, hiszen a korábbi vizsgálati anyagban a könyvtártagok adatait külön csoportban tüntették fel. Kutatási eredményeink rácsafolnak minden előzetes várakozásainkra: a használók zöme – függetlenül könyvtártípustól, foglalkozástól – a könyvtárosban azt a társat látja, aki segít eligazodni, segít megtalálni a keresett művet, akihez tanácsért lehet fordulni – és aki ráadásul még kedves, barátságos, udvarias is! A könyvtáros, mint közvetlen információs forrás, mint alapos szakértelemmel rendelkező személy, kevésbé fontos. Tehát a könyvtáros szereppel a segítségnyújtást azonosítják, és nem a konkrét ismeretek átadását.

A megkérdezettek szerint tehát a könyvtáros olyan személy, „...aki segít eligazodni a polcok útvesztőiben, aki tanácsot adhat akár irodalmi, akár szakmai szempontból a munkámhoz, és aki érdekes, vonzó programok megszervezésével és megtartásával segíti gazdagabbá tenni az iskolában folyó munkánkat” (31 éves tanítónő.)

„...aki egyrészt jól ismeri a könyvállományt, s így az adott témában jól eligazodik; gyors; nehéz kérdés esetén a gyorsaságot félretéve alapos. Másrészt jó analitikus készsége révén a könyvet kérő emberrel is igyekszik kapcsolatot teremteni. Érdeklődő, kedvességet sugárzó.” (41 éves, főiskolai végzettségű tanárnő.)

„...akinek az olvasó mozdulataiból kell, hogy rájöjjön annak bizonytalanságára.” (19 éves főiskolás férfi.)

Szinte teljesen eltűnt a motívumok közül a korábban igen fontosnak tartott olvasmányajánlás, a kultúra közvetítése, de eltűnt az emberi kapcsolatok jelentősége is. Fontos tanulság, hogy míg tíz évvel korábban a könyvtártagok 13 százalékának jutott eszébe a könyvtárossról, hogy olvasott, ma senkinek, és az is, hogy sem akkor, sem most nem volt jelentős azoknak az aránya, akik a könyvtáros munkáját nehéznek tartanák.

A kritikus hang ennél a kérdésnél sem volt jellemző (a válaszadók mindössze 2 százalékánál fordult elő) – ők a diákok és a nyugdíjasok közül kerültek ki:

„...aki sosincs ott, amikor kéne, és ha ott van, sosem tud semmit.” (25 éves egyetemista férfi.)

„...aki savanyú képpel szolgál ki mindenkit.” (20 éves főiskolás nő.)

„...aki még ha ismer is engem, kéri az olvasójegyet.” (19 éves szakközépiskolás fiú.)

„... aki nyílt, közvetlen, vidám természetű. Egy más szellemű, személyiség típusú könyvtáros pedig barátságtalan, rideg, távolságtartó, az arcán a »nem érdekel« közömbösség látható.” (70 éves, érettségizett nyugdíjas férfi.)

A segítő jellegű kapcsolatok a megyei- és városi könyvtárakban fontosabbnak tűnnek (75 és 79 százalék), mint a FSZEK-ben (67 százalék), a kedves, barátságos, udvarias magatartás pedig a FSZEK-ben élvez előnyt (25 százalék), a városi könyvtárakban kevésbé fontos (17 százalék), a megyei könyvtárakban pedig még kevésbé (14 százalék). Az olvasmányajánlás leginkább a FSZEK-ben megkérdezetteket érinti: 14 százalékuk említette, ugyanakkor a városi könyvtárakban a kérdezettek 5 százaléka, a megyei könyvtárakban pedig csupán 1 százaléka tartotta fontosnak.

A különböző foglalkozásúak könyvtárképe a következő különbségeket mutatja: a segítő jellegű kapcsolatot elsősorban a diákok és a szellemi foglalkozásúak emelik ki; a kedvességet, udvariasságot a fizikai foglalkozásúak és a nyugdíjasok; a nagy szakértelmet a középiskolások, a diplomások és a munkanélküliek; az olvasmányok ajánlását a fizikai foglalkozásúak és a nyugdíjasok; az emberi kapcsolatok fontosságát pedig a középszintű szellemi foglalkozásúak és a nyugdíjasok. (Jellemző, hogy a munkanélküliek közül ezt a tényezőt senki nem említette.)

*

A kutatás során kapott válaszok megerősítették korábbi tapasztalatainkat: az utóbbi években gyökeresen megváltoztak a könyvtárhasználati szokások: megnőtt az igény a gyors információk iránt, az olvasók között nőtt a diákság aránya, ugyanakkor egyre erőteljesebben jelentkezett

az igény a szociális funkciók iránt is (munkanélküliek, idősek, hajléktalanok.) Az elmúlt években megszűnt a könyvkölcsönzés dominanciája, ezzel párhuzamosan fokozódott a helyben olvasás, a fénymásolás, a számítógépes szolgáltatások iránti igény. Ugyanakkor a társadalomban élő kép nem változott mindezzel egyenes arányban, a megkérdezettek a könyvtárakban még mindig az elmélyedésre alkalmas, „templomszerű”, csendes intézményt látják, a könyvtárosokban pedig a kedves, segítőkész, mosolygós személyt. Valószínűleg átgondoltabb önpropagandára lenne szükség ahhoz, hogy ez a kép megváltozzon: a köztudatban erősíteni kellene a könyvtárak információszolgáltató, tudásközvetítő funkcióját, és ezzel párhuzamosan a könyvtárosok szakmai megítélését, elfogadtatását – megőrizve a segítőkészséget, az empátiát, a szociális érzékenységet.

Irodalomjegyzék

BLAHÓ Istvánné: 13-14 éves tanulók könyv- és könyvtárhasználati szokásainak vizsgálata. In: Heves megyei alkotó pedagógusok munkáiból 1985. 24-39.p.

BARCZI Zsuzsa: Az olvasói érdeklődés változása a kölcsönzött dokumentumok alapján. In: FSZEK Évkönyv. 1985-1986-1987. 1991. 74-96.p.

BARCZI Zsuzsa: Könyvtárhasználati szokások vizsgálata a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. FSZEK Évkönyv 24. 1991-1992-1993. 1994. 27-49.p.

CRAVERO Róbertné: Az egyetemi hallgatók szakirodalmi információellátása a közgazdasági egyetemi hallgatók körében végzett felmérés alapján. Magyar Könyvtárosok Egyesületének Évkönyve. 1984. 1986. 84-91.p.

DUNAINÉ Mészáros Éva: A hallgatók könyvtárhasználati szokásai. In: Tanítójelöltek munka és szabadidős tevékenysége két vizsgálat tükrében. Baja. 1989. Eötvös József Tanítóképző Főiskola.

FRICK Mária: A hallgatók olvasási szokásai. In: Tanítójelöltek munka és szabadidős tevékenysége két vizsgálat tükrében. Baja. 1989. Eötvös József Tanítóképző Főiskola.

GEREBEN Ferenc: A könyvtárhasználati szokások változásai a közművelődési könyvtárakban. Könyvtári Figyelő. 1989. 32.évf. 1. sz.

GEREBEN Ferenc: Könyv, könyvtár, közönség. Bp. 1994. Teleki László Alapítvány Közép-Európa Intézete. 1996.

ELŐZETES adatok a Kulturális fogyasztás című vizsgálatból. Bp. 1996. MTA Szociológiai Intézet. Kézirat.

MONSPART Judit: Az információellátás időszerűsége és a szolgáltatások iránti igény agrár szakemberek körében. Könyvtári Figyelő. 1993. 2. sz. 225-237.p. 1993.

NAGY Attila: A 15-18 évesek könyvtárhasználati szokásairól. Magyar Könyvtárosok Egyesülete Évkönyve 1984. 1986. 80-83.p.

NAGY Attila: Keresik életük értelmét? Bp. 1991. OSZK KMK

NAGY Attila: Napi robotos vagy organikus értelmiségi? Pedagógiai Szemle. 1996. 12.sz.

RÁCZ Ágnes: A könyvtárosképző intézmények használói szokásai - ahogy a Könyvtárterületi Szakkönyvtár látja. Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 1995. 1.sz. 32-39.p.

SUPP Gyögné: A tanítójelöltek könyvtárhasználati kultúrája. Felsőoktatási Szemle. 1986. 5.sz. 271-277.p.

SUPPNÉ Tarnay Györgyi: Tanítójelöltek könyvtárhasználati szokásai. In: Tanulmányok. 1988. 37-49.p.

SUPPNÉ Tarnay Györgyi: A tanítójelöltek olvasáshoz, könyvtárhoz való viszonya az 1980-as években. In: Könyvtári Figyelő. 1988.34.évf. 4.sz. 273-283.p.

TÓTH Lóránd: Elsőéves tanítóképzős hallgatók könyvtárhasználati kultúrája. Egy felmérés eredményei. Iskolakultúra. 6. évf. 1996.1.sz. 45-50.p.

VIDRA Szabó Ferenc: Séta információs gyalogösvényeinken. In: Élet és Irodalom. 1996. 38. sz. 24. p.

W. Péterfi Rita: Referenz kérdések vizsgálata közművelődési könyvtárakban történt adatfelvétel alapján. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1996. 10 sz.

H. Bathó Edit

A JÁSZKÜRT A NÉPHAGYOMÁNYBAN

A jászberényi Jász Múzeum őrzi a jászok legféltettebb kincsét, a 43 cm hosszú, elefántcsontból készült, díszesen faragott, híres Jászkürtöt, amelyet emberemlékezet óta Lehel kürtjeként is említenek. Az 1874. december 26-án megnyitott múzeum számos becses tárgyat kapott a várostól megőrzésre, így többek között a jászok kürtjét is, amelyet Ozoróczky János múzeumőr 1-es leltári szám alatt vett nyilvántartásba. A kürt azóta is a múzeum mindenkori állandó kiállításának legfőbb ékessége.

A kürt eredete, díszítménye és Jászberénybe kerülésének körülménye évszázadok óta foglalkoztatja a kutatókat, de annak ellenére, hogy a kürtől ez idáig igen sokan¹ és sokat írtak, a teljes igazságot mind a mai napig nem sikerült kideríteni.

A kürt mondái

A hagyomány a jászberényi kürtöz kapcsolja az egyik legszebb magyar hősi mondánkat, a Lehel-mondát. Kálti Márk XIV. századi Képes Krónikája a következőképpen írja le a gyászos kimenetelű 955-ös augsburgi csatát: *”Elfogták ezen a helyen Lélt és Bulcsút, a jeles kapitányokat, s a császár színe elé vezették őket. Megkérdezte a császár, miért olyan kegyetlenek a keresztényekhez.*

Felelték:

Mi a magasságbeli isten bosszúja vagyunk, ő küldött minket rátok ostorul: ha abbahagyjuk üldözéseket, akkor elfogtok és megöltök bennünket.

Mondotta a császár:

- Válasszatok magatoknak olyan halált, amilyent akartok!

Szólott erre Lél:

- Adjátok ide kürtömet! Hadd fújjam meg előbb, aztán felelek.

Odaadták a kürtjét, s amikor nekikészült a kürtfúvásnak, a császár közelébe lépett, s oly erővel vágta homlokon a császárt, hogy – mondják – a kürt eltörött, a császár pedig belehalt ebbe az egyetlen ütésbe: mondotta neki Lél:

- Elöttem jársz és szolgám leszel a másvilágon!

¹ Molnár Ferenc, 1788. , Nemes Décsy Antal, 1814., Horváth Péter, 1820. , Jerney János, 1826. , Szeremley Miklós, 1847. , Bock Ferenc, 1860. , Ipolyi Arnold, 1854. , Tóth Béla, 1895. , Pulszky Ferenc, 1897. Hampel József, 1903. , László Gyula, 1958, 1973. , Selmeczi László, 1996.

Azt hiszik ugyanis a szittyák, hogy akiket életükben megölnek, a másvilágon nekik szolgálnak. Nyomban lefogták és Regensburgban bitófára akasztották őket.”²

A monda szerint Lehel kürtje az ütéstől kicsorbult, olyan formán, mint ahogyan azt a berényi kürtön is látni lehet. Az irodalomban elsőként Bombardus azonosítja a jászkürtöt Lehel vezér kürtjével, 1718-ban kiadott Tophographiájában.³ A helyi hagyományban azonban már korábbról is vannak adataink. A kürt Jászberénybe kerülésének idejét és körülményeit mind máig homály fedti, azt azonban a korabeli úti jegyzetekből és leírásokból pontosan tudjuk, hogy a XVII. század nyolcvanas éveitől a jászberényi főtemplom falán függött, s ekkor már Lehel kürtjeként említették. Ezt igazolja Mikó János, a felcsíki hadak hadnagyának feljegyzése is, aki 1682 augusztusában Apafi Mihály erdélyi fejedelem seregével együtt átvonult a városon: ” 28. Aug. voltam a jászberényi templomban és úr Haller Pál uram ó nagysága és Apor Lázár is jöttek, ott ettünk fölöstököt, ott láttam az Leend kürtjét, mellel megölte volt az királyt.”⁴ A Jászkunság eladását követően, az új földbirtokos, a Német Lovagrend ünnepélyes beiktatására 1702. május 21-én került sor Jászberényben.⁵ Az ünnepségen résztvevő Rethel Sebestyén lovagrendi titkár is megemlékezik a kürttről: ” Mai napon egyéb nem történt, mint hogy a délutáni isteni tiszteleten részt vettünk, azután pedig egy régi elefántcsont kürtöt mutattak, a mellyel Capitain Lech Konrád császárt agyonütötte volna.”⁶ Egy év múlva, 1703. április 13. és május 10. között, a Lovagrend megbízásából báró Kageneck Henrik végez adminisztrációs tevékenységet a Jászságban, aki szintén találkozik a kürttel: „ Van a / jászberényi / plébánia-templomban egy érthetetlen alakokkal ékesített nehéz kürt, amiről az a monda, hogy az Lehel „ dux Cumanorum et Jazigoniae ” tulajdona volt, azzal ütötte agyon Konrád császárt.”⁷ Kageneck azt is megjegyzi, hogy egykoron „A kürt tele volt öltve színarannyal, de egy pasa kivájatta.”⁸ Hogy ez valóban így történt volna, erről a többi korabeli forrás nem tesz említést. Amikor Bél Mátyás 1730-ban végigjárta az egész Jász-Kun-Hármas Kerületet, Jászberényben tett látogatásakor ugyancsak

² Képes Krónika, 1978. 69.

³ László Gyula, 1958. 8. , uó. 1973. 8. Selmeczi László, 1996. 6.

⁴ Gyárfás István, 1885. 407. Selmeczi László, 1996. 6.

⁵ Kiss József, 1979. 54.

⁶ Selmeczi László, 1996. 6.

⁷ Selmeczi László, 1996. 7.

⁸ Illésy János, 1999. VI. évf. 1.sz.6.

nem mulasztotta el feljegyezni, hogy „ *Ittlétünkör láttuk Lehel magyar vezér kürtjét, mellyel a monda szerint megölte Konrád császárt.* ”⁹

A Jász-kürt Lehel kürtként való népszerűsítésében jelentős szerepet játszott Molnár Ferenc kiskun kapitány 1788-ban, Bécsben megjelent, „ *Jász-Berény Várossában lévő Lehel Kürtének, vagy Jász-Kürtnek esmérete* ” című munkája, s jöllehet „ *Állítását Molnár úgy szólván, semmi okokkal, vagy historiai tekintetekkel nem támogatta, és mégis sokaknak annyira tetszett véleménye, hogy a Jász Kürt mind inkább Lehel Kürtének kezdetnék hívatni.* ” – írta 1817-ben a Tudományos Gyűjtemény IV. kötetében egy magát megnevezni nem akaró kritikus.¹⁰

A Jász-kürt Lehel kürtjével való azonosítása az adatok tanúsága szerint a XVII. századtól nyomon követhető. A kürt titokzatos volta azonban minden korban komolyan foglalkoztatta a jászokat, s magyarázatokat próbáltak keresni a megválaszolatlan kérdésekre. (Pl. Mikor és hogyan került Jászberénybe? Mitől csorbult meg a széle? stb.) Ezek magyarázatára több helyi szájhagyományt is ismerünk. Általánosan közismert a Jászságban az a vélekedés, hogy a tatárjárás alatt Jászfényszaru határában rejtik el a kürtöt, s csak később egy szántás alkalmával fordítja ki egy eke a földből, s ekkor csorbult meg a széle. A közismert Lehel-monda egy sajátosan aktualizált helyi változatát ismerjük szintén Jászfényszaruból: „ *Lehel hadvezér volt... ennek vót olyan kürtje, ha megfújta, elhallatszott ezer kilométerre a kürt, olyan hanggal szólt. Hát a besenyők ellen harcolt Lehel, mer a besenyők nagyon garázdálkodtak. De oda is lett a besenyőség, úgy hogy máma se tud senki róla, a besenyőkrül, hogy azok hova lettek. Hát egy csomó besenyő megtámadta Lehelt. Lehel kocsin ült, a kürtöt fogta a kezibe, hogy fújja. De hogy odaértek, abbahagyta a fújást, megtámadták. Lehel a kürtjével a besenyővezért úgy fejbevágta, hogy azonnal meghalt és mind elszaladt az összes besenyő. Ekkor csorbult meg a Lehel kürtje. Ezt a kürtöt pedig Lehel akkor elhagyította, hogy neki nem kell. Múltak az idők, ezredek, századok. Homokszálláson a Lehel kürtjít megtanáta egy juhász, mikor a birgéket őrzötte... Akkor ezt a kürtöt beadta a hatóságnak. A hatóság őrizetbe vette és elvitték Jászberénybe. Még máma is ott van, Jászberénybe őrzik a Lehel kürtjít.* ”¹¹ Igen érdekes e mondában, hogy a történet színhelyét a Jászságba helyezi át, ahol garázdálkodó besenyők támadják meg a magyar sereget. A monda sajátosan ötvözi Lehel vezér hősi mondáját a helyi hagyománnyal. A mondában szereplő Homokszállás Jászfényszaru régi nevére utal, ugyanis

⁹ Bél Mátyás, 1975. 48.

¹⁰ B.V.L. 1817. 97.

¹¹ Nagy Magdolna egyetemi hallgató gyűjtése Kovács Imrétől, Jászfényszarun, 1975-ben. Jász Múzeum hangtára.

Pesthy Frigyes 1864-es Helynévtárában azt olvashatjuk, hogy a település a „ *Monda után kiindúlva hajdan homok szállásának is nevezetett.*”¹² Corvin Mátyás 1469-ben kelt kiváltságos levelében a várost „*Fowen-szaru*”-nak említik, s Palugyai Imre úgy véli, hogy „ *Fényszaru nevezetét vette a Fényesszarv Jász-Kürttől, mely a monda szerint itt tartatott, mint valaha a Jászok főtanyáján.*”¹³ Hasonló véleményen van Ipolyi Arnold is, aki a „Magyar Mythológia” című munkájában foglalkozik a Lehel mondával és annak kürtjével. Ipolyi a kürtöt hadi tárogatónak tartja, s megjegyzi, hogy a hozzáfűződő monda „ *emléke egy jász ereklyében tartatik fen, az ismeretes máig fenlevő Lehel kürtjében vagy jászkürtben, s töle veszi nevét Fén-szaru jász város is, hol az előtt tartatott.*”¹⁴ Ugyanígy vélekedik a XX. század elején Schefftsik György, amikor leírja, hogy Fényszaru „ *A hagyomány szerint nevét a határában, a fővenyen talált kürttől nyerte, melyet Lehel Kürtjével azonosítottak.*”¹⁵ Más források ugyan akkor a település nevét a „ *fővény-szarvtul*” származtatják, mivel homokos helyen a „ *Jászság szarván áll*”.¹⁶ Ilyen formán viszont, aligha van köze a város nevének a Jászkürthöz, s az sem bizonyítható, hogy valaha is Jászfényszarun tartották volna. A kürtöt, mint a jászok legfőbb jelképét, a jászkapitányok méltóság jelvényét minden valószínűség szerint mindenkor a Jászság központjában, Jászberényben őrizhették, „ *melly a Jászságnak eleitől fogva anya városa volt.*”¹⁷

Jászfényszaru mellett Jászárokszállás is versengett a Jászkürt történeti birtoklásáért. Egy másik helyi hagyomány szerint a tatárjárás idején nem Fényszaruban, hanem Jászárokszálláson a Szarvagy patak medrében rejtették el a kürtöt, s később ott is találták meg. Sőt maga a patak is innen kapta a nevét. E vélekedés azonban csupán a szájhagyományra és a képzelőerőre támaszkodik, semmi kézzel fogható bizonyíték nem igazolja.

A Jászkürt eredetével, s a rajta lévő faragványok értelmezésével Hampel József és László Gyula foglalkozott a legtöbbit. Kutatásaik szerint a jászberényi elefántcsont kürt a IX-X. századból, Bizáncból származó munka, amelyet vadász vagy harki kürtként, esetleg császári cirkuszi játékok alkalmával használhattak.¹⁸ Legújabbán pedig Selmeczi László foglalta össze a tudomány kürttel kapcsolatos eddigi eredményeit. Munkája egyik figyelemre méltó

¹² Pesthy Frigyes, 1978. 81.

¹³ Palugyai Imre, 1854. 131-132.

¹⁴ Ipolyi Arnold, 1854. 533.

¹⁵ Schefftsik György, 1935. 396.

¹⁶ Tóth János, 1976. 38., Szabó László, 1980. 307.

¹⁷ Tudományos Gyűjtemény 1838. 94.

¹⁸ Hampel József, 1903. 97-116., László Gyula, 1973. 10. 16-17.

konklúziója az, hogy a Jászkürtnek feltehetően korábban semmiféle köze nem volt Lehelhez, de éppen „ a jászok által őrzött hagyományok frissessége miatt válhatott a Lehel-monda autentikusnak vélt tárgyi bizonyítékává.”¹⁹

A kürt, mint szimbólum és méltóság jelvény

A jászberényi kürt, annak ellenére, hogy a XVII. századtól kezdve egyre inkább Lehel kürtjeként is ismertté válik, minden időben megmaradt Jászkürtnek és a jászok szimbólumának. Mint a Jászság és a jászok összetartozásának legfőbb jelképe a pecsételen és a települések címereiben is megjelent. A Jászkürt – jelenleg ismert – első ábrázolása a jászberényi református egyház 1642-ből való pecsétjén található. Címeres pecséten való legkorábbi megjelenése a jászberényi főbírák, „ *nemzettségük régi szokott pecsétjével megerősített*”, 1645-ből származó, egyoldalas levelén maradt ránk. Az épen megmaradt pecséten a kürt egy hármás gömbben végződő kereszt jobb oldali ágán függ. Jászberény mai címerének első változata 1699-ben alakult ki, amelyen a kerek talpú tárcsapajzs alsó felében balra fordított díszes kürt lebeg, s fölötte a zsinórzat mintegy hurkot képezve, két bojtban végződve hajlik alá.²⁰ A XVII. század második felétől több jász település pecsétképében is megjelenik a kürt, így 1670-ben Jászkisér, 1696-ban Jászapáti, 1699-ben Jászdózsa, 1707-ben Jákóhalma, 1711-ben Árokszállás, 1733-ban Mihálytelek, 1735-ben Alsószentgyörgy, 1742-ben pedig Felsőszentgyörgy sigillumában tűnik fel a Jászkürt képe. A Jászság 1708-as első címerében, egy jász vitéz jobb karjával emeli magasra a kürtöt, a jászok közös szimbólumát. Az 1746-ban királyi adományként kapott Jászkun Kerületi címerben pedig már egy, a kezében kürtöt tartó, vágató lovas jelképezi a Jászságot. Szimbólumhasználat terén a jászsági településeket éppen a Lehel kürt jelenléte teszi igazán egyedivé – írja Botka János. Amíg korábban a kürt jelképpé emelése elsősorban Szent István országához való tartozást és a magyar rendiségbe való betagozódást kívánta segíteni, addig a XVIII. század közepétől egyre inkább e sajátos kiváltságokkal és közjogi helyzettel bíró népcsoport összetartozását jelképezte.²¹ Minden valószínűség szerint nagy szerepet játszott a kürt általános szimbólummá válásában a Jászkunság 1702-ben történt eladása, s az azt követő

¹⁹ Selmeczi László, 1996. 6-7.

²⁰ Botka János, 1996. 80-83.

²¹ Horváth Péter, 1825. 143., Botka János, 1996. 83-84.

próbálkozások a szabadság visszanyerésére, s végül pedig az 1745-ös redemptio, amely még szorosabb egységbe forrasztotta a Jász-Kun-Hármas Kerületet, de különösképpen a jászokat.

A Jászkürt, mint a jászok legbecsesebb ereklyéje, egyben a mindenkori jászkun főkapitányok méltóság jelvénye is volt. Ünnepi alkalmakkor oldalukon vagy vállukon viselték, mint hatalmuk jelképét.²² Az 1867-i koronázáson a kerület bandériumának élén lovagló gróf Ráday Gedeon jászkun főkapitány a vállára akasztva viselte a becses ereklyét.²³ Ekkor történt az a sajnálatos eset, hogy a kürtön a meglévő csorbuláson túl egy újabb sérülés is esett. Erről így ír naplójában Szűcs Mihály jászfényszarui főbíró, aki maga is résztvevője volt a Jászkun bandériumnak : „... azt mondja a főkapitány (t.i. Ráday Gedeon), öcsém én is igen szomjas vagyok, fogd meg a lovamat majd elmegyek én is megiszom egy pohár sört, erre az öreg úr nagy nehezen leszáll a lováról és beront a nép közé, a pohár sör felemésztésére gyors léptekkel jön felém és megláttam, hogy a nyakába csüngő Lehel kürt alsó végéből egy jó darab le van törve, rögtön figyelmeztettem a tett kár mi módoni állására, mire ő mágnási dühével nekem ront, hogy mit találsz ki még, azt gondolod, hogy én annyira tudnám becsülni ezen régi ereklyét, hogy még azt gondatlanságom miatt el is törném. Erre lepattanok a lovamról és át fordítom a nyakában csüngő kürtöt szemem elé, hogy nézze meg mily kár van a jász kürtben, mi felett szemlét tartott és meglátván annak csorbulását s fájdalommal mondja, ez már roppant kár, ezt valószínűleg hátul a magyar nyereg hátulsó része törte le, hanem kösd fel jobban a nyakamba, hogy többé a nyeregkápához ne verődjék, majd megcsináltatom én ezt, hogy a vármegye nem tudja meg. Igaz ugyan, hogy meg is csináltatta, a melynek a külső részén nem is látható, hanem a bel üregében igen észrevehető, miután a toldott rész sokkal fehérebb, mint a régi.”²⁴ Az 1896-os millenniumi hódoló menetben felvonult a díszes Nádor-husár egyenruhát viselő Jász-Kun Bandérium is, élükön Almássy Árpád , Jász-Nagykun-Szolnok vármegye főispánjával. A főispán a felvonulás során viselni akarta a Jászkürtöt, e tervét azonban, Koncsek István jászberényi polgármester meghiúsította, mert csupán aláírás ellenében adta volna ki a kürtöt. A megyei főispán azonban nem volt hajlandó aláírni az átvételi elismervényt , így a kürtöt sem akaszthatta a vállára.

A jászkun főkapitányokat és a jászkapitányokat mindenkor megillette az a végtisztesség is, hogy temetésükkor a Jászkürtöt a koporsójukra tették.

²² Baksay Sándor, 1917. 258.

²³ Hampel József, 1903. 111-112. , Tóth Béla, 1984. 14.

²⁴ Szűcs Mihály, 1996. 50.

Jeles alkalmakkor ittak is a kürtből, mert a jászok régi szokásuk szerint a Lehel kürtjéből itatták meg kedvesebb vendégeiket. A bort a kürt öblébe szorított, ezüstözött arany pohárba öntötték (ezt ma is őrzi a Jász Múzeum) és úgy köszöntötték egymásra.²⁵ A jászok régi szokásáról számol be Gvadányi József Peleskei nótáriusa, amikor 1788-ban Jászberénybe érkezik, s egy régi iskolatársa, aki egyben a város sáfára, a városházánál vendégül látja, s ekkor áldomást isznak a kürtből.²⁶

„ Jó egri bort töltött Lehelnek kürtjébe,
Színig tele lévén tartotta kezébe,
Megitta érettem, nem maradt cseppjébe
Semmi. Álmélkodva néztem a szemébe.

Nékem is megtöltvén, azt kezembe vettem,
Ő érette iván, kétszer pihentettem,
Oly prefektiora, mint ő nem mehettem,
Egy huzomba aztat belém nem önthettem.

De a mesterségét a két vendég tudta,
A kürtöt mind kettő oly gyorsan hajtotta,
Hogy míg szem pillantott, üresen tartotta
Kezébe, s hogy újra töltsék, óhajtotta.

Az főkapitánynak az egészségéért
Más kapitányokért és hadnagyokért,
Ittunk azoknak is feleségökért,
Végre fegyvereik boldogulásáért.”

1847-ben Szögyéni-Marich László országbíró, mint titkár kísérte el István nádort országjáró körútjára, amely során a Jászságban is megfordultak. A magas rangú vendégeket Jászberényben Szluha Imre Jászkun kerületi nádori főkapitány fogadta, majd a kerületi székházban szállásolták el és vendégelték meg őket. Az ebéd folyamán ittak a Lehel kürtjéből is, amelyről így ír Szögyéni-Marich László: „ *Az udvarlások után nagy ebéd volt a teremben,*

²⁵ Tóth Béla, 1984. 14.

mely alatt a köszönő ivások Lehel kürtjéből történtek. Kézről-kézre adta egyik vendég a másiknak a kürtöt. A Lehel kürtjéből való ivás a jász-kun kerületeknél már igen-igen régi magyar szokás, oly vendég irányában kivált, a kit különösen meg akarnak tisztelni...A kürt alsó terebélyes a nyílásába teszük ivás alkalmával borospoharat és hogy megállhasson, az üreget asztalkendővel betömik - így ment a kürt áldomás alkalmával kézről-kézre.”²⁷ Hasonló módon ivott a jászok kürtjéből Ferenc József császár és Erzsébet császárné is, amikor országjáró körútjuk alkalmával 1857. Május 23-án Jászberénybe érkeztek. A korabeli sajtó így számol be az öröndetes eseményről: „... ebédnél, a főkapitány áldomását Császár Ő Felseége a történeti nevezetességű Lehel Kürtből viszonzá. Ő Felseége a hű jászkun nép jólétéért ivott, s aztán a Császárné Ő Felsegének is átnyújtá a kürtöt.”²⁸

Míg a korábbi leírások arról szólnak, hogy a XVII-XVIII. században a kürt a Nagytemplom falán függött, a XIX. század elejétől azonban már a „város házánál tartatik”, majd 1874-ben pedig a Jász Múzeum gondjaira bízák.

Hosszú ideig tartotta magát a Jászságban az a hiedelem, hogy a Jászkürt mitikus erővel is bír, mert aki belőle Zagyva-vizet ivott, „ azonnal jásszá lett tőle.”²⁹ Valószínű, hogy ebből a hiedelemből táplálkozott az a szokás is, amelyet az 1930-as években, Réz Kálmán nyugalmazott plébános, a Jász Múzeum akkori igazgatója alakított ki. A szokás lényege az volt, hogy néhány arra érdemesült, nem jász személy, ha a múzeumban megérintette a Jászkürtöt, akkor ünnepélyesen díszjásszá fogadták. Az eseményről egy mives oklevelet is kapott, amelyet aztán büszkén őrzött meg az utókor számára.

A Jászkürt, mint szimbólum a pecsétéken, címereken kívül sok egyéb más helyre felkerült és hirdette a jászok összetartozását. Így például gyakorta láthatjuk a kürt ábrázolását a mives céhleveleken, a faragott céhbehívó táblákon és a díszes meghívókon. Már a múltban is jó néhány vendéglő és fogadó viselte a kürt nevét. Jászberény 1731-ben felépített vendégfogadójának a Scheckenbach-féle patika mellett, a Jászkürt nevet adták.³⁰ 1895-ben egy ideig ebben a fogadóban működött a Jász Múzeum is, ahol a kürtöt őrizték. Hasonlóan Jászkürtnek nevezték el Jászárokszálláson a XVIII. század első felében, a régi pest-egri

²⁶ Gróf Gvadányi József, 1790. 25.

²⁷ Szabó László, 1978.165.

²⁸ Budapesti Hírlap, 1857. május 26. 119.sz. Ezúton mondok köszönetet Sugárné Koncsek Aranka helytörténeti kutatónak, amiért erre az adatra a figyelmemet felhívta.

²⁹ Baksay Sándor, 1917. 259. , Szabó László, 1978. 151.

postaút mellett, közköltségen emelt fogadót is. A földszintes épület, kőkeretes kapujának zárókövén ma is látható a faragott Jászkürt.³¹ Az egykori jákóhalmi fogadó pedig egészen napjainkig a Lehel kürt nevet viselte, jelenleg átalakítás alatt áll. Néhány épületen ugyanakkor csupán a kürt faragott képe látható díszítményként. (Pl. a jászberényi Nagytemplom főbejárata fölött, a jákóhalmi Szent Jakab templom főbejárata fölött, a jászberényi AMRO Bank épületén.)

Napjainkban újult erővel jelentkezik a Lehel kürtje illetve a Jászkürt, mint szimbólum utáni érdeklődés. Számtalan intézmény, vállalat, egyesület (Lehel Vezér Gimnázium, Lehel Hűtőgépgyár, Lehel Gyöngye Étterem, Lehel SC, Jászkürt ABC, Jászkürt újság, Lehel Társastánc Klub, Lehel Sportklub, Kürt Vendéglő, stb.) viseli a nevét, s a kürt ábrázolása a legkülönbözőbb helyen tűnik fel (prospektusok, térképek, pólók, poharak, hamutartók, vázák, kulcstartók, tejeszacskók, tejfőlös dobozok, stb.), sokszor az ízlés határain túl.

A kürt iránti országos érdeklődés minden korban figyelemre méltó. Nagyon sokan jöttek és jönnek el ma is Jászberénybe, hogy a kürtöt láthassák. Néhány alkalommal pedig magát a kürtöt szállították el egy-egy kiállításra, hogy a szélesebb közönség is megcsodálhassa. 1876-ban Szabó József múzeumőr szállította fel a kürtöt Budapestre, a Károlyi-palotában megrendezett műtörténeti kiállításra,³² majd 1896-ban újból bemutatták a millenniumi országos kiállításon. 1896. április 22-én Koncsek István polgármester személyesen adta át a 40000 forintra biztosított Jászkürtöt a Történelmi Társaság elnökének. Századunkban is kimozdították néhányszor szokott helyéről, így legutóbb 1996 márciusában ott szerepelt a Magyar Nemzeti Múzeum honfoglalás-kiállításában, majd ugyanez év júniusában ismét Pestre utaztatták, a Hősök tere felújított király-szobrainak avatására.

A kürt megnevezését illetően napjainkban is egyaránt felváltva használják a Jászkürt és a Lehel kürt elnevezést. A rendszerváltás óta azonban észrevehetően gyakrabban fordul elő a Jászkürt megnevezés, s a jászok ismételten nagyobb hangsúlyt fektetnek a jász összefogás gondolatának kifejezésére. Ennek ékes példája az újkori jászkapitány választása. A XX. század első jászkapitányának megválasztására 1998. május 30-án, Jászfényszarun, a Jászok Napján került sor. A jászkapitányt csupán egy évre választják meg, s tisztsége kizárólagosan protokolláris jellegű, de személyében is a jászok összetartozását szimbolizálja. Ünnepléses beiktatásakor megkapta a tisztséghez járó méltóság jelvényeket: a megbízatását igazoló

³⁰ Bartsik Márton, 1827. 37., Tóth Béla, 1984. 13., Sáros András, 1971. 26.

³¹ Szolnok megye műemlékei, 1988. 119., Tóth Béla, 1984. 13.

³² Blénessy János, 1940. 19.

oklevelet, a kapitányi pecsétnyomót, a prémes mentét, a nyakravalót és természetesen a Jászkürt hiteles másolatát, amelybe az eskütételt követően bort töltöttek és a kapitánynak innia kellett belőle a jászok egészségére. Ezen újkori szokás ugyan régi hagyományokra épül, de teljesen más jelentéstartalom párosul hozzá. A jászok XX. századi első kapitánya Ézsiás István lett.³³ (1. sz. melléklet) A második jászkapitányt 1999. Május 22-én Jászsalsószentgyörgyön választották meg, Talált József személyében.³⁴

A Jászkürt, mint a jászok legfőbb jelképe önmagában is becses, drága kincs, Lehel kürtjeként azonban a magyar történelem egyik felbecsülhetetlen értékű ereklyéjeként tarthatjuk számon. Eképpen vélekedik róla Jerney János is 1828-ban: „*A Jász-kürt az ősz kor egy jeles és megbecsülhetetlen maradványa, mellyhez hasonlót, nagy gonddal keresve is alig találni.*”³⁵

A kürt, mint hangszer

A kürtnek hangszerként való említése, már a történeti munkákban is előfordul, úgy mint tábori kürt,³⁶ vadász vagy harci kürt,³⁷ hadi tárogató.³⁸ Az 1890-es évek elejéig az a mendemonda járta a kúrtról, hogy Lehel vezér volt az, aki utoljára megfújta a kürtöt, s nincs emberfia, aki hangot tudna kicsalni belőle.³⁹ Ezt a vélekedést cáfolta meg 1898. augusztus 25-én Káldy Gyula, aki két dallam-töredéket játszott el rajta Jászberényben. (2. sz. melléklet) Ugyanez alkalommal Beck Péter, a Magyar Operaház első kürtöse szintén eljátszott rajta egy rövid dallamot. E megszólaltatást követően hosszú ideig nem próbálkoztak a kürtön játszani. Talán ezzel magyarázható, hogy újból szárnyra kelt a hiedelem, a Lehel kürt ismét néma. 1953-ban Gyalog Rozi, a Falurádió akkori riportere egy dévaványai pásztorembert, Kádár Ferencet kérte meg a kürt megszólaltatására. A kürt palástján található számtalan hajszálrepedésen azonban minduntalan elszökött a levegő. Ekkor méhviasszal és kányha samottal alaposan betömködték a repedéseket, s Kádár Ferenc a múzeum udvarán, Erdész Sándor múzeumigazgató jelenlétében megszólaltatta a kürtöt. Úgy harsant fel a kürt mélyen zengő, öblös hangja, mint a havasi kürt szokott a messzi hegytetőkön. A kürt hangját ekkor a

³³ Kiss Erika, 1998. V. évf. 3.sz. 8.

³⁴ Kiss Erika, 1999. VI. évf. 3.sz.

³⁵ Jerney János, 1828. 80.

³⁶ Tudományos Gyűjtemény 1817. IV. k. 97.

³⁷ László Gyula, 1973. 10.

³⁸ Ipolyi Arnold, 1854. 533.

³⁹ Tóth Béla, 1984. 15.

Magyar Rádió is rögzítette, s hangarchívumában a mai napig megtalálható. E becses hangfelvétel másolatát ez év októberében a Jász Múzeum is megkapta Gyalog Rozitól.⁴⁰

A kürt újabb megszólaltatására több, mint húsz év múlva került sor. 1974-ben a „Hazai Esték” című televíziós vetélkedő jászberényi közvetítésén Bakki Katalin, a Palotásy János Zeneiskola kürtös tanára játszotta el rajta a Káldy-féle dallamtöredéket. 1977. december 5-én a jászberényi zeneiskolában készült rádiófelvétel alkalmával Szalóczy Miklós kürtös tanár fújta meg ismét a Jászkürtöt. Mivel 1953 óta a kürtöt több alkalommal restaurálták, így a korábban belekerült tömítő anyagokat, a méhviaszt és a samottot is kitisztították belőle. Ennek következtében megszólaltatásakor a levegő ismét számtalan helyen futott ki a kürt palástján. Ezen oknál fogva Szalóczy Miklós egy fűvókát helyezett a kürtbe, s annak segítségével játszotta el rajta nemcsak a korábbi dallamokat, de egy-egy részletet a „Bécsi harangjátékok”-ból és a „Háry János” című daljátékból. 1995. július 29-én, a Jászkun redemptio 250 éves évfordulója alkalmából rendezett Jászok Világtalálkozóját ugyancsak a Jászkürt hangjával nyitották meg Jászberényben. Szalóczy Miklós egy katonai felhívó jelet játszott el rajta. 1996-ban két alkalommal is megszólalt a kürt, mégpedig Budapesten. Először március 16-án a Magyar Nemzeti Múzeumban rendezett „Honfoglalás” című kiállítás megnyitóján szólaltatta meg Préda László, a Budapesti Fesztivál Zenekar trombitása. (3. sz. melléklet). Préda egy aprócska dallamot komponált és játszott el a kürtön, míg ugyanez év június 30-án, a Hősök terén rendezett „Pesti búcsú” alkalmával a Fesztivál Zenekar másik tagja csupán egy felhívó jelet szólaltatott meg.⁴¹

A kürt hangját, csak úgy, mint magát a kürtöt kezdettől fogva különleges misztikum veszi körül. A legtöbb ember élete folyamán legalább egyszer látni és hallani szeretné Lehel vezér legendás kürtjét. Talán soha nem tudjuk meg azt, mikor és hogyan került a jászok birtokába. Tény, hogy évszázadok óta a Jászságban van, s nevezzék Lehel kürtnek vagy Jászkürtnek, mindenkor a jászok történelmi múltjának, együvé tartozásának sajátos szimbóluma marad.

IRODALOM

BAKSAY Sándor

1917 Összegyűjtött irodalmi dolgozatai. III. k. 258. Budapest

BARTSIK Márton

1827 Jász-berény Városának esmértetése. in. Tudományos Gyűjtemény IV.k. 31-44.

BATHÓ Edit

1999 A Lehel kürt hangja. in. Redemptio, V. évf. 6.sz.

BÉL Mátyás

1975 A kunok és jászok avagy filiszteusok kerületei. In. Bács-Kiskun megye múltjából

⁴⁰ Redemptio, 1998. V. évf. 6.sz. 7.

⁴¹ A Lehel kürt megszólaltatásának dokumentumai a Jász Múzeumban

- 7-51. Kecskemét,
- BLÉNESSY János
1940 Jászberény életrajza a kiegyezés utáni évtizedekben. Jászberény,
- BOCK Ferenc
1860 Über den Gebrauch der Hörner im Alterthum und das Vorkommen geschnitzter Elfenbeinhörner im Mittelalter. In. Mittelalterliche Kunstdenkmale des österr. Kaiserstaates. II.k. 137-138. Bécs,
- BOTKA János
1998 Jász önkormányzati pecsétek és címermotívumok a XV-XIX. századból. In. Jászság a magyar kultúrában. 67-91. Szolnok,
- B.V.L.
1817 Könyv-vizsgálhatások. Décsy Antal: A Jász-kürtön lévő Metszésekről és azoknak értelmekről. In. Tudományos Gyűjtemény, IV.k. 96-103. Pest,
- GRÓF GVADÁNYI József
1890 Egy falusi nótáriusnak budai utazása Budapest,
- GYÁRFÁS István
1885 A Jász-Kunok története IV.k. Budapest,
- HAMPEL József
1903 A jász kürt domborművei. In. Archeológiai Értesítő 97-116.
- HORVÁTH Péter
1820 Értekezés a Jász-Kürtről, mely Leel-Kürtjének is hívattatik. In. Értekezés a Kúnoknak és Jászoknak eredetéről. 143-156. Pest,
- ILLÉSY János
1999 Kageneck Henrik útinaplója a Jászkunságról 1703-ban. (Közreadja Fazekas Mihály) in. Redemptio, VI. évf. 1.sz. 6.
- IPOLYI Arnold
1854 Magyar Mythológia Pest,
A Jász-Kürtről, mely Leel kürtjének is neveztetik. In. Tudományos Gyűjtemény. IX:k. 1838 Pest, 94-99.
- JERNEY János
1826 Gondolatok a Jász-Kürtről, ahoz hasonló több kürtök esmértetésével egy levél töredékben. In. Tudományos Gyűjtemény. 80-90. Pest,
- Képes Krónika
1978 Budapest,
- KISS Erika
1998 Jászok találkozója Fényszarun. In. Redemptio, V. évf. 3.sz.8-9.
- KISS Erika
1999 Harangot szenteltek, kapitányt választottak. In. Redemptio, VI. évf. 3.sz. 5.
- KISS József
1978 A Jászkun Kerület parasztsága a Német Lovagrend földesúri hatósága idején. Budapest,
- LÁSZLÓ Gyula
1958 Lehel kürtje Budapest,
- LÁSZLÓ Gyula
1973 Lehel kürtje Budapest,
- MOLNÁR Ferenc
1788 Jász-berény Várossában lévő Leel-Kürthének, vagy Jász-Kürtnek esmérete. Bécs,
- NEMES DÉCSY Antal
1814 Az Jász, vagy is Ijász Kürtön lévő Metszésekről és azoknak Értelmekről. Miskolc,
- PESTHY Frigyes
1978 Jászkunság. Kecskemét-Szolnok,
- PULSZKY Ferenc
1897 Magyarország Archeológiája. II.k. Budapest,

- SÁROS András
1971 Jászberény műemlékei, emlékművei, emléktáblái. Jászberény,
- SELMECZI László
1998 A Jászkürt. In. Redemptio. III. évf. 1.sz. 8-10.
- SZABÓ László
1978 A redempció hatása a Jászság kultúrájára. In. Szolnok Megyei
Múzeumi Évkönyv. 147-168. Szolnok,
- SZEREMLEY Miklós
1847 Magyar Hajdan és Jelen c. folyóirat. I. k. 3-4.
- SZŰCS Mihály életrajza
1996 Jászfényszaru
Szolnok megye műemlékei
1988 Szolnok,
- TÓTH Béla
1984 Mendemondák. Békéscsaba.
- TÓTH János
1975 A Jászkunság helyzete a 18. Század végén. /Bedekovich Lőrinc kézirat
Könyve /Jászberény,

A JÁSZBERÉNYI SZENTHÁROMSÁG TÉRI KÁLVÁRIA TÖRTÉNETE

A Szentháromság téri Kálvária a XVIII. századból származó, időközönként felújított, átalakított, eredeti helyéről többször áthelyezett szakrális emlékmű. A Kálvária állításának időpontja, elnevezése több helytörténeti munkában megtalálható. Legutóbb Gulyás Éva közölte, hogy a népies barokk Kálváriák közül egyik a Jászberény „Főterén álló 1752-ben készült Pálinkás kereszt a közelében lévő kocsmáról kapta nevét.”¹ A korabeli anyagokban fellelhető tények lehetővé teszik a Kálváriáról közölt ismeretek bővítését, pontosítását.

A jászberényi Főplébánia régi naplója nincs meg, így nem lehet tudni, hogy azt mikor kezdték vezetni. Gyurka József jászberényi plébános 1879-ben közölt írásaiból arra lehet következtetni, hogy az elveszett napló eleje nem napi bejegyzés volt. Azt a részt a plébánia hajdani irattárában található régi iratok alapján utólag írták. Gyurka József a napló 14. lapjára hivatkozva ismertette a Szent Lőrinc kápolnára vonatkozó latin szöveget. E szerint a Szt. Lőrinc kápolna a Főtér (alvégi) részén bal oldalt, az utca torkolatában állt. (A század végén készült képeslapokon is ott látható.) A kápolna a hívek adakozásából 1695-ben egy magas dombra épült. A hagyomány szerint bejáratához 12 lépcső vezetett. Megemlített néhány jelentősebb adakozót: Szécsi Urbán 24 tallér, Megyeri János 16 tallér. Oltárát Fülöp Mátyás, harangját Kovács György adományozta.²

A Szt. Lőrinc kápolna harangja reggel, délben, este és időnként a környék halottaiért szólt. A kápolnában ritkán tartottak misét, így a kápolna sorsát II. József rendelete megpecsételte. Az 1788. augusztus 13-i tanácsülés jegyzőkönyvében található: „Mint hogy a Fölséges rendelések szerint minden oly kápolnák sufferálandók volnának melyekben Isten szolgálát állandóképpen nem tétetik”..... „Szt. Lőrinc, Szt. László, és Szt. Rozália kápolnák az ilyenek közé számítandónak.” A tanács bizottságot küldött annak intézésére, hogy a Szt. Rozália kápolna ne legyen lebontva, s a másik két kápolna bontott anyagát a Főtemplom tornyának építéséhez felhasználhassák.³

Mészáros Péter jászberényi plébános a tanács 1789. januári ülésén ismertette gróf Eszterházy Károly egri püspök azon levelét, mely „a Szt. Lőrincz kápolnájának elbontása végett érkezett.” A tanács Ozoróczky Mátyás templombíróra bízta az elbontáshoz szükséges intézkedések megtételét. A kápolna elbontásáról egy későbbi tanácsülésen ő számolt be.⁴

A Szt. Lőrinc kápolna körül temető volt. 1770-ben, amikor gróf Eszterházy Károly egri püspök „parancsolattyábul kriptát kelend csináltatni”, a tanács úgy határozott, hogy a Szt. Lőrinc kápolnában is kriptát építenek.⁵ A kápolna alatti kriptát végül valami okból nem valósították meg.

¹ Gulyás Éva: Útmenti kereszték és szobrok a Jászságban. Jászsági Évkönyv. 1994.114.o.

² Gyurka József: A jászberényi kápolnák Egri Egyházmegyei Közlöny. 1879. 12. Sz.

³ Jászberény tanácsülési jegyzőkönyv. 63/1788. VIII/13. Magyar Országos Levéltár

⁴ Jtj. 1789. I/19. MOL - Gyurka József közleményében a Szt. Lőrinc kápolna elbontását, rabokkal való széthányatását, rákosi Boros Sándor helytartó tanácsai főkapitánynak tulajdonítja. Aki ezek után - szerinte - a nép haragja elől hazament Vas megyébe. Tény, hogy mint főkapitány II. József rendeletei végrehajtása ráhárult, de nem távozott Jászberényből. II. József halála után Sándor Lipót nádor őt nevezte ki nádori főkapitánynak. Mint nádori főkapitány Jászberényben lakott 1798-ig, nyugalomba vonulásáig.

⁵ Jtj. 108/1770. III/7. MOL

A kápolnát körülvevő temetőben állhatott az a kereszt, melyről Gyurka József plébános 1879-ben közölt tanulmányában azt írta, hogy „Most egy magas kőkereszt jelöli e kápolna helyét.” Ugyancsak 1879-ben megjelent „Keresztek Jászberényben” című írásában közölte: „A piac alsó végén magas rakott kőtalapzaton álló közönségesen Pálinkás keresztjének nevezetik. A keresztben függő Megváltó jobbján és balján Mária és M. Salome, a keresztet átölelő M. Magdolna szobrai vannak. A kereszt töve alatt Szt. Rozália fekvő szobra látható.” Közli a keresztben lévő feliratot is. „IN HONOREM SALVATORIS JESU IN CRUCE PENDENTIS, EX PIO VOTO NOBILIS AE GENEROSAE DOMINAE JUDITHAE BÁLINT VIDUAE DOMINI JOANNIS BOLEMAN, EX ALTATA EST ANNO: 1752. DIE 26. JUNII. RENOVATA 1825.” A kereszt háta mögött álló harangláb csengettyűjéről tudatta, hogy a harangocska 1802-ben készült a hívek adományaiból.⁶

A Kálvárián lévő, többször felújított márványlap latin felirata szerint a keresztet a Megváltó Jézus tiszteletére, fogadalomból Bolemán János Úr özvegye Bálint Judit állíttatta 1752. június 26-án. A fellelt és az alább közölt kiegészítő adatok azonban bizonyítják, hogy a Kálváriát nem 1752-ben, hanem 1759-ben állították. Az idő folyamán valamelyik felújításkor lett az 1759-ből 1752.

Bolemán János 1740 előtt jött Jászberénybe. A korabeli összeírások szerint a Szt. Lőrinc kápolna közelében lakott. A redemptusok között 1745-ben „Bolemány”, néven van beírva. Jászberényben 1740. január 22-én kötött házasságot özv. Balog Jánosné, sz. Bálint Judittal. Bolemán János Jászberényben, 1759. január 24-én halt meg, a halotti bejegyzés szerint 45 éves korában. A halotti anyakönyv bizonyíték arra, hogy felesége Bálint Judit asszony ekkor lett immár másodszor is özvegy. Özv. Bolemán Jánosné 1760. május 4-én Gerzsán Józseffel kötötte harmadik házasságát. A tények bizonyítják, hogy férje életében Bálint Judit, mint Bolemán János úr özvegye, 1752-ben nem állíthatta a keresztet. Gerzsán Józsefné, sz. Bálint Judit 1775. december 27-én, a halotti bejegyzés szerint 65 éves korában halt meg.⁷

Az 1758-59-60-es években Jászberényben dúló járvány, a pestis jelenlétét a halotti anyakönyvekben található, a szokásosnál sokkal több bejegyzés bizonyítja. A tanácsülés 1759. január 8-i jegyzőkönyvében tényként rögzítették, hogy „ezen városban sűrű és veszedelmes betegségek uralkodván”, ezért a Helytartótanács intézkedésére a városba hozták Valaszky doktort „a nyavalyásoknak szolgáltyára.”⁸ Valószínű Bolemán János a pestis áldozatai között volt. Meglehet felesége Bálint Judit is megbetegedett, de ő életben maradt. Az özvegy a temetőben, hol férje nyughelye volt, fogadalomból keresztet állíttatott. A kor szokásának megfelelően a kereszt töve alá helyeztette a pestis ellen védő Szt. Rozália fekvő szobrát.

A Szt. Lőrinc kápolna elbontása, a temető lezárása után a kereszt ottmaradt. Erről a keresztről gyermekkorára emlékezve így ír Déryné, Széppataky Róza: „Egy igen nagy kőkereszt a felfészített Krisztussal. A kereszt magasan emelkedett föl a négysoros kőlépcsőzeten, körül kerítve farácsozattal, beárnyékolva a négy szögletére ültetett akáczfával...Ide szoktak gyülekezni nagybőjtben a katolikus nők és férfiak...csillogó lámpával, hogy ott a szenvedő Jézus emlékét dicsőíthessék.”⁹

A naplóíró kőkeresztet nem nevesítette. 1839-ben a Nagytemplom körüli tér rendezése, a templomot körülvevő kőkerítés, s az ott lévő, ugyancsak a pestisjárvány emlékére 1713-ban épült Szt. Rozália kápolna elbontása, más helyen való felépítése foglalkoztatta a tanácsot. A tanács határozata, hogy az „újonnan felépítendő Rozália kápolna az úgynevezett régi Szt. Lőrinc kápolna helyére közmegegyezéssel

⁶ Gyurka id. mű, valamint: Keresztek Jászberényben. Egri Egyházmegyei Közlöny. 1879. 12. sz. 16. sz.

⁷ Fodor Ferenc: A Jászság életrajza c. művében közli a redemptus névsort. 1744/45. évi „úrbéri” összeírás. Rk. Plébánia házasságkötési, halotti anyakönyvek MOL

⁸ Jtj. 12/1759. I/8. MOL

⁹ Déryné naplójából Jászberény és Vidéke. 1887. 20.sz.

felépítesse.” A Rozália kápolna építéséhez az egri püspöktől és a nádori főkapitánytól megszerzett engedély értelmében az építendő kápolna helyének „a Szt. Lőrincz Keresztje melletti rész ezennel kitűzetik.” E helyen a Rozália kápolna építését el is kezdték. Vágó Ignác jászkapitány azonban arra hivatkozva, hogy „azon helyet elszűkíteni nem lehet”, a kápolna építését leállította. A lerakott „fundamentom” köveit fél kellett szedni, s a városháza udvarába behordani.¹⁰ Szt. Lőrinc keresztje ott maradt, és a Rozália kápolna a Plébánia kertjében lett felépítve, ott, ahol ma is van.

Azt, hogy a Kálvária a Főplébánia naplójában valamikor íródott-e Pálinkás keresztnek, a napló hiányában nem lehet tudni. Gyurka József plébános viszont 1879-ben Pálinkás-keresztnek írta. Évtizedek múlva, amikor napirenden volt részben a Főtér rendezése miatt, részben azért, hogy a rossz állapotban lévő Kálvária helyett a kornak megfelelő új Kálvária állíttassék, a képviselőtestületi ülés jegyzőkönyveiben, a korabeli sajtóban egyértelműen Pálinkás-keresztéről van szó.

A Pálinkás nevet azonban nem a közelben lévő kocsmáról, és nem a kereszt környékén esetleg piac alkalmával mért pálinkáról kapta. A Pálinkás név jászberényi redemptus családi név, amit bizonyít az 1745-ből származó redemptus lista. A férfi és leányági utódok létezését a jászberényi rk. plébánia korabeli keresztelési-házasságkötési-halotti anyakönyvei bizonyítják.¹¹ A család őse a Jászberényben 1705-ben készült népesség-, s ugyanez év katonai összeírásában található Pálinkás Tamás volt.¹² A többi népesség, illetve „Úrbéri” összeírásokban Pálinkás Tamás, majd utódai is megtalálhatók. Az összeírások szerint a Szt. Lőrinc kápolna közelében laktak. Létező személy volt Pálinkás János is, aki 1828-ban, mint hadnagy, a Jászkun Kerületek közgyűlésén Páka pusztá pénzügyeiről számolt el.¹³

Ramisch Antal jászberényi fényképész 1880-as évekbeli, a város egyes részéről készített felvételei közül az egyikén látható a Főtér közepén a 48-as emlékmű. A tér végén azon ház előtt, melynek helyére 1904-ben felépült a Jászsági Hitelintézet és Takarékpénztár ma is meglévő épülete, látszik a Pálinkás kereszt.¹⁴ A Főtér alvégi részét ábrázolja egy, a századfordulón készült képeslap. Ezen a felvételen a Pálinkás kereszt, a mögötte álló haranglábbal a Szt. Háromság patika előtt áll.¹⁵

A század elején napirenden van a Főtér rendezése. A Jászberény és Vidéke c. lap egyik számában néhány soros közlemény jelzi, hogy „A Pálinkás csengettyű és a szent emlék” más helyre való áthelyezését javasolják. Az áthelyezést „valláserkölcsi alapon indokolták.”¹⁶ 1905-ben a képviselő-testület mint egyházzvédnökség Koncz Menyhért prépost plébános előterjesztése alapján tárgyalta a Pálinkás kereszt további sorsáról. A testület véleménye megoszlott. Voltak, akik a régi, jó anyagból készült kereszt felújítását akarták. Mások a Kotál Henrik műépítész által készített tervet, a korszerű új Kálvária felépítését tartották célszerűnek. A vita eredményeként Dorfner Antal helyettes polgármester elnöklete alatt Koncz Menyhért plébános, Tarnay Sándor, Huba Lajos, Streitman Gyula, id. Sárközy János, id. Valenti János, Moczó István, Baly György és Tukacs B. István egyházzvédnökségi tagokból álló bizottság kapta feladatul, hogy helyszíni vizsgálat alapján tegyen javaslatot. A következő ülésen a bizottság véleményét

¹⁰ Jtj. 243/1839. VII/27. 282/1839. VIII/31, 302/1839. IX/19. MOL

¹¹ Fodor Ferenc: id. mű - redemptus névsor. 1744/45. évi „Úrbéri” összeírásban, Pálinkás Mihály, Pálinkás András MOL Jászberény rk. plébánia korabeli anyakönyvei.

¹² Blénessy János: Jászberény népessége 1705. évben. A jászberényi Jász Múzeum évkönyve 1938-1943. 247-257 old.

¹³ Jászkun Kerületek nemesi közgyűlés jegyzőkönyve 628/1828. X.23. MOL Jászberény és Vidéke. 1905. IX/3.

¹⁴ A Jász Múzeumban lévő régi fényképről a rész-reprót Faragó László készítette.

¹⁵ A korabeli képeslapról reprót közöltem a Jászberény város gyógyszerteráinak története 1790-től 1950-ig. c. kiadványban.

¹⁶ Jászberény és Vidéke. 1903. VI/7.

figyelembe véve az egyházzéldnökség elfogadta, hogy a Kotál Henrik műépítész által tervezett új Kálvária a bizottság által kijelölt helyen, a jelenlegi keresztől nyugat felé 8 méterre legyen felépítve. A kornak megfelelő, ízléses, új „Szent szobor” költségelóirányzata 3300 korona. Addig már összejött 1800 korona. Közadakozásból 500, a polgári kaszinó adománya 600, a Jászági Hitelintézet és Takarékpénztár 400 koronát adott, és Koncz Menyhért plébános adományozott 300 koronát. Az egyházzéldnökségnek, mint patrónusnak kellett volna adnia 1000 koronás adományt, ezt azonban nem szavazták meg. Úgy határoztak, hogy a hiányzó 1500 koronát a plébános oldja meg közadakozásból.¹⁷

Jászberény korabeli sajtója tudósított a képviselőtestületi ülésekről, a napirenden lévő Pálinkás kereszt áthelyezéséről, átépítéséről is. Zagyvaparti álnév alatt jelentek meg igen figyelemre méltó cikkek.¹⁸ Pálinkás kereszt cím alatt írta, hogy „bár tulajdonnévről neveztetett - de hitéleti szimbólumról van szó. Egy szent jelvényről, egy keresztől, amit 98 esztendővel ezelőtt történetesen egy Pálinkás János nevű hitbuzgó ember emeltetett Jászberény községben az Isten dicsőségére.” Közölte, hogy a kereszt „egy hosszú évszázadon át, úgy a községek terepfelvételi szelvényében, mint a stratégiai hivatalos térrajzi felvételekben, Pálinkás-kereszt, vagy - mondjuk akusztikus rendeltetésében „Pálinkás-csengettyű” néven szerepel...” A cikk írója javasolta, hogy a kereszt a jó ízlésnek megfelelő átalakítással helyeztessék át a város főteréről „a kalmárok helyéül szolgáló piactérről vallási rendeltetésének inkább megfelelő templom vagy iskola előtti tésre.” Így áhitat övezheti és nem lesz kitéve annak, hogy „a vásáros szekerek lovai a szent kereszt talapatáról egyék a szénát”, hogy ott végezzék szükségletüket, hogy az „igavonó barmok a szent jelvény tövéhez dörgölödzének...” Majd végül, miután megszületett a végső döntés, hogy az újonnan épülő Kálvária a régi helytől kissé távolabb, de a piactéren lesz felépítve közli a lap a következő versikét.

Miként a természet alkonyán
Az izzó nap fogyatkozása,
Úgy állok előttd Pálinkás
János dicső alkotása.

Pálinkás csengettyű
Lenge momentum,
Nem sokára új köntösben
Jelensz meg, oszt, punktum.¹⁹

A régi elbontott Pálinkás kereszt egyes elemei - a fekvő Szt. Rozália szobor, a régi tábla - áthelyeződtek a Kotál Henrik által tervezett hármastagolású, új helyen felállított Kálváriára. A szecessziós vaskerítéssel körülvett Kálvária mögött kapott helyet a vasállványon függő csengettyű. Az átalakítást tudatta az alábbi felirat:

RENOVATA IN FESTO EXALTATIONIS
SANCTAE CRUCIS 1905. EX. PIA FIDELIUM LARGITATE.²⁰

A korabeli képeslapok megörökítették, hogy a Fötér alvégi részén hol állt a Kálvária. Valamint azt is, hogy hetipiac alkalmával továbbra is zajlott ott az élet. A korabeli sajtó

¹⁷ Jtj. 1905. IV/15 1905. IV/17 MOL Jászberény és Vidéke. 1905. IV/30.

¹⁸ Zagyvaparti álnéven írt Pirkler Adolf /1809-1889/ jászfelsőszentgyörgyi főjegyző. Azt, hogy a XX. sz. elején Jászberény írói közül ki írt Zagyvaparti álnév alatt, ezidáig nem sikerült fellelni.

¹⁹ Jászberény és Vidéke. 1905. IV/16. IV/30. VII/16., IX/3.

²⁰ Sáros András: Jászberény műemlékei, emlékművei, emléktáblái 39.o.

1912-ben, amikor napirenden volt, hogy „Hol álljon a Pintér-kút juhásza?” c. cikkében azt is leírja, hogy ilyenkor mi volt a „Pályinkás kereszt” körül. „Ez a hely a Főtéren a leghangosabb, a folytonos alkudozások, üzletkötések közben a legförtelmesebb káromkodások hangzanak, az emberek itt igyekeznek egymást rászedni, becsapni, a bekerített kereszt vasrácsához támaszkodva köpködnek, s nem ritkán egymást szidalmazzák, bizony ritka ember az, aki e helyen nem feledkezik meg arról, hogy kereszt előtt áll, s a legtöbb ahelyett, hogy a kalapját megemelné, bűnös szándékkal veszi a szájára az Isten nevét.”²¹

A cikk írója ekkor azt javasolta, hogy a 48-as honvéd-emlékművet helyezték át „a megyeháza elé”, s a Pálincás keresztet vigyék parkosított környezetbe a város székháza elé.²² A hagyomány, a régi környezethez való ragaszkodás erősebb lévén, a Kálvária maradt. Évek múlva a körülötte lévő díszes kovácsoltvas rács megrongálódott. A jászberényi Keresztény Misszió 1921-ben a vasrácsot felújította, majd többszöri kérésükre a város vezetősége a Pálincás kereszt mellől az állatvásárt áttette más helyre.²³

A Kálvária, s mögötte a csengettyű a lakosság által megszokott helyén, a város Főtéren állt. Állagát az idő viszontagságai rontották. Évtizedek múlva ismét fel kellett újítani. 1943-ban, ahogy az akkor ráhelyezett márványtábla tudatta, közadakozásból megújították. A tábla megörökítette az adakozók neveit is. A felújítás alkalmával Csák József kőfaragó a Kálvária három szoboralakját újonnan faragta, viszont a kereszt alatti részen érintetlenül meghagyták a régi Szt. Rozália fekvő szobrát.²⁴

A Kálvária a második világháborút sértetlenül vészelte át, s 1945 után is a régi helyén állt 1960-ig. Ekkor a Főtér rendezése, az új úthálózat építése során lebontották, áthelyezték a Plébánia előtti parkba, oda, ahová a század elején javasolták. Itt a harangláb a csengettyűvel már nem állt mögötte.

A szakrális emlékmű sosem viselte első állítatója özv. Bolemán Jánosné Bálint Judit nevét. Az idők folyamán viszont volt Szt. Lőrinc keresztje. A Szt. Lőrinc kápolna elbontása után az alvégi katolikus hívek hitéletének helye a kereszt lett. A keresztjáró napok alatt ide is vezettek körmenetet. A csizmadia céh itt állította fel az úrnapi harmadik oltárt. Érthető, hogy a kápolnai harangok pótlására a hívek 1802-ben haranglábát, s egymászat nyomó harangocskát állítottak, „mely a hajnali, déli és esteli Ave Mária”-ra serkentette a híveket, s szólt a környék halottaiért is.²⁵ Valószínűleg Pálincás János volt a XIX. sz. fordulóján a kereszt felújítatója, a csengettyű adományozója. Így került köztudatba a Pálincás kereszt, illetve a Pálincás csengettyű elnevezés. Legtöbbször ez utóbbi néven említették.

A Kálvária talapzatán az utóbbi években megjelent repedések egyre jobban jelezték, hogy ismét fel kell újítani, mielőtt még összedőlné. Jelenleg - 1999 telén - darabjaira szedve várja, hogy az immár 240 éves hitéleti „Szent emlék” ismét megújulva állhasson a Szentháromság téren. S ha lehet, helyeztessék mellé a harangláb, a Pálincás csengettyű is. Megújulását tudassa az utókorral egy újabb márványtábla.

²¹ Jász Újság, 1912. 15. A Jász Múzeum képeslap-gyűjteményében található képeslapon téves az „Úri utcza” aláírás. A Főtér ezen része gróf Apponyi Albert tér volt. Az Úri utca 1906-ig a jelenlegi Bercsényi utca volt. A hetipiacot ábrázoló képeslap fénymásolat, eredetije Sáros András képeslap-gyűjteményében van.

²² Jász Újság, 1912. 15. Sz.

²³ Mit dolgozott 10 év alatt a Keresztény Misszió? Jász Hírlap. 1930. I/26.

²⁴ Sáros András: id. mű.

²⁵ Gyurka id. mű.

Czettler Antal

ELKERÜLHETŐ VOLT-E MAGYARORSZÁG NÉMET MEGSZÁLLÁSA?

1943 szeptemberében az olaszok és az angolszász hatalmak között megkötött fegyverszünet, majd Olaszország középső és északi részének német megszállása, s végül Mussolini bábkormányának megalakítása után kiéleződött a Kállay Miklós kormányra lépése óta lassan egyre feszültebbé váló magyar-német viszony.¹ A Magyar kormány többszöri német sürgetés után vonakodva csak *de facto* ismerte le Mussolini új kormányát, de nem szakította meg a diplomáciai kapcsolatokat a Badoglio kormánnyal sem, úgyhogy az olasz átállás óta két olasz diplomáciai testület működött Budapesten. Az eddig rendelkezésünkre álló adatok alapján ez lehetett az a Rubicon, melyet a magyar kormány német szemszögből nézve átlépett. A német véderő főparancsnoksága (OKW) Warlimont tábornok vezetése alatt álló hadműveleti osztálya (Wermachführungsstab) 1943 szeptember 30-án terjesztette elő az OKW-nak Magyarország megszállására irányuló javaslatát. Az e terv kidolgozását elrendelő parancs fordulatot jelentett a második világháború alatti magyar-német kapcsolatok történetében. Érdekes módon 1943 végéig a németek nem törekedtek arra, hogy Magyarország belügyeibe beavatkozzanak. Teleki Pál, Bárdossy László, Kállay Miklós egyaránt félt ilyen beavatkozástól, főleg attól, hogy a németek a velük szimpatizáló magyar katonai vezetők segítségével a szélsőjobboldali pártokat juttatják hatalomra. A németek javára tett külpolitikai engedményeket – így a háromhatalmi paktumhoz való csatlakozást vagy Bárdossy 1941 júniusi elsietett hadba lépését – e félelem motiválta.²

A németek először akkor kísérelték meg a magyar politikai életbe való beavatkozást, amikor 1942 márciusában, a Kállay-kormány megalakulása után Ribbentrop német külügyminiszter kifejezésre juttatta, hogy a német kormány nem szívesen látná Ullein-Reviczky Antal sajtófőnök külügyminiszteri kinevezését, viszont örömmel látná, ha Bárdossy visszatérne a külügyminiszteri székbe.³ Ennek

¹ Részlet a szerző közeljövőben megjelenő könyvéből

² Szent-Iványi Domonkos: Csonka-Magyarország külpolitikája. Az Országos Levéltárban őrzött kézirat. 547-48. o. Bárdossy László és Rassay Károly megbeszélése a jugoszláv válságról.

³ A Wilhelmstrasse és Magyarország. Német diplomáciai iratok Magyarországról 1933-1944. (A továbbiakban Wilhelmstrasse). Összeállította és a bevezető tanulmányt írta: Ránki György, Pamlényi Ervin, Tilkovszky Lóránt és Juhász Gyula. Budapest 1968. 480, 481, és 482. sz. irat.

ellenére Bárdossy soha többé nem lett a külügyek irányítója. A legkomolyabbnak látszó beavatkozási kísérleteknek a zsidókérdés radikális megoldása iránt támasztott német követelések látszottak, de a Kállay-kormány – és maga Horthy kormányzó is – ezeket 1942 végén és 1943 elején sikeresen elutasította. Ugyancsak elutasította Horthy 1943 áprilisában Hitlerrel folytatott klessheimi tárgyalása során a Kállay eltávolítására irányuló német kívánságot. Sőt, e tárgyalás után az a fonák helyzet állt elő, hogy Magyarországnak 1943 májusától 1943 decemberéig olyan miniszterelnöke volt, akivel a német követség Ribbentrop utasítására nem érintkezhetett.⁴ A Kállay-kormány működése során Magyarország volt az egyetlen olyan, a tengellyel hivatalosan szövetséges állam, amelynek területén német csapatok nem tartózkodtak. Ezen túlmenően Finnországot leszámítva Magyarország volt az egyetlen olyan “tengelyállam”, ahol megmaradt az alkotmányos, parlamentális rendszer, az illegális kommunista párt kivételével minden párt képviselve volt a parlamentben a nyilaskeresztesektől a szociáldemokratáig. A háború miatt elengedhetetlen korlátozások között fennállt a sajtószabadság, az egyesületi és gyülekezési szabadság és szabadon működhettek a szakszervezetek is. Jogosan vethetné fel valaki a kérdést: miért tűrte el a Harmadik Birodalom közvetlen szomszédságában egy ilyen nem totalitárius, a nemzetiszocialista ideológiával szembenálló állam létezését? A másik kérdés, amely a német megszállással kapcsolatban felmerül: miért változott meg 1943/1944 fordulóján a Magyarországgal szembeni magatartás, s mégis miért rendelte el Hitler 1944 február 28-án az ország megszállását?

Az első kérdésre száz százalékgig biztos választ nem kapunk, csak feltételezhetjük, hogy a németek szempontjából 1944-ig valószínűleg csak az volt fontos, hogy a német haderő átvonulhasson - a Kállay-kormány kifejezett kérésére Budapest, Győr és Miskolc megkerülésével – a Balkán felé s a román nyomán nyersolaj Németországba szállítása biztosítva legyen. Amint Svédország és Svájc példája is bizonyítja, a német vezetés számára minden ideológiai elvakultság ellenére a stratégiai érdekek bizonyultak elsőrendű fontosságúnak. A stratégiai cél biztosítása érdekében eltűrték egyes kisállamok demokratikus berendezkedését, valamint a gyakran német érdekeket sértő sajtószabadságot is. Tudták, hogy a magyar kormány titokban tárgyalásokat folytató angolszász megbízottakkal, de tudták az angolszászok idegenkedő, elutasító magatartásáról is. Bizonyosak voltak abban, hogy amíg a szövetséges hatalmak távol vannak, nem kell tartani a magyar

⁴ Wilhelmstrasse 539. sz. irat.

“kiugrástól”. Talán attól is féltek, hogy egy erőszakos német beavatkozás megzavarná azt a stabilitást, amelyet a társadalom széles rétegei által elfogadott Horthy-rendszer fennállása garantált. Talán ezért is vonakodtak a szélsőjobboldali pártok fokozottabb támogatásától. Először Edmund Wesenmayer német “diplomata” (az 1944. március 19. megszállás után a Német Birodalom budapesti követe) 1943 decemberi budapesti tartózkodása után merült fel annak gondolata, hogy Horthyra ráerőszakolják Imrédy Béla vagy valamelyik másik szélsőjobboldali vezér kormányfővé való kinevezését.

Valamivel könnyebb feladatnak bizonyul annak a kérdésnek a megválaszolása, miért került sor a német megszállásra és miért éppen 1944 márciusában szállták meg hazánkat a németek? Kállay Miklós, a korszak egyik főszereplője így sorolja fel a megszállást kiváltó német elhatározás okait:⁵

1. Horhy 1944. március 12-i Hitlerhez intézett levelében ultimátumszerűen követelte, hogy engedjék haza a keleti arcvonalon még kint levő és megszálló feladatokat ellátó csapatainkat. E levélben azt is leszögezte a kormányzó, hogy *a Kárpátokat a magunk erejéből is meg tudjuk védeni, anélkül, hogy német segítségre szorulnánk.* (Kiemelés tőlem Cz. A.) A németek előtt ismert volt, hogy a magyar kormány e tervét az angolszászok tudomására hozta és feltételezték, hogy a Kállay-kormány e magatartásán nem fog változtatni.
2. A németek egyre több értesülést kaptak a magyar kormány angolszász kapcsolatairól. Kállay szerint bemérték az angolszászokkal állandó összeköttetést biztosító rádióadásokat. Tudtak arról a Svájcban kötött megállapodásról, hogy amerikai katonai misszió érkezik Magyarországra és, hogy magyar katonai személyiségek fognak tárgyalni velük. Ezt a félelmet az kelthette bennük, hogy ezek a kapcsolatok hamarosan intenzívebbé válhatnak.
3. Az orosz haderő közeledtével nem tűrhettek meg hátukban egy megbízhatatlan, sőt ellenségesnek minősített országot. Kállay szerint a németek nem tudhatták, hogy e kapcsolatok nem terjednek-e ki az oroszok felé is. Véleményem szerint Kállay ezen a téren téved. Amikor Antonescu román diktátor 1944. március 27-én arról igyekezett meggyőzni Hitlert, hogy ilyen kapcsolatok fennállnak, a “Führer” ezt azonnal megcáfolta és kijelentette, hogy az orosz-magyar összjátásban nem hisz, mert a magyar vezetők félnek a bolsevizmustól. Az

⁵ Kállay Miklós: Magyarország miniszterelnöke voltam I-II. kötet. Budapest 1994.

angolszász partraszállásra célozva viszont arról biztosította Antonescut, hogy erre az eshetőségre a németek megtették az előkészületeket.⁶

4. Kállay szerint a németek elhatározását az is indokolhatta, hogy a magyar belpolitikában a baloldali elemek még inkább szóhoz jutottak, ezzel az ország hangulata mind nyíltabban németellenessé vált, ami ellen a nácibarát elemek mind hangosabban protestáltak és panaszaik természetesen eljutottak a németekhez is. Ez logikus érvelés, az Imrédy párt, valamint a Pálffy Fidél és a Baky László vezette nemzetiszocialisták német kapcsolatai nyílt titkot képeztek. Érdekes módon a tömegbázissal rendelkező Nyilaskeresztes Párttal 1944 szeptemberéig nem tartottak fenn kapcsolatokat. Kállay érvelése nem elvetendő, csak szeretném megismételni, hogy Hitler döntéseit többnyire stratégiai és nem ideológiai szempontok motiválták.
5. A németek elégedetlenek voltak a gazdasági tárgyalások elégtelen eredményei és elhúzódása láttán. Magyarország egyre kevesebbet ígért, még kevesebbet szállított, a németeknek egyre többre volt szükségük és ezt a megszállás révén remélték megkapni. Ez a körülmény meglátásom szerint is szerepet játszhatott a megszállásnál.
6. Domináns szerepet játszott a zsidók és a menekültek kérdése. Hatalmi központjuk kellős közepén bántatlanul élhetett legnagyobb ellenségük: a zsidóság. Kállay szerint azt sem tűrhették el, hogy a menekültek – lengyelek, franciák, angol-amerikai ejtőernyősök, s a Badoglio-kormány diplomatái – szabadon, emberséges körülmények között élhettek egy országban, a közvetlen szomszédságukban. Úgy vélem, Kállay túlzott jelentőséget tulajdonít a magyarországi menekültek kérdésének. A zsidókkal kapcsolatban természetesen lehetséges, hogy a stratégiai szempontoknál is fontosabb szerepet játszhatott Hitler irracionális zsidógyűlölete.

Arra a kérdésre, hogy miért éppen március 19-én került sor a megszállásra, Kállay a következőképpen válaszol. Március 20-án – Kossuth Lajos halálának 50. évfordulóján – operaházi megemlékezést terveztek, melynek fő szónoka Kállay lett volna. Bizonyos budapesti körökben az is elterjedt, hogy Kállay ekkor fogja nyilvánosan bejelenteni Magyarország tengelytől való elszakadását és az angolszászokkal megköthető fegyverszünetet, mintegy megismételve Kossuth függetlenségi nyilatkozatát. Kállay ezzel szemben határozottan leszögezi: nem

⁶ Hitler 68 tárgyalása. Összeállította és sajtó alá rendezte: Ránki György. Budapest 1983. 68. sz. irat.

erről volt szó, ő csak egy deklarációt akart intézni a világ szabad nemzeteihez.⁷ Meggyőződésem szerint nem valószínű, hogy a Kossuth ünnepség – amely a március 19-i megszállás miatt elmaradt – szerepet játszott volna a német döntés meghozatalában.

Macartney angol történészprofesszor a német megszállást kiváltó okok elemzésénél – miután megállapította, hogy Hitler elhatározása kumulatív, fokozatos fejlődés eredménye volt – szintén nagy szerepet tulajdonít Horthy 1944. február 12-i Hitlerhez intézett levelének, melyben a magyar csapatok azonnali hazarendelését követelte.⁸ Még nagyobb jelentőséget tulajdonít azonban azoknak a német elhárító szervek által a vezérkari főhadiszállásra küldött jelentéseknek, amelyek hírül adták, hogy március vagy április folyamán amerikai és angol ejtőernyős missziók érkeznek Magyarországra. Március 17-én le is szállt egy háromtagú amerikai misszió, de mire a magyar elhárítás segítségével Budapestre érkeztek, addigra a németek megszállták az országot. A német jelentések szerint Horthy és fia, ifj. Horthy Miklós, aki 1943 végén Szent-Iványi Domonkos és Soós Géza diplomaták közreműködésével egy béke előkészítő hivatal létrehozásával lett megbízva (amely március 19-e után a “kiugrási iroda” nevet kapta) tudtak az ejtőernyős misszió érkezésével kapcsolatos előkészítő tárgyalásokról.⁹ Bár a Kállay által folyamatba helyezett titkos tárgyalásokról a németek már régóta tudomással bírtak, Hitler egészen 1944 februárjáig meg volt arról győződve, hogy a tárgyalások a kormányzó háta mögött bonyolódtak le. Az 1944 február második felében befutott jelentések szerint ifj. Horthy Miklós, de maga a kormányzó is tudtak ezekről az angolszász hatalmak képviselőivel folytatott megbeszélésekről, s Macartney úgy véli, ez adja a magyarázatot Hitler 1944. február 28-i utasításához, amellyel elrendelte Magyarország megszállását.

A háborús bűnösnek minősített német miniszterek 1948-ban folytatott tárgyalása során Ritter nagykövet 1948. július 15-én arról tett vallomást, hogy miután Horthy és Hitler utolsó és végzetes 1944 március 18-i klessheimi tárgyalása után a kormányzó és kísérete eltávozott, Ribbentrop kijelentette Ritternek: két ok bírta rá Hitlert, hogy a megszállás mellett döntsön: a kormányzó már többször idézett levele, valamint a titkosszolgálat jelentése az amerikai ejtőernyősök Horthy tudtával való Magyarországra érkezéséről. Ribbentrop maga nürnbergi kihallgatása

⁷ Horthy Miklós titkos iratai. Összeállította és sajtó alá rendezte: Szinai Miklós és Szűcs László. Budapest 1962.

⁸ Macartney, Carlisle Aylmer: October Fifteenth. A History of Modern Hungary I-II. kötet Edinburgh, 1956-57. II. 223. o.

⁹ U.o. II. 223. o. 1. sz. jegyzet.

során így nyilatkozott: “ejtőernyős hadosztályokról beszéltek, Magyarországon leszálló ejtőernyős hadosztályokról.”¹⁰ Az ejtőernyős hadosztályokról ugyan a magyarok és az angolszászok közötti bizalmas megbeszéléseken nem esett szó, de budapesti “jól értesült” körökben e téma 1944 márciusában szóbeszéd tárgyát képezte, s erről a németek is tudomást szerezhettek. Nem zárhatjuk ki tehát azt a lehetőséget sem, hogy Hitler egy közeli jövőben végrehajtandó magyarországi angol-amerikai akciótól való félelmében adta ki a parancsot Magyarország megszállására.

A Horthy családnak az angolszász hatalmakkal folyó, bizalmas megbeszélésekkel való belebonyolódásáról 1944 március 18-án Klessheimben maga Ribbentrop is említést tett Sztójay Döme berlini követnek és azzal fenyegetőzött, hogy ha a kormányzó ellenáll, ezt nyilvánosságra is fogja hozni.¹¹ Amikor Horthy 1944 júliusában – a zsidódeportálások betiltása után – a Sztójay-kormányt le akarta mondani, s Lakatos Géza vezérezredest már akkor kormányfővé kinevezni. Ribbentrop utasította Veessenmayer követet, fenyegetse meg Horthyt, hogy ezeket a megdönthetetlen bizonyítékokat nyilvánosságra hozza. Veessenmayer ezt közölte is a kormányzóval, aki egyelőre eltekintett a Sztójay kormány elbocsátásától. Ribbentrop e táviratban – miután utalt a Kállay-kormány béketapogatózásaira – így folytatta: “Mint azt a kormányzó is tudja, bőséges anyag áll rendelkezésünkre, hogy az árulásba a kormányzó is belekeveredett, ami következésképp kihat a kormányzó történelmi alakjának megítélésére.”¹² A kudarcba fulladt fegyverszüneti kísérlet és Szálasi hatalomátvétele után egy nappal a német távirati iroda, a DNB, hosszú memorandumban ítélte el az “áruló Horthy-klikk” magatartását, és megemlítette az 1944. március 19-e előtt Horthy tudtával folytatott titkos tárgyalásokat is.¹³ E hivatalos német közlemény a bukott kormányzót “hazug árulónak” minősítette.

Juhász Gyula cikkében még jobban kihangsúlyozza annak a lehetőségét, hogy az angolszászok balkáni partraszállásáról keringő hírek lehettek döntő hatással Hitler Magyarország megszállást illető elhatározására.¹⁴ Igaz, hogy a megszállást igazolni akaró német, majd a Sztójay kormány által kibocsátott magyar közlemények a szovjet és a bolsevista veszélyre hivatkozva tartották szükségesnek

¹⁰ U.o. 2. sz. jegyzet.

¹¹ Wilhelmstrasse 700. sz. irat.

¹² Macartney II. 436. o.

¹³ Barcza György: Diplomataemlékeim I-II. Budapest 1994. II. 342. o.

¹⁴ Juhász Gyula: A magyar német viszony néhány kérdése a második világháborúban In: Történelmi Szemle 1984. 1-2. sz

a német csapatok bevonulását Magyarországra. De Juhász logikusan érvel, amikor megállapítja, hogy a német államvezetés pontosan tudta, mennyire fél a magyar politikai vezetőréteg egy szovjet megszállástól. Mivel Barcza György és Bakách-Besseney György követeknek az amerikai megbízottakkal Svájcban folytatott tárgyalásairól a német elhárításnak megbízható adatai voltak, feltehetően arról is értesültek, hogy Ghyczy Jenő külügyminiszter 1944. február közepén levelet intézett Barcza Györgyhez, amelyben leszögezte, amennyiben választani kell egy defenzív Németország és egy expanzív Oroszország között, Magyarország – beleértve az angolbarát köröket is – kénytelen lenne a háború utolsó fázisában Németország mellé állni.¹⁵ Ugyanez a szemlélet tükröződik Kállay Miklós miniszterelnök március 1-i, a semleges országokban akkreditált követekhez intézett körleveléből is.¹⁶ Ugyanakkor a szovjet hadsereg a megszállás időpontjában 150-170 km távolságra volt a magyar határtól. Az a veszély tehát, hogy az oroszok áttörik a Kárpátok vonalát, 1944. márciusában nem állt fenn. Miért következett be mégis a megszállás, amely a magyar kormányt, a honvédséget, a közvéleményt – beleértve a németellenes ellenzéki pártokat is, meglepetésszerűen érte?

Juhász az 1943. november végi teheráni konferencián született háromhatalmi megállapodás félrevezető stratégiai határozataira vezeti vissza a megszállás elrendelését. Churchill Roosevelttel és Sztálin megállapodtak abban, hogy az angolszászok Normandiában hajtják végre a partraszállást, de egy “Operation Bodyguard” fedőnévvel elnevezett félrevezető propaganda hadjáráttal és tudatos dezinformációval a németek figyelmét a Balkán felé terelik annak sugalmazásával, hogy ott várható az invázió.¹⁷ E verziót megerősíteni látszik Stafford könyve, aki “Bodyguard” dezinformációs művelettel kapcsolatban azt írja: “Az a hit, hogy a csatlósok különbékét akarnak kötni és el akarnak szakadni a tengelytől, az ezekből az országokból jövő béketapogatózásokra alapozódott. De ezek a béketapogatózások azokra a feltételezésekre alapozódtak, hogy a balkánon brit partraszállás várható. S mivel a “Bodyguard” stratégiai szükségletei miatt nem lehetett kijózanítani őket ebből az ideálból, a béketapogatózások nagymértékben hamis feltételezésekre épültek.”¹⁸

¹⁵ Kállay II. 154-163.o.

¹⁶ Kállay II. 154-163. o.

¹⁷ Juhász id. mű.

¹⁸ Stafford David: Britain and European Resistance 1940-1945. Oxford. 1980. 173-174. o.

A megszállás tervéről az ún. “Margaréta-akcióról” az angolszászok nem tudtak. 1943. novemberéig az angolok és az amerikaiak bizonyos megértéssel viseltettek azon magyar álláspont iránt, hogy a német megszállást el kell kerülni. Amint azonban Stafford könyvére és Juhász tanulmányára hivatkozva kifejtettem, a teheráni konferencia után 180 fokos fordulat következett be a szövetségesek politikájában. A vezérkarok úgy vélték, a szövetséges stratégia javára válna, ha Magyarország vagy Románia kilépne a háborúból, tekintet nélkül arra, hogy ez maga után vonná a két ország megszállását. Ezt Leahy admirális, az amerikai vezérkari főnökök tanácsának elnöke Matthewssal, az amerikai külügyminisztérium európai osztályának vezetőjével is közölte, “miután el van ismerve, hogy a katonai megoldások alkotják a döntő tényezőt ebben a vonatkozásban.”¹⁹ Ugyanakkor az OSS, (a mai CIA elődje) az amerikai titkosszolgálat utasítást kapott azzal a megjegyzéssel, tegyen meg mindent ennek megvalósítására. Allen Dulles, az OSS Svájcban tartózkodó vezetője megkérdezte, hogy ez a rendelkezés Magyarországra is vonatkozik? – A válasz úgy szólt, hogy az utasítás egyaránt vonatkozik Magyarországra, Romániára és Bulgáriára.²⁰ Dulles és Royall Tyler amerikai diplomata feltehetően ennek az utasításnak a szellemében tárgyaltak Barczával és Bakách-Bessenyeivel. Ebbe a láncolatba esik a Magyarországra küldött ejtőernyős misszió szerepe is, amiről a német elhárításnak tudomása volt, és amely mögött nagyobb ejtőernyős alakulatok Magyarországon való leszállását sejtették. Mi célja lehetett a nyugati hatalmaknak a német megszállás kiprovokálásával? Számukra a normandiai invázió előtt fontos lehetett, hogy a németek csapatokat vonjanak el a nyugati vagy az olaszországi frontról, hogy ezzel is csökkenjen az invázió elleni német védelmi erő. Hitler célja a Margaréta-akció végrehajtásával viszont nemcsak az volt, hogy az általa megbízhatatlannak tartott Kállay-kormány uralmát megdöntse, vagy hogy az európai zsidóság utolsó nagy menedékhelyét felszámolja, hanem az is, hogy Magyarország “kiugrását”, amit egy balkáni angolszász partraszállás esetén valószínűnek tartott, megakadályozza. Washington Allen Dullest és Royall Tylert még március 19-én is a megbeszélések folytatására utasította. Ennek ellenére nem tudjuk teljes bizonyossággal megállapítani, hogy az angolszász partraszállás lehetőségének a magyar kormány várható magatartására gyakorolt hatása volt-e a közvetlen oka a Margaréta-akció hirtelen elrendelésének, és viszonylag gyors végrehajtásának, de e motívum valószínűségét jogosan feltételezhetjük. E

¹⁹ Szegedy-Masszák Aladár: Az ember ősszel visszanéz I-II. Budapest 1996. II. 300. o.

²⁰ U. o.

nagyhatalmi manővereknek mindenestre a magyarság és mindenek előtt a magyar zsidóság volt a szenvedő áldozata.

Lehetett volna a német megszállással szemben ellenállást kifejtteni? A katonai ellenállás eleve reménytelen volt. Kádár Gyula, a vezérkar kémelhárítási osztálya akkori vezetője, még a rendszerváltozás előtt 1978-ban megjelent emlékiratában erről így vélekedik: “A hadrendi alakulatok megvoltak, de létszámon alul és alig felfegyverzetten... Az egyes csapattestek nem voltak összevonva. Az ország területén szétszórva állomásoztak... Ezzel szemben a német csapatok harcász állapotban, jól felfegyverzetten, zárt kötelékekben, szabályszerű hadműveleti terv által mozgatva érkeztek három különböző irányból. Nincs olyan, csak parányi felelősséget is érző katona, aki csapatainkat ellenállási harcra alkalmasnak minősítette volna... Sikeres ellenállással nem lehetett számolni. Hiszen ma már tudjuk azt is, hogy Hitler szomszédainkkal is számolt, nekünk ugratta volna őket, ha arra szüksége van. Német repülőerők is bevetésre készen álltak.”²¹ Ezzel Kádár Gyula megfelelő választ adott azoknak a történészeknek, akik marxista szemlélettel azzal vádolták Kállayt, hogy az “uralkodó osztály” hatalmának védelme miatt nem készült fel a németellenes ellenállásra.

Ehhez még hozzá kell fűzni, hogy az ország lelkileg sem volt felkészülve a németek elleni ellenállásra. E megállapítással nemcsak és nem elsősorban a viszonylag erős szélsőjobboldali áramlatokra és a tisztikar körében uralkodó németbarát hangulatra, valamint a társadalom széles rétegeit átható antibolsevista érzületre célok, amely háttérbe szorította a németellenes érzelmeket is. De sem Kállay, sem Szombathelyi vezérkari főnök, sem a kormány, de a németellenes ellenzék vezetői sem számoltak az ország német megszállásával. Úgy vélték, a keleti fronton megindult erős szovjet offenzíva, a Wehrmacht erős olaszországi lekötöttsége, valamint a várható észak-franciaországi angol-amerikai invázióra való felkészülés annyira leköti a német hadsereget, hogy nem lesz elég erejük Magyarország megszállására és hogy egy megszállás még jobban szétforgácsolná a német véderőt.²² Még a radikális ellenzéki vezér, Bajcsy Zsilinszky Endre is Kállayhoz intézett 1944. februári levelében csak a szélsőjobboldali pártokkal és a “katonai kamarillával” való szembenállást követelte, nem annyira a németektől, hanem a látens polgárháborútól félt, és attól, hogy a háború végén a németek *rövid időre* megszállják az országot, és egy Quisling-kormány hatalomra juttatásával

²¹ Kádár Gyula: A ludovikától Spononkőhidáig I-II. Budapest 1978. II. 663-664. o.

²² Kállay II. 168-169. o.

meghiúsítják a Kállay kormány és az ellenzék minden addigi, az ország függetlenségének megőrzése érdekében tett erőfeszítéseit.²³

Mindezekből a kormányhoz közel álló és ellenzéki megnyilatkozásokból az derül ki, hogy a Kállay köré tömörülő erők Magyarország átállását csak abban az esetben tudták elképzelni, ha az angolszász haderők Magyarország határaihoz érkeznek, s egy ilyen időpontban a német megszállást már nem tartották túlzottan veszélyesnek.

De a német megszállás veszélyére az ellenzéki pártok sem gondoltak komolyan. A nemzetközi stratégiai helyzet nem teljes ismerete alapján Mussolini bukásától kezdve az a meggyőződés kezdett kialakulni, hogy a háborúnak nemsokára vége lesz, s az ország nagyobb megrázkódtatások nélkül kerül ki a háborúból. Mind a kormány, mind a németellenes ellenzék legfőbb gondja abban állott, hogy a háborúból a békébe való átmenet ne okozzon az 1918-as Károlyi-forradalomhoz hasonló összeomlást, ne eredményezze a rend felbomlását. Ezt a valóságos világpolitikai helyzet félreismerésén alapuló közhangulatot jellegzetesen mutatják azok a cikksorozatok, amelyek a Magyar Nemzet, Magyar Szemle és más ellenzéki lapok hasábjain jelentek meg Magyarország háború utáni új politikai, társadalmi és gazdasági berendezkedéséről. Mindent egybevéve: a magyar társadalomban nem alakult ki a német megszállás lehetőségével számoló veszélyérzet és arra sem a kormány, sem a németellenes közvélemény nem készült fel. Sőt, valószínűleg a németbarát szélsőjobboldali ellenzéki pártok sem bíztak az általuk remélt német megszállás bekövetkeztében. Így, függetlenül attól, hogy egy esetleges katonai ellenállásnak semmi értelme sem lett volna, leszögezhetjük: Magyarország lelkiileg és politikailag sem készült fel a fenyegető német megszállásra. Ez a körülmény is hozzájárult a Margaréta akció katonai lebonyolításának sikeréhez.

²³ Rozsnyói Ágnes: Bajcsy-Zsilinszky Endre levele Kállay Miklós miniszterelnökhöz 1944 februárjában In Századok 1965. 199. o.

JÁSZJÁKÓHALMA BELSŐ ÉS KÜLSŐ TÉRKAPCSOLATAI

Dolgozatomban a településföldrajzi és a településszociológiai szakirodalomban gyakorta elemzett problémakörrel kívánok foglalkozni. A Jászság központjában fekvő község származása, kereskedelme révén a történelmi Magyarország nagy területével állt, ill. áll kapcsolatban ma is: a Felvidéktől a Délvidékig. Ugyanakkor a község határán belül többek között a belterület és a tanyavilág pulzálása, a tulajdonviszonyok változásai eredményeztek különböző formákat és kívántak alternatív megoldásokat.¹

Belső térkapcsolatok

Mivel a napi bejárás igen körülményes lett volna, ezért előbb a távolabbi pontokon alakultak ki állandó tanyák: 10-13 km-re a belterülettől. Míg a tanyavilág kialakulásakor először az állatoknak voltak szálláshelyeik, s bizonyos idő elteltével váltak a gazdák is ott állandó lakossá. Amikor viszont a behúzódas elkezdődött és a tanyasiaknak már volt a községben lakásuk - sok esetben az állatokat még kint tartották, s naponta több alkalommal a megfelelő időkben kijártak hozzájuk. Természetesen ez egy bizonyos távolságon belül volt „működőképes”, főleg ha figyelembe vesszük, hogy 30-40 évvel ezelőtt a gépkocsi még nem volt annyira általános, mint ma. A 31-es út melletti területen - a Kapitányréten - 6-7 km távolságban is volt ilyen tanya, ez a terület ugyanis műút mellett lévén még autóbusszal is megközelíthető volt.

A bel-és külterület kapcsolata ma már szinte csak annyiból áll, hogy a községből kijárnak a határba megművelni a földet, autóbusszal, kocsival, a legtávolabbi pedig terepjáróval közlekedik. Ma ott mindössze négy család él, hat tanya pedig a belterülettel határos. Ugyanez a kapcsolat 40 évvel ezelőtt még igen élő volt, hiszen igaz, hogy nagyon sokan még otthon sütötték a kenyeret, de ha kevesebb volt is a bevásárolnivaló, a termékeket is el kellett adni. Ez nagyrészt a község piacán történt, mely szerdai és szombati napokon működött - és működik még ma is. A vásár hagyományosan márciusban, májusban és augusztusban volt. Érdekes, hogy már az önkormányzati időkben a vásárok számát hatra emelték - gondolván, hogy most már a piacgazdaság erősödése miatt nagyobb szükség lesz rá. A valóság azonban az, hogy előfordul, hogy 1-2 eladó, vagy vásárló jelenik meg.

Tanyasi bolt a kapitányréti részen a műút mellett régebben is volt, azonban a 50-60-as években már az ÁFÉSZ működtetett ilyet az iskola mellett. Praktikusan a tanító férje volt a boltos. A kis volt két részből állt: egy kis vegyes- és egy kis italboltból. Az utóbbi a népi humor szerint a Kék Egér nevet viselte. A varjasi részen is próbálkoztak bolti árusítással az iskola közelében, ahol az egyik tanyán az 50-es évek végén házibolt működött. Ennek azonban a megközelítése is bonyolultabb volt, hiszen saras időben nem lehetett elérni az áruval. Ezeknek a kis boltoknak a fő profilja az ital volt - mint a környék férfainak gyülekezőhelye működött. A vegyesbolti cikkek közül a kenyér inkább a későbbi időkben vált jellegzetessé, amikor a tanyasiak is rájöttek, hogy a 3,60-as kenyér akkor is megéri, ha a kutyának veszik meg, ők meg ették a házi sütésűt. Később persze már ők is áttértek a boltira, mert a tsz-esítéssel nem volt saját termés, nem volt mit megsütni. Mivel a jákóhalmi tanyavilágban gyakorlatilag nem volt villamosított tanya, így a petróleum volt a fő cikk. A szórakozás egyébként a helyi szerveződésen kívül főleg a Kapitányréten kötődött a községhez, ahol a műút közelsége következtében a tanyavilág is tíz évvel tovább maradt fenn. A korábbi iskola épületben a könyvtár is tartott fenn fiókkönyvtárat, a művelődési otthon is rendezett ismeretterjesztő sorozatokat. Csináltam ezt én kulturigazgatóként 1967-68-ban, amikor három határból 60-70 ember jött össze a község orvosainak előadására, meg persze más témákra is. Ehhez még külső kapcsolódás is volt: a jászberényi művelődési autó 16 mm-es filmet vetített, természetesen áram híján aggregátorral. Mikor beindult az éktelen berregés, akkor kezdtek szállingózni a nézők.

A fentiek ismeretében tehát a belső térkapcsolatok ma már a belterületre korlátozhatók - viszont a határ helyzetére még visszatérek az 1990-es évek magánosításai miatt.

A belterület térkapcsolatainak elemzése előtt vessünk egy pillantást a lakosságra. A rendelkezésre álló adatok szerint ma a lakosságszám 3061. A legtöbb volt a lakosság az 1920-as népszámláláskor: 4884. Azidőtájt - két népszámlálás közt - meghaladhatta rövid időre az 5000 főt. Amilyen meredek volt addig az emelkedés - 1850 óta, amikor a szabadságharc miatt volt némi visszaesés - majdnem olyan meredek volt a süllyedés utána, de az

¹ A közölt tanulmány részlete a Jászság térsége térkapcsolatainak és társadalmi kötődéseinek c. az ELTE Szociológiai Intézete és Továbbképző Központja számára 1998-ban készült szakdolgozatnak.

1990-es évek elejétől 5-6 év óta 3000-3100 között ingadozik, tehát gyakorlatilag stagnál. Ez persze nem a helyi születésekkel függ össze, hanem a főleg Jászberényből ideköltöző családokkal, akik az olcsóbb lakás miatt költöznek ide.

Ha a lakosság korösszetételét és az elöregedést vizsgáljuk, akkor - a környező településekkel összevetve - kevésbé tűnnek drámainak a folyamatok. Mindenesetre itt is nagy az időskorúak aránya. 21 % a 17 év alattiak részesedése a község lakosságából, míg a 60 év fölöttieké 23 %. A többé-kevésbe munkaképes korú lakosság aránya 56 %. Az időseken belül 100-an 80-90 év közöttiek, 90 év fölötti pedig 12-en vannak. A legidősebb polgár ma 97 éves - egyébként férfi.

Ha a belterületen belül különböző, homogénnek minősíthető blokkokat próbálunk kijelölni, akkor a történelmi hagyományokból kell kiindulni. Annak ellenére, hogy az utóbbi időben erősen átalakulóban van a lakosság, mégis jól elkülönülnek a történelmi községrészek. (A természetes szaporodás csökken, de a beköltözések miatt mégis szinte stagnál a lakosság száma.)

Az egyik legjellegzetesebb az Alvég és a Felvég különbsége. A keveredés ellenére ma is a gazdagabb emberek laknak többségben a Felvégben és a szegényebbek az Alvégben. Ennek oka az is, hogy a hasonló egzisztenciájú emberek szívesebben költöznek a községnek arra a részére, ahol az ott lakóktól kevésbé térnek el. Persze a Fő út és a Jásztelki út menti területen - függetlenül attól, hogy ez az Alvég - tehetősebb emberek élnek, mivel a kereskedők, majd az iparosok, a vállalkozók szívesebben települtek le a főbb utak mellé.

Megfigyelhető az is, hogy a tanyavilág megszűntével elköltöző családok nagyrészt egy tömbben telepedtek le: a volt vásártéren és az öregtemető helyén. Ha ehhez hozzászámítjuk, hogy a gazdák nagyrészt a Kecskéralj környékén laktak régebben is - akkor arra jöhetünk rá, hogy a három választási körzet alapján három körzetet jelölhetünk meg.

Az I. körzetben északon gazdák, a délebbi részekben iparosok, vállalkozók, értelmiségiek élnek többségben - tehát átmeneti területnek mondható. A II. körzetben az Alvég hagyományosan szegényebb családjai élnek. Itt található a cigányváros, igaz, hogy cigányok ma már mindenfelé élnek, de nem ilyen jelentős számban egy körülhatárolható területen. A III. körzet nagyrészt felvégi: „öslakos” és tanyáról elköltözött gazdák lakják többségben.

Miben nyilvánul meg a különbség? Például a választási részvételben, illetve az arányokban. A III. körzet hagyománytisztelő népében és az I. körzet részben szintén gazdák, részben iparosok, vállalkozók lakta részében él jobban a tudat, hogy a választásokra illik elmenni. Az I. körzetben inkább az érdekük képviselője, a III-ban a kötelességtudat, a tradíció a meghatározó. A II. körzetben - ahol a cigányok és hagyományosan szegényebb rétegek vannak túlsúlyban - hacsak be nem csábítják az ott lakókat valamilyen trükkel jóval kevesebben mennek el: „Mit érdekel? Majd elmennek mások! Az alábbi táblázatból látható, hogy a konzervatív jelöltnek 1990-ben is és 1994-ben is a III. körzetben volt a legnagyobb a szavazataránya, míg a II. körzetben a legkisebb. (1. sz. melléklet) A pártokra leadott szavazatoknál is hasonló a megoszlás.²

	Megjelenés (%-ban) ³		
	I. körzet	II. körzet	III. körzet
1990-ben	60,2	51,5	60,2
1994-ben	61,5	55,6	56,9

² 1998 végén lezajlottak a következő helyhatósági választások, melynek eredményei megerősítették a leírtakat. A megjelenés aránya a három körzetben ismét a megszokott sorrendet követi. (I. 56,2 %, II. 47,6 %, III. 49,0 %) Az egész község átlaga 50,6 %. A konzervatív polgármesterre szavazók: I. 42,2 %, II. 41,9 %, III. 58,0 %. Az egész község átlaga: 46,4 %. A számokat jelen esetben is úgy kell értékelni, hogy négy polgármester-jelölt között oszlanak meg a szavazatok. Megjegyzendő az is, hogy 1998. évi választások előtt – a szavazóképes lakosság változásai miatt – a választókerület határát módosítani kellett az I. és a III. körzet között, míg a II. nem változott. Az eredmények sorrendje ugyanaz lett, mint az előző két alkalommal. Lényegében csak abban történt változás az I. és III. körzet viszonylatában, hogy a III-ban alacsonyabb lett a megjelenés, viszont magasabb lett a konzervatív jelöltre szavazók aránya. A III. körzethez csatolt részben lakik a konzervatív jelölt, így a környezetében élő nagyobb számú támogatója most az egyébként is legnagyobb arányban mellette voksoló körzetet erősítette. Ugyanakkor az I. körzet távolabbi részeiben továbbra kevesebb a jelöltre szavazók száma.

³ Az egész község átlaga 1990-ben: 56,7 %, 1994-ben: 59,3 %

A konzervatív polgármester jelöltre szavazók (%-ban)⁴

	I. körzet	II. körzet	III.körzet
1990-ben	45,5	44,5	54,4
1994.-ben	41,3	35,4	52,3

A közintézmények területén is vannak érzékelhető különbségek. Meglehetősen szűk körben találhatók, így az egész településről nagy a mozgás irányukban. Az óvoda két teljes körű foglalkoztatást nyújtó tagintézményből áll, az iskola nem.

Az óvoda esetén tehát valóban van körzeti jelleg, mert a környéken lakókhöz közelebb van, mint a másik tagintézmény. Néhány esetben azonban itt is van a regionális okokon kívüli ok is: pl. a valamelyik óvodánál dolgozó óvónő iránti szimpátia, vagy unszimpátia miatt visznek el néhány gyereket a község másik végébe.

Figyelemre méltó a boltok esetében tapasztalható mozgás. A legnagyobb élelmiszerbolt, mely egyben az ÁFÉSZ egyetlen boltja maradt a községben: a központban álló ABC. Nem lehet azt mondani, hogy a kedvéért elmennének a peremekben lévő kisebb boltok körzetéből. Általában a helyiek a lakásuk közelében lévő kis boltban vásárolnak be mindennapi cikkeket, ahol közvetlen kapcsolatuk van az eladóval, aki némely esetben helyben is lakik. Ha ott nem találja meg, amire szüksége van, akkor bemegy vásárolni Jászberénybe, mely szokás egyébként sokaknál megvan, különösen azok között, akik eleve onnét költöztek ki.

Jellegzetes vonzaskörzeteket alakított ki a buszmegállók elhelyezkedése. Valószínű, hogy már az sem véletlen, hogy mind a négy buszmegálló mellett kocsma van, hiszen régebben különösen szokás volt, hogy jóval korábban kimentek a kevesebb buszhoz és leszállás után is adva volt a lehetőség egy kis kvaterkázásra. Az arra lakók tudják, hogy az adott buszmegállóban a távolsági buszok közül melyik áll meg, s ha azzal akarnának utazni, amelyik nem, csak akkor mennek fel a Fő térre. Ez esetben előfordul, hogy kerékpárral közlekednek, melyet a község háza nyitott biciklitárolójában helyeznek el a visszaérkezésig. Mind a négy buszmegálló a 31-es út mellett van (Malom, Község háza, Kék Golyó, TÜZÉP), s a Jászberényből idáig közlekedő autóbuszok vagy a központban, vagy a TÜZÉP-nél fordulnak vissza. A belterületen leírt kanyar miatt és az előbb már említett ok miatt a legnagyobb a vonzása a Község háza megállónak és a Kék Golyó kocsma mellettinek van. A két további megálló a község két végén található, ahová kisebb területről tudnak jönni az utazni vágyók.

A határban lévő hat buszmegállónál - mely eggyel kevesebb a néhány évtized előttinél - minimális a forgalom a tanyák megszűntével, ez alól csak a Kapitányrét a kivétel, ahol van két lakott tanya és a távolsági buszok nagy része is megáll.

Történelmileg nagy mozgást jelentett a belterületen belül, hogy a zsúfolt beltelek mellett voltak kertségek, ahová naponta többször is kijártak. Főleg a férfiak tették ezt, az ő társasági életük nagyrészt ott is zajlott. Ez a mozgás szinte a minimálisra csökkent, de teljesen nem szűnt meg, mert előfordul ma is, hogy valaki örökölt, vagy megvett egy kertet a község peremén, mivel a központban nincs helye a kertészkedésre, vagy állattartásra. Ez amellelt, hogy egy kissé felerősödött az utóbbi időben, azt is eredményezte, hogy akik komolyabban akarnak vállalkozással foglalkozni, azok házat is inkább a volt kertségek nagyobb telkein építenek, ahol elfér az ipari, vagy mezőgazdasági tevékenység is. Így viszont olyan sajtóságos helyzet alakult ki, hogy a szegényebb rétegek, vagy cigány lakosok, akiknek kevesebb pénze van lakásvásárlásra: a hajdani beltelken vesznek házat, a gazdagabbak pedig a külső területeken. Mivel ma már nem válik el egymástól a beltelek és kertség, ezért aki csak „lakni” akar, annak megfelelő a bentebb álló parányi kerttel övezett kis ház.

Meg kell említeni az utcaközösségeket, melyek helyzete sokat változott. Az elmúlt évtizedekben az őshonos, homogénebb jobban vigyázott a környezetére. Ma a nagyszámú beköltözés miatt ez már kevésbé állítható. Állandó vitatéma az önkormányzat és a Fő úti lakosok között, hogy ki tartsa rendben a Fő utat. A mellékutcák lakói azzal érvelnek, hogy nekik sem segít senki abban, hogy rendben legyen a házuk előtti szakasz, akkor miért várják el a Fő úton, hogy ott a község parkosítsa. A Jászjákóhalmi Polgári Kör - mely 1995-ben éppen ilyen célok miatt alakult meg - 1997-ben meghirdette az utcaszépész mozgalmat. A kezdeményezés célja az, hogy minden utcának legyen egy ott lakó felelőse, - a hosszabbaknak több is - aki szervezi a környék rendjét. Ezt általában örömmel fogadták a lakók, annál inkább, mert vannak olyan - többnyire őslakos többségű utcák,

⁴ Az egész község átlaga 1990-ben: 46,9 %, 1994-ben: 41,1%, A számokat annak ismeretében kell nézni, hogy 1990-ben 6, 1994-ben 9 polgármester jelölt volt!

melyekben a rend eddig sem okozott gondot. Az sem okozott gondot mindenhol, hogy találjanak ilyen személyt, hiszen sokféle vannak olyan emberek, akik szívükön viselik a környéket, bármiféle megbízás nélkül. Van azonban sajnos olyan utca is, ahol ezt senki nem vállalja, mert tartanak az ott lakó renitenstől, aki nem tartja rendben a háza környékét és inkább ő akarja a rendetlenséget elterjeszteni a környéken, mint ő változna meg. Vannak, akik mindjárt azt hitték, hogy a megválasztott utcaszépész kikövezteti az utcát, hiszen földes utcát nem lehet szépíteni. Persze vannak, akik tudják, hogy ha eső után leeresztik a vizet, elgereblyézik, akkor nem akadnak el a sárban ott sem.

A Fő út 92 alatt álló tsz iroda az 1980-as évekbeli túlméretezettség jelképe. Akkor ugyanis a Béke tsz konyhát, ebédlőt, vágóhidat és új irodaházat épített arra a telekre, egyebek mellett a régebbi iroda felhasználásával. A rendszerváltás után a tsz felbomlott, Agro Holdinggá alakult. Ma három kft szerveződött helyette: a Jákó-Növény, mely növénytermesztéssel, a Jákó-Pig, mely sertésstenyésztéssel és a Bos Milk, mely tehenésztéssel, tejtermeléssel foglalkozik. A szinte ormótlan nagy épület-komplexumot nem tudták egy darabban eladni. nemcsak az ára miatt, hanem amiatt is, mert több funkcióra épült. Végül három gazdának sikerült értékesíteni. Az eredeti homlokzati részt, - mely irodának épült - cukrászüzem céljaira vette meg egy vállalkozó, melyben később cukrászdát is nyit. Az épület háta mögötti szárnyat - melyben a vágóhid volt - ugyanarra a célra vette meg egy másik vállalkozó. A középsőre - volt konyhár és ebédlőre - nehezen akadt vállalkozó, végül ezt is sikerült értékesíteni egy varrodával foglalkozó vállalkozónak. Mivel az előtti futó mellékutcának külön neve sem volt - a Bethlen utca egyik ága volt - ezért ennek nevet is kellett adni: Gyurkó Jánosról a községgel kapcsolatban álló volt miniszterről neveztük el. Így a volt tsz iroda három utcára épült központja ma három vállalkozóé.

A község határa még a XVIII. században kétnyomásra volt osztva, a múlt század közepén rajzolt térképeken még látható, hogy a Holt-Tarna számtalan ága hálózta be a határt, mivel az eredeti Tarna-folyás végig húzódott számtalan kanyarral az egész határon. Mindez eredményezte azt, hogy rengeteg volt az állóvíz, a mocsár és a folyóág. Ezek a területek halászatra voltak jók, a nedves réteken csikhal élt, ezt a Csíkos nevű határrész ma is igazolja. A Ludasban a vadlúd neve rejlik, míg a Nadarasban a nadálytó, mint vízínövény. Különösen nagy nádassal benőtt terület volt a Vak-tó, a Négyszállási-tó, de a Tarna áradása miatt gyakran vízjárta hely volt a Tulát, a Gyór, a Virágos, a Rét és még sok ilyen terület. Ezekben a helyeken csak legeltetni, vagy kaszálni lehetett. Ugyanezt a célt szolgálta a több mint 100 éven át birtokolt Szentlászló-pusztá.⁵

Szintén a földrajzi nevekben él a Vágójárás - más néven Bakterszög - ahol a vágómarhák legeltek és a Borjújárás, ahol a borjúk. Ez időben minden falunak volt szőlője, erdeje, kenderföldje. Meg is van a neve ma is mindnek: Makkos-erdő, Szőlő, Kenderföld. Az erdő - mely Bedekovich szerint a XVIII. század végén „nevekedett”, ma ugyanúgy magánterület, mint a Szőlő, mely zártkert. A múlt század 80-as éveiben a filoxéra itt is kipusztította a szőlőt, melyet nem telepítettek újra, viszont az egyre jobban darabolódó kicsi területek ma is magántulajdonban vannak, mint zöldség és gyümölcsstermő, vagy kisebb takarmánytermő területek. A Kenderföld ma már a határ egyik szántóföldi része a jászelki út mellett. Megvan a Kenderáztató nevű hely is a belterület határain belül: ma alacsony, nedves rész, melynek neve utal hajdani funkciójára, itt készítették elő a megtermelt kender a feldolgozásra. Ennek folytatása a közös legelő, a Tilos, melyen ma üzem épült.

Mint a Jászságban máshol sem: nagybirtok nem alakult ki a határban. Csak néhány 100-200 holdas birtok volt: az egyházi és néhány nagyobb gazdáé. A második világháború után a földosztással itt is juttattak földhöz embereket, de az új földhöz juttatottakat mindjárt serkentették is rá, hogy alakítsanak közös gazdaságokat. Előbb földműves szövetkezetek jöttek létre a környéken: 1946-ban Jákóhalmán.⁶ Később, 1949-ben - megalakult az első termelőség-szövetkezet: a Béke, 13 alapító taggal a III. típusú csoport mellett döntöttek. 66 és háromnegyed kh-on alakult meg az első tsz. 1951-ben Dózsa György néven indult egy tsz, mely még abban az évben beolvadt a Békébe. A Petőfi tsz 1951-en alakult, 1957-ben megszűnt, majd 1959-ben újjáalakult és 1964-ben utolsóként olvadt a Békébe. A Kossuth 1952-től 1960-ig működött, ez is a Békébe olvadt „felső parancsra”. A Rákóczi tsz 1952-től 1957-ig létezett. Az Új Élet tsz csak a statisztika szerint létezett 1955-ben. Az alapító okirata megvan, de a pedagógusok egymás mellett művelt illetményföldjét takarta. A Vörös Csillag 1959-ben alakult és 1961-ben a Petőfivel egyesült. A Március 15 ugyanebben az időben működött és a Békével egyesült. Miután az összes többi egyesülésre kényszerítették 1964-ben a Petőfinek is ez lett a sorsa, s a Béke maradt az egyedüli tsz, amíg ez is meg nem szűnt és a már említett kft-kre hullott 1991-1992-ben.⁷ Az 1990 körüli időkre úgy rendeződött át a község határa, hogy a község körüli kis területtől és a Kapitányréti erdőtől eltekintve az

⁵ Tóth János. A Jászkunság helyzete a XVIII. század végén – Jász Múzeum Jászberény 1976.

⁶ Urbán László: A földművelőszövetkezetek, fogyasztási szövetkezetek négy évtizede Szolnok megyében – Szolnok 1985.

⁷ Fodor István Ferenc: A jászkunsági Béke Mezőgazdasági Termelőszövetkezet története – Szolnok 1989.

egész határ termelőszövetkezeti terület lett. Eredetileg annak a néhány gazdának, aki nem volt hajlandó a tsz-e belépni - a határ legtávolabbi pontján adtak földet, ezek voltak az egyéni földek. Később a helyzet szelídülésével a község mellé kerültek ezek a területek. Az 1950-es évek fordulóján telepített erdőt - mely a Jászság legnagyobb egybefüggő erdőterületének a része - a NEFAG (Nagykunsági Erdő és Fafeldolgozó Gazdaság) kezelte.

A rendszerváltás után alaposan megváltozott a határ tulajdonviszonya. Az addig is egyéni földek mellett a már említett erdőterület kivételével a volt tsz területek két új formát öltve keltek új életre. Kb. fele-fele arányban tagi részarány és kárpótlási föld formájában alakult át a volt tsz terület. Az előbbi a volt tsz-tagok által kapott földterület, az utóbbira pedig azok licitálhattak, akiknek a földjét a tsz-ek megszerezték, államosították. Ezek közül van, aki saját maga műveli a kapott földet, van, aki művelteti, pl. a tsz-szétesésével keletkezett kft-kel. Azt a rövid időt kihasználva, amikor ki lehetett vinni a tsz-ből a rájuk eső területet és eszközöket, tizennyolcan léptek ki, ők ma saját földjükön gazdálkodnak a megszerzett gépekkel, tehát előnyben vannak azokhoz képest, akik gépek nélkül kellett, hogy induljanak.

Emellett a község mellett kis területen önkormányzati földterület és a jászberényi határ folytatásában - mint a borsóhalmi védett terület folytatása 31 ha terület tartozik más kategóriákba.

Külső térkapcsolatok

A környezettel való első kapcsolatra azok a határpercek utalnak, melyek a legrégebbi időszakból megmaradt oklevelekben említésre kerültek. Ilyen volt 1357-ben és később is a Jászberénnyel kapcsolatos „határvillongás”, de később is ezekben kerül elő a község neve. Örökösödési ügyekben, perekben szintén előfordulnak környező települések nevei, az azokkal való kapcsolat.⁸

Távolabbi kapcsolat az egri várral volt a török idők kezdetén - oda szedték a dica adót, a török pedig a jászberényi Dzsánfedébe (palánkvár) szedte a község adóját. A török közigazgatás idején egyébként a Budai vilajet Hatvani szandzsájkának jászberényi náhinjéhez tartozott Jákóhalma.⁹ Meg kell még említeni Füleket (ma Filakovo Szlovákiában), ahová a török időkben elmenekült a Jászság vezetői köre, s előfordult, hogy Jákóhalma is oda fordult a berényiekkel ismét kirobbant határvitában 1655-ben, majd 20 évvel később ismét. Valószínű, hogy a nép köréből is többen odamenekültek a legkeményebb török időkben.

A török kor vége felé igen nagy mozgás indult meg a térségben: az erősen megfogyatkozott lakosságú Jászságba érkeztek az idegenek mindenfelől, de legfőképpen az északi vidékekről, melyek nem tartoztak a török hódoltság területéhez. Jákóhalma lakossága is igen megfogyatkozott, azonban teljesen nem szűnt meg, mint néhány környező falu (Négyszállás, Ágó, Borsóhalma, Boldogháza). Az 1600-as évek végén a Pentz-féle összeírás már 208 személyt említ (1699-ben). Miután a Jászkunságot a Habsburgok eladták a Német Lovagrendnek, mint új szerzeményt: 1702-től eladott sorban volt a Jászság is. 1745-ben Jászjákóhalmán 129 redemptus volt. Jöttek ebben az időben azokról a területekről, falvakból, melyeknek nevét is hozták magukkal (Velem, Ungvár, Balkány, Erk stb.) Ezek nagyrészt felvidéki területek voltak, s túlnyúltak a mai Magyarország határain (Szlovákia, Ukrajna, Románia).

A jászok - mivel igen nagy volt a természetes szaporulat - hamarosan „kinőtték” a Jászságot, s ezért különböző - főleg a török időkben elnéptelenedett - területekre kirajzottak csoportjaik. Voltak olyan jász települések, mint Fényszaru, melyek jóval nagyobb településeket hoztak létre napjainkra, mint az anyaközség. Kiskunfélegyházát ők telepítették. Ezek a kirajzások nagyrészt a Kiskunságba történtek, de még a távoli Bácskába - a mai Jugoszlávia területére - is eljutottak, mint pl. a jászakisériek Ómoravicára.

Jákóhalma sem volt ez alól kivétel: értelemszerű, hogy a legnagyobb kirajzás Szentlászlópuszta irányába történt, hiszen több mint száz éven át közvetlen kapcsolatban voltak. Én 1968-ban jártam ott először, amikor még sikerült találkoznom a több mint 80 éves Szöllősi bácsival, aki nagyon tudatában volt jákóhalmi származásának. Érdekes a neve is, hiszen a Szöllősi, mint jellegzetes, redemptus jákóhalmi név Mátraszöllősre utal, ahonnan ősei jöttek. Ugyanakkor az ő családja már még tovább települt dél felé. Ugyanolyan érdekes az apátfalvi kirajzás esete, mivel Banner János - hajdani jászberényi múzeumigazgató - leírja, hogy a marosmenti Apátfalvára is telepedtek jákóhalmiak 1751-ben. Ezzel a községgel is testvérkapcsolatba kerültünk néhány éve és ott találkoztunk a délvidéki (ma: Jugoszlávia) Kisorosz küldöttségével, kik viszont úgy kerültek kapcsolatba

⁸ Gyárfás István: A jász-kunok története I-IV. Kecskemét-Szolnok-Budapest 1870-1886. és Horváth Péter. Értekezés a kunoknak és jászoknak eredetükről, azoknak régi és mostani állapotjukról Pest 1823.

⁹ Fekete Lajos: A hatvani szandzsák 1550. évi adóösszeírása – Jász Múzeum Jászberény 1968. és Kocsis Gyula: A jákóhalmi szérűskertek élete a 18-19. században. In Szolnok megyei múzeumok évkönyve – Szolnok 1978.

Apátfalvával, hogy onnét települtek oda családok. A kisorosziak mint unokák üdvözölték a jákóhalmiakat, hiszen az apátfalviak ősei közt jákóhalmi származásúak is voltak, s lám onnét tovább rajzottak Bánátba. Többek közt a Duna-Tisza-közi Akasztóra is települt 5 család a XVIII. században és szó volt már a Páka-pusztai kapcsolatról is.¹⁰

Ezek a kirajzások azonban nem álltak meg az elmúlt századokban: századunk szomorú eseményei is elvándorlásra kényszerítették családokat Jákóhalmáról. Nemcsak azokra gondolok, akiket a háborúk szórtak szét, s esetleg vissza sem jöttek, hanem azokra is, akik a kommunista uralom elől menekültek el az Amerikai Egyesült Államokba, Kanadába, de még Ausztráliába is. Ők nagyrészt az 1956-os forradalom után távoztak, de voltak, akik már korábban.

Sajátságos mozgást eredményezett az ötvenes években az iparosok megindulása, akiknek a Rákosi-korban nem adtak működési engedélyt, ezért kénytelenek voltak elmenni, hogy megélhessenek. Mivel olyan korlátozások voltak, hogy egy adott településen mennyi asztalos, vagy cipész lehetett, ezért előfordult, hogy valaki a környező községben el tudott helyezkedni, ipart válthatott, így nem biztos, hogy ott települt le: hazajárt, vagy a helyzet enyhülése után visszajött. Volt azonban köztük olyan is, aki ott családot alapított és ott maradt. A városi nagyobb lehetőségek miatt különösen sok iparost befogadott Jászberény és Budapest, de a szakma vonzása Martfűre sok cipészt vitt el a gyárba. Közülük sokan már ott maradtak: egy modern-kori kirajzás résztvevői lettek. Látható a térképen, hogy a török-kori lakosságcsökkenés miatt a népesség délre húzódott: Jákóhalmára általában északról települt a lakosság a XVIII. században, majd a túlnépesedés miatti kirajzások déli irányban a még ritkábban lakott részek felé történtek.

A rokonsági kapcsolatokban ugyanaz zajlott le kicsiben, ami a világban nagyban: ha arról beszélünk, hogy az „amerikás magyarok” másod-harmad generációja már nem beszél magyarul, s megszűnnek kapcsolatai az óvilággal, ugyanúgy elhalványodnak az országon belüli kapcsolatok is. Jászszentlászló neve ugyan ismert volt a jákóhalmiak előtt még az 1960-as években is, de élő kapcsolatok már csak elvétve akadnak közel száz év múltával. A családi nevek, a temető nevei viszont árulkodnak. A környező településekkel a rokonsági kapcsolatok természetesen sokkal élőbbek, hiszen még a 40 évvel ezelőtti távozások esetében is megvannak a testvérek, közelebbi rokonok Pesten, vagy Martfűn, s rendszeresen hazajárnak.

Különösen élénk a kapcsolat a környező településekkel, hiszen itt napjainkban is házasságok születnek. Meglehetősen gyakori volt a kapcsolat Jásztelekkel és Jászdózsával, de természetesen a két szomszédos várossal Jászberénnyel és Jászapátival és távolabbi, környező településekkel is. A szórványos látogatások mellett a legsűrűbb mozgás mindkét irányban búcsúkor és Mindenszentekkor zajlik. 30-40 évvel ezelőtt a reggeli pesti busz (akkor még nem volt olyan sűrű járat mint ma, reggel csak egy busz jött) búcsú napján 1 helyett 6 kocsival érkezett, s este vissza ugyanúgy. Kevés volt a személykocsi, viszont sokkal többen éltek még a nemrégiben távoztak közül. A legnagyobb népünnepély volt a faluban július utolsó vasárnapja, a Jakab-napi búcsú. Sokan jöttek, s ma is sokan jönnek Mindenszentek környékén, hiszen van, akinek már élő rokona nincs, de ősei itt nyugszanak. Gyertyák ezrei égnek a temetőben és esteken át a két világháborús emlékmű talapzatánál is. Jelesebb vendégváró napok még a Húsvét, ill. az az ünnep, amely több napos munkaszünetet jelent. Vásárolásban a legnagyobb mozgást korábban és napjainkban egyaránt az iparosság produkálta. Kétszáz évvel ezelőtti adatok szerint Pestre, Vácra, Gyöngyösre, Egerbe vitték áruikat a jákóhalmiak. Ebbe beleértendők a mezőgazdasági cikkek, de ebben az időben már az iparosság, a kézművesség is létezett, mely aztán messze földön híressé tette a falut. Századunk első évtizedeiben már távolabbra jártak az asztalosok, cipészek. Előbb lovas kocsival, majd szintén lovas, de már gumikerekű (stráf) kocsival, később teherautóval vitték az árut. Ezek még nem az iparosok tulajdonai voltak: megfogadták a fuvarosokat. Ma már persze a saját teherkocsijaikkal vásárolnak.

Végtelen történeteket lehetne mesélni ezekről az utakról, a kalandokról, mint ahogyan azt tette Horváth Antalné, aki 1997-ben 92 éves korában hunyt el, s az egyik legjelesebb vásároló asztalos özvegye volt. Ők főleg nógrádi, hevesi, borsodi területekre jártak. Különösen a Mátra mögötti palóc területek voltak kedveltek (Pétervására környéke), ahová jellegzetes díszítésű, rajzos bútorokat szállítottak.

Mára némileg átalakultak a vásárolási szokások és a szállítás korszerűsödése miatt a távolságok is összemertek. 200 évvel ezelőtt a legtávolabbi megemlített hely Pest volt (80 km), 80-100 évvel ezelőtt már Fülekre is eljutottak Trianon előtt, továbbá Borsodba, Abaújba (150 km), ma már a hasonló északi területek mellett déli irányba is kiterjedt a vásárolás határa: Kiskunhalas több mint 150 km-re van. Budapest természetesen mindig az egyik legjelesebb piac volt, cipész dinasztiaiknak volt állandó vásárlója: már az apja, esetleg nagyapja

¹⁰ Fodor Ferenc. A Jászság életrajza – Szent István Társulat Budapest 1942.

ugyanannak a cégnek szállított.¹¹ Legendás az a történet, amikor a pesti Váci utcán vásárolt csizmára ráismert a jákóhalmi készítője. Ma is a legmodernebb cipőket készítik a belvárosi butikoknak Jákóhalmán. A teljesség igénye nélkül sorolok fel néhány jeles vásárt, amelybe járnak Jákóhalmáról napjainkban: Budapest, Nógrád megyéből: Pásztó, Szécsény, Pest megyéből: Abony, Dabas, Gödöllő, Nagykőrös, Vác, Bács-Kiskun megyéből: Kecskemét, Kiskunhalas, Kunszentmiklós, Lajosmizse, Csongrád megyéből: Kistelek, Heves megyéből: Pétervására, Gyöngyös, Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből: Edeleny, Encs, Gönc, Mezőcsát, Mezőkövesd, Ónod, Hajdú-Bihar megyéből: Polgár, Békés megyéből: Szarvas. A vásározási körzet tehát szinte az egész Duna-Tisza közére kiterjed, de érinti a Tiszántúlt is.

A vásárnak - kis mértékben - vonzó hatása is van. Jákóhalmának a három hagyományos vására mellett még másik hármat állapított meg az önkormányzat. Mára azonban igen csekély az érdeklődők száma. Kirakodók, sütőgetők inkább a közelebbi helyekről jönnek, de van rendszeresen visszatérő sütőgető Andornaktályáról is. Az állatokat a környező településekről hozzák és innét is oda viszik vásárra - már ahol van, mert a szomszédos Jásztelek már nem tart vásárt. A múltban egyébként nagyon messzire is elmentek állatokért: Trianon előtt hallottam, hogy Nagyváradról is hajtottak haza szarvasmarhát, a 40-es évek végén pedig Szentgotthárdon próbáltak meg lovat venni, igaz - eredménytelenül jöttek vissza.

A piac - mint kisebb vásározási lehetőség - szintén régen jelen van Jákóhalma életében hetente két alkalommal: szerdán és szombaton. Ez a kereskedelmi forma viszont igen népszerű, annál inkább, mert vannak rendszeres árusok Jászberényből, Jásztelek pedig már régóta nem tart piaci napot, így onnét rendszeresen átjárnak venni, eladni is (a távolság kicsi, hiszen mindössze 4 km).

A bevásárlásról már volt szó, hogy eléggé elterjedt mostanában a Jászberényben vásárlás a mindennapi cikkek esetében is. Ez technikailag pl. úgy zajlik, hogy a nyugdíjas néni felül a buszra - díjmentesen utazik, mint 65 év feletti - leszáll Jászberényben az első vagy második megállónál, mindkét helyen van egy diszkont, bevásárol és a következő busszal kijön. Ha nem kell sokat várni: 30-40 perc alatt az utazással együtt lebonyolítja a vásárlást, díjmentesen utazik és olcsóbban vásárol, mint helyben. Valamilyen speciális, szakmai cikk esetében a szomszédos megyék közeli helyeire is át szoktak ruccanni: Hevesben Heves és Hatvan, Pestben Nagykáta.

Hagyománya van a helybe jövő árusításnak: a házalók régebben megtúrtek, sőt természetesek voltak, ma viszont a bűnözési hajlam miatt az önkormányzat nem engedélyezi a tevékenységüket. Jönnek bőrkabátal, régiség vásárlási igénnyel, vagy csak egyszerűen vizet kérnek, hogy közben ellopjanak valamit, vagy megnézzék a terepet. Több esetben előfordult, hogy néhány nappal később biztosra menő besurranók jelentek meg pl. Miskolcra. A másik hasonló ténykedés a szén-és faárusítás: teherautóról árusít, de több mázsával megkárosítja a vásárlót.

A legális vándorárusok közül említésre méltó a „csilingelős autó”, a Family Frost, mely minden pénteken bejárja a község mellékutcait jégkrémjeivel, vagy a jászszentandrásai és jászapáti kenyeres autó, mely engedéllyel árusít a község bizonyos pontjain kenyeret, olcsóbban a helyi boltokban kaphatóknál.

Igazgatási ügyekben évszázadokra visszamenőleg Jászberényhez tartozik a község - hosszabb ideig járási székhely volt Jászberény a Felső Jászság és egyben az egész Jászság központja. Ebben az időben tehát teljesen tőle függött Jákóhalma, azonban az önkormányzatiság korában bírósági, földhivatali és hasonló ügyekben szintén Jászberénybe kell beutazni.

Választási szempontból más a helyzet, ugyanis Jákóhalma nem tartozott a jászberényi választókerülethez, egy évszázadon át a másik jászszági választókerület központja volt. A rendszerváltás előtt két választási körzetre osztották a Jászságot, nagyrészt az alapján, hogy hasonló legyen a lakosság száma. Így ez a választókerület, melyhez a község tartozik Jászapáti székhellyel - nem azonos a történelmi Alsó-Jászsággal, mellyel sajnos azonosítják néha. Jászapátihoz néhány munkahelyen és több iskolán kívül más nem köti Jákóhalmát. A múltban az is ismert volt, hogy azok mentek Jászapátira tanulni, akik Jászberényben nem tudtak volna végezni. Ez persze ma már nem ennyire erősen állapítható meg, hiszen Apátin vannak olyan szakok, melyek Berényben nincsenek, tehát nemcsak az erősség, hanem a másság is meghatározó.

A tanulók elvándorlása Jászberénybe sajnos már általános iskolás korban elkezdődik több ok miatt. Kivédhetetlen ok, hogy valaki hat, vagy nyolc osztályos iskolába megy, gimnáziumba, vagy valamilyen tagozatos iskolát néz ki magának. Gyakran előfordul azonban az, hogy csak érzelmi okokból megy el, mert számára nem szimpatikus valamelyik tanár. Mindenesetre ma mintegy 50 általános iskolás korú gyerek jár el Jászberénybe, 1-2

¹¹ Kemény Dezső: Jászejákóhalma cipésziparának története és fejlődése – Jákóhalmi Szabad Jász Polgár 1996. 1.-1998. 4. sz.

Jászapátira. Sajnos azonban nemcsak ezért fogyott el az iskola tanulólétszáma 230-ra - hatvanas években még 400 fölött volt -, hanem a természetes fogyás miatt.

A középiskolás korosztály már természetesen teljes létszámban eljár. A községben egyébként 1963-65 között működött gimnázium, előtte pedig több évtizeden át asztalos és cipész szakmunkásképző. A diákok túlnyomó része Jászberény három középfokú intézményében tanul: a Lehel Vezér Gimnáziumban, a Liska József Erőszakú Szakközépiskolában és a Klapka György Szakmunkásképzőben. Egyre többen jelentkeznek viszont Jászapáti iskoláiba is: a Mészáros Lőrinc Gimnáziumba és az ipari, illetve mezőgazdasági középfokú szakképzést nyújtó iskolákba.

Már középiskolás korban előfordul, hogy távolabbi iskolákba mennek a gyerekek tanulni. Különösen ha olyan szakirányú képzést keresnek, amely közelebb nincs. Néhány példa az utóbbi 25 évből: erdészet-Gyöngyös, vadászat- Szombathely, faipar - Csongrád, cipőipar - Martfű, konzervipar - Nagykőrös.

A közelebb elérhetőek közül még megemlítendő a jászárokszállási Deák Ferenc Gimnázium, mely nincs messze, de közlekedési helyzete előnytelen. A szomszédos Jászdózsán háziasszonyképző létesült, melyben szintén megjelennek jákóhalmi gyerekek.

A felsőfokú képzés helyszínei még kevésbé követhetők, de messzemenően legtöbben járnak a közeli Jászberényi Tanítóképző Főiskolába. Ebben szerepet játszik a közelség, ugyanis olyanok is idejárnak, akik eleve nem akarnak tanítók lenni, esetleg még utálják is a gyerekeket, de szereznek egy diplomát, ami ugródeszkának jó.

Akik viszont távolabbra mennek, azok már ezt tudatosan teszik. Néhány példa: Szolnok, Budapest, Miskolc, Eger, Kecskemét, Pécs, Debrecen, Veszprém, Győr, Gödöllő, Sopron. Ezek a településeken számtalan iskola van, tehát aki ugyanabba a városba jár, nem biztos, hogy ugyanezt tanulja. Az egészségügyi szolgáltatás a helyi orvosokon kívül (két házi orvos és egy fogorvos) főleg Jászberényben bonyolódik, szakkivizsgálások, kórházi kezelés távolabb: Szolnokon, Gyöngyösön, Budapesten, Hatvanban és egyéb speciális esetekben szükséges helyeken. Az alacsony orvosi ellátás esetében is akad, aki eljár, mert nincs megelégedve a helyi orvosokkal, vagy Jászberényben van ismerős orvosa. A megszokás egyébként még ma tovább él, annak ellenére, hogy szabad orvosválasztás van. Sokan ugyanahhoz az orvoshoz járnak, akihez abban az időben jártak, amikor még e téren ketté volt a község választva. Vannak, akinek teljesen mindegy kihez tartoznak.

A szolgáltatás esetében nagyrészt megtalálható helyben az ellátás (pl. fodrász), néhányan azonban - amolyan megszokásból - eljárnak Jászberénybe.

A legnagyobb mozgást a munkába járás jelenti. Igaz, hogy a községben egyre több munkahely van pl. nemrégiben beindult egy huzalgyártó üzem, ahol jóval több személyt tudnának alkalmazni, mint ahányan jelentkeznek, vagy megfelelnek. Sokan dolgoznak a mezőgazdaságban, mint saját földtulajdonosok, vagy kft dolgozóként. Az iparosság nagy számából következik, hogy sokan dolgoznak az asztalos, vagy cipész-iparban - persze a mai szabályozók nem teszik azt lehetővé, hogy 20 inasa is legyen valakinek, mint 60-70 évvel ezelőtt. Nagyon sok az eljárók száma, főleg Jászberénybe, ahol a Hűtőgépgyárban több százan dolgoznak, vagy állandó, vagy idejénymunkásként.

Sokan dolgoznak az Aprítógépgyárban és kisebb üzemekben is. Más környező településeken kevesebb a dolgozók száma. A munkanélküliséget óvatosan kell kezelni, mert vannak, akiknek semmilyen munkát nem lehetne biztosítani, ami nekik megfelelne. Aki akar, az többnyire talál munkát. A munkanélküliség egyébként 4-14 % között váltakozik, de a csúcs már néhány évvel korábban volt. Jelenleg az alsó határ közelében van, de függ az időnkénti idejénymunkáktól is - pl. pályázattal nyert közmunka esetén csökken és ki lehet ejteni olyanokat, akik nem vállalják a munkát. Egyébként akik máshol végeznek valamilyen szakot, előfordul, hogy ott maradnak, ha valamilyen speciális dolgról van szó, viszont sokszor éppen azzal a szándékkal mennek messzebbre, hogy olyan ismereteket szerezzenek olyan témában, melyben később itthon vannak terveik.

Az eljáró dolgozókkal már el is jutottunk a következő jelentős ponthoz: a közlekedéshez. A falu határát átszövő folyóágakon hajdan csónakkal közlekedhettek, a Tarna jelenlegi állapotában hajózásra nem alkalmas. E téren változás remélhető, hiszen a Jászsági-főcsatorna többször elképzelt megépítése felduzzasztaná a vizet a Tarnában is. A község egyébként a Hazai kishajókon mozgalom bélyegzőhelye, tehát sportcélra létezik a hajókázás.

Vasút sajnos nem épült a községben, pedig több alkalommal is szóba került egy kelet-nyugati irányú vasút terve: Budapest-Debrecen között pl. a legrövidebb táv a Jászságon át vezetett volna. Századunkban sem valósult meg a Nagykáta-Heves között építendő szakasz, melyet pedig már karóztak is a mérnökök. A visszaemlékezők szerint itt is volt olyan gazda, aki részt vett a megíjításban - ne szelje át a birtokát a vasút. A debreceni vonal jogosultságát az is bizonyítja, hogy még az 50-es években meglévő Budapest-Debrecen repülőjárat légi csatornája is itt vezetett, mint a legrövidebb útvonalon. Műút szempontjából jó a község fekvése, mivel a 31-es másodrendű főútvonal (Budapest-Dormánd) itt halad át, összeköttetést biztosítva a főváros,

valamint a Dunántúl és a Tiszántúl, illetve Miskolc felé. Az ötszámjegyű - de jó minőségű - 32134-es számú út 1934-ben épült meg Jászdózsa felé, de el lehet rajta jutni legrövidebb úton a Mátra irányába. Legrosszabb minőségű a 3232-es jásztelki út, mely 1968-ban épült meg: keskeny, de mindössze 4 km-es szakaszán áthaladva a 32-es úton már leggyorsabban elérhető Szolnok és a déli területek. Az autóbusz közlekedés szempontjából igen jó a község helyzete, hiszen a legsűrűbb járat Jászberénybe van, ahová hétköznapi napon napi 40 járatmal lehet eljutni. Jászapáti felé napi 20 járat közlekedik, Budapest pedig 9 közvetlen járatmal érhető el naponta.

A nyugati irányban átszállás nélkül elérhető városok: Budapest, Jászberény, Gödöllő, Jászfényszaru, Nagykáta, Cegléd, Nagykőrös, Kecskemét, Kunszentmiklós. Keleti irányban közvetlenül el lehet jutni Füzesabonyba, Hevesre, Jászapátira, Egerbe, Miskolcra, Karcagra, Tiszafüredre, Mezőkövesdre és Kunhegyesre. Északra Gyöngyös és Jászárokszállás, délre pedig Szolnok és Újszász érhető el autóbusszal.¹²

S a külső térkapcsolatokkal még egy személyes megjegyzés: én is szorgalmazója vagyok a jászági régió nagyobb önállóságának, mint erre Szabó László is utal könyvében.¹³

¹² Jász-Nagykun-Szolnok megyei helyközi autóbusz menetrend – Jászkun Volán Rt. Szolnok 1998.

¹³ Szabó László: Jász-Nagykun-Szolnok megye rövid története írásban és képekben – Szolnok 1996.

LEHETŐSÉGEK ÉS FELADATOK JÁSZKISÉREN

Jászkisér Jász-Nagykun-Szolnok megyében a jászberényi kistérség, a Jászság, az ország egyik hátrányos helyzetében lévő, belső perifériát képező megyéjében fekszik.

Célomnak tartom a meglévő térségi adottságok, lehetőségek átgondolt kiaknázását, hiszen Jászkiséren jó a termőtalaj, kedvező az éghajlat a gabonafélék, a szántóföldi zöldségfélék (hagyma) termelésére. Kelet-magyarországi átmenő forgalmunk számottevő, viszonylag közel van Budapest és nem utolsósorban az itt élő emberek akarnak, szeretnek és tudnak dolgozni.

Feladatom ezen térségi adottságok optimális kihasználása, a térség – ezen belül Jászkisér - vonzerejének kialakítása, fejlesztési programok menedzselése, megvalósítása, a jelenlegi munkahelyek megtartása, munkahelyteremtés, a mezőgazdasági szféra fejlesztése, ipari vállalatok, szövetkezetek stabilizálása útján. A térség tőkebevonó képességeinek javítása, a beruházások és befektetések ösztönzése. Ehhez elengedhetetlen a humán erőforrások fejlesztését elősegítő körülmények megteremtése, a jelenlegi infrastruktúra hiányosságainak pótlása (központi szemétszállítás, szennyvíz, csatornázás).

Mindemellett Jászkisér jövőbeni lehetőségeit befolyásolják a regionális és kistérségi fejlesztési koncepciók. Ezen koncepciókhoz szervesen illeszkedik gazdasági programom, melyet képviselőtestületünk támogat.

Jászkiséren 13 fős képviselőtestület dolgozik aktívan: Papp János alpolgármester, Gál András a pénzügyi bizottság elnöke, Bajzáthné Tóth Klára ügyrendi bizottsági elnök, Balog László településfejlesztési és környezetvédelmi bizottsági elnök, Csillik Ferenc a kulturális, közoktatási és sport bizottság elnöke, Szüle Andrásné szociális bizottsági elnök, továbbá Balogh Ibolya, Gócza Zoltán, Kiss Lajos, Kovács Károly, Menyhárt Ferencné, Mike Miklós, Szüle Katalin képviselők.

Végül új polgármesterként bemutatkozásképpen magamról is leírok néhány mondatot. Itt születtem 1962-ben, református paraszti családból származom, szüleim, rokonaim itt élnek, éltek, gazdálkodtak, a szülőföld szeretetére nevelve engem. A DATE Mezőgazdasági Főiskolai Karán végeztem, ahol mezőgazdasági üzemmérnöki diplomát szereztem. 15 évig dolgoztam a helyi Mezőgazdasági Szövetkezetben közép-, majd felső vezetőként. 1998-ban a Gyöngyösi Főiskolán mérlegképes könyvelői képesítést szereztem.

A régi testületi tagok tapasztalata és az új tagok lendülete segíti az önkormányzat munkáját. Nagy a felelősség, hiszen a választások során Jászkisér polgárai nem hatalommal, hanem felelősséggel ruházták fel településünk vezetőit, és jogosan várják el, hogy mindig, minden körülmények között a helyükön állva dolgozzanak nagyközségünkért. A testület döntéseinek megvalósítását a Polgármesteri Hivatal dolgozói Mudris Andrásné jegyzőnő vezetésével biztosítják.

Fejlődésünk érdekében 1998-2002 között a következő területeken látok megvalósítandó feladatokat:

- Érdekvédelem, a meglévő jogszabályok ismerete alapján a törvények betartása, betartatása, valamint a most készülő törvénytervezetekkel kapcsolatos egyeztetések.
- A meglévő intézmények működésének biztosítása, az önkormányzati vagyonnal való hatékony gazdálkodás segítségével.
- A megindult fejlesztések, illetve rövid- és hosszútávú célok megvalósítása, az ehhez szükséges pénzeszközök előteremtése.
- Szociális ellátás biztosítása, a közrend, közbiztonság javítása, a környezetvédelmi feladatok megoldása.

- Kapcsolattartás, koordináció az egyházakkal, civilszervezetekkel, közösségi kezdeményezések támogatása.

-
Az elmúlt évtizedekben Jászkisér fejlődésében több említésre méltó tényező akad. Mindenképpen megemlítendő az 1980-ban felépített „új iskola”, a tornaterem és a tanuszoda. Ugyanide sorolandó az 1984-ben Makovecz Imre tervei alapján elkészült Művelődés Háza és a felújított nagyközségi könyvtár. Ezen intézmények teremtik meg a korszerű oktatási és kulturális feltételeket a jövő nemzedéke számára.

A település jövőjének tekintetében mérföldkő volt az 1995-ös év, amikor kiépült a korszerű telefon- és gázhálózat.

Ezzel szemben legfontosabb problémánk a megélhetés problémája. Településünkön a munkanélküliek aránya meghaladja az országos átlagot (17 %), így a munkahelyteremtés önkormányzatunk legégetőbb gondjai közé tartozik. Tovább fokozza problémáinkat az a tény, hogy viszonylag alacsony azok száma, akik semmiféle formában nem érzik veszélyeztetettnek egzisztenciájukat.

A munkanélküliség kialakulásának okai között első helyen az iskolai végzettség hiánya, alacsony iskolázottsági fok áll. Ezek az emberek többségükben 40 év feletti, iskolai végzettségük alacsony, ráadásul legtöbbször semmilyen ellátásra, segélyre sem jogosultak. Az önkormányzat közmunka, közhasznú munka szervezésével kíván enyhíteni gondjaikon.

Az előbbiekből mintegy logikusan következik, hogy az iskolázottsági fok emelésére, az iskola oktatási programjának támogatására nagy súlyt kívánok fektetni. Céloknak tekintem, hogy a hátrányos, veszélyeztetett helyzetű gyermekek, valamint a kimagasló képességű tanulók megfelelő színvonalú képzésben részesüljenek, minden gyermek végezze el az általános iskolát.

A nyolcosztályos iskola mellett a szakiskola jelleget is meg kívánom tartani, hiszen a gyengébb eredményt nyújtó gyermekek szakmához jutását itt tudjuk biztosítani.

A munkaügyi központ és az önkormányzat között naprakész munkakapcsolat áll fenn, melynek eredményeként a felnőttképzés működik településünkön, amely biztosítja az általános iskola elvégzését, valamint esélyt ad a szakmához jutáshoz.

Távlati terveim között szerepel az Általános Iskola Petőfi úti épületének tetőtér kialakítása, beépítése, a tanuszoda befedése, ezzel segítve az oktatás színvonalának növelését.

Jászkiséren az önkormányzat biztosítja az önkormányzati törvényben meghatározott alapellátásokat:

- fenntart egy 20 férőhelyes bölcsődét, ahol a gyermekek féléves kortól 3 éves korig kapnak ellátást,
- működteti az óvodát 3 épületben, mintegy 250 gyermekkel,
- finanszírozza az általános iskolát, melynek költségvetése a napközi konyhával közösen éves szinten 107 millió forint,
- biztosítja az alapfokú egészségügyi alapellátást 3 háziorvos, 2 fogorvos, védőnői hálózat, fizioterápiás gondozás segíti a betegek gyógyulását.
- Az idősek ellátására működtetünk egy 20 férőhelyes nappali szociális intézményt és közel 100 idős ember otthoni ellátását segítjük.
- Közművelődés: feladatainak a könyvtár, a művelődés háza, a tájház (helytörténeti gyűjtemény) üzemeltetésével tesz eleget.

Önkormányzatunk kötelező és vállalt feladatain túl támogatja az egyházakat, a településen működő több mint 20 civil szervezetet és egyesületet.

Jászkisér 1999-ben 466 millió forintból gazdálkodik. Az államtól kapott központi támogatás természetesen kevés az intézmények működtetésére, ezért mindent megteszünk a saját bevételek növelésére, a pályázati lehetőségek kihasználására. A lakosság gazdasági

lehetőségei – a befolyt helyi adók, fejlesztési hozzájárulások befizetése terén – nagyon szűkre szabottak.

Jövőbeni céljaim és feladataim e lehetőségek javítása, a lakosság életkörülményeinek javítása az alábbiak szerint:

- A meglévő ipar – a Jászkiséri MÁV FKG Kft, a DIFA Barokk Butorkészítő Kft – fejlődésének segítése, egyéni vállalkozók, cégek segítése, hogy a munkanélküliséggel járó gondok enyhüljenek.
- Az agrárágazatban tájspecifikus növénytermesztés kialakítása, öntözésfejlesztésre alapozott árunövény és tömegtakarmány termesztés /a Jászsági főcsatorna tervezett szakaszának megépülése nagymértékben befolyásolja/, a termálvíz kihasználása a mezőgazdaságban.
- Humán infrastruktúra, az oktatás, kulturális és egészségügyi intézményrendszer korszerűsítése és továbbfejlesztése.

Jövönk nagymértékben függ attól, hogy hogyan tudjuk megőrizni környezetünket. A környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése elengedhetetlen, ezért csatlakoztunk a jászsági regionális hulladéklerakó építéséhez, melynek befejezési ideje várhatóan 2000. októberre.

A központi szennyvízcsatorna-hálózat és tisztítótelep megépítése kistérségi (Jászapáti-Jászszentandrás-Jászkisér) összefogással kerülhet megvalósításra. Addig is a szippantott szennyvíz elhelyezését a MÁV FKG Kft szennyvíz telepén oldjuk meg, ahol a szennyvíz fogadásához és kezeléséhez megfelelő beruházást kell eszközölni.

A műszaki infrastruktúra fejlesztésének feladatai a következők:

- Az ivóvíz megfelelő minőségének biztosításához 740 m talpmélységű vizmükt furására van szükség. A településen még 3000 m ivóvíz-hálózat bővítését tervezzük, a még ellátatlan utcákban.
- Belterületi úthálózat bővítés, karbantartás. A még 14 km földúton zúzott kő utalappal kiépítése, lakossági közműfejlesztési hozzájárulással.

A Vágóhid út szélesítése, átadása a Pélyi úttal együtt az Állami Közútkezelő Közhasznú Társaságnak.

Jászkisér – Jásztelek között út kiépítése a regionális hulladéklerakóhoz (jelenleg földút) a Dél-Heves megyei települések összefogásával.

- A piactér mellett parkoló kiépítése, valamint a piactéri csarnok építésének befejezése.
- Településünkön még rendezetlen bányagödrök rekultivációja.
- Az ezredfordulóhoz méltó technikai színvonalhoz csatlakozva megvalósítani a település térinformatikai rendszerének kiépítését.

Jászkiséren a falusi turizmus meghonosításával fejleszhető az idegenforgalom.

Nagyközségünk központjában oktatási, kulturális centrumot szándékozunk létrehozni.

Itt megtalálható lesz a mozi melletti épületben a TELEHÁZ (mely jelenleg is jól működik), a TURINFORM iroda, de ezen épület udvarán a szabadtéri színpad is, helyt adva a lovaglás, horgászás, vadászat, kerékpározás mellett a színvonalas kulturális programokon történő kellemes időtöltésnek. Így méltóképpen fogadhatjuk az errejáró embereket a Tisza-tó déli kapujában!

Itt említem meg, hogy településünkön 72 C°-os termálvíz található, melyet jelenleg csak a közintézmények fűtésére használunk, de e víz minősége a hajdúszoboszlói víz minőségével vetekszik. Az ebben rejlő lehetőség kiaknázása a jövő feladatai közé tartozik.

Ezek jövőbeni terveink. Akaraterőnk, hitünk, a jászsági összefogás van bennünk, mely úgy gondolom, biztosítja azt, hogy megvalósítjuk céljainkat, az elkezdett munkákat befejezzük és a jövő nemzedék számára újat alkothassunk.

JÁSZBERÉNYIEK A MISKOLCI EGYETEMEN

A Miskolci Egyetem fél évszázados története megszületésétől a mai napig elválaszthatatlanul összekapcsolódik azokkal a társadalmi folyamatokkal, amelyek kialakították a mai Magyarország gazdasági, kulturális és tudományos életét. Hiszen a negyvenes évek végén, az ötvenes évek elején nem csak Miskolcon alapítottak egyetemet, s nem csak egyetemeket és főiskolákat hoztak létre, gyárak, üzemek ipari munkahelyek sokaságának létrehozásával átalakították a teljes magyar gazdasági szerkezetet is. Hogy ebben mi volt a helyes és helytelen, ennyi év után azt nem ennek az írásnak kell eldöntenie, de tény, hogy ma Magyarországon sok üzem, gyár, vállalkozás, s rajtuk keresztül több kisebb-nagyobb település és régió profitál abból a szellemi és anyagi tőkéből, aminek megteremtéséhez a Miskolci Egyetem elvitathatatlanul hozzájárult. Gondoljunk csak Tiszaújváros, Kazincbarcika, Dunaújváros, Győr, Székesfehérvár és - ami a mi szempontunkból nagyon fontos - Jászberény mai életére. Ezekben a városokban sok olyan fiatal és idősebb mérnök (az utóbbi években már jogász és közgazdász is) él és dolgozik, akik az elmúlt évtizedekben diplomájukat a Miskolci Egyetemen szerezték. Munkájukkal, felkészültségükkel, alkotókészségükkel járultak hozzá ahhoz, hogy ezek a települések konszolidált körülmények között élnek, az országos átlaghoz képest alacsonyabb a munkanélküliség, jobbak a mindennapi életkörülmények.

Az egyetem múltjáról és jelenéről

A Miskolci Egyetem az 1735-ben Selmecbányán alapított bányászati szakiskoláját tekinti jogelődjének. Az iskola 1762-ben már akadémiai rangot kapott s ezzel a világ első műszaki felsőoktatási intézménye lett.

A századfordulón az akadémia hatszáz hallgatójával Európa egyik legnevesebb műszaki oktatási intézménye volt, 1904-től kezdve Bányászati és Erdészeti Főiskola lett. Az első világháború, ill. a trianoni békekötések következményeként a selmecbányai főiskola Sopronba, egy megüresedő katonai épületegyüttesbe költözött. Az intézet neve 1922-ben Magyar Királyi Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskolára változott. A képzés négy osztályban folyt: bányamérnöki, fémkohómérnöki, vaskohómérnöki és erdőmérnöki.

A második világháború befejezését követő belpolitikai harcokban 1947 után fokozatosan a szovjet gazdasági és társadalmi modell bevezetését szorgalmazó, egyre inkább kommunista befolyás alá kerülő baloldali tömörülés látszott győztesnek. Ez pedig egyet jelentett a nehézipar kiemelt fontosságú fejlesztésével, az ország korábbi mezőgazdasági jellegének gyors, radikális visszaszorításával, a nemzetgazdasági szerkezet átrendezésével.

1949-ben megszületett a kormányzati döntés, melynek értelmében a Miskolcon létesítendő új műszaki egyetemre települ át a főiskola bányamérnöki, fémkohómérnöki és vaskohómérnöki osztálya. Sopronban egyedül az erdőmérnöki osztály maradt. A magyar országgyűlés az 1949. évi 23. törvényben kimondta, hogy a "felsőfokú műszaki szakképzés fokozása céljából" műszaki egyetemet kell létesíteni. Az intézmény neve Nehézipari Műszaki Egyetem lett, bányamérnöki, gépészmérnöki és kohómérnöki karral, székhelyül Miskolcot határozták meg. A egyetem helyének a

város délnyugati részén a Hejőcsaba és Tapolca között meghúzódó Dudujka-völgyet jelölték ki.

Az új egyetem beindítása hallatlan nagy munkát és különleges helyzetet jelentett mindenkinek. 1949. szeptember 25-én a diósgyőri stadionban megvolt a tanévnyitó ünnepség, s elkezdődött az első tanév. Mivel még az egyetem építése el sem indult, az oktatás a városban a Földes Ferenc Gimnáziumban és a Kossuth moziban folyt. A hallgatók pedig a város egyik szállodájában kaptak elhelyezést. A többek között rabok által épített egyetemi városrész fokozatosan készült, s 1954-re nyerte el az induláskor eltervezett formáját. Ekkor valósult meg a teljes birtokba vétel.

Az 1956-os események nem kerültk el a miskolci egyetemet sem. Mint minden szellemi központban itt is igen fogékonyan reagáltak az eseményekre tanárok, diákok egyaránt. Forró hangulatú politikai gyűlésekre, a diákság akaratának kinyilvánításaira is sor került. Az események jelentőségére utal, hogy október végétől 1957. január közepéig gyakorlatilag szünetelt a tanítás. S bár ekkor újraindult, sokáig még érződtek az események nyomai. Sok hallgató, s a tanárok közül is néhány nem folytathatta a munkáját, voltak akiknek életüket helyrehozhatatlanul kettétörte '56. A szomorú, egy-két esetben tragikus egyéni sorsok hatása a hatvanas évek közepéig érződött az egyetem életében. Nem az ötvenhatos események része, de az ötvenes évek politikai légkörére jellemző az a tény, hogy az egyetem 1952. március 8-tól 1956. október 18-ig egy elnöki tanácsi rendelet értelmében a Rákosi Mátyás Nehézipari Műszaki Egyetem nevet viselte. Az egyetem akkori vezetői egyébként igyekeztek az intézet életét amennyire lehetett a politikai hatások alól mentesíteni. Pontosabban arra törekedtek, hogy az akkor mindenbe beleavatkozó, totális politika a kikerülhetetlen mértéken túl ne zavarja az egyetemen folyó oktató és tudományos munkát. Ez a törekvésük alapján véve eredményes volt.

A gépészmérnöki kar egy dologban el volt maradva a másik két fakultás mögött, nevezetesen a selmeci hagyományok terén. Amíg a bányász és kohász hallgatók generációkra visszanyúló tradíciók szerint szervezték életüket (balekavatás, ballagás, valétálás), addig a gépészeknél ilyenek nem voltak. A három kar egymás mellett élése azonban a gépészeti kar tanáraiban és diákjaiban is elindította a hagyományok iránti érdeklődést. Több selmeci eredetű szokást kissé átalakítva ők is átvettek, s fokozatosan beépítették a kar életébe. 1962-ben a gépészmérnöki karon indult el útjára a gyűrűavatás szokása, amit rövidesen átvett a két másik műszaki kar, majd megalakulásuk után sorban az egyetem nem műszaki fakultásai is. A hatszögletű aranypecsét gyűrű, benne a megfelelő kari címerrel a miskolci alma máterhez való tartozást fejezi ki. Ugyancsak a gépészmérnöki kar gondozásában vált az egyetemi élet részévé a Húzótüske című kiadvány, amely sok humorral és bölcsességgel igyekezett megörökíteni a tanárok, tanszékek és a diákok mindennapjait, s a Mi Egyetemünk nevű Újság, ami sokáig az egyetemi krónika szerepét töltötte be. Nem játszott hagyományteremtő szerepet, de a nyolcvanas évek elejéig a hallgatók mindennapi életét jelentős mértékben a KISZ szervezet által irányított diák önkormányzati intézmények fogták keretbe. Annak ellenére, hogy a KISZ politikai szervezet is volt, a felsőoktatásban ezt hallgatói önkormányzatiságot megteremtő és fenntartó szerepét kiválóan teljesítette.

A nyolcvanas évektől kezdve az egyetem vezetése szorgalmazta a csak műszaki profilú intézmény több tudományágat művelő, multikulturális egyetemmé való fejlesztését. Ennek jegyében 1984-ben megszervezték az állam-és jogtudományi kart, 1990-ben, a gazdaságtudományi kart, a kilencvenes évek elején részben a rendszerváltás, részben az universitási szemlélet teljessé válásának jegyében indították el a bölcsészképzést.

1997-ben az egyetem hat karának nyolcvanegy tanszékén több mint ezer különböző címet viselő oktató, tudományos kutató és doktorandusz végezte munkáját. A hallgatók száma ugyanekkor 8800 volt, közülük 1800-an az állam-és jogtudományi, 2400 a bölcsészettudományi, 650-en bányamérnöki, 1400-an gazdaságtudományi, 2200-an a gépészmérnöki 350-en a kohó-és anyagmérnöki karon tanultak.

Az egyetem kiterjedt gazdasági partner kapcsolatokkal is rendelkezik. Valamennyi kar a szakmai profiljának megfelelően ápolja és erősíti együttműködését gazdálkodó szervezetekkel, közintézetekkel, állami hivatalokkal mind helyi, mind országos szinten. A gépészmérnöki kar tanszékeinek állandó partnerei vannak Győrben, Egerben, Tiszaújvárosban, Kazincbarcikán, Jászberényben, Debrecenben, Székesfehérváron és még sok más helyen az országban. Miskolc városa, Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Észak-Magyarország lakói az itt működő szakmai és civil szervezeteken keresztül érzik magukénak az egyetemet. Sokan viselik ujjukon a címeres gyűrűt, s gondolnak vissza a Miskolcon eltöltött ifjúkori éveikre, s jelennek meg öt, tíz, tizenöt, s utóbb már negyven, negyvenöt év után rendezett találkozókön.

Az egyetem szellemisége és Jászberény

Az ötvenes évek elején az országban korszakos változások történtek. Utaltunk már rá, hogy ekkor alapítottak több egyetemet és főiskolát, építettek számos mai napig működő gyárat, üzemet. Ebből a folyamatból Miskolc mellett Jászberény is részesült. Alig néhány évvel a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem megalapítása után két gyár is épült a városban. 1951-ben az Aprítógépgyár, egy évvel később a Fémnyomó- és Lemezárugyár, a későbbi Hűtógépgyár kezdte meg a működését. A korábban mezőgazdasági, illetve kézműves jellegű városban nem voltak ipari szakmai hagyományok, így a két vállalat igencsak híján volt mind a szakmunkásoknak, mind a műszaki szakembereknek. A feladatot mind a két cég az akkori lehetőségeknek és a saját specialitásuknak megfelelően oldotta meg. Az Aprítógépgyár az elődüzemnek tekinthető budapesti Ganz gyár szakmunkásaiból szervezte meg első brigádjait, majd az átképző tanfolyamok és helyi szakmunkásképzés megindítása után fokozatosan töltötte fel munkásállományát. A Hűtógépgyár is részben hasonló úton járt, de a sorozat jellegű gyártási rendszerek, a betanított munka alkalmazása kezdettől fogva eltérő működési gyakorlatot, gyártási kultúrát alakított ki a két üzemben. Mindkettő esetében igaz azonban, hogy a műszaki szakemberek egyik első számú utánpótlási forrása a miskolci egyetem lett. Természetesnek tűnt, hogy 1953. után, amikor az intézet már folyamatosan bocsátotta ki évről évre a végzős hallgatókat, a gépészmérnökök közül egyre többen jöttek Jászberénybe dolgozni. Nappali és levelező tagozaton megszerzett tudásukat kívánták hasznosítani az akkor még épülő, bővülő jászberényi üzemekben és természetesen egzisztenciát is akartak teremteni maguknak. Elsősorban a két nagyüzem, kisebb létszámban néhány más, a városban és a térségben működő munkahely fogadta és alkalmazta őket évek hosszú során át. Az ötvenes évek végétől egyre több jászberényi és jászvári fiatal a középiskola elvégzése után a miskolci egyetemre ment tanulni - gyakorlatilag mind a gépészmérnöki karra - majd a diploma megszerzése után sokan vissza is tértek ide. Többen közülük az akkori szokások szerint a két gyár valamelyikének a támogatásával tanultak, így pályájukat is itt kezdték az egyetem után. Jelentős részük ma is Jászberényben él és sikeres életpályát járt be. Termelési szakemberek, fejlesztők, vezetők lettek közülük sokan, szűkebb és tágabb környezetükben nem kevés elismerést szerezve maguknak,

munkatársaiknak. Munkájuk, szorgalmuk, alkotókészségük nagyban hozzájárult ahhoz, hogy mind két gépgyár a maga által művelt szakmában ma Magyarország sikeres cégei közé tartozik.

Az Aprítógépgyár ma gyakorlatilag az ország egyetlen technológiailag csaknem komplex nehézgépgyára. Sokoldalú szakmunkásállománya, felkészült műszaki gárdája, az acélszerkezetek gyártásában, a hegesztési technológiában, az energetikai gépgyártásban szerzett tapasztalatai különleges feladatok elvégzésére is alkalmassá teszik. Az ebben lévő tudás, szellemi érték kiépítésében több műszaki alkotóműhely, s így a miskolci egyetem is partner volt az elmúlt évtizedek során. A földrajzi közelség, a helyi munkalehetőségek, a szakmai érvényesülés esélyei is mind közrejátszottak abban, hogy az Aprítógépgyárban az egyetemet végzett szakemberek legnagyobb csoportját a Miskolcon végzett gépészmérnökök alkotják. Ha nem is állandó jelleggel, de mégis volt mindig hol erősebb, hol gyengébb kapcsolat, együttműködés az egyetem valamelyik gépész tanszéke és az Aprítógépgyár között. Általában két nagyobb témára épültek ezek: valamilyen aktualitás okán termelés szervezés, a gyártás hatékonyságának növelése, racionalizálás, vagy valamilyen gyártástechnológiai kérdés megoldása. A termékszerkezet sajátossága miatt gépészeti jellegű tervezési feladat ritkán akadt, a gyártástechnológiában a forgácsolás lehetőségei eléggé behatároltak voltak és azok ma is, ezért a gépelemek és a gépgyártástechnológiai tanszékkel szorosabb kapcsolat nem alakult ki. E mellett viszont számos alkalommal kellett acélszerkezet gyártás során különleges feladatokat megoldani. Speciális technológia, gyártási módszer (hengerítés, vágás, összeállítás, hajlítás), hőkezelés, hegesztési feladat gyakorta fordult és fordul elő. Ezért is volt a cég első számú egyetemi partnere az elmúlt években a mechanikai technológiai tanszék hegesztési és hőkezelési munkacsoportja, s egy-egy alkalommal a korábbi ipargazdaságtani, ma szervezési és vezetési tanszék munkatársai. A kilencvenes évek elején, amikor az Aprítógépgyárban vezetőváltás történt, amikor a gazdasági rendszerváltás elindult, s látható volt hogy a társaságnak át kell alakítania magát a megváltozott piaci körülményekhez igazodva, komoly szakmai értékű együttműködés jött létre az akkor már a Gazdaságtudományi Kar szervezetében tevékenykedő szervezési és vezetési tanszékkel. A társaság mai szervezeti rendszere, főbb vezetési és irányítási funkciói az akkori közös munka eredményeként alakultak ki. Igaz ez a megállapítás akkor is, ha az 1991-92-ben végzett szervezet átalakítást azóta több újabb követte, és az akkori elképzelések egyike másika végül is nem az eredeti tervek szerint valósult meg, de az alapstruktúra akkor került kialakításra. Nem csak erre épült, de hasznos megalapozója volt ez a munka az ezután 1992-93-ban megvalósított gazdasági társasággá alakulásnak és az azt követő privatizáció első jelentős lépésének. Amikor a gazdasági rendszerváltás a magyar ipart, ezen belül a gépipart kritikus helyzetbe hozta, Jászberényben gyakorlatilag példa nélküli folyamat zajlott le. A város munkaerőpiacát, foglalkoztatási struktúráját alapvetően meghatározó két nagyüzem – bár a maguk nehéz átalakulási és privatizációs folyamatait ők sem kerülhették el – a város életére érzékenyen ható változások nélkül működött tovább. Az Aprítógépgyár részvénytársasággá alakult, s a több szakaszban megvalósuló privatizáció során többségi magyar tulajdonba került. A részvények nagyobbik része társaság dolgozóinak és vezetőinek birtokában van.

A Hűtógépgyár más utat járt be, de nemcsak a privatizáció során hanem az elmúlt csaknem fél évszázadban is végig. A kezdetben jelentős hadiipari termelést is folytató üzem az ötvenes évek végén kezdte el a háztartási, az ipari, valamint a kereskedelmi hűtőgépek gyártását. Mivel a termelési profilját illetően egyedüli volt a magyar piacon, az akkori gazdasági és politikai helyzetből adódó lehetőségeket vezetői szerencsésen fordították mind a vállalat, mind a város javára. A hatvanas

években folytatott fejlesztési politika eredményeként az évtized végére a magyar ipar egyik legnagyobb, legismertebb és legkorszerűbb gyára lett. Licencvásárlásokkal, saját fejlesztésekkel, stabil kereskedelmi kapcsolatokkal elérték, hogy nemcsak a magyar, hanem a nemzetközi piacokon is elismerést arasson a Lehel márkanév. A hatvanas években a Lehel Hűtőgépgyár is folyamatosan és nagy létszámban fogadta a miskolci gépészmérnököket. Bár közülük sokan néhány év elteltével máshol folytatták pályafutásukat, a gyár műszaki állományában arányuk számottevő volt mindig, s ma is az. Sok vezető beosztást ma is és az elmúlt évtizedekben is Miskolcon végzett mérnökök töltöttek és töltenek be. A gyárban folyó fejlesztési munkákhoz, a termelés szervezéséhez gyakorlatilag folyamatosan nyújtottak segítséget a gépészmérnöki kar egyes tanszékei. 1991-ben a svédországi központú Electrolux ipari és pénzügyi csoport, amely a világ egyik legnagyobb háztartási gépgyártója, megvásárolta a céget. A privatizációt követően az új tulajdonos - immár minden korlátozás nélkül - alaposan átvizsgálta a gyár piaci kapcsolatait, technológiai és termékhelyzetét, fejlesztési lehetőségeit, műszaki és termelési értékeit. Az eredmény pozitív volt. A szigorú követelményeken alapuló svéd modell elvárásainak a Hűtőgépgyár megfelelt. A korábbi évtizedek műszaki fejlesztői, termelésszervezői, és vezetői jó munkát végeztek. Az Electrolux értékes tagvállalattal gyarapodott. Ebben az értékben benne van a miskolci egyetem gépészmérnökei által hosszú éveken át végzett termelő, szervező és fejlesztő munka. Azóta nagy és fontos beruházások, kedvező cégcsoport döntések, eredményes fejlesztések és átalakítások történtek, melynek következtében az Electrolux Lehel Hűtőgépgyár Kft. egyike a magyar gépipar reprezentáns cégeinek.

A kilencvenes évek közepén pedig már ismét megindult az ipari termelés növekedése, ami stabilizálta a foglalkoztatási helyzetet, a város gazdálkodását, javította légkörét, biztonságát, szociális klímáját. Az egyetem történeti előzményei során utaltunk rá, hogy Sopron szerencsésebb város lett Selmecebányánál, mivel a többszöri költöztetések után is ott maradt az a törzsintézet, amiből a város egyik értéke, a mai egyetem kifejlődött. Bár más, elsősorban a gazdasági szerepéből adódóan Jászberény is szerencsés városnak mondhatja magát. Az ország keleti részének munkahelyekkel, ezen belül ipari munkahelyekkel egyik legjobban ellátott kisvárosa. Ma már nem csak az Aprítógépgyár és a Hűtőgépgyár, hanem több más kisebb vállalkozás is rendszeresen keresi az ipari munkaerőt, szakmunkásokat illetve közép- és felsőfokú műszaki szakembereket egyaránt. A helyi információs csatornák rendszeresen közlik ezeknek a cégeknek az álláshirdetéseit, a munkaügyi kirendeltség pedig gyakorlatilag nem tudja ezeket az elvárt szinten kielégíteni, mert a helyi munkaerőpiacon ilyen szabad munkavállalók nincsenek. A Hűtőgépgyár és az Aprítógépgyár évek óta működteti a felsőfokú (elsősorban műszaki) szakember utánpótlási programjait. Emberi erőforrás gazdálkodásuk, jövő építési terveikben természetesen kiemelt helyen szerepel a pályakezdők megnyerése, a későbbi utánpótlás nevelés programja. A módszerek sokban hasonlóak, és legalább ugyanennyiben eltérőek. Szakmai napok, céglátogatások szervezése, diplomatervezési témák szolgáltatása, közös kutatási és fejlesztési programok, állásbörzéken való részvétel, tanulmányi ösztöndíj nyújtása, s még tovább is folytatható a sor. A cél mindkét cégnél a szakmai együttműködés, a fiatal munkaerő megnyerése, mint a sikeres jövőbeni működés egyik fontos záloga. Mindkét gyárnak ebben kiemelkedően fontos partnere a Miskolci Egyetem Gépészmérnöki, illetve Gazdaságtudományi Kara. Az ami az ötvenes években elkezdődött, napjainkban hasonló szellemben tovább folytatódik.

Nehéz a pontos, mindenre kiterjedő számvetést közel öt évtized távlatából elkészíteni. Hiszen azokból a mérnökökből, akik itt kezdték pályájukat, van aki

később mégis csak elhagyta a várost, vagy ma már nyugdíjasként él itt, vagy máshol az országban. Néhányan közülük nem a klasszikus gyári környezetben érték el életcéljukat, találták meg számításukat. Az államigazgatás, a közszolgálat, vagy az utóbbi évtizedben egyre inkább a vállalkozási szféra is sikeres környezetnek bizonyult néhányuk számára. Sajnos évről évre azok száma is növekszik, akik időközben már meghaltak.

Ha figyelembe vesszük a nyilvántartásokat, elővesszük emlékezetünket, figyelmünket kiterjesszük minden ezzel a témával összefüggő esetre, akkor nem járunk messze az igazságtól, ha azt mondjuk, hogy az ötvenes évek közepétől napjainkig körülbelül kétszáz fő olyan műszaki – ezek néhány kivételtől eltekintve gépészek – szakember fordult meg a városban és töltött hosszabb- rövidebb időt itt el, akik a miskolci egyetemen tanultak. A jelenleg is itt élők száma ennél kevesebb. Sokan már túl vannak aktív életkorukon, nyugdíjas éveiket töltik. A helyzet illusztrálására álljon itt egy kis áttekintés a helyzetről:

Aprítógépgyár	
Gépészmérnök	19
Közgazdász	1
Hűtőgépgyár	
Gépészmérnök	45
Közgazdász	15
Jászberényben máshol	
Mérnök	15
Közgazdász, jogász	10
Nyugdíjasok	20

Az Aprítógépgyárban jelenleg 42 egyetemet végzett műszaki és közgazdasági szakember dolgozik. Az iskola szerinti megoszlásuk a következő:

Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Kar	19
Gazdaságtudományi kar	1
Külföldi műszaki egyetemen végzett	10
GATE Mezőgazdasági Gépészmérnöki Kar	4
Budapesti Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Kar	4
Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem	3
Más egyetemen végzett	1

Zárszó

Az írás szerzője nem rejtheti el személyes kötődéseit, hiszen maga is Nehézipari Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Karának hallgatója volt. Az ott kapott diplomám birtokában gyakorló mérnökként az elmúlt huszonhárom esztendő Jászberényben töltöttem el. Az utóbbi években az Aprítógépgyár Rt. humán erőforrás vezetőjeként a gyakorlatban gyakran tapasztalom a gazdaság, az oktatás a tudományos élet változásait, a kapcsolatok, az együttműködések jelentőségét az iskolák és a vállalkozások között. Emellett mint jászberényi lakos a mindennapi életem során is érzékelem a város és az itt működő gazdasági egységek kapcsolatának szerepét. Az egyetem és a város között soha nem volt formális kapcsolat, szerződésekben, dokumentumokban rögzítve. Az elmúlt közel fél évszázad során itt dolgozó miskolci mérnökök azonban kimondatlanul is megteremtették ezt az érdemi, bár láthatatlan

összetartozást. A napjainkban itt dolgozó, s a jövőben ide kerülő újabb generációk - köztük most már közgazdászok, jogászok is - pedig tartsák karban, s ha lehet erősítsék tovább az idősebbek által a formálódó hagyományokat.

Régi igazság az, hogy aki a múltat nem ismeri, az a jövőben sem láthat. Thomas Mann egyik művében ezt írja: „mélységes mély a múltnak a kútja...”, s annak megismerése nemcsak nehéz, hanem szükséges is életünk megértéséhez, munkánk megkönnyítéséhez. A Miskolci Egyetem ötven éves fennállásának jubileuma elsősorban az egyetem ünnepe. Az ünneplés azonban semmiképpen sem pusztán öncélú dolog, az egyetem is több mint egy szervezet, része a magyar tudományos és oktatási életen kívül a mindennapok gazdasági életének, vállalatokhoz, társintézményekhez, országrészekhez fűződő kapcsolatoknak. A jubileumi alkalom lehetőséget ad sok magyarországi kis és nagy üzemnek, kis és nagyvárosnak arra, hogy egy pillantást vessen saját múltjára, értékelje a jelent és készüljön a további feladatok elvégzésére a jövőben. Jászberény ezzel az írással kívánja köszönteni sokak kedves, megújuló alma materét, a Miskolci Egyetemet.

Felhasznált forrásmunkák

- Észak-Magyarországi Gazdaság-Kultúra-Tudomány. 1998. évi 7. szám
Évkönyv. Nehézipari Műszaki Egyetem, 1976.
Az Aprítógépgyár Rt. emberi erőforrás gazdálkodási dokumentumai 1995- 1999
Az Elektrolux Lehel Hűtőgépgyár Kft. által közölt létszám adatok
25 éves az Aprítógépgyár. Jubileumi Kiadvány, 1976.
20 éves a Hűtőgépgyár .Jubileumi Kiadvány, 1972
Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája 1919-1945. Kossuth Könyvkiadó, 1974.
Az 1949. évi 23. törvény. Az Unió Kiadó törvénytára
Az 1999. évi LII. törvény. Magyar Közlöny, 1999. 49. szám
Komornik Ferenc: Mit kell tudni Csehszlovákiáról? Kossuth Könyvkiadó 1978.
Miskolci Egyetem 1735. Jubileumi Kiadvány
Magyar Statisztikai Évkönyv, 1997.
Láncos Vera: Egyetemekről, főiskolákról... Kulturtrade Kiadó, 1996.
Selmec-Sopron-Miskolc: Egyetemtörténeti kiállítás anyagai Miskolc-Egyetemváros, Galéria
Pálfy József: Franciaország. Panoráma, 1978
Pethő Tibor-Szombathy Viktor: Ausztria. Panoráma, 1975.
Szombathy Viktor: Csehszlovákia. Panoráma, 1976.
Papp Antal: Magyarország. Panoráma, 1975.
Treplán Zénó: A miskolci gépészhallgatók hagyományairól. Hagományápoló Szakestély debreceni kiadványa, 1999.
Selmectől Miskolcig 1735 - 1985 A Nehézipari Műszaki Egyetem jubileumi kiadványa, 1985.

JÁSZKISÉR ÉLŐ KÜLKAPCSOLATAI

A községnek jelenleg két külföldi településsel van élő kapcsolata. A korábbiakban volt több próbálkozás is, de egy kapcsolat akkor marad csak életben, ha azt mindkét oldalról ápolják. A kapcsolatink ápolására hoztuk létre 1997. március 3-án a Külkapcsolatok Baráti Egyesületét, melynek alapvető célja: a község arculatának formálása és hírnevének öregbítése határainkon kívül és belül. Az Egyesület feladatának tekinti a település kialakult kapcsolatainak ápolását és fejlesztését. Alapszabályunk szerint a kapcsolatok során szerzett hazai és külföldi tapasztalatokat adaptáljuk és felhasználjuk településünk fejlődése érdekében.

Ómoravica

Az egyik kapcsolatunk Jugoszláviában Ómoravicán van. Hivatalosan Stara-Moravica néven tartják számon, azonban ezen a településen 90%-ban magyarok élnek (10 évvel ezelőtt még csak kizárólag magyarok laktak, azonban a háború után már lassan elkezdtek a szerbek is betelepülni ebbe a községbe). 1785-ben a Jászkisér szegényebb rétegeiből sokan kitelepedtek a bácskai lakatlan pusztákra. Negyvenkét jászkiséri család ezen a helyen telepedett le, s ezt a falut azután Bácskossuthfalvának nevezték el.

Az újkeletű kapcsolatfelvétel 1967. szeptemberében történt, a református egyház kezdeményezésére, melyben nagy szerepet vállalt Siklós József református lelkész. Az elvándorolt jászok leszármazottainak 36 fős csoportja látogatott el Jászkisérre Ómoravicáról Kiss Antal ómoravicai és Tóth Lajos szabadkai református lelkész vezetésével. Az akkori hivatalos községi vezetők is nagy odaadással igyekeztek a vendéglátást minél jobban megszervezni. Ettől a pillanattól kezdve nagyon sok jászkiséri és ómoravicai család között szoros kapcsolat alakult ki. A jászkisériek első csoportos látogatása 1972. augusztusában jött létre, amikor Szüle Katalin szervezésében egy 45 fős csoport indult útnak Ómoravicára vonattal. Szabadkán már várta őket az ómoravicai delegáció. Olyan súlya volt ennek a látogatásnak, hogy még a szabadkai előjáróság is kinn várta őket az állomáson. Innen autóbusszal mentek tovább Ómoravicára, ahol két élményekben és tapasztalatokban gazdag napot töltött el a csoport. 1972 után viszont csupán személyes kiutazásokra került sor, a hivatalos kapcsolatfelvétel nem történt.

1986-ban egy hivatalos egyházi meghívó érkezett Jászkisérre az „Elszármazás 200 éves évfordulójára”. Nagy örömmel vették tudomásul a jászkisériek a meghívást. Jóllehet a csoportos kiutazás az akkori jugoszláv politikai helyzet miatt meghiúsult, Somodi Lajos református lelkész vezetésével 12 fős csoport utazott ki személyautókkal és vonattal. Ezután újabb tízéves szünet áll be a kapcsolatban, ugyanis a politikai helyzet, majd később a jugoszláviai háború nem kedvezett a kapcsolatok ápolásának.

1996. április elején egy fax érkezett Ómoravicáról, melyben a település vezetősége tisztelettel meghívta Jászkisér vezetőségét az Elszármazás 210 éves évfordulójára rendezett ünnepségre. A soron következő az áprilisi ülésen a képviselő-testület egyhangúlag támogatta a kapcsolatok újrafelvételét. Ezzel új fejezet kezdődött, melynek jeleként az Ómoravicai Gyermek Néptáncsoport vendégeskedett a III. Jászkiséri Gyermek Néptáncfesztiválon. A Palusek Magdolna vezette csoportot régi ismerősöket üdvözölhettük Jászkiséren. Viszonzásképpen a III. Református Világtalálkozó alkalmából 45 tagú jászkiséri csoport utazott Ómoravicára.

1997 augusztus 16-17-én lezajlott IV. Gyermek Néptáncfesztiválra ismét meghívást kapott az ómoravicai Vadvirág Néptáncsoport. Elszállásolásuk ismét családoknál történt, időközben baráti kapcsolatok alakultak ki a néptáncos gyerekek között.

A háború befejezése után 1998. május 28-31. között rendezték az első Moravicai Napokat. A változatos programban a diákok, képzőművészeti csoportok, galambászok kiállítása, főzőverseny és sportversenyek szerepeltek. Az ünnepi gálaműsorban a Pendzsom Néptáncgyeület is fellépett. Emlékezetes esemény volt a békeszobor avatása, amely jelképezte, hogy ez a falu több, mint két évszázada békében él a szomszédaival. A vasárnap ünnepi istentiszteletet pedig az ómoravicai református templomban tartották, melynek teteje és tornya piros palával fedett, a fala fehérre meszelt, az ablakai és ajtói pedig zöldek...

1998 augusztus 15-16-án az V. Jászkiséri Gyermek Néptáncfesztiválra ismét megérkezett a moravicai Vadvirág Néptáncgyeület, s már igazán jó érzés volt látni, hogy a gyerekek milyen otthonosan mozognak, s milyen jól érzik magukat nálunk.

1998 október 10-11-én az első kiséri Hagymafesztiválra a Moravicai Néptáncgyeület is fellépett. A kapcsolat következő állomása 1999-es lett volna a II. Moravicai Napok rendezvénye, azonban a háború ismét közbeszólt...

Niederlenz

Jász Kisér másik élő kapcsolatának nincsenek történelmi előzményei, mindössze hat éves múltra tekint vissza. 1993. áprilisában levél érkezett Svájcban a Pogármesteri Hivatalba, melyben Niederlenz lakói kinyilvánították, szeretnék településünkkel partnerkapcsolatot létesíteni. Számunkra ez az egész egy hihetetlen álomnak tűnt. Néhány lelkes ember kivételével nem is sokat jósoltak ennek a kapcsolatnak. A képviselő-testület Szüle Katalin képviselőnőt bízta meg a pozitív válasz elküldésével. Ő egyébként a kezdettől fogva lelkes és odaadó támogatója volt az ügynek. Váratlan lehetőségként éppen akkor indult egy négytagú delegáció Franciaországba. Papp János alpolgármester, Gál András és Zelei József képviselők, valamint Balogh György népművelő hazafelé rövid bemutatózó látogatást tettek a 3500 lakosú településen, ahol Walter Gloor polgármester és a jegyző Thomas Steudler fogadta őket. A találkozón Balogh György tolmácsolt, akinek ügybuzgalma is segítette a kapcsolat elindításában. A jász kiséri küldöttség látogatását hamarosan, júliusban viszonzta Walter Gloor és felesége, akik egy fél napot töltöttek nálunk. Megegyeztek Bánlakai Zoltán polgármesterrel, hogy szorosabbra fogják a kapcsolatot.

A megegyezést tett követte. 1994. április 1-én hozzánk látogatott Armin Fischer alpolgármester, Sulyok Magor tolmács és gazdasági szakember, Monika és Peter Schmid pedagógus és újságíró, Rosemarie és Roland Keller, akik a mai napig a mozgatórugói ennek a kapcsolatnak, Thomas Steudler jegyző, András Varga és René Bechir. Vendégeink a négy nap alatt meglátogatták Jász Kisér közintézményeit és üzemeit. Bánlakai Zoltán polgármester bemutatta községünket, beszélt a nehézségeinkről. A tárgyalások során elmondták, hogy egyelőre komolyabb gazdasági segítséget nem tudnak nyújtani, inkább kulturális szinten látják kapcsolatunk bővítésének a lehetőségét.

Három hónappal később június 10-én Niederlenzben megalakult a PJN Egyesület (Partnergemeinde, Jász Kisér Niederlenz), amely ettől kezdve hivatalos feladata lett a két település kapcsolatának ápolása és bővítése. Elnöknek Rosemarie Keller asszonyt választották, akinek szívügye ez a kapcsolat, s a mai napig fáradtságot nem ismerve, teljes erejével dolgozik ezért a kapcsolatért. Az alakuló ülésen 34-en voltak jelen, ma már több, mint 100 tagjuk van és ezzel Niederlenz legnagyobb létszámú egyesületének számítanak.

Az egyesület megalakulása után intenzív levelezésbe kezdett a PJN Niederlenz és a Polgármesteri Hivatalban működő, külföldi kapcsolatokkal foglalkozó bizottság, melynek Szüle Katalin, Gyulay József, Varga József és Balogh György voltak a tagjai.

Az események hamarosan még inkább felgyorsultak. Meghívást kaptunk az októberben rendezendő Niederlenzi Őszi Vásárra. Arra kértek bennünket, tipikusan magyar, de legfőbbsképpen jász kiséri termékekkel vegyünk részt a jótékonyági vásáron. Szeptember 27-én érkezett hozzánk Fritz Holderegger református lelkész és Werner Wohler, hogy az általuk összegyűjtött termékeket Niederlenzbe szállítsák. - Romániából tértek vissza, ahová egy segélyszállítmányt juttattak el. Ők hozták településünkre az első német nyelvű könyvszállítmányt, amit a könyvtárnak adományoztak. - Visszatérve a kivételre szánt termékekre: hagymát, fokhagymát, zöldpaprikát, paradicsompaprikát, almapiplikát, mézet, sajtot, népművészeti tárgyakat küldtünk. A Jászberényi Vámhivatalnál történt meg a termékek elvámolása és így késő esti órákban indulhatott a szállítmány Svájcba. Az októberi vásáron nagy sikere volt a termékeknek, az eladásból befolyt összeget a jász kiséri csoportok fogadására fordították.

1994. december 2-án újabb levél érkezett. A Papp János iskolaigazgatónak címzett meghívás értelmében 25 gyerek utazhatott az 1995. július 8-án tartandó ifjúsági ünnepre, a „Jugendfestre”. (Ennétől kezdve kapcsolódtam be a munkába.) Januártól a kiutazás napjáig lázas munka folyt, a gyerekek nyelvtudásukat gyakorolták, többen közülük először indultak külföldre, Lukácsi György irányításával néptáncot tanultak, amit utóbb nagy sikerrel mutattak be a „Jugendfest”-en. Feledhetetlen hét volt, a gyerekek a kezdeti féltékenység után hamar oldódtak és megtalálták a közös hangot egymással. Mindannyiunkat elbűvölt a niederlenzi emberek kedvessége és a svájci szervezethez. Látogatásunk során a Pia Jakob asszony vezette hagyományőrző együttest meghívtuk a II. Jász Kiséri Gyermek Néptáncfesztiválra. Augusztus 12-én meg is érkezett a niederlenzi csoport, akiket 22 vendéglátó család várt. (Többnyire azok a családok, akiknek gyerekei részt vettek a nyári úton.) A svájci csoport tagjai csodálatos népviseletben jelentek meg a gálaműsoron, ahol igen nagy sikert aratott az előadásuk, különösen a havasi kürt tette különlegessé előadásukat. A búcsúesten vendégeink átadták Niederlenz zászlaját és tolmácsolták Walter Gloor polgármester szavait: „Ez a zászló lebegjen a szélben, és emlékeztessen Jász Kisér lakosságát községeink partnerkapcsolatára.”

A külföldiekkel való kapcsolattartás mindezzel olyan stádiumba jutott, hogy át kellett alakítani a bizottság szervezeti formáját. 1995. október 9-én megalakult a Jász Kisér Niederlenz Partnerkapcsolat Baráti Köre, melyen 18 család volt jelen. A baráti kör vezetőjének Varga Józsefet, a Művelődési Ház akkori igazgatóját választották, a vezetőség tagjainak pedig Szüle Katalin képviselőt, Kiss Lajos tanárt, Balog László alpolgármestert és Balogh György művelődésszervezőt választották.

1996 július 14-19 között érkezett hozzánk viszontlátogatásra egy 25 tagú gyermekcsoport. A csoport tagjai főleg azokból a családokból kerültek ki, akik korábban fogadtak bennünket. A látogatás ideje alatt igyekeztünk viszonzni azt a sok figyelmet és kedvességet, amit kinn kaptunk. Ízelítőt adtunk községünk életéből, közös vetélkedőt szerveztünk a jászkiséri gyerekekkel, kerékpártúrát a Tiszához, kirándulást a Hortobágyra, és Budapestre amelyben szerepelt a Parlament épületének megtekintése is. A csoport részére fogadást adott az Önkormányzat, melyre meghívtuk Ernst Gloor svájci alkövetet, aki véletlenül éppen Niederlenzben született. A kapcsolatok mélyülését bizonyítja, hogy a pedagógusokat szakmai tapasztalateserére hívta meg Francizka Stadelmann. A svájci gyerekek és kísérők nagyon jól érezték magukat nálunk, amit hűen tükröz a következő levélrészlet: „A búcsúzáskor meg tudtuk figyelni, hogy sok könny folyt el, úgy a jászkiséri, mint a Niederlenzi gyerekeknél. Vagy a szemek lettek fényesebbek, vagy hirtelen a beszéd vált nehezzé. Ez biztos jele annak, hogy mindannyian szívből megkedveltük egymást, s a jövőben ez így fog maradni.”

Ugyanekkor kezdődött el a PjN egyesület bor projektje. A Magyarországról kivitt néhány száz üveg Egri bikavért „Partnergemeinde Jász Kisér Niederlenz” címkével (amelyen szerepel a két község címe is) árulták és árulják. A kiutazó, vagy a hozzánk látogató csoportok viszik az egész évre való szállítmányt, s jelenleg is ez a PjN egyik bevétele az őszi és a tavaszi vásár mellett. A Jász Kiséren alakult Baráti Kör is hasonló akcióba kezdett. A csoportok látogatása során ruhaneműket, könyveket és a háztartási gépeket tartalmazó segélyszállítmányokat kaptunk, melyeket a közintézményeknek osztottunk szét, ill. vásárt rendeztünk. A vásár bevételét az egyesület működési költségeinek fedezésére fordítottuk.

A kulturális kapcsolatokon túlmenően gazdasági jellegű akciók is bonyolódtak. Peter Schmid ötlete alapján az Aargaui Közgazdasági és Közigazgatási Főiskola végzős hallgatói közigazgatási, gazdasági, kulturális felmérést készítettek a községről. A hallgatók így Jász Kisérről készítették el diplomamunkájukat, emellett terveztük, hogy az összegyűlt információk alapján esetleg közös beruházásokat valósítunk meg. A munka eredménye egy közel 100 oldalas „Project Ungarn” című tanulmány lett. Mi több megvalósítható ötletet láttunk benne, de a gazdasági egységek vezetői ezt nem így látták. A svájciak javaslataiból mindössze a Hagymafesztivál valósult meg, reméljük olyan hagyomány lesz belőle, ami gazdasági hasznot is hozhat a település számára.

1997-ben újabb szervezeti változás következett, niederlenzi mintára 1997 március 3-án létrehoztuk a Külsőkapcsolatok Baráti Egyesületét, amely önálló jogi személyként, önállóan gazdálkodik. Az egyesület elnöke Berente Judit, titkára Varga József, a vezetőségi tagjai: Szüle Katalin, Bollókné Gyurkó Mária és Balog László lettek. A vezetőség április 27-én Niederlenzbe utazott egy 3 napos bemutatkozó látogatásra, ahol a PjN vezetésével a kapcsolattartás jövőbeli lehetőségeit és feladatait.

1997. június 22-28 között került sor a pedagógusok szakmai látogatására. Megismerkedtünk a magyartól lényegesen különböző svájci iskolarendszerrel, az óvodától az egyetemig minden iskolatípust meglátogattunk, betekinthettünk a tanítási órák menetébe, és volt alkalmunk beszélgetni az iskolákban tanító pedagógusokkal is. Azt tapasztalattunk, hogy a svájci iskolák jobban felkészítik a gyerekeket a mindennapi életre, sok gyakorlati tárgyat tanítanak a háztartástantól a varrásig, olyan tudást adnak, amelyik hasznosítható a gyerekek közvetlen környezetében, mindennapi életében.

1998. március 20-22-ig a PjN vezetősége látogatott Jász Kisérrre. A kapcsolat kezdetének 5. évfordulóján testvérvárosi szerződés aláírására került sor. Ugyanekkor kezdődött egy közös, kertészeti iskolát megvalósító projekt kidolgozása. (A mintául szolgáló iskola Niederlenzben működik.) Az elindításhoz a PjN Niederlenz a kertészeti iskola céljaira 1000 svájci frank támogatást ajánlott fel. Az iskolában a jászkiséri munkanélküliek tanulhatnak szakmát.

1998. július 3-7-között újra ellátogatott hozzánk a 30 tagú Niederlenzi Néptáncsoport. A csoport szervezője és vezetője Rosemarie Keller, valamint Erika és Godi Wipf volt. Az eddigiektől eltérően nem csak Jász Kiséren, hanem Egerben és a Balatonnál is eltöltöttek egy-egy napot és éjszakát. Programjukat Szüle Katalin, Berente Judit és Varga József szervezte, s Jász Kisérről kirándulásokat tettünk Hortobágyra, Debrecenbe, Lillafüredre. A vásárnapot a vendéglátó családokkal töltötték a vendégek, s a jászkiséri program zárásaként egy Jász Kiséri estét szerveztünk, amelyen mindkét nemzet dalaival és táncaival ismerkedtünk a Pendsom Néptánc egyesület valamint az erre az alkalomra szerveződött főleg pedagógusokból álló női kar közreműködésével. Az esten Armin Fischer alpolgármester újra meghívott bennünket az 1998-as őszi vásárra és az 1999-es Jugendfestre. Rosemarie Keller asszony bejelentette, hogy a kertészeti iskolát megvalósításához további 4000 svájci frankot ajánlottak fel.

Egyesületünk 1998. augusztusában indította a kertészeti programot, melyet az Autonómia Alapítványnál elnyert 1960 ezer Ft, az Önkormányzat által nyújtott anyagi és természetbeli támogatásokkal, valamint a helyi vállalkozók segítségével tudta kivitelezni. A kivitelezés munkálatait Berente Judit Balog László alpolgármester, Füzesséri Zoltán és Juhász László szervezték és irányították. A beruházás értéke 3 millió Ft, melyből kiépítésre került egy melegvíz vezeték, amely a termálvízzel fűtött közintézmények távozó 40-50 C fokos vizét vezeti a kertészethez, valamint felépült a szivattyúház, két talajfűtéses fóliasátor és egy új kerítés. Ez adta volna a bázishelyét a kertészeti képzésnek, ahol tartós munkanélkülieket képeztünk volna zöldség és

dísznövénykertészek. A képzés költségeit összesen 4,5 millió Ft-ot a Munkaügyi Központ finanszírozta volna. Ehhez feltételül 20 jelentkezőre lett volna szükség, de a község 300 munkanélkülije közül többszöri próbálkozás ellenére sem sikerült ennyit toboroznunk. Így jelenleg további hasznosítási lehetőségeket keresünk.

1998. október 29-31 között 5 tagú csoport utazott a Niederlenzi Őszi Vásárra. A csoport tagjai voltak: Berente Judit, Szüle Katalin, Bíróné Tolvaj Erzsébet, Balogh László, Balogh Tamás. Tapasztalatokat gyűjtöttünk a jótékonyági vásár szervezéséről, s árultuk a jászkiséri portékákat. Balogh Tamásnak, a Teleház vezetőjének alkalmá volt találkoznia Kate Toblerrel a Niederlenzi újság a Dorf Geischt szerkesztőjével, s kicserélhették az újságszerkesztés tapasztalatait.

1999. április 8-13 között 19 tagú pedagógusokból álló csoport vizionozta látogatásunkat, akik nem csak Niederlenzből, hanem a kanton más iskoláiból is érkeztek. A Csete Balázs Általános Iskola pedagógusaival közösen szervezett programban betekintheztek a magyar oktatási rendszerbe az óvodától az egyetemig. A programban a szokásos kirándulásokon kívül, többek között szerepelt a Varga Katalin Gimnázium kéttannyelvű tagozata, a Kodály Intézet Kecskeméten, valamint Gödöllőn az egyetem egy része és természetesen a Királyi kastély megtekintése. A látogatás során 1999-2000 tanév első hónapjára (augusztusra) hat németül tanuló diákot hívtak meg a niederlenzi és a mörikeni iskolába tanulni, átvállalva az utazás és az ott tartózkodás teljes költségét.

A niederlenziek szívesen segítenek bennünket. Kétségtelen, hogy az egyesületük rendelkezésére álló csekély anyagi eszközök nem engednek meg látványos ugrásokat. Ma már nem jelent problémát a Jászkissérről érkező nagyobb csoportok vendéglátása. Megkérdeztem Peter Schmidet, hogy mi motíválja őket a kapcsolatok fenntartásában: „Mi hűvös svájciak, akik arról vagyunk nevezetesek, hogy nehéz velünk kapcsolatot kialakítani és a vendégszeretet nem jellemző ránk, a szívéllyességet, amellyel partnerközségünkben minden egyes alkalommal fogadnak, rendkívülinek találjuk. Egy olyan világot ismertünk meg, amely számunkra eddig ismeretlen volt. Minden utazással, amelynek célja Jászkisér, növekszik a bizalom, tagságunk létszáma nő, és újabb spontán, sokszor kitűnő ötletek támadnak, amelyek partnerkapcsolatunkat segítik és építik. A mi kapcsolatunk, mint sok más Svájcban, lassan, de megbízhatóan erősödik. Mi megértjük, hogy ezt Magyarországon, ahol mindennek gyorsan kellene történnie, talán kevésbé értik meg. Azt gondoljuk azonban, hogy amit egyszer jól kigondoltunk végezetül termékeny talajra talál.”

Reméljük, hogy ez a kapcsolat, a jászkiséri emberek, s főleg a fiatalok számára új látásmódot, és új lehetőségeket is nyit meg. Ezt erősítik a már kialakult személyes baráti kapcsolatok, amelyeket reméljük, hogy újabbak követnek majd.

ISTENEK MINDEN JÁSZOK ÁLTAL LAKOTT HAJLÉKA

János bácsi szeret fotózni, szereti élményeit megörökíteni. A képeket azután pontosan katalogizálja, albumokba zárja időpont, hely, téma szerint. A felvételek életének dokumentumai: olaszországi kempingélmények keverednek patinás német, holland városok képeivel, balatoni hajókirándulással, dél-afrikai bennszülött telepek életképeivel.

Hetvenhez közel már ritkábban kattintja el gépét, inkább csak lapozgat a múlt emlékei között. Gazdag a gyűjtemény, és abban is a legtöbb felvétel a Jászsághoz köti.

János bácsi töri a magyart. Elég jól ahhoz képest, hogy könyvből nem tanulta nyelvünket, csak a magyarországi turista útjain ragadt rá egy s más. Valójában ő Hans Joachim Hornig, egy nyugdíjas dortmundi tisztviselő, aki a német iparváros acélkonzernjének, a Hoesch cégnek volt az alkalmazottja. Egész életében rótt a vállalatóriáshoz beérkező és elszállított anyagok, termékek listáját. A monoton munkából azután nyaranta három hétre kiszabadult, a családjával olasz tengerparton pihente ki az év fáradságait.

Magyarországon 1973-ban járt először. A vasfüggöny mögött egy ismeretlen, egzotikus világot fedezett fel. Attól kezdve megrövidültek, majd teljesen el is maradtak az olaszországi kempingezések, és egyre több időt töltött családjával Magyarországon, a Jászságban. Jászfákóhalmán – nálunk - talált vendéglátókra, barátokra, tőlünk vezettek országjáró portyái. Heteket töltöttek itt, és induláskor meghatottan, könnyes szemmel távoztak. Érthetetlen volt számunkra ez a megtiszteltetés.

János bácsinak korábban kevés fogalma volt a magyarokról. A napi hírek között ugyan a keleti blokkon belül olykor rólunk is esett szó, de emlékei között lelegelevenebben az a magyar élt, aki May Károly egyik regényében szerepelt a szkipetárok földjén. Azt a képet hozta rólunk magával, amikor Hegyeshalomnál először átlépte a határt. Itt azután a Jászságban rácsodálkozott tájra, emberre, történelemre, kultúrára, mindenre. Külön élmény volt számára, hogy a keletről jött nép közé évszázadok múlva újabb keleti nép telepedett be. És lett magyarrá. Európa nyugati felén nem volt ilyen szokás.

Először a pillanatnyi élmény hatása alatt fényképezett, és azokat válogatta albumba, később témát is meghatározott rend szerint választott. Meg akarta örökíteni Jászfákóhalmát. Lencsevégre kapta a jellegzetes házakat, utcákat, a szép és dűledező kerítéseket, bekopogtattunk iparosokhoz, cigányokhoz, lefényképezte a szilvalekvárfőzést, a szalmahordást, esküvőt, keresztelőt, tanítást és népdalpróbát, gólyafészket és erdei fácán nevelőt.

A több száz felvételből kiállítás lett, 1990-ben érdeklődve, csodálkozva nézték a jákóhalmiak, hogy milyenek látja őket, falujukat egy német városiakól.

Mikor a Jászság a redemptió 250. évfordulójára készült, a történelmi háttér már számára sem volt ismeretlen. Tudott nemcsak a jászok betelepüléséről, hanem a kirajzásukról is a kiskunsági pusztákra. Az ünnepi készülődésben – gondolta – lefényképezi az összes jász templomot. Sorba vette a jászsági és a jász kötődésű településeket, a külterületi kápolnáival együtt, leutazott a Kiskunságba, elment Pilisjászfaluba, sőt Újiregre is a tolnai jászokhoz. Az autótalaszban szerepelt Ibrány mellett is egy jász település. Jásztelepről azonban ott senki nem tudott, se pap, se kocsmáros. Valami telepfeletről beszéltek ugyan néhányan, amely a tiszai révnél lehetett, de hogy jász lett volna ..., meg temploma is ...

A Jászok Világtalálkozójára elkészült a gyűjtemény, az eddigi legteljesebb jász templomokat bemutató kiállítás anyaga. Senki jásznak nem jutott eszébe, hogy ilyennel tisztelegjen a jász összetartozás emlékének. A kiállítást a világtalálkozó idején tekinthették meg a jákóhalmiak. A felvételeket, mint a korábbiakat, a falunak ajándékozta Hornig úr.

János bácsi eredetileg nem gondolt kiállításra. A magyarországi és a jászsági élményei hatására önmagának szabott feladat volt a templomfényképezés, amit lelkiismeretesen végre

is hajtott. Mivel májusban és augusztusban tartózkodott Magyarországon, a felvételek is ilyenkor készültek, vagyis a templomot olykor takarják a lombok. De a lombok mögött ott az épület. Ő valóban ott járt, ő valóban meglátogatta Istennek minden jászok által épített hajlékát. A gyűjtemény értékét nem a felvételek minősége, a kompozíció megformálása adja, hanem az a kíváncsiság és eltökéltség, ami egy idegent annak elkészítésére ösztönzött.

Lukácsi Pál

AZ ISKOLA HELYE ÉS SZEREPE VÁLTOZÓ VILÁGUNKBAN

Az iskola a társadalom egyik igen fontos alkotóeleme.¹ A társadalmi változások jelentős hatást gyakorolnak az iskolára. Egy iskola csak akkor nevezhető korszerűnek, ha a társadalomban felmerülő kérdésekre korszerűen reagál. Az első tisztázandó kérdés tehát az, hogy mi jelenleg a korszerű?

Az oktatásüggyel foglalkozó szakemberek egyetértenek abban, hogy az iskolában ma a minőségre kell fektetnünk a hangsúlyt. A részleteket illetően viszont igen nagy az eltérés. Tekintsünk át néhány szakirodalomban is megjelent álláspontot!

Az általános iskola fő feladatai:

- Az engedelmesség, a rendszeret kialakítása
- A gyermekek tevékenységének gondosabb felügyelete
- Az erőszak megelőzésére való nevelés
- A gyermekek szexuális felvilágosítása
- Több informatika oktatása
- Több csendes, elmélyült foglalkozás biztosítása
- Több sporttal, magasabb színvonalú testkultúra kialakítása.

Láthatjuk tehát, hogy az iskolával szembeni elvárások rendkívül eltérőek, olykor ellentmondásosak. Olyan kérdésről van tehát szó, amelyet sürgősen tisztáznunk kellene.

A tartalmi kérdések mellett mennyiségi problémák is jelentkeznek. Az iskolára ugyanis főképp a társadalmi differenciálódás miatt egyre több feladat hárul. Az iskola és a tanárok magukra vállalják ugyan ezeknek a problémáknak a rendezését, bár korántsem biztos, hogy ők a hozzáértő illetékesek. Az iskola, ha saját tanulójáról van szó, szinte kötelességének érzi, hogy segítsen. Az lenne a jó, ha világossá válna, hogy bizonyos ügyekben ki az illetékes.

Az iskola a társadalmi elvárásokkal szemben elsősorban saját expanziójával válaszol. Egyre inkább igénybe veszi a gyermekek és a fiatalok idejét, akik szinte egész napjukat, egész életüket ott töltik. Az iskola ugyanakkor azt is szeretné, ha az ifjúság megtanulna önállóan bánni az idejével. Ha tanári szempöngből nézzük az iskolában eltöltött időt, nem tűnik soknak. Sőt. A diákok viszont gyakran unalmas időpazarlásnak tartják az iskolában töltött órákat.

A jelenlegi vita, amely a gimnáziumokban és a főiskolákon folyó képzési időtartamot tárgyalja (a felsőfokú képzés 12 vagy 13 év után), most első ízben hajlik a képzési idő lerövidítése felé. A fő szempont a takarékoság. A gimnáziumnak a 12. év után be kell fejeződnie, a felsőoktatásban eltöltött időnek pedig csökkennie kell. Ebben az esetben tantermeket és tanári állásokat lehetne megtakarítani. Az egy napra jutó óraszám viszont magasabb lenne.

Németországban az oktatásra fordított idő (13 év alatt, amíg a diákok eljutnak az érettségizhez) mintegy 10350 tanóra. Ezzel szemben Franciaországban csak 12 évig kell tanulni azért, hogy valaki egy felsőoktatási intézmény hallgatója lehessen. A 12 év alatt

¹ Az 1997. okt. 7-én Jászberényben elhangzott előadás anyaga, fordította: Palla Lászlóné

viszont 11620 órát töltenek az iskolában és ez csaknem 1250 órával több, mint Németországban. Az oktatásra fordított idő ilyenfajta összesűritése a tanulás egy bizonyos formáját erősíti. Egyfelől erősödik a tanári munka oktató jellege, másfelől pedig a diákok körében kialakul egy bizonyos individuális típusú befogadási mód.

Ezen túlmenően biztosra vehetjük, hogy az iskola a beszűkített időkeretre egyre növekvő szelekcióval fog válaszolni.

Évismétlők száma			
	Németország 1987/88	Franciaország 1988/89	
Évfolyam	Hányados	Hányados	
5	0,9	0,9	
7	5,5	13,1	
10	4,3	17,1	
12	2,3	17,9	
13	1,1	-	

/ 1. sz. tábla /

Ha a társadalomban zavarok keletkeznek, ezekért rögtön az iskolát okolják. Az iskola politikai szerepet vállal magára, ha falai közt pl. környezetről, erőszakról, egészségügyi kérdésekről, egyenjogúságról esik szó. Ez a szerepkör lehet például: integráló, megelőző vagy kompenzáló.

Az iskola javaslatai gyakorlatilag csak mennyiségileg változnak: valóban nő a kínálat, de a minőség azonos marad. Az iskola hű marad önmagához, ma is éppen olyan, mint 19. században volt, akkor, amikor az állami iskolák megszülettek. Mai szemmel visszatekintve a múlt az alapítás sikertörténetnek számít. A magánoktatás konkurenciáját az akkor uralkodó állami szubvencionális politika a föld színéről is elsöpörte. Az állami képzési rendszer zavartalanul és a gyorsan növekvő létszám miatt népszerűségében is fejlődhetett. Az állami iskolarendszert kizárólag a sikeres növekedés jellemezte. A felnövekvő generáció először csak a városokban, később vidéken is számíthatott arra, hogy jobb iskolai körülmények közé kerülhet, mint elődei. Ezért érthető, hogy az iskolarendszer működőképességébe vetett hit is növekedett. Az állam minden ütőkártyát a kezében tartott és, mint kormányzó állam gondoskodott arról, hogy az iskola felszereltsége egyre színvonalasabb legyen, és, hogy megfelelően szolgálja az expandálóan fejlődő ipari társadalom érdekeit. Az állam monopol helyzetéből adódóan az iskolában is alkalmazni kezdte szervezeti formáját és ezt a bürokratikus igazgatási rendszert hosszú távra be is rendezte. A társadalom egészét lefedő iskolarendszer kiépítése másképp nemigen mehetett volna végbe.

A német iskolarendszer csak látszatra sokféle, lényegét tekintve nem. A különbségeket tolerálják – bár ritkán tanulnak belőlük (mint például az integrált iskolákról folyó vitákból sem tanultak). A különbségek fenntartása egyesek szerint politikailag indokolt.

Az állami garanciák az iskolarendszert elkényelmesítették.

Mit is tennének az iskolák, ha minőségük szerint kapnának anyagi juttatást, ha valamilyen ösztönző rendszer és nem a kényszer vinné a tanulókat az iskolába? Hogyan oldaná meg az iskola a szakmai személyzet fejlesztését? Mi történne, ha például az állam az egyes iskoláknak megengedné, hogy tanterv irányvonalukat maguk választhassák meg?

Ki ellenőrzi az állami iskolákat? Németországban az állami iskolai felügyelőség. Tehát az állam önmagát kontrollálja. A kérdésben érdekelt nyilvánosságnak nincs említése méltó bebeszélési joga. (Kevés szava van a tudományos bizottságoknak és a tanulóknak is.) Nem megoldott az iskolák teljesítményének nyilvános megmértetése, nincsenek versenyek, hiányzik a kockázatot is felvállaló gondolkodásmód, sőt még az arra irányuló kísérletek is, hogy saját hibáikat értelmezzék. Az iskolát nem érdekli, mi történik tanulóival a végzés után, ilyesmiről csak szórványosan esik szó. Tehát utógondoskodó pedagógia nem létezik. Az iskola lelkiismerete nyugodt, mert jogilag minden gyermeknek ugyanazokat a feltételeket biztosítja. Az eredményességben mutatkozó különbségeket a tanulók egyéni munkájának számlájára írják. Az iskolarendszer kifelé tévedhetetlennek és céltudatosnak tüneti fel önmagát. Ennek formai megjelenése a rendkívül sikeres, tipikusan kisiskolás tanulás.

Az oktatás az élet egyik fontos résztevékenysége. Belülről szemlélve egyidejűleg jellemző rá a centralizáltság és a kismértékű differenciáltság. Markáns jellegzetességekkel csak elvétve találkozhatunk. A gyakorlatban az iskolák igen hasonlóak. Az irányítás eszközei, mint például a tanmenetek, a tankönyvek, a pedagógusképzés és az intézményesített gyakorlatok a strukturális pedagógia bizonytalanságával szemben kifejlesztették az úgynevezett iskola kultúrát (A pedagógusképzésre is az a jellemző, hogy már ott is mindenki tudja, hogy az egész rendszer hogyan működik. A pedagógusképzést inkább ennek elfelejtésével kellene kezdenünk.) Az iskola olyan méltóság, amely a szokás hatalmából fakadóan nevezhető sikeresnek – s ez így van már generációk óta. Az iskolát azért fogadjuk el, mert hozzászoktunk. Továbbélését nem az biztosítja, hogy működőképes, hanem hogy megszoktuk.

Az iskola gyengeségeit állami kézbe kerülése óta kritizálják. Ez a kritika párhuzamosan fut az iskolai élet eseményeivel, de tartós hatása nincs. Az iskola csak saját érdekeit képes felismerni.

Miért is kellene egy konkurencia nélkül álló „nagyvállalatnak” – amely imponáló sikertörténettel büszkélkedhetik, kívülről jövő állami pénzekkel is gazdálkodhat, stabil öntudata van, és széles körben elismert programmal rendelkezik—bármilyen is változtatnia? Az iskola stabilitását idővel önnön javára írták (hasonló a helyzet az egyház esetében is). Az iskolaügy megtanulta, hogyan lehet együtt élni a kritikával, hogyan lehet a kritikát magához közel engednie. Esetenként azt is tudja, hogyan gerjessen önkritikát, amit aztán óvatos megfontoltsággal és részleteiben esetleg figyelembe is vesz.

A társadalomkutatók véleménye szerint az iskola gazdasági, szociális és politikai környezete rendkívüli változásokat él meg. A társadalmi struktúra és az iskolarendszer között fennálló ellentmondások a legutóbbi 30 évben is drámai módon fokozódtak. A 60-as évek képzési reformja a volt NSZK-ban a következő reményekre épült:

- Hamarosan megvalósul a konszenzus a különböző gazdasági és szociális rétegek között
- Hosszú távú gazdasági fejlődés előtt állunk
- A tudomány töretlenül fog fejlődni
- A képzés fejlesztésétől szociális jellegű fejlődés is várható („esélyegyenlőség”)
- A magasabb képzettség és a társadalmi felemelkedés összefonódik
- A politika központi irányító szerepe továbbra is megmarad

A képzési reformok közül több irreálisnak bizonyult:

- Az egyenlőség programja nem valósítható meg
- A szociális egyenlőtlenségek nem szűntek meg
- Kieleződtek a viták, amelyek egy teljesen új képzési reform kidolgozását és bevezetését sürgették

A gazdaságos működőképesség szempontjai váltak dominánssá. Az efféle működtetés viszont egy iskola esetében nehezen valósítható meg. Időközben újabb ellentmondások keletkeztek:

1. A bizonytalanság a legszembevetőbb jelenség. Ellentmondás tapasztalható az egyre növekvő bizonytalanság és a biztonságra való törekvés között. A munkaerőpiacon és a munkahelyeken fokozódik a labilitás, másfelől viszont egyre erősödik az igény, hogy tartalmilag helytálló és stabil ismereteket oktassunk. Ma még a felsőoktatásban résztvevő hallgatók sem lehetnek biztosak, hogy egyéni képzettségüknek, vagy tehetségüknek megfelelő álláshoz jutnak. Kiszámíthatatlan, hogy milyen szociális körülmények közé kerülnek. Nem lehet tudni azt sem, hogy milyen mobilitási lehetőségeik lesznek. Egészen szokatlan új jelenség, miszerint az orvostudományi és műszaki egyetemek hallgatói is ki vannak téve a munkanélküliség veszélyének.

Felvetődik a kérdés, hogyan is lehet megtanulni a bizonytalansággal való együttélést, és hogy mit is tehet ez ügyben az iskola? A legkevesebb, amit megtehetne, hogy legalább ne tagadná le a bizonytalanság tényét. Ebből következik, hogy az iskola feladata lenne az is, hogy a tanulóban olyan jellegű tudásvágyat ébresszen, amely a bizonytalanság érzésével szemben a tanulók öntudatának és kompetenciájának erősítését szolgálná. A bizonytalanságot csak az tudja legyőzni, aki önmagát erősnek érzi, aki megtanulta, hogy bízson saját képességeiben, aki már megtapasztalta, hogy valóban bízhat önmagában, és ezt a bizalmat fenn is tudja tartani. Nem a sok tárgyi ismeret az az eszköz, amivel a legtöbbet el lehet érni. Hartmut von Hentig pedagógus a következőképpen foglalta össze ezt a gondolatot: „Először az embert vértessük fel, és csak azután lássunk neki a dolgok tisztázásának”.

Az iskolának olyannak kell lennie, mint a környező világnak, azért, hogy a jobb lehetőségeket a diákok felismerhessék.

Mivel az iskola a gyermekek és a fiatalok központi élettere, élménydúsnak kell lennie és a következő lehetőségeket kell kínálnia:

- Aktívan tevékenykedni, reflektorfénybe kerülni
- A többiekkel együtt figyelni, mindenkit meghallgatni, a dolgokra rácsodálkozni
- Egymásnak állandóan valami újat mutatni
- Valami újat együttesen alkotni
- Megtanulni a koncentrált olvasást és írást
- Megtanulni az együttjátszást
- Megtanulni a koncentrált figyelmet
- Együtt ünnepelni, ilyenkor valamit bemutatni, előadni
- Valamit előremozdítani, szervezni tanulni
- Tájékozódni, a világ dolgaiban összefüggéseket találni
- Megtanulni, hogyan álljunk ki a véleményünk mellett
- Az iskolának toleranciára kellene tanítania
- Az iskolának olyan közösségnek kellene lennie, ahol a gyermekek meg tudnák tanulni a társadalmi együttélés igazságos, békés és egymásért felelősséget érző szabályait

2. Ellentmondás tapasztalható a változtatások iránti kényszer és a struktúra ellenállása között:

- A különböző szervezetek egyre inkább társadalmunk intézményesített problémamegoldó színtereivé válnak
- A permanens változásra való képesség esélyt ad a túlélésre (tanulószervezetek)

- A változások nemcsak a perifériát érintik, hanem a struktúra alap gondolatát is, azaz a gondolkodás modelljét is (újszerűen gondolkodó iskola)
- Az iskola szervezeti szabályzatát tekintve sajátos jellegű

Az iskolai szervezeti jellemzői:

- Kötelező jellegű létesítmény
- Sajátos élettér, mással össze nem téveszthető jellegzetes kultúrával
- Az oktatás és a képzés önigazoló folyamatok, amelyek kívülről nehezen befolyásolhatók
- A pedagógiai folyamatok technológizálása korlátozott
- Minden tanuló egyedi, egyszeri és megismételhetetlen eset; a tanárok feladata az egyes esetek értelmezése megfejtése (esettanulmány)
- Az iskolaszervezetnek nincs hatásos működtetési szervezete (ez inkább bizonyos egységek laza utánpótlása)
- Az együttműködés elve jelenleg ellentétben áll az elszigetelt tanári munkával
- A mai iskola kevés autonómiát tesz lehetővé a tanároknak, illetve tanári közösségeknek
- Kevés a diákok és a szülők beleszólási lehetősége
- Az iskola nem jelent vonzerőt a tanárok és a tanárnők számára
- Az iskolarendszer bürokratikus
- Az egyes iskolák szervezeti autonómiájának hiánya miatt erős a centralizáció

3. Ellentét az innovációs ciklusok és a képzéspolitikai kapacitás között:

- Ezt az igényt sem a hagyományos iskolai felügyeleti rendszer, sem a hagyományos pedagógusképzés nem tudja kielégíteni
- Régióként új típusú támogatási rendszert kellene kifejleszteni (például regionális pedagógiai centrumokat)
- Több iskolai kísérletre lenne szükségünk

Az iskola önálló arculatáért:

- Újból meg kell határoznunk és meg kell fogalmaznunk, hogy mire képes az iskola: szerezzünk közös tanulási tapasztalatokat egy zárt, közérthető, jól átlátható és vonzó környezetben
- Az egységes általános képzés ne a hagyományos sorrendben és ne a tudás összegyűjtögetésével történjen, de ne is úgy, hogy csak bevetjük az új információs rendszereket (számítógépeket)
- Az egyes tényszerű, nyomasztó információk hatalmával szemben sokkal inkább szükség van a tájékozódásra, az összefüggések felismerésére és a példaszerűségre

Újra és újra el kell döntenünk, mi az, ami pedagógiai szempontból fontos és elsőrendű. A következő területeknek kell kulcspozícióba kerülniük:

- Önmagunk és mások helyes megítélésének képessége
- A modern technika magabiztos alkalmazása
- A természet ápolása
- Az emlékezés és a fantáziálás képessége
- Az igazságosság, az igazságtalanság; az egyenlőség és az egyenlőtlenség kérdéseinek helyes megítélése

Az iskola szociális rendszerét illető minőségi javulás nem képzelhető el az iskola strukturális adottságainak, különleges szervezeti alkotmányosságának figyelembe vétele nélkül. Ennek a szervezeti rendszernek a következő központi kérdéseket kell megőriznie:

1. A kommunikáció

A tanári munka jelenleg elsősorban egyedül végzett munka – egyéni, izolált tevékenység. A tantestületen belüli együttműködés ma szinte kivételnek számít. Még a szakkérdések megvitatása is ritka. A megbeszélések csak a bizonytalanságok kiegyenlítésére szolgálnak. (working—consens)

2. A kritikához való viszony

Eddig az iskola alapvetően magába zárkózva élt (a pedagógia autonóm, egyik iskola törvényszerűen kapcsolódik a másikhoz, de céljai eddig még soha nem jutottak el egy letisztult definícióhoz. Az ellenőrizhetetlenség számos ponton előfordul. Vitatható az a módszer is, hogy az eredményességet és a hatékonyságot kizárólag belső mércék szerint mérik.

3. A rugalmasság

Az iskola sosem figyelt és ma sem figyel önmagára, saját szervezetére. Nem figyel továbbá célkitűzéseire, a lehetőségek bővítésére sem, a hozzáértő nyilvánosság bevonására sem. Egy közösségnek közös munkát kellene végeznie, hogy a konfliktusokat feldolgozzák, és hogy a különbözőségeket konstruktívan használják ki. Ennek a közösségnek morális munkát is kellene végeznie, hogy fel tudja venni a harcot a hanyagsággal, a közömbösséggel és az egoizmussal. Rendszeres megbeszéléseket kellene folytatniuk úgy a tapasztalatszerzés, mind a megértés és a megegyezés szempontjából. Mindezek mellett az iskolának jellegzetes, mással össze nem téveszthető helynek kellene lennie, saját identitással, kapcsolatokkal és történelemmel. (nem a repülőterekhez, úrállomásokhoz, piacokhoz, szabadidő parkokhoz és klubokhoz, bevásárló központokhoz kellene hasonlítania; inkább színházakhoz, futball mérkőzésekhez, szurkolói klubokhoz, kutató laboratóriumokhoz, expedíciókhoz, kávéházakhoz) Az iskolának tehát olyan helynek kellene lennie, ahová a tanárok és a diákok is szívesen járnak, ahol szívesen maradnak. Az iskola tehát olyan hely lenne, ahol az ember önmagáról és a világról permanensen valami újat tudhatna meg. A részleteket illetően előfordulhatnak különbségek. De a változtatásokra mindenütt megérett a helyzet, úgy Németországban, mint ahogyan elképzeléseim szerint Magyarországon is.

Melléklet:

Adatok az Iskolaügy fejlesztés évkönyvéből, Wienheim, 1994, a nyugat-német lakosság körében végzett reprezentációs körkérdések alapján.

Milyen osztályzatokat adna a következő iskolatípusoknak?						
Nyugatnémet szülők (megkérdezettek száma: 2091)						
	1 - 2		3		4 - 6	
	1993	1983	1993	1983	1993	1983
	%		%		%	
Általános iskola	64	65	28	25	8	10
Polgári iskola	38	45	32	32	30	23
Reáliskola	59	62	30	28	11	10
Gimnázium	66	69	24	21	10	10
12-13 osztályos Iskola	41	39	32	27	27	32

/ 2. sz. tábla /

Kapnak-e elég ösztönzést a gyerekek?							
"Önnek mi a véleménye, az iskola..." (megkérdezettek száma: 1756)							
	nem veszi a fáradságot		tesz valamit			komoly erőfeszítéseket tesz	
	1991	1993	1991	1993	1993	1991	1993
	%		%			%	
Általános iskola	10	21	33	46	46	44	
Polgári iskola	14	15	52	38	34	48	
Reáliskola	17	11	42	49	41	40	
Gimnázium	17	15	48	49	35	35	

/ 3. sz. tábla /

Mi az, amivel nem törődik eléggé az iskola?

Szülői válaszok (1993. Ny-N.o. 1740 válaszadó)

	%
Tantárgyi ismeretek	8
Fegyelem	29
Kritikai gondolkodásmód	14
Helyes viselkedés másokkal szemben	25
Általános ismeretek	22
Kézműves, művészeti ismeretek	8
Helyesírási ismeretek	12
Udvariassági szokások, formalitások	21
Szülők bevonása	4
Másokkal szembeni tolerancia	22

/ 4. sz. tábla /

Aki elfelejti a múltat, annak se jelene, se jövője nincsen!

(Széchenyi István)

Győri János

A CSETE BALÁZS HONISMERETI SZAKKÖR 30 ÉVE

A szakkör 1970. március 15-én, névadónk születésnapján alakult. Alakulásakor 10 tagja volt, míg jelenleg 75 rendes tagja és 30 pártoló tagja van. Munkánkat kezdetben csak néprajzi tárgyak gyűjtése jellemezte. A tárgyak gyűjtését fokozatosan kiegészítette a helyi népszokások megfigyelése, azok írásos rögzítése.

A honismereti szakkör a Megyei Művelődési és Ifjúsági Szolgálat irányításával 1975. óta bázishely. A néprajzi tárgyak gyűjtése – alakulásától kezdve napjainkig – folyamatos.

1981-ben az akkori Nagyközségi Tanács a gyűjtött tárgyak elhelyezésére a régi óvoda épületében kialakította a Csete Balázs Helytörténeti Kiállító Termet, amit 1981. július 16-án a IX. Országos Honismereti Akadémia jászsági rendezvényeként Székely György professzor adott át a nagyközség lakóinak.

Az akkor elhelyezett tárgyak száma – ami napról napra gyarapszik – 1800, ma már 2000-nél is több. Ezen tárgyakat A Múzeum irányításával leltároztuk és utókor számára közkinccsé tesszük. 1992. május 28-án Kecskés Péter országos szakfelügyelő járt itt Szentendréről, és amikor végignézte a gyűjteményt, ezt mondta és írta jegyzőkönyvébe: „Ezért érdemes volt korán felkelni, mert ilyen szakszerűen elrendezett és leltározott gyűjteményt községben még nem láttam. Csak gratulálni tudok e szép és tartalmas munkához!”

Gyűjteményünk az IBUSZ és egyéb utazási irodák programajánlataiban, a múzeumok látogatása között szerepel, ami azt jelenti, hogy szombat és vasárnaponként gyakran meglátogatnak bennünket különböző csoportok és nagyon sokszor külföldiek is. Többek között Belgiából, Németországból, Franciaországból, Svájcban voltak zömmel vendégeink, de Ausztráliából és Japánból is meglátogattak már bennünket. Japánból egy 45 tagú pedagógus delegáció járt nálunk a helyettes kultuszminiszterrel együtt.

A 25. évfordulóra pályázatokból és önkormányzati támogatásokból további bővítéseket végeztünk. A jászportán önálló parasztház mellett istállót, disznóólat és egy szabadtéri mezőgazdasági eszköztárolót alakítottunk ki.

1996-ban a Honfoglalás 1100 éves évfordulójára egy emlékparkkal és kopjafával bővítettük gyűjteményünket. A kopjafára a következő feliratok kerültek: 896-1996, 997-1997 – a magyar oktatás 1000 éves évfordulója. Az évfordulón elültettünk 11 db platánfát, a 7 honfoglaló törzs, Árpád fejedelem, Szent István, Szent László és IV. Béla királyaink emlékére, akik a jászokat-kunokat hazánk területére telepítették.

Írásos munkáink irányításához főleg a Szolnoki Damjanich és a Budapesti Néprajzi Múzeumtól kaptunk és kapunk ma is segítséget. Az elkészült írásos emlékek megyei és országos honismereti pályázatra készültek, ahol általában megyei I. országos III. és IV. helyezéseket értünk el, legutóbb pedig I. és II. helyezést ért el szakkörünk.

Az 1972. óta rendszeresen írt pályamunkákból emlétek néhányat:

1972: Dúlónevek Jászkiséren

1973: Utcanevek Jászkiséren

1974: Ragadványnevek Jászkiséren 1699-1786

1975: Cefrevágás, farsangolások Jászkiséren

(E témáról a Magyar Televízió többször is készített felvételt)

1980: Húsvét Jászkiséren 1980-ban

A cipésmesterség története Jászkiséren

Gyermekkorunk története

1985: A paraszti élet téli elfoglaltságai és szórakozásai /férfiak munkája/

A nők és férfiak hagyományos öltözködései 1900-tól /nők munkája/

Népi gyermekjátékok Jászkiséren /gyermek munkája/

1990: Régi lakóházak Jászkiséren, 1810-1930-ig

1992: A névnapok ünneplése Jászkiséren, a két világháború között /1919-39-ig/ és ma

1993: Disznóvágások története Jászkiséren régen és ma

1995: Lakodalmi szokások Jászkiséren régen és ma

1996: Református és római katolikus népszokások Jászkiséren régen és ma

1997: Családom története

1998: Gyermekkorom története

Az 1848-49-es szabadságharc története Jászkiséren

1999: Régi ételtartási módok Jászkiséren

A zsidóság története Jászkiséren

Szakkörünk honismereti munkájának eredményességét több miniszteri és megyei elismerés és kitüntetés is bizonyítja:

1980 A szocialista kultúráért miniszteri kitüntetés

1981 Társadalmi Munkáért arany plakett a helyi tanácstól

1985 Szocialista kultúráért miniszteri kitüntetés

1987 Gyermekekért kitüntetés a Magyar Úttörők Országos Tanácsától

1990 Miniszteri Dicsérő Oklevél a 20 éves jubileumra

Ezekon kívül több megyei és helyi kitüntetést kaptunk az egész országban kiterjedő – később részletezendő - kimagasló játszóházi munkáért.

Kutatásaink alapján Jászkisér lakossága március 15-ét mindenkor a legnagyobb ünnepeink egyikének tartotta, mint karácsonyt, húsvétot vagy pünkösdöt. 1930-ig a 48-as Olvasókör udvarán, 1930. július 29. után pedig a Terts Ede által alkotott I. világháborús emlékműnél tartották meg az ünnepséget. 1944-1988-ig csak az iskolai tanulók és a szakkör tagjai ünnepelték legnagyobb nemzeti ünnepünket. Azóta viszont újra együtt ünnepel a nagyközség.

Ugyancsak kutatásaink alapján derült fény arra, hogy Jászkisér lakossága 1944-ig minden év május utolsó vasárnapján ünnepelte a Hősök Napját. Képviselőtestületünk – javaslatomat elfogadva – október 23-át nyilvánította a Hősök Napjává, hiszen az 1956-os forradalomnak is nagyon sok áldozata volt hazánkban.

Kirándulások, országjárások

A szakkör tagjai – 1970-től, a megalakulástól – minden évben egy- és többnapos kirándulásokat szerveznek. Az országon belül szinte már alig van olyan tája hazánkban, ahol ne jártunk volna. A 2-3 napos utaknál nagy segítségünkre vannak a volt osztálytársak és a Honismereti Akadémiákon résztvevő kollégák. Így aránylag olcsón - nyugdíjas tagjaink zsebéhez mérten – tudjuk ezeket megrendezni.

Honismereti bázishelyként rendeztük meg két utat: 1976-ban a Rákóczi túrát – amikor bejártuk Rákóczi életének nevezetes helyeit Ónod-Szerencs-Sárospatak-Borsi-Kassa-Eperjes-Lőcse-Késmárk-Balassagyarmat-Szécsény-Gyöngyös útvonalon.

1977-ben az Ady évforduló alkalmából megyei szervezésű utat rendeztünk Nagyvárad-Nagykároly-Szatmárnémeti-Érmindszent-Csucsá-Kolozsvár-Gyulafehérvár-Marosvásárhely-Arad-Gyula útvonalon. Útunk jelentős része Erdélyt érintette, ami akkoriban egyáltalán nem volt megszokott. A következőkben az utóbbi évek túráit elevenítem fel.

Névadónk születésének 100. évfordulóján 1993. májusában négy napos utat rendeztünk azon helyekre, melyeket Csete Balázs 1941-42-ben bejárt és csodálatos kezével lerajzolt. Az út során megismertük Szatmárnémetit, Nagybányát, Besztercét, Borszékét, majd Székelyföldet, a Gyilkos tavat Békás szorossal és Kolozsvárt, valamint Kalotaszeg környékét.

1993-ban Szabolcs-Szatmár műemlékeit ismertük meg: Nyirbátor-Mátészalka-Tunyogmatolcs-Tiszabecs-Tiszacsécse-Turistvándi-Tarpa-Csaroda-Tákos és Vásárosnamény volt az útvonalunk. 1994-ben kétnapos utunk Zsámbék-Tatabánya-Majkra-Tatára útvonalon zajlott le.

1995-ben a redemptió 250 éves jubileumán a Kiskunhalason és Jászberényben rendezett ünnepségekre látogattunk. Ugyanebben az évben – június 27-én – Szlovákiában voltunk, ahol történelmileg nevezetes helyeket: Rozsnyót, Betlért és Krasznahorkát kerestük fel.

Az 1996-ban a Honfoglalás 1100 éves évfordulóján május 18-án 7 csoporttal szellemi vetélkedőt rendeztünk. Jutalmul valamennyi csoportot és szakkörünk tagjait június 1-én Ópusztaszerre vittük. Szakkörünk vezetője Ómoravicán járt egy öttagú delegációval, a tagok pedig a Hortobágyon át Debrecen emlékhelyeit keresték fel és Hajdúszoboszlót tekintették meg. Június 15-16-án Hévízre és Keszthelyre látogattunk. A Balaton déli partján mentünk és az északi parton jöttünk haza. , így tagjaink hazánk e híres történelmi nevezetességét is megismerték.

1997-ben április 19-én Aszódon, Máriabesnyőn, Gödöllőn, Fóton és Boldogon jártunk. Június 21-én Matyóföld fővárosában, Mezőkövesden, augusztus 8-án Budapesten voltunk, ahol a Parlamentet, a Néprajzi, Hadtörténelmi és a Szépművészeti Múzeumot kerestük fel.

1998. áprilisában Észak-magyarországgal ismerkedtünk: Domaháza, Ózd, Kelemér, Gömörzölös és Aggteleki nevezetességeit ismertük meg. Május 22-én testvértelepülésünkön, Pilisjászfalun jártunk és a Duna-kanyarban gyönyörködtek szakköri tagjaink.

Október 3-án az 1848-49-es szabadságharc emlékére a következő emléktúrán vettünk részt: Szolnokon a Damjanich szobornál emlékeztünk a dicsőséges Tavaszi Hadjáratra, ahol koszorút helyeztünk el, majd innen Abony városába mentünk a Helytörténelmi Múzeum megtekintésére. Ezt Cegléd követte, ahol Kossuth szobornál koszorút helyeztünk el. Utána Nagykőrös, majd Kocsér következett. Itt testvéri kapcsolatot alakítottunk ki.

A látottakról Zelei Józsefné titkárhelyettes naplót vezet, ahova a túrákon készült fényképfelvételek is rendre bekerülnek.

Játszóház

A gyermekekkel való foglalkozás kiemelt területe a szakkör munkájának. 1978-ban az akkori Népművelési Intézet kezdeményezésére az országban elsőként indítottuk be a játszóházi tevékenységet.

Szakkörünk Csete Balázs: Jászkiséri gyermekjátékok című munkáját tekintette kiindulópontnak. Tagjaink világosan látták, hogy a régi népszokások hamarosan feledésbe mennek, így névadónk könyve alapján felelevenítettük az ősi jászkiséri szokásokat, gyermekjátékokat. Ezekbe a munkákba bekapcsoltuk a szülőket és az újra mindig vágyó gyermekeket. Szívesen és nagy lelkesedéssel foglalkoztak a régi gyermekjátékok készítésével és a régi dramatikus játékok tanításával.

Tagjaink 20 féle természetes anyagból készítenek népi játékokat, amit játszóházi foglalkozásokon belül tanítanak a gyermekeknek, sőt sokszor a pedagógusoknak is.

A helyi foglalkozásokon kívül Szolnokon és megyénk városaiban, községeiben, valamint Budapesten, Dombóváron, Szentesen, Kecskeméten, Cegléden, Székesfehérvárott, Abádszalókon stb. helyeken tartottunk és tartunk játszóházi foglalkozásokat.

1994-ben a Jászapáti Mészáros Lőrinc Gimnázium tanulóinak tartottunk foglalkozást a Jászapáti Művelődés Házában, majd november 20-án Budapesten jártunk az Almássy téri Szabadidő Központban, ahol az ENSZ Gyermeki Jogok Nyilatkozata 35. évfordulója alkalmából rendezett Országos játszónapon vettünk részt. 1995-ben a Margitszigeten rendezett Falu és városi napon tartottunk játszóházi foglalkozást fővárosi gyermekeknek, míg 1996-ban Salgótarjánban az Arany János Iskola tanulóit és nevelőit tanítottuk meg a névadónk által lerajzolt gyermekjátékokra.

1995 óta folyamatosan, minden augusztus 20-án Szolnokon, a Tiszaparton rendezett ünnepségen szerepelünk. 1998. szeptember 13-án Szentendrén a Skanzenben rendezett Bor ünnepe alkalmából tartott rendezvényen vettünk részt, ahol nemzetközi vendégsereg gyönyörködött munkáinkban, s igyekeztek elsajátítani azok készítését.

1999. március 27-én a Szolnokon rendezett I. Gyermekfesztiválon szerepeltünk nagy sikerrel. Május 16-án a Múzeumi Világnap keretében Budapesten, a Nemzeti Múzeum kertjében a Jászberényi Barkóca Néptáncgyűttessel mi képviseljük megyénket. Augusztusban a Jászberényi Tanítóképző Főiskola néprajz szakos tanítójelölteket tanítjuk meg a népi játékok készítésére, akiknek e tananyagból vizsgáznuk kell.

A játszóházi foglalkozások mellett a Megyei Művelődési és Ifjúsági Szolgálattal, a Szolnoki Damjanich Múzeummal, a Megyei Honismereti Szövetséggel, továbbá a Jászok Egyesületével 1990-től folyamatosan megrendezzük az Apáról-főúrra rendezvényt. A résztvevők számára célul tűztük ki, hogy csak a saját településükön gyűjtött népi hagyományt eleveníthetnek fel a színpadon.

Előtérbe helyeztük a felnőttek és gyermekek közös szereplését. Reményeinket nagy siker kísérte, és a vártnál több csoport mutatkozott be: 1990-ben 150 résztvevő 8 csoportban, 1991-ben 250, 14 csoportban, 1992-ben 17 csoport 500 taggal, 1993-ban 300 résztvevő 12 csoportban képviseltette magát.

1994. december 10-én volt az ötödik jubileumi rendezvényünk. A rendkívül sok jelentkező miatt a megye vezetőivel együtt úgy döntöttünk, hogy két helyen kell tartani a rendezvényt: Karcag rendezze a Nagykunságnak, mi pedig a Jászságban és Szolnok városának. Ez a rendszer bevált, hiszen most már a Jászságból, Szolnokról jelentkezik 20-22 csoport. 1998-ban a kilencedik alkalommal tartott rendezvényen 24 csoport vett részt 600 szereplővel. 1999. december 11-én a tizedik jubileumi rendezvényünket tartjuk, melyre az előrejelzések alapján 25-30 csoportot várunk közel 1000 szereplővel. Úgy látjuk, hogy a régi, népi hagyományok ápolására szükség van, a gyermekek nagy örömmel szerepelnek, az őket felkészítő iskolai nevelők szívesen készítik fel a gyermekeket és a környék vállalkozói is támogatják e rendezvényeket.

Szakmai rendezvények és tapasztalatcserék

Tevékenységünket az eltelt 30 év alatt igyekeztünk és igyekszünk a névadónk szellemében végezni. Községünk szülötte - Csete Balázs néprajzkutató – írásban és rajzban egyaránt megörökítette azt, ami a jászkiséri emberrel születésétől a haláláig történt. Különösen nagy figyelmet fordított a mezőgazdasággal, állattenyésztéssel kapcsolatos szokások és hiedelmek tanulmányozásának. Megfigyelte a községben használatos ragadvány- és csúfneveket, de a legtöbb energiáját a gyermekek játékeinak felgyűjtésére fordította.

Rendszeres és folyamatos kapcsolatokat tartunk fenn. A szakköri találkozókön kicseréljük egymás tapasztalatait, a helyes módszereket átadjuk, át vesszük. Megyén kívül a következő szakkörökkel tartunk kapcsolatot:

Tolna megye:	Kölesd
Békés megye:	Békéscsaba
Heves megye:	Feldebrő, Markaz, Nagyréde
Borsod megye:	Ózd
Nógrád megye:	Salgótarján
Budapest:	Zugló

Megyén belül Jászapáti, Jászágó, Jászdózsa, Jászfákóhalma, Jászszentandrás és Karcag szakköreivel jó a kapcsolatunk. Külön meg kell emlékeznünk Csepelről, ahol Csete Balázs 1921-1948 között tanított, s Helytörténeti Múzeumot hozott létre, mely 1944-ben bombatámadás áldozata lett. Csepelen ma is ápolják Csete Balázs emlékét. A Ligeti Károly utca Csete Balázs utca lett, az iskola is felvette nevét, majd az iskola falára emléktáblát helyeztek el és mi is elhelyeztünk koszorúkat.

A helytörténeti munka magába foglalja a lakóhely múltjának szüntelen kutatását. Ehhez segítséget részben a múzeumok, részben a levéltárak adnak. Természetesen első feltétele ennek, hogy legyen a helységnek olyan egyéne, akit érdekel a település története.

A több évtizedes kutatómunkával napjainkban sikerült elérni, hogy a helybeli általános iskola alsó- és felső tagozatos tanulói rendszeresen látogatják a Helytörténeti Gyűjteményt. Ezt megelőzően a felső tagozatos osztályokban az osztályfőnöki órákon a tanulók megismerik a Jászság és lakóhelyük történetét. Ezeket az órákat az osztályfőnökök kérésére mi tartjuk.

Szakköri tevékenységünkönél fontos feladatként szerepelt és szerepel a tudományos tanácskozások, ünnepek rendezése, valamint az ismeretterjesztő előadások tartása. Ezek közül is érdemes feleleveníteni néhányat:

1975. október 27-én – szakkörünk 5 éves évfordulóján – Gubicz András és Gyulay Gábor, Csete Balázs volt tanítványai, valamint a Damjanich Múzeum segítségével megcsináltattuk Csete Balázs síremlékét, amit azóta is folyamatosan gondoznak a szakkör tagjai. Az ünnepi megemlékezést Morvai Péter néprajzkutató, Csete Balázs régi munkatársa tartotta. Az alapító tagok által gyűjtött anyagokból rendezett kiállítást Gócza József tsz. elnök nyitotta meg.

1976-ban – bázishelyi programként – került sor Novák József előadására. Az előadás és a mi példánk nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Jászapáti is megalakult a honismereti szakkör.

1980-ban a Művelődési Minisztérium főosztályvezetője Kormos Sándor tartott előadást a három napos ünnepeken. Vendégül láttuk még Kölesd honismereti szakkörét, mely szintén kisugárzásunk révén jött létre.

1981-ben hozzánk látogattak a IX. Országos Honismereti Akadémia résztvevői. A gyermek szakkör tagjai Csete Balázs gyermekjátékait mutatták be színpadi feldolgozásban. Ugyanekkor avatta fel Székely György professzor a Helytörténeti Gyűjteményt.

1985-ben – a 15 éves évfordulón – Juhász Róbert volt az ünnepi előadónk, aki előadásában ragyogóan utalt a honismeret jelentőségére, a szülőföld és édes hazánk minél jobb megismerésére.

1988. február 26-án - Csete Balázs halálának 30. évfordulója alkalmából – ünnepi ülést tartottunk, melyen Gunda Béla egyetemi tanár elnökölt és Szabó László muzeológus tartott előadást. Csete Balázs volt osztálytársa: Nagy Gyula, Orosháza ny. múzeumigazgatója, Budapestről pedig volt munkatársa, Kresz Mária vett részt az ünnepi tanácskozáson. A gyermekmunkákból rendezett kiállítást Kriston Víz József, a Kecskeméti Szórákatémsz igazgatója nyitotta meg.

1990. március 20-án - 20 éves jubileumunkon - Bartha Éva, a Honismereti Szövetség titkára volt a vendégünk, az ünnepi előadást pedig Selmeczi Kovács Attila, a Néprajzi

Múzeum főigazgató-helyettese tartotta. A szakkör munkájáról rendezett kiállítást Horváth Attila, a Megyei Művelődési és Ifjúsági Szolgálat igazgatója nyitotta meg. Erre az alkalomra jelent meg Csete Balázs erdélyi gyűjtésén alapuló könyv Kalotaszegi fafaragások címmel.

1992. október 3-án megyei rendezvény keretében Kossuth Lajos születésének 190. évfordulójára emlékeztünk, amikor Szabad György egyetemi tanár, az országgyűlés elnöke tartott előadást.

1993-ban – Csete Balázs születésének 100. évfordulójára – az emlékünnepek sorozatát rendeztük Jászkiséren, Jászberényben, Szolnokon és Csepelen. Az emlékünnepek kezdetén március 26-án a temetőben megkoszorúztuk névadónk síremlékét, ahol az Országos Honismereti Szövetség képviselőjében Kanyar József elnök is lerótta tiszteletét.

A Művelődés Házában tartott ünnepi ülésen ismét Selmeczi Kovács Attila volt az előadó. Az évforduló alkalmából a Damjanich Múzeum megjelentette Csete Balázs: A jászkiséri gyermek élete a születéstől a házasságig című munkáját.

1995-ben tartott 25 éves jubileumunkat a Budapesti Honismereti Szövetség, a Néprajzi Múzeum, a Jászok Egyesülete, a Damjanich Múzeum, a helyi Polgármesteri Hivatal és Helytörténeti Gyűjtemény támogatta, rendezvényünket a Duna TV és a Magyar Televízió is megörökítette.

1996-ben Jászárokszálláson rendezték meg a Jászok Világtalálkozóját, ahol rendkívüli elismerés ért bennünket: a Jászságért Alapítvány díjával a Győri házaspárt tüntették ki, ami egyben a szakköri munka elismerése is.

1998 nagy eseménye volt a XXVI. Országos Honismereti Akadémia 200 résztvevőjének látogatása. Erre az alkalomra az Önkormányzat segítségével felújítottuk a gyűjteményt, 45 rózsatövet ültettünk az emlékparkba, s újabb 4 kopjafa készült Árpád fejedelem, Szent István, Szent László és IV. Béla emlékére. A MÁV FKG Kft segítségével a mezőgazdasági tárgyakat a konyhakert helyére helyeztük át, hogy az emlékpark teljes szépségében látható legyen. Az akadémia résztvevői elismerésüket fejezték ki, és sok dicsérő levél érkezett határainkon belülről és túlról.

1999-ben is tovább bővítjük az emlékparkot, elkészül a hét törzs kopjafája, valamint az akadémia látogatóinak javaslatára a régi nagy Magyarországra fogjuk beépíteni a jelenlegi megcsonkított hazát.

Évente több tanuló fordul hozzánk szakdolgozatának készítésével. 1997-ben Sebestyén Ferenc tanító-jelölttel kidolgoztattuk az I. világháborúban elesett jászkiséri hősök történetét. Ugyanebben az évben Ádám Kálmán főiskolai hallgatóval a II. világháború történetét dolgozzuk fel.

A szakkör tagjai részére a téli hónapokban ismeretterjesztő előadásokat rendezünk. Közkedvelt sorozatunk címe: Utazz velünk a világban! – Feltétele, hogy az előadó személyes élményei alapján tartsa meg előadását, színes diavetítéssel.

Ezen előadások révén ismerték meg a szakkör tagjai Európa szinte minden országát, az Egyesült Államokat, Brazíliát, sőt Afrikát is. A lakosság kérésére az egészségügyről orvosaink, a község problémáiról elsőszámú vezetőink tartanak előadásokat.

A tudományos és ismeretterjesztő munka mellett minden évben megrendezzük a nő és férfi napot, év végén utolsó rendezvényünk a szeretet ünnepe, a fenyőfaünnep. Ekkor értékeljük az egész évi munkát. Egy nagycsalád vagyunk, ahol az elhunyt tagoktól valamennyi tag részvételével, koszorúval búcsúzunk. Az új tagokat régi tagoknak kell ajánlani, és egyévi próbaidő után fogadjuk rendszeres taggá.

A tudományos és ismeretterjesztő munka mellett a szabadidő hasznos eltöltése mellett, barátságokra, egyéni problémák megoldására is jut idő. Közös ünnepeljük az éves nagy ünnepeket (farsang, karácsony) és a névnapokat. Ezeket kiegészítik az unokákkal, dédunokákkal évente 4-5 alkalommal tartott szalonnasütések és közös ebédek.

Szakköri 56 tagja – kis nyugdíjaik ellenére – négy éve bérletes látogatója Szolnoki Szigligeti Színház műsorának.

Zárszó

Ha visszatekintünk a szakkör 30 évére és eredményeire, szerénység nélkül állapíthatjuk meg, hogy megtettük azt, amit célul tűztünk magunk elé. A 75 tag összetartása és tenniakarása bizonyítja, munkánk nem volt hiábavaló.

Községünk lakossága elismeri tevékenységünket, figyelemmel kíséri eredményeinket. Következetes munkánk eredménye a pályamunkák évenkénti készítése, a foglalkozásokon való részvétel, a játszóházi foglalkozások tartása és minden olyan tevékenység, melyet a szakkör öttagú vezetősége megkíván.

Csete Balázs élete, egész tevékenysége kötelez erre minden szakköri tagot.

Adatok a 75 éves jászkiséri sportegyesület történetéhez

A nagyközség sportköre 1925-ben alakult meg, amely 1930-tól 1942-ig Levente Sportkör néven működött.¹ Abban az időben a sportolóknak felszerelést senki sem adott, mindenki saját maga szerezte be a versenyzéshez szükséges sportszereket. A szállítást a versenyekre saját járművel (kerékpár, lovas kocsi) oldották meg. Jászkisér nevével a járási, megyei, területi versenyeken egyaránt találkozhattunk. A sport szeretete legyőzött minden gátló tényezőt. Mint minden településen, Jászkiséren is a labdarúgás volt a legnépszerűbb sportág. A község első kiemelkedő labdarúgói: Túri Sándor, Csósz György, Papp Béla, Kovács József, Húvös József, Tóth Zsigmond, Pirner Béla, Fehér József, Szűcs Sándor, Katona József, Tamás János, Gere Sándor voltak.

1945 után a sportéletet is újra kellett szervezni. Jelentős szerepet vállaltak ebben a budapesti bőrgyár dolgozói, akik szerelést és szakmai segítséget adtak a sportegyesületnek. Az újjászervezés eredményeként az 1947/48-as bajnokságban már ütőképes csapata volt Jászkisérnek. A csapat tagjai: Iglódy Zsigmond, Csekő József, Ragály József, Tóth Ernő, Serester Kálmán, Nagy Lajos, Ragály Kálmán, Szirze László, Szabó Gyula, Tóth László, Balogh István voltak.

1951-ben Jászkisér területén létrejött az Állami Gazdaság, így a községben két sportkör; a Pusztakürti Medosz és a Községi Sportkör működött. Az ifjúság két részre szakadt és a két sportkör között nagy volt a rivalizálás. Jellemző, hogy a helyi rangadókon 1500 néző szurkolt a kedvenceknek.

1957-ben a két sportkör egyesült, amiből bizonyos pozitívumok származtak, hiszen a labdarúgó csapat a járás egyik legjobb csapata lett, melynek tagjai: Tari István, Csekő József, Zs. Kiss Sándor, Gubicz András, Miskolczi András, L. Szabó István, Bánlaki Zoltán, Major István, Tamás Ferenc, Szirze László, Katona Kálmán, Gál Sándor, Gál András, Soproni Sándor, Selinkó László, Szabó Gyula, Ragály Kálmán, Mihályi József, Zana József, Major Ferenc, Szaszko József, Balogh András, Réz Bertalan és Cs. Molnár András voltak.

Az újjáalakult vezetőség a labdarúgás mellett a tömegsport fejlesztését is feladatának tekintette, így bizonyos alkalmanként 500 lakos is részt vett a különböző sportversenyeken. Községi versenyeket szerveztek atlétikában, röplabdában, kézilabdában, asztaliteniszben, sakkban és tornában. A spartakiádokon atlétikában: Bánlaki Zoltán, Szabó Ferenc és Gál Sándor, tornában: Marczis Teréz, Bollók Marianna, Bollók Ildikó, Szellő Ilona, Szellő Rozália, V. Tóth Ilona, Ládi Erzsébet, Dóka Erzsébet, S Nagy Julianna, Szeremi Mária, L. Kovács Erzsébet, L. Kovács Margit, Kövesdi Aranka, Besenyei István, Gyulai József, Gyulai Gábor, Tánczos Ferenc, Sraj Áron, Litkei Péter, Túri András, Ifj. Tiszai József, Fülöp Kálmán, Varga Gerzson, Nagypál József, asztaliteniszben Berta Erzsébet, Szilágyi Erzsébet, Kalmár Mária, D. Kiss Mária, Cs. Molnár András, Zs. Kiss Sándor, Vankó László, Bokor Mihály, Varga János, sakkban Köntés Eszter, Horváth Erzsébet, Kiss Mária, Pomázi Kálmán, Nemes József, Nagy Lajos, Szikszai László, Túri András, Havas Ferenc, Soproni Sándor, Antal Sándor, id. Tóth Zsigmond eredményes szereplését rögzítik a korabeli jegyzőkönyvek.

1967-ben egy korszerű - sok társadalmi munkával és még több adománnyal épült - öltözővel bővült a sportpálya, melynek avatásra Eger NB I-es csapatát hívták meg. A 2000 néző előtt lejátszott mérkőzésen az Eger 8:0-ra győzött a községi csapat ellen. A jobb körülmények - négy öltöző, két fürdő, kazánház, szertár, klubhelyiség, bírói öltöző – jó hatással voltak a játékosokra. Ebben az időszakban a labdarúgás mellett a női és férfi kézilabdások is a megyei bajnokságokban szerepeltek.

¹ A sportkör alakulásáról Győri János helytörténész kutató munkájából sikerült az anyagot elkészíteni, aki az első sportvezetők: Túri András, Túri Sándor, Havas János és Zong Ferenc szóbeli közléseit használta fel ehhez.

Ezzel szemben a 1970-es évek közepétől már csak az asztalitenisz és a labdarúgó szakosztályban sportolnak a fiatalok. Az asztaliteniszezők Molnár György vezetésével a megyei bajnokság csapatversenyében szerepelnek eredményesen. Labdarúgó csapatunk évek óta szolgáltatja a jobbnál jobb eredményeket.

1972-ben egy teljesen ifjúsági korú játékosokból álló labdarúgó csapat igen szép eredményeket ért el. A járási és megyei II. és I. osztály megnyerése után az 1980/81-es bajnokságot már az NB III-ban kezdték. A bajnokságban való jó szereplés mellett az MNK-ban kétszer is a legjobb 16 közé jutottak. A legnagyobb eredményük 1981. május 15-höz fűződik, mivel ezen a napon sikerült megszerezni a Szabad Föld Kupát a rutinosabbnak tartott Ráckeve csapatának legyőzésével. A máig emlékezetes siker részesei: Bérczesi József, Csillik Ferenc, Gócza Zoltán, Kelemen István, Korsós István, Kovács András, Kökény István, Menyhárt József, Nemes József, Sánta György, Szabó Ferenc, Szabó István, Szirze Géza, Tóth Ferenc, Tóth József, Tóth László, Tóth János voltak.

A sikersorozat több éven keresztül tartott és több egykori kíséri játékos szerepelt magasabb osztályú csapatokban. Az NB I-ben játszott Silye Sándor, Balogh József, Barna József, Tűri András, az NB I B-ben Gerhát Antal, Menyhárt József, Kökény István, Gephard Sándor, az NB II-ben Ládi József, Kövesdi István, Hajdú István, Hajdú Attila.

A labdarúgó csapat jelenleg a megyei I. osztályban szerepel három korosztályban (serdülő, ifjúsági, felnőtt) indulnak a bajnokságokban. A jelenlegi játékosok között nagyon sok tehetséges fiatal van, akik méltóképpen tudják képviselni nagyközségünket, és az elődök hagyományait folytatva még sok szép sport siker részesei lehetnek.

A TELEHÁZRÓL

A Jászkisér Gyermekéiért Alapítványt 1994-ben hozták létre az alapítók: Jászkisér Nagyközség Önkormányzata, a Csete Balázs Általános és Szakiskola valamint Gál András és Gál Andrásné nyugdíjas pedagógus házaspár. Ez volt az első olyan civil szerveződés Jászkiséren, mely vállalta a kööttségeket és cégbírósi bejegyzéssel, bankszámlával rendelkezett.

A kezdeti időkből tevékenységének legfőbb eredménye a szemléletformálás, a „csodavárás” helyetti öntevékenység erősítése volt. 1996-ban az Európai Unió keretéből 1 millió forintot nyert pályázaton és sikeresen lebonyolított egy olyan fiataloknak szóló demokrácia képző programot, melyben a térség 10 településéről 180 résztvevő jelent meg 8 alkalommal Jászkiséren.

Balog László önkormányzati képviselő, aki a Jászkisér Gyermekéiért Alapítvány - Teleház pályázatának programfelelőse lett és Gál András az alapítvány kuratóriumának elnöke az Önkormányzattal és a Jászkiséri Mezőgazdasági Szövetkezet vezetőivel kezdeményezte egy Teleház Információs Iroda létrehozását. A pályázaton elnyert 1850000 forint felhasználásával és néhány lelkes támogató segítségével, fél éves előkészítő munkával sikerült a Teleházat kialakítani. Az induláskor leginkább a fiatalok figyeltek fel az új lehetőségre, de egyre többen érdeklődnek a Teleház szolgáltatásai iránt. Egy helyi vállalkozó szintén társadalmi munkában végezte el a parketta csiszolását és lakkozását. Az Ifjúsági Egyesület és a Gyermekönkormányzat segítségével 1997 májusában megkezdődtek az épület helyreállítási munkái. A fiatal önkéntes segítők készségesen vettek részt a takarításban és a festésben.

A Polgármesteri Hivatal támogatásával előfizetett két telefonvonal májusban került bekötésre. Ezekkel a dolgokkal párhuzamosan felvettük a kapcsolatot irodabútorgyártó cégek vezetőivel. Próbálkozásaink nem voltak hiábavalóak, a számítógép asztalokat és irodaszékeket sikerült támogatásként megkapnunk egy szolnoki és budapesti cégtől.

A pályázaton nyert összegben szereplő bérköltség egy dolgozó munkabérért foglalta magában. Mivel a Teleházunk nyitva tartása rugalmas és egy hétre vetítve 49 óra - ami nem kevés - egy dolgozóval nem tudtuk megoldani az időbeosztást, ezért szükség volt még két

részmunkaidős fiatal alkalmazására. Erre lehetőséget teremtett számunkra a Munkaügyi Központ által biztosított támogatás.

Miután megkaptuk az irodatechnikai eszközöket igyekeztünk a lakosság igényeit szolgáltatásainkkal kielégíteni. Kezdetben a Teleház a fiatal korosztály figyelmét keltette fel. Ők a nyári szünetben a játékprogramok adta szórakozási lehetőséget használták ki eleinte, majd később egyre inkább érdekelte őket a számítástechnika így tanfolyamaink iránt is nagy érdeklődés volt. Mivel a Teleházzal és az általa biztosított szolgáltatásokról a megnyitás időpontjában rengeteg szóróanyag, plakát készült, fokozatosan kezdte a lakosság is igénybe venni a kínált lehetőségeket. A Teleházzal a plakátokon kívül több cikk is megjelent a helyi- és megyei újságokban, több riport is elhangzott a Szolnok Rádió és a Rádió Jászberény adásaiban, valamint a DUNA Televízióban és a Szaturnusz Rádióban, hírét víve így Jászkisérnek is.

A Teleház és munkatársai már 1997 júliusában és augusztusában jelentős szervező munkát vállaltak magukra az angliai Coventry városából érkező ifjúsági csoport vendéglátásakor, akik nálunk, Jászkiséren találkozhattak Richard Watsonnal, a Brit Nagykövetség Kereskedelmi Osztályának másodtitkárával. Mivel ez egy csereprogram volt, ezt megelőzően mi, a Teleház dolgozói is részt vehettünk egy angliai úton, ahol ifjúsági szerveztek vendégei voltunk. Richard Watson és az angol fiatalok is nagy érdeklődéssel fogadták ezt a működő Információs Irodát és nagy lehetőségeket láttak benne. Augusztus első heteiben szerepet vállaltunk a Jászkiséren megrendezendő Országos Gyermekek Néptánc-tábor, majd az azt követő Néptáncfesztivál lebonyolításában. A szervező munka mellett a számítógépek és a fénymásoló adta lehetőséget kihasználva a fesztivált propagáló plakátok, programismertető, kitűzők és ital-étel jegyek elkészítését is a Teleház végezte. Nagy megtiszteltetés volt számunkra, hogy a résztvevő csoportoknak mi készítettük el az okleveleket. A néptáncosok között voltak szerbiai magyar, lengyel és erdélyi fellépők is.

Az irodai szolgáltató tevékenységen túl program és tanfolyam szervezéssel is hozzájárulunk településünk életének alakításához. Segítettük az 1998 augusztusban szervezett I. Országos Váltvaforgató Szántóverseny lebonyolítását, 1998 elejétől a Teleház készíti a KISÉR újságot, mely tájékoztató jellegű havi lap, erősítve a helyi nyilvánosságot, folyamatos információt adva az itt élőknek a Jászkiséren történekről.

Az eltelt két év alatt bevételeinkből és további pályázati források felhasználásával tovább tudtuk fejleszteni technikai eszközeinket és szolgáltatásainkat. Jelenleg egy, a szociális

helyzet javítását megcélzó projekten dolgozunk a Jászberényi Munkaügyi Központtal és a Polgármesteri Hivatallal karöltve.

Gledura Lajos

EMLÉKEZÉS FÁBIÁN ZOLTÁN FŐISKOLAI TANÁRRA

Fábián Zolival rövidnadrágos kisdíákkorában találkoztam először, Egerben. Ötven évvel ezelőtt tanítóképzős hallgatók voltunk. Ő első éves, én harmadikos. Ebben az időben személyesen keveset láttuk egymást, de közös tanáraink révén hallottam, róla, mint eminens tanulóról. Utunk hamarosan elvált. Ő az ELTÉ-n folytatta tanulmányait történelem, pedagógia és pszichológia szakon, én falun tanítóskodtam.

Legközelebb tíz évvel később, 1959-ben a Jászberényi Tanítóképző Intézetben üdvözlöttük egymást, már mint munkatársak. Ő pszichológia szakos intézeti tanár volt, én akkor gyakorlóiskolai tanító.

Nagy tudású, elméletileg jól felkészült szakembernek tartottuk, aki arra törekedett, hogy szoros kapcsolatot teremtsen az elmélet és a gyakorlat között. Legfontosabb tanítói feladatnak tartotta az alapos gyermekismeretet és a tudatosan megtervezett oktató-nevelő munkát. Meg is tett mindent annak érdekében, hogy hallgatói majd megfeleljenek ennek a követelménynek. Rendkívül izgalmas órákat tudott tartani. Mindenkit lekötött már a probléma felvetésével, majd az anyag részleteinek logikus egymásraépítésével, a szemléletességgel. Vesszőparipája volt az elméleti is ismeretek felismerése a gyakorlatban. Volt hallgatói ma is nagy elismeréssel beszélnek tevékenységéről. Nagy tudása, szakértelme mellett szerény ember volt. Sikereiről elért eredményeiről csak szűk körben beszélt. Alapvetően vidám volt természete. Kissé fanyar humorával, szellemes megjegyzéseivel jó hangulatot tudott teremteni környezetében. Mindenkihez volt néhány kedves szava, értett a „lélek simogatásához”. Rendkívüli munkabírása volt. Kutatómunkánk során tapasztaltuk, hogy kevés kikapcsolódás után képes volt napokon keresztül nagyon intenzív munkát végezni. Messze állt tőle az anyagiasság. Gyakran vállalt olyan munkát, amiért tudta, hogy soha nem jár anyagi ellenszolgáltatás. Mindannyian csodáltuk kreativitását. Sok saját tervezésű szemléltető eszközt készített a pszichológia oktatásához. Ezeket én még ma is használom, mert nagyon segíti a hallgatókat a tananyag megértésében. Soha nem felejttem el, hogy a tantárgypedagógiai kiadványunk kéziratát már postázni akartuk, amikor szólt: „várjatok, irtam még 50 olvasásgyakorlási módot, tegyük a többihez, hogy 100 legyen!” Szinte minden területen „ötletgyáros” volt.

Kimagasló tudományos tevékenységet végzett. A hatvanas évek elején egyik kezdeményezője volt a Metodikai Kutatócsoport létrehozásának, melyben gyakorló iskolai tanítók és oktatók éveken keresztül az alsó tagozatos anyanyelvi oktató-nevelő munkát vizsgálták. Igazán két kutatási terület érdekelte. Az egyik a gyermekek fejlődése, oktatása-nevelése. Többek között ezt

igazolja kandidátusi témája is (Közvetett tevékenységformák az alsó tagozati órákon.), amit 1975-ben védett meg, valamint az, hogy alsó tagozatos kézikönyvek, olvasókönyvek írásában is segédkezett. Másik vizsgálódási területe volt a tanítóképzés elméleti és gyakorlati kérdései. Reagálva a társadalmi igényekre évtizedeken keresztül a tanítóképzés korszerűsítésével foglalkozott. Részt vett: a szakkollégiumi rendszerű oktatás, a könyvtár- és népművelő képzés, az Értékközvetítő és Képességfejlesztő program oktatásához értő tanítóképzés, az alsó tagozatos nyelvszakos képzés, és az óvó- és tanító szak integrálása elméleti és gyakorlati előkészítésében és bevezetésében. Kutatási témáihoz kapcsolódóan számos cikket, tanulmányt jelentetett meg kiadványokban, folyóiratokban. Támogatta, segítette a kezdő fiatal oktatókat a tudományos kutató-munkában.

Környezete korán felismerte jó vezető képességeit, az emberekhez való pozitív viszonyát. Már a pálya kezdetén vezető methodikus. 1964-től igazgató helyettes. 1978-1989-ig főigazgató. Számos országos intézményben, bizottságban dolgozott, töltött be fontos funkciókat. Megbízható munkájával hozzájárult főiskolánk hírnevének öregbítéséhez. Munkásságát öt kitüntetéssel ismerték el a felsőbb hatóságok. Ezek között talán a legrangosabb az Apáczai-díj, amit abban az időben nagyon kevés pedagógus kapott meg.

A közvetlen együttes élmények alapján volt munkatársai ma még gyakrabban gondolunk Fábíán Zoltánra. Az idő múlik, az élmények halványodnak, a maradandó értékek azonban a fiatalok számára hosszú távon megmaradnak.

Fájlaljuk, hogy már nincs közöttünk!

EGY SOKAT PRÓBÁLT GENERÁCIÓ

Nem mindennapos esemény 50 éves általános iskolai találkozón meghívott régi tanítóként részt venni. Generáció generációt váltott a félévszázad alatt az iskolai padokban és a katedrán egyaránt. A volt iskolánk, a jászberényi Központi Római Katolikus Iskola se a régi nevét viseli már ott, a posta mellett. Két osztálykép előttem. Az egyik időviselt, egyszerű fekete-fehér, levelezőlap nagyságú, 1949. június dátumát őrzi a hátlapján. Erről az 51-es létszámú nyolcadikos osztályképről életvidám, tizennégy éves fiatal arcok tekintenek rám. Hat matrózbúzós kislány, és 45 fiú sorakozik a hajdani igazgatója, osztályfőnöke és még kilenc tanítója mögött az iskolaudvar sarkán. A híres latinus osztály! A másik kép már korunknak megfelelően egy óra alatt elkészült színes, nagyméretű, hátlapjára 1999. június 5-i dátum került, mint az 50 éves jubileumi találkozó napja. Harmincnyolcon mosolyognak az osztályképről a jobbára őszfejú, immár 64 éves volt kisdíjakok, s az 1949-es osztálykép 11 nevelője közül már csak ketten ülünk közöttük. A háttér azonos az 50 évvel ezelőttivel. Félévszázad nagy idő, most mégis annyira jelenvalónak tűnik a régmúlt. Érdemes róla szólni, hiszen ez a generáció volt az, akik 10 éves korukban egy új és más, megváltozott világba csöppentek a második világháború után, és ez határozta meg további életsorsukat is.

Az 1944/45-ös tanév

A hajdani csengettyűs toronnyal ékesített, zsindeletetős, földszintes régi iskolaépületet lebontották, s 1937-ben már vadonatúj, emeletes szép iskolában tanultak a Központi iskolás gyerekek. A háború alatt német katonaság kezén volt, utána orosz majd román kórházként működött 1946 nyaráig. Így tanulóinkkal a városban szétszórva plébánián, fiókiskoláinkban, legényegyletben, olvasókörokbén húztuk meg magunkat. S bár csonka tanévnek számított, bizonyítványt kaptak a tanulók. A 4. osztályt végző tanulóink régi hagyomány szerint részben első gimnáziuma iratkozott, míg másrészüik maradt, s az 5. majd a 6. osztály elvégzésével befejezték elemi népiskolai tanulmányaikat. Ebben a nehéz, bizonytalan időben a gyermekét továbbtaníttatni akaró szülő nagyot sóhajtott: legalább a lába már bent van a gyerekek a gimnáziumban. Korabeli értesítő könyvek tanúsítják a bejegyzést: Felvettem az első osztályba 1945. szept. 7-én. Aláírás Lessi Viktor igazgató. A pecséten ez olvasható: Magyar Királyi József Nádor Gimnázium Jászberény. Azonban 1945. nyarán miniszterelnöki rendelet jelent meg a 8 osztályos általános iskola létrehozásáról. A rendelet értelmében így városunkban is a gimnáziumban I. osztály helyett az általános iskola V. osztálya nyílt meg. Gimnáziumi tanárok oktatták őket, az új óraterv alapján. Az 1945/46-os tanév félévi értesítője és év végi bizonyítványa már nyíltan tudtára ad egyet s mást annak a szülőnek, aki még kötötte az ebet a karóhoz, hogy gyermeke igenis gimnazista. A már Állami József Nádor Gimnázium néven szereplő intézmény az általános iskola V. osztályának elvégzéséről ad bizonyítványt, s tanári testület határozata szerint: az általános iskola VI. osztályába léphet a sikeresen végzett tanuló! Mindezt két darab 500 adópengős bélyeg zárja, igazgatóként Lessi Viktor, osztályfőnökként Sáros András aláírásával.

1946 tanévnyitója

1946 nyarán visszakaptuk az Apponyi téri anyaiskolánkat. De milyen állapotban! Kiszakított közfalak, üstházak által kiégetett padlók a tantermekben, a benti favágástól összetört folyosókövek, betört ablaküvegeken kivezetett kályhacsövek, hiányos felszerelésű tantermek, szemét, szenny. Nyár folyamán úgy ahogy tudták rendbe hozták, s már itt tartottuk az 1946/47-es szeptemberi tanévnyitót. Nevelők, gyerekek, szülők rémulten szemlélték a vandál pusztítás nyomait. Kollegák hiányoztak, de a gyereklétszám megnőtt. A régiek mellé újak jelentkeztek, akiket a háború idesodort, voltak akik a fővárosi inség elől ide menekültek rokonaikhoz, vagy árvaként a nagyszülők fogadták be. A gimnáziumi általános iskolások már a második tanévet kezdték 1946 szeptemberében. Am jön egy új rendelkezés, amely szerint ez az osztály a gimnáziumból átkerül a máshol működő általános iskola felső tagozatába. Így esett meg, hogy ez a gárda nálunk, a Központi Iskolában kötött ki, mint hatodikos osztályos általános iskolások. Lett is ebből égszakadás, földindulás! Zengett az igazgatói iroda, jöttek az érintett szülők felháborodva, hogy gimnáziumba és nem általános iskolába írátták gyermekeiket 1945 őszén. Nekik a jól tanuló gyermekeik jövőjével kapcsolatban terveik vannak. Az igazgatónk csak széttárta karjait, ő is hasonló helyzeten volt saját fiával. Még meg sem melegedtek a vendégek, amikor jött az újabb ukáz: Vissza az áthozott csoport a

gimnáziuma! Kísérgettük őket át és vissza a két intézmény között. Ott már nem várt vendégek voltak, olyan is megtörtént, a gimnáziumban, hogy a tanterem padlóján ülve hallgatták az órát, gémberegett lábukat hol maguk alá húzták, hol kinyújtották az előttük ülők rovására. A vándorlás pár hétig eltartott, nevelők, szülők belefáradtak. És ők 51-en? Valósággal lubickoltak az olykor már-már botrányossá váló helyzetben. Vonultak át és vissza zsidongva, jókedvvel. A főtéren járók már jó ismerősünkké váltak. A korabeli Jász Kürt is szóvá tette a skandalumot nem kis iróniával: „Öröm nézni a sok mosolygós diákarcot. Hónuk alatt semmi. Nincs tankönyvük, még most nyomtatják, sőt egyeseket még most írnak.” Aztán valahogy rendeződtek a dolgok, végleg a Központi lett az iskolájuk. A szülőknek örömeire szolgált, hogy a gimnáziumi tanárok jóvoltából továbbra is tanulták a latint.

Nyert velük az iskola, 51-es létszámát, színes összetételét a gimnáziumból való átköltözés sem csorbította. Visszakerültek iskolánk volt tanulói is. A jársági települések tehetséges gyerekei vagy ferences kollégistaként vagy az akkor még dívó, városi családok kosztos diákjaként jártak tovább, de számosan jöttek 1945-ben az ország más vidékéről is. A „latinosok” jó tanulók, értelmesek, de nagyon elevenek voltak. Piffkó János osztályfőnökük pont idevaló lett. Bizalmat ébresztett, nagyon fiatal tanítóként beszélt nyelvüket, vidám, nyitott és energikus volt.

Iskolai milió a háború utáni években

A régi iskolai hagyományok ideig-óráig megmaradtak. Ez a generáció még a hit és erkölcsant világi vagy ferences atyáktól tantárgyként tanulta. Jártak templomba az összes nevelőkkel együtt. Egyházi és nemzeti ünnepeiket megtartották, pásztorjátékkal emelték a karácsony hangulatát. Ifjúsági szervezetük továbbra is a cserkészlet maradt, ennek keretében kirándultak, a tanévet záró nyári táborozás a hegyvidéken népszerű, kedves programjuk volt, itt hangolódott össze igazán a közösségük. De jutott nekik fütetlen tanterem, mert nem volt biztosítva az iskolák részére a téli fűtőanyag. A gyenge fűtést az biztosította, hogy minden tanuló naponta két guriga fadarabbal jelent meg. A korgó gyomor, a lópokrócból tákolt télikabát sem volt ismeretlen fogalom. Minden elevenségük, csínytevésük ellenére is felfogták, hogy az embert próbáló nehézségeiken szüleik néha alig tudnak átvergődni, de azt is, hogy tanítóik zokszó nélkül dolgoztak akkor is, amikor nekik nem tetsző feladatok végrehajtására kényszerültek. Az 1947-es esztendőől megszaporodnak a demokratikus ünnepek, (a köztársasági, a városunk „felszabadulásának” évfordulója, május elseje stb.) bár még ezekhez akkor egyházi szertartás is járult, az új vezetőség küldöttként vett részt azokban. Az 1947-es esztendő már érleli az iskolák államosítását, s miután az országgyűlés megszavazta, már készülhettek a táblák az államosítandó felekezeti iskolák kapujára. Ez a generáció már tapasztalta, hogy iskolájuk életébe beleszól a párt, a nőszövetség. Jutott nekik az MNDSZ-es asszonyok vizitjeiből, akik az iskola igazgatójának engedélye nélkül órákat látogattak. No, nem szaktantárgyi felügyelet volt ez, csak beszélgettek a gyerekekkel tanulásukról, nevelőkkel szembeni véleményükről faggatták őket, fülünk hallatára. A gyerekek maguktól is hamar átláttak a szitán, és kikerülték a buktatókat. Kampány már kampányt ért, s ebben kötelezően részt vettek az iskolák. A vasgyűjtési hónapjuk május volt, de gyűjtöttek tanulóink a krumpli földön kolorádó bogarat, irtottak a mezőkön pocokot, kagylót bányásztak a Zagyvából. Többen talán gyapotot is szedtek Jánoshida-Boldogházán, s ha igen, nem felejtik, hogy fagyos újjakkal tapogatták ki és szedték le a hópamacs alatt lapuló, félig érett gyapotot. Szedtek borsót, kalászt gyűjtöttek, gyümölcs, szőlőszüretet akkor még nem bíztak ránk. Kísértük őket vasárnap reggel a „Jegyezz tervekölcsönt!” tábla alatt. Harsogták az együgyű csasztuskát, miközben fuldokoltak a nevetéstől. Vigyáznunk kellett, mert néha a szövegen önként, de nagyon találóan változtattak. A 47-es országgyűlési választáson „Több szavazat-több kenyér” tábla alatt, egy dobogón műsort adtak a Galamb utcai szavazóhelységénél. A kötelezettségek mellett éltek a maguk iskolai életét. Örültek a gyakran adódó szénszünetnek, színelőadásban szerepeltek, farsangi bálók idején táncoltak, örültek a tombolán nyert tortának.

1948, az ügynevezett fordulat éve

Meggyorsul a társadalmi, politikai folyamat. Államosították iskolánkat, a bejáratunk fölé Állami Általános Iskola felirat került. A latinos tagozatú osztály az 1948/49-es tanévben nyolcadik osztályosokként közeledtek az általános iskolai tanulmányaiknak befejezéséhez. Ez a volt gimnáziumi osztály mindég észben tartotta, hogy egyszer már kicsúszott lábuk alól a gimnázium saját hibájukon kívül. Nem szerették a 7 jeggyel való osztályozást, céljuk a jó bizonyítvány, s ezért keményen meg is dolgoztak. Az 1948-ban létrejött ifjúsági szervezetek elsorvasztották a jól működő egyházi és egyéb ifjúsági szervezeteket. Meghúzták a vészharangot a cserkész csapat és a latin nyelv felett, pedig ennek a generációnak mind a kettő szívügye volt. 1949 május elsején

az úttörő csapat ünnepélyes felvonultatásán már zászló alatt menetelnek ők is. Az iskolák államosítása után megkülönböztetés kezdődött, pedig ez soha nem volt jellemző, a nagy múltú jászberényi gimnáziumra. Nem tanulhattak az iskolában a volt uralkodó osztályok tagjainak, kulákoknak, s egyéb nem kívánatos elemeknek a gyermekei. Így esett meg, hogy a jó eszű, kitűnő tanulmányi eredményt elért VIII/A osztálynak gimnáziumba pályázó diákjai közül többen eltanácsoltak. Gyenge bizonyítvánnyal rendelkező, ám népi származású tanulókat vettek fel. Az eltanácsoltak pedig keményen elhatározták, hogy nem adják fel, s megpróbálták a szabályok szötte hálón átvergődni.

Találkozás 50 év után

1999 június 5-én találkozóra a hajdani Központi Római Katolikus Iskolába mentünk. Mai nevén Székely Mihály Általános iskola néven közismert Jászberényben.

Az iskola előcsarnokában volt a gyülekezés, és rövidesen úgy zsongott, mint a méhkas. Boldog felismerések, kézfogás, ölelés, olykor zavart találgatások. Kísérőként feleségek, gyerekek, sőt unokák is jöttek. Az emlékezet, meg az osztálykép 1949-ből az akkori, 14 éves arcokat őrizte, a valóság tisztes korú, ősz hajú nagymamákat és nagyapákat mutatott. Ötven év után ennyien itt vannak! A régi latinosok 34-en jöttek összes, mi már csak hárman vártuk őket: osztályfőnökük, történelem tanítójuk és hivatalsegédjük. Ezen a napon 50 év után újra életre keltek a régi iskolánk hagyományai. Átsétáltunk a szomszédos főtemploma, hisz ide jártunk diákmisére. Elhunyt nevelőkre és osztálytársainkra emlékeztek a szentmisén. A tisztelendő atya csak nézett, hogy rögtön mellette termett egy őszfejú minisztráns, zengett a templomi ének, mindenki tudta, hogy mikor álljon fel vagy üljön le a szertartás alatt. A nem hívők pedig alkalmazkodtak, az adott helyzeten is megtalálva a helyes cselekvési formát. A misét záró gyönyörű orgonajáték felejthetetlen. Visszatérve az iskolába a hagyomány folytatódott tovább. Elkészült az osztálykép pontosan ott, ahol 50 évvel ezelőtt. Betöltötte a folyosót a régi iskolai csengettyű zengése, kitarult a régi tanterem ajtaja, sokan megkeresték régi helyüket a padsorokban. Idő telt, nap haladt az 50 éves találkozó óta. Ez idő tájt leülepedett, letisztult képeket őrzök a névsor szerinti beszámolók áradatáról.

Életutak, sorsok

Hallottunk beszámolót simán induló és sikeres életutakról, akiknél 1949-ben a gimnáziumba, majd az egyetemre vagy főiskolára való bejutásnak nem volt akadálya. Mérnökök és tanárok sora, orvos, közgazdászok szereztek közülük diplomát. A nyugdíjasként ma Pécsen élő, Kossuth-díjas bányamérnök a Komlón töltött éveiről beszélt. A hajdani ferences kollégista a Jászságból indult. Villamosmérnökként beosztásánál fogva bejárta a világot Indiától Kaliforniáig. 1945-en a fővárosi ínség elől édesanyjával városunkba menekült kisdiákunkból fizikus lett. Szerényen számol be munkájáról, holott újságok adták hírül, magas állami elismerésben részesült kutatómunkájáért. Elmosolyodom, mert ő volt az, aki annak idején a gimnáziumi földön ülést elfogadhatatlannak tartotta, s megkérdezte tőlem, hogy hová ülhet. A hirtelen kivágott közmondásos válaszból egy kis kavarodás lett, bizony.

Legnagyobb örömömre szép számmal volt közöttük tanító, iskolaigazgató, de főiskolai tanár is. A hivatás itt kulcsszó, mert egyöntetűen vallották, hogy szerették választott pályájukat, s azon mindvégig megmaradtak. Szöges ellentétként valaki arról számolt be, hogy száz munkahelye is volt.

Indultak pályák rögzös útkezdéssel is. 1949-ben a kitűnő bizonyítványuk ellenére a megkülönböztetés alapján jó néhányukat eltanácsolták a gimnáziumi felvételtől. Megtalálta tekintetem azt a régi matrózbúzós kislányt, aki az elutasítása után maga vette kezébe sorsának intézését. Először megtudakolta illetékes helyen az okot, majd ungot-berket összejárt édesapja népbíróági felmentő igazolásával. Egy cipőben járt vele a hajdani jászberényi ügyvéd és újságíró fia, akit szintén osztályidegennek tekintettek. Mindketten átvergődtek a megkülönböztetés hálóján, s novemberben már ott ültek társaik mellett a gimnáziumi padban, ahol édesapjuk is ült valaha. Végül is megnyugtató megoldás mindkettőjüknek: férjhezmenetel azonnal az érettségi után, villamosmérnöki diploma, világlátás. A villamosmérnök édesapja példáját követve megtartotta kötődését szülővárosához, évekig végzett itt közéleti feladatot.

Akinél nem lehetett úgy, ahogy akarta, hát az úgy akarta, ahogy lehetett. Hiába kereste nevét a gimnázium ajtajára kifüggesztett felvételi lapon, akinek szüleit méltánytalanul kuláklistára vették. Indult mint gyári segédmunkás, haladt lépésről-lépésre, majd technikumot végezve tisztviselői beosztásba került. Így keresett munkát a nyolcadik osztály elvégzése után az a kitűnő tanuló, akinél a gimnáziumba jutás áráként azt szabták, hogy édesapja mondjon le a kisiparáról. Gépkocsivezető lett, mint kamionos bejárta a világot hangyaszorgalmával szép otthon teremtve unokák boldog nagyapja, de az elutasítást nem felejtí. A 9 unokás nagymamában is megmaradt az elutasítás tüskéje, beszél is róla. Híres jászberényi „szíjjártó” család volt az övéké, szorgalmas munkával szerzett vagyonnal is rendelkeztek, talán ezért bélyegezték meg x-es származással. Utóbb a vasúthoz került, a letett szakvizsgákkal szépen haladt előre.

Forgatta sorsukat a változó világ. Gazdálkodott valaki saját földjén, azután lett belőle tsz-be kényszerített tag, ma pedig a kárpótlás révén újra saját földjét tapossa, nem kis gonddal. Volt itt példa pályamódosításra is. Fényképészből vasutas, az addig csak családjából főkönyvelő, sikeres vállalkozó lett. Volt aki nehéz családi körülményei miatt érettségi után esztergályos szakmát tanult. Életrevalóságával Angliában kötött ki, ahol autójavító üzeme lett. Érdekesen éli kettős életét. Jászberényben megvette elhalt édesanyja lakását. Az év egy részét itt töltik angol feleségével, a másikat Angliában gyermekeik közelében.

Megrázó emlékképem 1949-ből. A tanév tavaszán egyik reggel Lukács atya meghozta a ferences kollégiumi tanulóinkat az iskolánkba. Csendesen bejelentette, hogy bezáratták a kollégiumot. Az elárvult gyerekeket elhelyeztük a városban tanév végéig. Közülük hatan jöttek el az 50 éves találkozóra. A dunántúliak annak idején a nyolcadik osztály elvégzése után Esztergomban kötöttek ki, az államilag engedélyezett szerzetesi gimnáziumban. Egyik társuk ma Szlovákiában él. Két levelet küldött maga helyett, amelyek megrázó életregénynek is beillenek. Nem folytatta a gimnáziumi tanulmányát. Átúszta a Dunát, mert szülei lakhelyét a második világháború után újra visszacsatolták Csehszlovákiához. Az illegális határátlépés után hosszan tartó tortúra szakadt a fiatal fiú nyakába. Tologatták ide-oda a határon, de végül mégis szüleinél maradt. Gazdálkodott, kántori, karvezetői képesítést szerzett, ma is tevékeny életet él.

Levelet írt az is, akit ágyhoz köt a betegsége. Hatalmas nyaláb rózsaszín szegfűvel érkeztek a pestiek. Általános iskolát és gimnáziumot velük végzett osztálytársuk, a sikeres üzletember Kanadából gondolt a virággal volt nevelőire és osztálytársaira szeretete és ragaszkodása jeleként. A szélrózsa minden irányába szétszóródott hajdani osztályból sokan csak most értesültek, hogy hét osztálytársuk már nem él. Előkerülnek az 50 éves exponált sárguló fotók, keresik rajta az eltávozottakat. A találkozók mai korához hasonlítva korán elmentek. Egyik leány osztálytársuk alig két hónappal a találkozó napját megelőzően. Talán már tudott is az eseményről, készült a viszontlátásra.

Szavaikból ennyi idő múltán is a hála, tisztelet, elismerés áradt felénk, 50 év után is az csengett vissza, hogy életre szóló útravalót kaptak a jó iskolától, nevelőiktől. Ugyan mit üzenhetünk vissza? Őrizzük a nap emlékét életünk végéig.

AZ A BIZONYOS „K” VONAL

A levert forradalmak után mindig voltak olyanok, akik gyávaságból az eseményektől távol tartották magukat, és a tragédia bekövetkezésekor nem győzték dicsérni saját józan eszüket, higgadtságukat, előrelátásukat, s nem átalították ezek hiányával vádolni a forradalmárokat. Én is sokszor kaptam még baráti körből is szemrehányást. „Hogyan lehetett egy bukásra ítélt mozgalom mellé állni? Miért nem néztél a térképre?”

Írásomban most erre a kérdésre szeretnék választ adni és ezzel kapcsolatban néhány tipikus kommunista magatartásról és módszerről megemlékezni. 1956-ban Mezőkövesden voltam ügyvéd. Eredetileg Jászberényben szerettem volna irodát nyitni, be is adtam bejegyzési kérelmemet a Budapesti Ügyvédi Kamarához, mivel Szolnokon ilyen még nem volt. Vártam a választ, de az késett. Összeköttetésem segítségével sikerült a Kamara titkárával beszélnem. Ő azt tanácsolta, hogy kiscsúszás miatt ne Jászberényen próbálkozzam, hanem menjek el olyan helyre ahol ügyvédihiány van. Miután kérelmemet végül is elutasították, ezt a tanácsot meg is fogadtam. Hogy a visszautasítás oka mi volt, azt sejtettem, de később meg is bizonyosodtam róla. Ugyanis amikor irataimat átvettem, sikerült megpillantanom a jászberényi vb titkár és a személyzetis által aláírt iratot, amelyben ez állt: „Ősrégi kulák család sarja.” Sajnos többet nem tudtam elolvasni, mert az iratokat kiadó tisztviselő mérgesen elkapta tőlem. Megjegyzem, apámnak már csak 20 holdja volt. Később megtudtam, hogy elutasításomról öttagú bizottság döntött azzal az indoklással, hogy mindig támadtam a népi demokráciát.

Kérelmemet újra beadtam, most a Miskolci Kamarához, és célozul Mezőkövesdet jelöltem meg egy jó ismerősöm javaslatára. Ide azután be is jegyezték 1954 decemberében. Itt nagy hátránnyal indultam, hiszen kevés ismerősöm volt. Különösen nehézé vált a helyzetem, amikor bekényszerítették az ügyvédi munkaközösségbe. Itt közös irodában ültem idősebb és már Mezőkövesden hosszabb ideje ügyvédi gyakorlatot folytató kollégákkal, hogy a szegénylős ügyfelek még akkor sem mertek hozzám fordulni, ha szerettek volna. Mint legfiatalabbra, rám löcsölték az összes kirendelt védői, keveset jövedelmező ügyet. Így én 30 ügyvel kerestem 1800 forintot, a többiek néhányal 5-8000 forintot. Nem csoda hát, torkig voltam az egész munkaközösséggel. De a forradalomban nem ezért vettem részt.

1956. október 25-én Mezőkövesden is tüntetésre készültek, amelyet a rendőrség engedélyezett. Öt óra táján legnagyobb meglepetésemre felhívott a mezőkövesdi párttitkár és megkérdezte, mit szólok a pesti eseményekhez. Sajnálom a sok áldozatot, és szeretném egy gombnyomással leállítani - válaszoltam.

- Majd leállítja Nagy Imre meg a többi elvtárs! - mondta a párttitkár.

Nem biztos, hogy sikerül, mondtam és letettem a kagylót.

A párttitkárral őszintén beszéltem. Ekkor még nem kívántam bekapcsolódni az eseményekbe. Két kommunista csoport közötti küzdelemnek tartottam, és nem reméltem, hogy a sokunk által óhajtott demokrácia az oroszok jelenlétében meg tud valósulni.

Este hat órakor megkezdődött a tüntetés. Nagyon békésnek indult a dolog. A diákok vezetésével vidáman sétálgattunk a főutcán, örültünk, hogy legalább kiabálni lehet. De egyszerre rongyos ruhás, fegyveres fiatalok tűntek fel a tömegben. Klementinán, az állami gazdaságban dolgozó munkaszolgálatosok voltak, akik „kulák”, „osztályidegen” származásuk miatt nem lehettek rendes sorkatonák, hanem megalázó helyzetben, fegyveres őrizet alatt dolgoztatták őket. A forradalom hírére lefegyverezték őreiket, szétkapkodták a fegyvereket és bejöttek Mezőkövesdre. „Gyerünk a parasztság jobb jövőjéért előre.” - mondta egyikük, és a kicsit megszeppent diákok élére állva a rendőrséghez vonultak és elfoglalták azt. A hangulat egyre forrószódott és egy fegyveres már elindult a tanácselnök meggyilkolására, aki történetesen velünk közös udvarú házában lakott. Nagy nehezen sikerült lebeszélnem.

Mindezek az események meggyőzték arról, hogy itt komolyabb és veszélyesebb dologról van szó, mint amit gondoltam. Felmerült az a remény, hogy a rendszer megdöntésére, de legalábbis lényeges megváltoztatására sor kerülhet. Ugyanakkor fennállt az a veszély is, hogy a végsőkig

elkeseredett, megalázott emberek önbíráskodáshoz és bosszúhoz folyamodnak. Ezt pedig mint hívő keresztény és mint jogász megengedhetetlennek tartottam, bárki ellen irányuljon is. Egyre inkább kötelességemnek éreztem, hogy megpróbáljak segíteni azoknak, akik a forradalom céljainak eléréséért és tisztaságáért küzdenek.

Másnap délelőtt a munkások visszavitték és beiktatták hivatalába a korábban kommunisták által elbocsátott főjegyzőt. Amikor felmentem a tanácsházára, legnagyobb meglepetésemre ott udvarolt már neki a párttitkár. Amikor meglátott, hozzám fordult és igazat adva azoknak, akik a változásokat akarják, azt mondta, hogy később még szívesen bíróság elé is állnak, csak most próbáljuk a vérontást megakadályozni. És hogyan képzeled el ezt? - kérdeztem. Most alakulnak az üzemekben a munkástanácsok – válaszolta-, jó lenne, ha azt elérnék, hogy oda józan gondolkodású, humánus emberek kerüljenek. És ha az oroszok beavatkoznak? Erre a jelenlevő katonatisztekkel versenyt tiltakozott, hogy az teljesen lehetetlen. Mivel a párttitkár elgondolása nem látszott rossznak, ebben az irányban kezdtünk el működni. Nem volt ez egyszerű. Például amikor egy köztisztelen álló volt szolgabíró akartam felkérni, hogy csatlakozzon hozzánk, a felesége letagadta, hogy otthon van. De jelentkeztek olyanok is, akik a kommunisták akasztását követelték. Szerencsére a résztvevők nagy része meglepő politikai érettségről tanúskodott, hallgatott az okos szóra, így az átalakulás a demokratikus forradalom szabályai szerint, de vér nélkül játszódott le.

A Mezőkövesden történtek sok szempontból tipikusak. A forradalmat itt is megpróbálták a kommunisták kezükben tartani. Felbiztattak jóhiszemű embereket, hogy álljanak a mozgalomba, és védjék az ő bőrüket. Ez Mezőkövesden teljes sikerrel járt. Bár egy nemzetőrt lelőttek, s a község tele volt fegyverekkel, a közeli Cserépváralján a legutáltabb funkcionáriusoknak sem lett semmi baja. De a tömegek már nem egy jobb kommunista rendszert akartak a régi helyett, hanem teljes átalakulást és ezt, ha akartuk volna sem tudtuk volna megakadályozni. Mint ahogy azt sem, hogy a törvényes magyar miniszterelnök felhívására az országot letipró tankok ellen a fegyveresek felvegyék a harcot. Számomra a becsület megkívánta, hogy bár fegyvert nem fogtam, a támadókhöz csatlakoztam. Ezt segítette az az érzés, hogy ha külföldi segítséget nem kapunk, mindenképp el vagyunk veszve. Azt nem sejtettük, hogy az amerikai elnök mintegy beleegyezését adja az orosz akcióhoz.

A fegyveresek a temetőnél lőttek rá az oroszokra. Mikor látták, hogy segítséget nem kapnak, szétszéledtek. A városon áthaladó tankok három napon át többször is lőtték a várost. Civil áldozatok is voltak. Ekkor az egyik oroszul tudó társunk hírül hozta, hogy az oroszok körülfogták a várost és az ágyúk rá vannak irányozva. Eddig gondoltam, hogy az „elvtársak” akik ezt a nagy bajt ránk zúdították majd átveszik az olyan nagyon sajnált hatalmat. De továbbra is lapultak. Nem volt mint tenni, kimentünk az oroszokhoz. Megígértük, hogy összeszedjük a fegyvereket, megszűnik a lövöldözés, vonuljanak el. Ezt meg is tették. Áthaladtak a városon, nekünk előttük kellett menni motorral, és közben a géppisztolyok ránk voltak irányítva. A fegyvereket azonban a lakosság nem hozta be, beledobálták a patakba, onnan szedtük össze.

Bár az oroszok is, Kádár is amnesztiát ígértek, természetesen ezt nem tartották be. December 15-én letartóztattak Jászládányon, majd Egerbe vittek. Kihallgatásomat a tiszakécskei tüntetők közé lövető Gyurkó tábornok vezette. Előtte pisztoly, a hatalom jelképe. Jobb oldalán egy ávos százados, aki arról panaszkodott, hogy három napja nem aludt, mert Szolnokon a rólam szóló jelentéseket kellett tanulmányoznia. Másik oldalon egy őrnagy ült. De jelen voltak a levitézlett, de az orosz beavatkozás folytán előkerült funkcionáriusok is. A tábornok azzal a kérdéssel fordult legelőször is hozzám, hogy kivel beszéltem telefonon a tüntetés előtt? Mikor nem emlékeztem rá, ő hozta eszembe, hogy a párttitkárral. Honnan tudhatott erről? Valószínű, hogy Rákosiék az egész országot behálózták külön telefonvonalakkal, amelyek segítségével gyorsan kapcsoláshoz jutottak, beszélgetéseket tudtak lehallgatni. Ez volt a K vonal, aminek létét erősen tagadták.

A kihallgatáson úgy beszéltek a párttitkárról, hogy azt gondoltam, odaültetik mellém. Az ott lévők ugyanis a nép által ávosoknak csúfolt kommunisták voltak, akik nem igyekeztek kapcsolatot teremteni a forradalmárokkal, hanem bujkáltak, s csak az orosz beavatkozás után kerültek elő, amikor már akasztani lehetett.

1957. március 15-én kezdődött a perünk. Bár a kihallgatandó tanúk között nem szerepelt a párttitkár, kedves meglepetésként mégis behívták. Persze úgy beszélt, ahogy előírták neki és többek között a telefonbeszélgetést is letagadta. Én hivatkoztam az első kihallgatásomat vezető tábornokra, és azt a megjegyzést tettem, hogy beszélgetésünket az ÁVÓ lehallgatta, tehát kár tagadnia. Az ügyész erre magából kikelve kiabálta, hogy ezt én honnan veszem. Honnan tudta volna a tábornok úr, mielőtt

én csak egy szót is szólhattam volna? Válaszoltam neki. Nézték azután a kihallgatás jegyzőkönyvét, de azt nem úgy vették fel, ahogy a valóságban lejátszódott. A per folyamán tehát - ez is tipikus - Koleszár párttitkár úr erősen letagadott. De ha nem tette volna, sem ért volna sokat. Előre el volt itt minden határozva. Dobi István köztársasági elnök fogalmazta meg jól, amikor azt mondta a feleségemnek, aki elment hozzá, hogy segítségét kérje: - Tudom, hogy a maga férje nem tett olyat, amivel a halálbüntetést érdemelte volna. De mégis ő van a legnehezebb helyzetben, mert ügyvéd. Ebben a perben is, meg a többiben is munkások voltak a főszereplők, azokat kell elítélni, úgyhogy valósággal vadászunk nyilasokra, értelmiségiekre és más effélékre, hiszen milyen ellenforradalom az, amit a munkások csinálnak?

Először halálra ítélték, majd három hónapi halálbárka után életfogytiglant kaptam. A börtönévek különösen az első időkben voltak súlyosak. Cipész műhelyben dolgoztam, akadt bizony olyan év, hogy még levelet sem írhattam vagy kaphattam. Jobbra fordult a sorsom, amikor a váci börtön fordítóirodájára kerültem. Itt érdekes és szép munkát végeztem az ország szellemi elitjének a társaságában. Olyan emberekkel kerültem ismeretségbe, mint Bibó István, Mérei Ferenc és a Nagy Imre per életben maradt tagjai. Különösen szerettem Bibó Istvánnal beszélgetni, akinek koncepciója rendkívül tetszett nekem. Sokat beszélünk a népfőiskolai mozgalomról, a felnőttképzésről. Bibónak nagyon tetszett az az elképzelésem, hogy a népfőiskolás mozgalomba előadóként be kellene vonni az egyetemi hallgatókat, főleg a közgazdászokat, hogy az egyetemi tanárok szájából elhangzottak minél gyorsabban és szélesebb körben elterjedjenek.

Kiszabadulásom után rendőri felügyelet alá helyeztek, azzal az indoklással, hogy tartani lehet attól, hogy nem leszek hajlandó beilleszkedni a becsületes emberek társaságába. A jászladányi rendőrségen utasítottak, hogy jelentkezzem a helyi termelőszövetkezetbe, ahol könyvelőként alkalmaznak. Ezt nem vállaltam el, részben mert nem értettem ehhez a mesterséghez, részben pedig nem tartottam veszélytelennek a dolgot. Ugyanis arra nem lett volna lehetőségem, hogy az esetleges szabálytalanságokat kiküszöböljem, de bűnbaknak kiválóan alkalmas lettem volna.

Ezért inkább a szolnoki kertészeti vállalatnál kerestem alkalmazást. Derék igazgatója, Szakál József azonnal felvett segédmunkásnak, amiért a rendőrségtől alapos fejmosást kapott. A jászladányi rendőrparancsnok is szemrehányást tett, hogy nem akarom a termelőszövetkezetet segíteni, és ezért nem tudja megszüntetni a rendőrségi felügyeletet. Megnyugtattam, hogy csak ügyeljenek nyugodtan, engem nem zavar. Utazásra úgy sincs pénzem, kocsmába nem járok. Nyugdíjazásomig csak fizikai munkán túrtak meg, annak ellenére, hogy 1964-ben letettem a szakmunkásvizsgát, majd később a kertészeti technikusit is, mindkettőt kitűnő eredménnyel. Évtizedekig hátrányos megkülönböztetésben volt részem. Ettől sokszor a családom sem mentesült. Az utolsó ilyen kirívó eset 1986-ban történt. Hamis ürüggyel beidéztek a rendőrségre, orrom alá dörzsölték, hogy barátaim közül kikkel szoktam találkozni, figyelmeztettek, hogy 1956-os forradalom harmincéves megünneplésére nehogy valamit tegyek.

Érdekes véletlen, hogy feleségemet, aki akkor már mint nyugdíjas dolgozott az egyik iskolánál, két hét múlva elküldték azon a címen, hogy egy élsportolónak kell a helye. Csaknem egész életünk reménykedésben és az üldözésben telt el. Mégsem bántam meg soha, hogy részt vettem az 1956-os forradalomban. Ezt meg kellett tenni. Ez az esemény sietette az orosz szovjet rendszer bukását, felnyitotta a nyugati országok szalonkommunistáinak a szemét, bemutatta a második világháborúban nagy tekintélyre szert tevő Szovjetunió igazi arcukat és hozzájárult ahhoz, hogy a nyugati országok megmeneküljenek a kommunista diktatúra fenyegetésétől és az orosz befolyástól. Magyarország, ha komoly támogatást nem is kapott, kivívta a szabad világ megbecsülését.

Ezekben az években csak szűk baráti körben politizáltam. Bognár József volt kispap, kommunista miniszter minden évben összehívta Dobi István emlékére a Kispapárt néhai tagjait. Amikor már enyhülni kezdett a légkör Pártay Tivadar volt képviselőtársam, aki átélte a recski internálótábor borzalmait, javasolta, hogy engem is hívjanak meg 1981-ben erre is sor került. Felmentem a baráti kör összejövetelére. A társaság akkor még elég vegyes volt. Ott volt Futó Dezső, régi ismerősöm, aki mellém ülve azt mondta: „Nem biztos, hogy megérjük felszabadulásunkat, de mi nyugodtan nézhetünk a tükörbe, nem kell attól félnünk, hogy szembeköpjük magunkat. Kevesen vannak itt olyanok, akik ezt megtehetik.” Ugyanis akkor még éltek és ott voltak azok, akik önző érdekeiket követve a kommunisták kiszolgálóivá lettek.

1988. október utolsó szombatján is összegyűltek a Kispapárt volt képviselői és tisztségviselői. Elhatároztuk, hogy új szervezetet hozunk létre Kovács Béla emlékére. Ebből nem lett

semmi. De mégis összejött a társaság és a Pilvax kávéházban újjáalakult a Kisgazdapárt. Engem alelnökké választottak.

Meg kell mondanom, hogy az ötvenhatos forradalom résztvevői a rendszerváltás után sem kapták meg a megérdemelt megbecsülést. Én a Kisgazdapárt színeiben indultam a választáson. Az a párt, amelynek a legrégebbi tagjai közé tartoztam, forradalmi múltamat is figyelmen kívül hagyta, és az országos lista 25. helyére tett, ami a gyakorlatban annyi, mint ha rajta sem lettem volna.

Így hát versenyt kellett kampányolnom a fiatalokkal. Ennek során, amikor egy hívem a forradalomban való részvételemre hivatkozott, azt a választ kapta: az már régen volt. Bezzeg nem mondták ezt a kommunistákból lett szocialisták! Újra felelevenítették azokat a hazug és aljas vádakot, amelyeket a perem és elítélésem idején terjesztettek, hogy igazolják a nép előtt eljárásuk jogosságát. Ezeknek a vádaknak a valótlanágát igazolta, hogy még Kádár vészbírósága sem tudta őket rám kenni és többségüket még vádként sem hozta elő.

Mindezek ellenére sikerült ugyanis képviselőként bekerülni a parlamentbe. Céljaim a régiiek voltak. Ez a küzdelem azonban még nem történelem, hanem politika...

RÉSZLETEK JÁSZ DIÁK NAPLÓJÁBÓL

A címben jelzett napló írója, Dósa Imre, ügyvéd, magyar királyi helytartótanácsai ülnök, jászberényi, később esztergomi, majd budapesti királyi törvényszéki bíró, nyugdíjbavonulása után kocséri gazdálkodó birtokos, 1841. jún. 18-án született Jászapáti, ősi redemptus család sarja.¹ Mind a hűmán, mind a természettudományokban rendkívül jártas, kivételes műveltségű, széles látókörű, igazi demokrata gondolkodású férfi volt. Szépapja az a redemptus Dósa Pál², aki a Jászapáti megalapította a Jászság első gimnáziumát, a mai jászberényi Lehel Vezér Gimnázium elődjét. Apja Dósa Ádám³ jászapáti főjegyző, anyja Antal Rozália⁴ Gimnáziumi tanulmányait Besztercebányán, a katolikus főgimnáziumban végezte. Fennmaradt naplótöredéke – amelyet 2 db 112 x 71 mm méretű zsebnóteszbe írt igen apró betűkkel – az 1859. április 1. és 1859. augusztus 2. közötti Besztercebányán töltött időszakot öleli fel.

*A szövegből kiderül, hogy ebben az időben több jászsági származású diák is tanult Besztercebányán, például Beöthy Mór (*Jászapáti, 1843-†Budapest, 1906) ugyancsak jászapáti lakos, később egri főkapitányi kerületi tisztartó, Dósa Imre (*1841-†1940) másod-unokatestvére, aki diákévei alatt együtt lakott Dósa Imrével Besztercebányán (feltehetőleg a Beöthy-család egyik rokonánál – neve a szövegből nem derül ki), valószínűleg két Antal fiú (Antal János és Beöthy Erzsébet gyermekei, talán Antal Miklós és Antal Lőrinc), s egy Nikl nevezetű diák is, akiről sajnos nem sikerült többet kideríteni.*

A többi elmondja a napló.

1859

Április

1-én Pénteken 6 kor keltem; álomom felett töprenkedtem. Az iskolában „Kisfaludy Sándor: Gyula szerelmei”-t olvastam mind a három órán át; készületlen voltam a történelemből. Délután a direktor matematizált velem. Az iskola után komor hangulattal indultam Lajoshoz (Görgey).⁵ A felső gereblyén⁶ sétáltunk 7 ig. Este 9-ig olvastam „német beszélyeket”. Egész nap általában kedvetlen voltam, részint a visszaemlékezések, részint a jövő iránt. A mellékszobai láрма háborgatá csendesülmi kezdő kedélyemet. Az est homályában szülőföldemre, és egy kis leányhoz tértek gondolatim.

2-án Szombaton, szokott időben keltem fel. A hosszas délelőtti 4 órát olvasással rövidítettem; a történelemből hiányos ismeretemet a harmadik órában éreztem; a negyedik óra valódi kínlódás volt a görög gyakorlat miatt. Az ebédet szokott komor hangulatommal költém el. (mert az ebéd alatt mindig eszembe jut azon (Luttinger) lány helyzete nálunk, és az e miatt történt bosszúság és viszálykodás) 3 ig olvastam. (Beöthy)⁷ Mór(iccál és). (Antal?) Lőrincel a szabadba rándultunk. (Visszajövet Mihaelics fiával beszélünk, nagy magyar, pedig tót) Görgeyt nem találva honn, haza s innen a felső gereblyére mentünk. Onnan vissza, mintegy tízen gyülekeztünk össze (Görgey) Lajosnál, énekeltünk. Egész nap,

¹ Részlet a szewrző közeljövőben megjelenő „A makfalvi Dósa nemzetség jászsági ágának válogatott levelezése és fontosabb iratai” c. munkájából.

² makfalvi Dósa Pál (Jászapáti, 1708.- jan. 25. - Jászapáti, 1781. ápr. 26.) jászkapitány, Mária Teréziától a Peroféle lázadás leverésében szerzett érdemeiért 1755. jún. 20.-án nemességet kapott.

³ Dósa Ádám (Jászapáti, 1806. dec. 23. - Jászapáti, 1883. febr. 25.) ügyvéd, Jászapáti főjegyzője, a jász községek első bíróságának jegyzője, tiszteletbeli alügyész.

⁴ Antal Rozália (Jászapáti, 1813. márc. 29. - Jászapáti, 1883. aug. 5.) testvére volt Antal Teréziának, aki Vágó Pál festőművész édesanyja volt, így Dósa Imre és Vágó Pál első unokatestvérek voltak.

⁵ Görgey Lajos besztercebányai lakos, Dósa Imre osztálytársa és barátja, később kohótiszt lett Tajován.

⁶ gereblye = itt – ahogyan a szövegből több helyen is kitűnik – valószínűleg sétányt jelent, nem találtam rá meghatározást

⁷ Beöthy Mór (*Jászapáti, 1843-†Budapest, 1906) Dósa Imre (*1841-†1940) másod-unokatestvére, Beöthy Lajos (*1815-†1898) ügyvéd, táblabíró, jászapáti redemptus egyik fia.

különösen délután meglehetősen jól éreztem magam, de jó kedvemet (*Görgey*) Lajosnak nyilatkoztattam e szavakkal „nálad legjobban érzem magam!” Azon hölgy, kiért eddig valami fiatalkori, mondhatnám szerelmi érzülettel viseltetem s kivel a viszony már igen is gyöngéddé, de mégis mulandóvá fűződött, mostani szomorúságom felől kérdezősködött, mint hallom. Én érzem, naponkint kevesebb gondolatot szentelek neki, a társalgásba ereszkedést pedig meglehetősen sikerül elkerülnöm, sőt a mint vélni gondolom, előbbi érzelmem helyét egy talán megvetéshez hasonló látszik pótolni. Este felé olvasásom bevégeztével 9 (*kor*) fekvüdtem (*le*). Míg az álom szememre szállt, gondolatim b(*arátaimhoz*). s (*a*) ly(*ányokhoz*). repdestek, aztán a kedves remény ringató gyönyörében, légváron elszunnyadtam.

3-án Vasárnap. 7 órákor keltem. A vasárnapi mise és beszéd után a terembe hivattunk, midőn már a szökésről gondolkoztunk, kiesztettünk. A délelőtti órákat az (*Ary*) Ödönnek elküldendő „Ceres panasza” és a „dalt a harangról” Schiller utáni fordításomban írtam le. Uzsonna után holmi apróságon túlesve (az idő már késő lévén, sötét) Görgeyhez mentünk. Holmi egymást beszélgettünk, aztán szokott jókedvünkben daloltunk. 7 óráig a piaci járdán sétáltunk, és több szép hölgy után üldözést kezdtünk. Vacsora után a „magyarok történetét” és a „görögöt” tanultam. Szokott lefekvés órámban 9 kor ágyba dültem. (*Beóthy*) Móric olvasását hallgattam még 10 óráig. Mint deáknak szokott lenni, egyhangú, de mégis jó napom volt, jóllehet ünnep és vasárnapolni többnyire rendkívüli unalmasnak érzem magam és akkor többnyire elémbe képelem, hogy mit csinálnék most én ilyen tájban odahaza (*Jászapátin*); néha néha meg is irinylem az otthoniak sorsát, majd máskor haza sem kívánkozom. Este többnyire míg el nem alszom, kedveseimel, barátommal és a lányokkal foglalkoztam gondolatomban.

4-én Hétfőn. 6 órákor keltem. A latinból nem a legdicséretesebben feleltem. A déli órákat (*Görgey*) Lajos könyvéből „népdalok” leírásával töltöttem, majd tanultam és olvasgattam. Az iskolában a németből olvastam. 4 óra utáni időt majdnem tökéletes tétlenséggel és nagyon csekély, fölületes tanulással töltém, mignem hevenyészettben lassanként rámosteledett. Oly borús, oly bús volt maga az idő is e nap, annyit könnyeztek a felhők, hogy komor hangulatomban még inkább elkedvetlenítettek. - Egy nevetséges (talán hízelgő, vagy gúnyos) hírt hallottam e nap Sándortól (*Hofman*): Egy cseh tanár a hetedik osztályban a nép törzsekről levén szó, midőn a fiúk magyar kinézésemet fölhoznák, ő engem „mongol” fajúnak bélyegzett. Szép bók. 9 ig a görögök történetét olvasgattam. Elszunnyadásom előtt e nap sokféle pletykát hallva, gondolatim még a katonai életre is rátértek, de majdnem kizárólagosan; mivel az kevés gyönyört nyújtott, kedvenc tárgyaim voltak ismét, mire gondoltam s mikről fellelgyarákat építék és elszunnyadtam.

[...]

Május

10-én Kedden. Az előbbi nap (*Hofman*) Sándortól hallott katonai bolondságot gondoltam meg jól és elmosolyodtam rajta. A mathematicai órán a latint (*Tacitust*) olvasgattam, úgy szinte a tót és görög alatt is; a görögből feleltem, a latinból különös szerencse kedvezett, dicséretet arattam. A déli órákat holmi apróságokkal töltöttem el, az óra-eladásra tettem lépéseket. A délutáni isk(*olai*). órákban különféle gondolatokkal foglalatoskodtam, majd versbe kezdtem, majd ismét vigyáztam. Az iskola utáni időt honn töltöttem, Feja volt nálam; szülőimnek levelet írtam, melyben a Majálisra nézve kértem pénzt. 5 óra felé Zipseknő temetését néztem, sok szép leány volt ott R. és Klimóéknál is. 7 órától fél 8 ig a réten s járdán sétáltunk. A vacsora alatt lassankint megkezdődött a házi lánnyal a beszéd és egy nevetséges tárgyat beszélt el. A Reichenauer lánynak a 6^{ik} osztályból (*Nikl*) egy szerelmes levelet írt volna, mely miatt tíz vagy több leány kinevette. Este tétlenül ültem, fordítani akartam, de az álom elnyomott. Gondolataim míg ébren voltam a másnapi teendőkre tértek.

13-án Pénteken a mathematicai óra alatt sokszor háborgattunk. A tót helyett geometria volt. A történelem és latin jól múlt el. A déli órákban szivaroztam s holmit olvasgattam, később az újságba is betekinttem. A déli órákban bejött a gazdám és kalapra 5 pengőt adott. Fél kettő felé az iskolába mentünk, de a séta a hideg szél miatt igen kellemetlen volt. A délutáni órákban a német alatt írtunk, úgy szinte a hittanár (*Slota*) betegsége miatt, a matematikában is. 4 óra után szivarozva a történelem olvasgatásához fogtam, midőn Feja eljött hozzám, otthon maradtunk, mivel a borús esős idő miatt nem sétálhattunk. Feja versfordítását javítottam ki, aztán ostábláztunk, később holmi egymásokról, különösen elmúlt élvezett tárgyokról beszélgettünk. A vacsora után, hol a vendéget Pannit, úgyszólván csak

fitymáltam, ismét a történelem olvasásához fogtam, melyet az ágyban is folytatta, de kevés ideig, mivel szemeim már igen pislogtak. Míg el nem szunnyadtam, a Klimóéknál lakó Zsuzsi magyar lyánkáról, majd később az otthoni szöke lyánkáról gondolkodtam. E nap sokszor emlegettem (Ary) Ödön barátomat, kinek nem írása fölött csodálkoztam.

[...]

21-én Szombaton. Kelletlenül keltem fel, a physikai óra előtt nagy hancúrozást tettünk, a hittan óra alatt csináltam Adelre (Kuhinka) egy verset, kiről egyszersmind nem rég megtudtam, hogy atyja Bzován lakik, de ő most Cinobányán mulat; hittan és történelem alatt a regényt olvastam, a görög alatt „Semelét” (?) Schillertől. A Sz. Jánoshoz mentünk séta helyett, persze nevetgélni. 12 ig. Elhatároztuk e nap, hogy ezentúl minden szombaton kirándulunk, persze ha az idő és a tárca engedi. 2 órakor borongós időben B(*orsiczkyval*). és F(*ejával*). kimentünk Tajovára, Podlavicon⁸ keresztül, gyönyörű völgyön mentünk odáig, nem is volt meleg. Podl(*avic*). szép falu. Tajován sok a faház, csak a „huta⁹ igazgatóság” nagy emeletes. Itt láttam először egy emeletes faházat is. 2 itzét kiüríték s szivart 5 öt. Jó kedvvel aztán haza indultunk, Feja később pajkos lett, belémkapott, a hanykolódásban eltört botom, újat vágtam, a kezem megkarcoltam kutyául. 7 kor hazaértünk, túrót évén esteli nélkül elsiettem a színházba, hol utolsó előtti előadás, a „Bányarém” adatott. Jó darabja Gerőnek,¹⁰ sokat nevettem, a Klimó lány nem volt ott. Színház után 10 kor Gambrinusnál 1 itze sört üritettünk ki. Itthon még fél 12 ig olvastam a regényt.

[...]

Vasárnap 29-én ezen hónapban talán legfölségesebb napom volt; azon nővel, kiért már rég epedek, kit már havak óta bámulok a templomban, ma terjedelmesen, sokáig mulattam. Délelőtt három templomban is voltam, a németbe mindig Reichenauer Gusztára bámultam. Levelet kaptam 3 pengővel. (*Görgey*) Lajossal a levélben megemlített „akademia” végett beszéltem; nincs hozzá kedvem. Délután pénzt vevén ki - sok várakozás után megindultam többekkel Kosztivjarszkába, magyar ember volt ott. Innen haza jövén csakhamar a rétre siettem vissza, hol imádott hölgyem volt, miután tőlünk elmentek. A borgóz még fejemben lévén dübörséggel, de később sok gondolkodás után beléptem hozzájuk a „vörös toronyba”, s pompásan mulattam. Egész bizalmasan beszélünk, mintha már hónapok óta ismerők egymást, megtudtam tőle, hogy pünkösöd után Selmecre megy, s hogy három ellensége van. Ezen vetélytársaknál szerencsésebbnek éreztem magam. Valami kellemest éreztem szivemben a gyönyörű szöke angyal láttára, kit hazakísértem 9 kor, s itthon mindig olv(*asás*). közt is róla gondolkodtam.

[...]

Június

1-én Szerdán: A direktorhoz hívtunk tegnapi bohóságunk miatt, hol azonban, mivel ő is szemtanú volt, kimenteni magunkat nem sikerült: szemtelenkedtünk és kacérokodtunk amint mondta. R(*eichenauer*). G(*usztá*). és több leány ép(*p*)en felül lévén előttünk a choruson,¹¹ nem volt szükséges hátra tekintgetni, úgyis gyönyörködhettem angyal szép arcában. Nikltől megkaptam a B(*orsiczky*).tól hozzá küldött levelet és több részletességet. Mi G(*usztával*). sokat beszélgettem délelőtt, többnyire azon völgyi rózsáról, mely iránti hajlamomat előtte sem titkoltam. Délután többnyire itthon voltam, de majd nem mindig tétlenkedtem, az Antal gyerekek voltak itt. A fölső gereblyén (*Görgey*) Lajossal találkoztam, itthon Gusz(*tá*).val ismét többet közöltem, tanácsot kértem, aztán esteli után a rétre, hol a zene becsal Grummichchal, kinek kölcsönöztem, bementünk, 9 ig voltunk ott.

[...]

3-án Pénteken. Szokásom ellen különösen jókor mentem a math(*ematikai*). órára. A direktor citáltat¹² a jobb deákokat, kik tegnap a „Vörös torony”nál velünk voltak, kik elég ügyetlenül, mindent kivallottak, hogy mint szivaroztunk s daloltunk. Elvégezvén a déli órákban itthon a „német gyakorlatot”, fölületesen, a hittant olvastam egyszer át s az irodalmat, de szerfölött kedvetlenül. Délután sok rémítő

⁸ Podlavice = Pallós (Zólyom vm. besztercebányai járás); Trianon után Podlavice (Szlovákia)

⁹ huta = kohó

¹⁰ Gerő = Czuczor Gergely (*1800-†1866) írói álneve

¹¹ chorus (gör.-lat.) = templomi karzat, az énekkar helye; énekeskarzat

¹² citáltat (lat.) = beidézt, hívat (v.kit valahová)

hírt hallottunk, melyek becsukásunkat vagy kicsapatásunkat tárgyalták; akaratlanul egyszerre szülőimre, és e miatti bújokra gondoltam s elszomorodtam, átkoztam a sorsot is, mely ide felhozott; de vigasztaltam azzal magam, hogy magyarul teszem le s készülök otthon rá. Délután a németből és hitantból rosszul feleltem. 4 óra után levél íráshoz fogtam (*Ary*) Ödönnek de Kuntel eljövén abba kellett hagynom. A felső gereblyén voltunk, de leverten mindnyájan, én mindig azon lányra gondoltam, s hogy mint kézbesítem neki a rám bízott leveleket. Egy pipát vettem 40 újkr(*ajcárért*). s dohányt. Esteli után (*Luttinger*) Rudolfnál voltunk lenni, – olvastam, s a lányra (*gondoltam*).

[...]

5-én Vasárnap. Nem is gondolva arra, hogy a mai nap oly nevezetes lesz rám nézve, egész gondtalanul mentem az iskolába. A praedikáció után behívattunk a terembe s kimondatott felettünk az ítélet, többen becsukattak, én s még kettő pedig „házi börtönt” kaptunk, mivel a „vörös torony”nál és máshol istentelenkedtünk. Levelet kaptam 10 órakor hazajövén szülőimtől s (*Vágó*) Esztitől,¹³ Reichenauert haza nem kísérhettem. Délután leveleket írtam, többek látogattak meg. 5 óra után Guszta ígérete szerint csakugyan eljöttek R(*eichenauer*). és Holesch lányok, de csakhamar ismét, mielőtt be mentem volna hozzájuk, eltávoztak, és én velük nem mehettem. 7 óra után mégis kimentem a rétre, onnan a sohajdába és vissza. Hazajövet (különös), egészen meg voltam arról győződve, hogy nekem kell még ma vele találkozni és csakugyan találkozom velük s kikísérem a Lánchosba; ott a lócára szépen leültünk egymás mellé és elkezdtünk mulatni. A levelet átadtam, ketté hasítá. Így végződött Nikl kalandja, levelét elszakíták. 9 órakor Holesch hazamenvén én is haza készültem a nélkül, hogy őt H. hazakísérném. Jókedvű voltam egész nap, csak itt löttem bakot, mely fölött soká epekedtem.

[...]

19-én Vasárnap álmos fővel, de egészen kijózanodva és egy kis komor hangulattal mentem a matematikai órára. Történetesen a tót templomba menvén itt láttam Reich(*enauer*). G(*usztát*). midőn visszafordultam, szemeim találkozottak egy pillanatra, pír borult mind a kettőnk arcára, e napon talán utószor láttam, mert Hétfőn 20-án elmegy Selmece. Egész délelőtt idehaza voltam és szokásom ellen egész délelőtt tanultam – az esős idő miatt. Délután (*Görgey*) Lajoshoz mentem Horácot tanulni; egy kissé a vendégek által félben szakasztottunk, de elvégeztük mind a mellett és egész derült kedéllyel, hogy kötelességemnek ma eleget tettem, a felső gereblyére mentünk sétálni, egy kissé a szabad levegőt élvezni. Ezen nap azonban holmi pletyka elvette egy időre kedvemet, de én ártatlannak éreztem magam benne, azon leány (Kammerlor Erzs) apprehendálásával¹⁴ nem nagyon törődöm. Idehaza hiába kerestem alkalmat valahogy összejönni (*Reichenauer*) G(*usztával*). a napi híreket kitudandó, nem volt itthon. Késő este is vártam, hogy bejő talán, úgy szeretek vele lenni, de csak kettecskén, ezen leány szellemdús, szép tehetségű, de magáról keveset tart.

20-án Hétfőn. 5 óra után az ágyból kiugorva egy pár gondolatot szenteltem szülőföldemnek, hová már nemsokára ismét eljutok. Mikor reggel megnézem a „dátumot”, akaratlanul is felkiáltok mindig, már 20 ika, jól haladunk, és ekkor erős szándék kel bennem, hogy én is haladok, tanulok! A reggeli órák jól múltak el, bár mindenből el voltam készülve, mégsem feleltem egyikből sem. Iskola után (*Beöthy*) Mórt hívatta Slotá, bevádoltattunk nála, hogy Tajovában tegnapelőtt garázdálkodtunk és Szent Jánost egy közülünk köpdöste. Ez elkomorított, mert én hittam ki őket születésnapom megülni, magam azonban e részben ártatlan vagyok, nem szeretném, ha ez ismét súrlódásokra adna alkalmat a tanárokkal, kik már úgyis nagyon kancsal szemekkel néznek rám. Délutánra összebeszéltünk, a direktor nem hívott, gyóntunk, és litánián voltunk Sz(*ent*). Alajos tiszteletére. Innen furesa unalomhoz hasonló kedvetlenséggel hazajöttem, társaim velem, beszélgettünk fél 8 ig. Szándékosan kimentem eztán s a folyosón beszélgettem, bár anyja közbeszólásával, (*Reichenauer*) Gus(*ztával*)., ki mint én, alig akart megválni, oly érdekléssel beszélgettünk együtt. Olvastam.

[...]

26-án Vasárnap. Nagy lomhán, a múlt hetekben oly annyira megszokott 5 óra helyett, 1/2 7 re feltápszkodván, hamar összehánytam magamon a ruhát és siettem a math(*ematikai*). órára. Nem kis szorongásban voltam a praedication¹⁵ után, mert gondoltam, hogy a Tajovai eset miatt „Conferencia”¹⁶ elé

¹³ Vágó Eszter (*Jászapáti, 1844-†Jászapáti, 1915; szülei: Vágó Ignác és Antal Terézia) jászapáti lakos, Dósa Imre unokatestvére

¹⁴ apprehendálás = neheztelés, sértődés

¹⁵ praedication, praedication (ejtsd: prédikáció) (lat.) = egyházi beszéd, vallási szónoklat

idéznek, de nagy örömemre, hazabocsáttunk. Feját, a főbűnöst a hittanár magához rendelte, csudálatos, már csak egyedül én vagyok hátra, engem nem hí. Idehaza egyet mást tettem, többnyire az iskolába tartozókat, a nagy szobába is behítt (*Reichenauer*) G(*usztá*). Délután Homérrt olvastam. E napon kapott (*Luttinger*) Rudolf Halenaytól levelet, nem kevésbé éreztem magam megdöbbenni régi vetélytársam névhallásánál, de egész egykedvűen vettem az egész dolgot, legfeljebb pirultam gyengeségem miatt, melyet ez ember végett kelle mutatnom. 5 – 8 felé egészen tanultunk újra együtt hatan s daloltunk. Aztán a „rétre” mentünk azon remény fejében, hogy ott zenét hallunk, de ez Tajován volt, hol „búcsú” tartatott; azt is vártam, hogy R(*eichenauer*) G(*usztával*). találkozom; itt volt, de én nem kísértem haza!

[...]

28-án Kedden. A tót óra alatt hatalmasan készültem, a görögből ismét meglehetősen feleltem. A déli órákban sétálni mentem (*Görgey*) Lajossal a „sohajda” felé, de a nagy hőségben nem nagy élvezet volt a mászkálás. Egész úton mindig az „alföldről” folyt a beszéd, én persze ki nem fogtam a dicséretből, jóllehet néha olyanokat dicsértem, mik ezt legkevésbé sem érdemlik. Délután az iskolában nagyobb részt unalmaskodtam. Iskola után tanulás 8 ig, ekkor fürödni mentünk az alsó kapuhoz, nagyon meleg volt a víz, csak kissé köves volt néhol, de azért a fürdés fölötté jól esett. Ekkor egy barátom ilyformán nyilatkozott: a nyolcadik osztálybeliek most oly halaványak, talán a sok tanulás ront úgy meg benneteket! Mily jól esik hát ha egy kissé szabadon mozoghatunk, midőn egész nap zárt levegőben, fejgyötörve kell ülnünk. Este idehaza Goethe „Iphigenia in Tauris”¹⁷ olvastam sokáig. –

Július

[...]

Szombaton 2-án. A reggeli órák nagyon jól ütöttek ki; különösen a történelemből feleltem jól, úgy annyira, hogy a tanár szokása ellen még meg is dicsért. A görögből az utolsó gyakorlatot csináltuk; meglehetősen. Délután (*Görgey*) Lajoshoz mentünk a magyar társulatba, utolsó ülésünket megtartani, már megvallom egész kedvetlenül jelentem ezen társaságon meg, olyan hidegen, oly tűz nélkül viseltettek a többiek e szép szándék iránt. Ezután (*Görgey*) Lajos- és (*Beöthy*) Mórral az Urpin¹⁸ oldalára mentünk sétálni, hol a Garan fölött egy pár lányira (100–200) ledültünk és hallgattuk a víz mormogását és bámultuk az előttünk nyíló táj szépségét. Egy kissé itthon voltam és olvastam, 5 órakor pedig ismét „magántanodánk”ba (*mentem*) biflázni. Herodot¹⁹ vettük elé, de mondhatom nagyon erő(l)tetve birtam kiállni egész 8 ig. Este a járdán sétálva egész történetesen arra is jött beszéd, hogy mint irtózom én a vasárnapról, mily unalmas nap az rám nézve. Olvastam.

3-án Vasárnap. Oly egykedvűen, oly szórakozottan mentem e nap a templomba, mintha a legközönségesebb nap várna rám, pedig már a tekintet is, mit a direktor kijöttekor rám vetett, rosszat jósolt. a templom és prédikáció után behívtunk a terembe, és itt felolvastattott ítéletem, hogy ma 4 órára bezárattatom. Egész ítélet felolvasása (*alatt*) a legnagyobb hideg vérrel kis bajszomat pödörgettem; az iskolában, melynek ajtaja nyitva volt, elől nagyon jól éreztem magam, a földott gyakorlatot szokott gyorsasággal elvégeztem, magamat írva le benne, aztán verset faragtam rabságomra és tanultam; minden jól ment, fütörésztem, daloltam de midőn a direktor bejött, s mondá: „Jetzt können sie nach Hause gehen, das sol(l)t ihnen gute Warnung dienen”²⁰ akkor dühös lettem és nem mentem azért sem, egész megsemmisített ezáltal ott a méreg, a szégyenpír arcomra szállt. Itthon jó étvággal elköltöttem az ebédet, (*Reichenauer*) G(*usztá*).val ribizlisztem, aztán (*Görgey*) Lajoshoz (*mentem*,) ¹/₂ ig tanultunk, aztán a felső gereblyén sétáltunk és a hó(l)nap leendő „érettségi vizsgára” bátorítottuk egymást. Olv(*astam*).

Hétfőn 4-én egy kis szorongással természetesen, de mégis elszánva nyugodtam mentem az első vizsgára, az első érettségi írásbeli vizsgára. Nagyszerűem bejött 4 tanár, a direktor is, imádkoztunk, mint közönségesen és aztán a feladott kérdésre iparkodtunk megfelelni, – a feladott tárgy egy Óda volt Ho-

¹⁶ conferencia (lat.) = tanácskozás, értekezlet, itt a tanári testület értekezlete

¹⁷ Goethe, Johann Wolfgang (*1749-†1832) német költő, dráma- és regényíró műve: Iphigenia Taurisban

¹⁸ Urpin = helyi földrajzi név (valószínűleg hegy vagy domb neve lehet), nem sikerült azonosítani

¹⁹ Herod = Herodotos (*Kr. e. 485 táján-†Kr. e. 425 táján) görög történetíró

²⁰ Német szöveg, jelentése = „Most hazamehet, szolgáljon ez önnek jó figyelmeztetésül.”

rától 2 órára –. A direktor aztán meghagyva azt, hogy kisérem beszéljen, és erre nézve a bent maradt tanárt is megbízván elment. 10 órakor kész. és pedig mint gondolom meglehetősen, az utolsó mondatot kivéve, melyet a sietség miatt nem jól gondoltam át; de segéd könyvet használtam is. Itthon jó kedvvel beszélgettem (*Reichenauer*) G(*usztá*).val ki alsó szoknyában lévén nem nagy varázst gyakoroltam. Tanulgattam Homert. Délután szünet, de mi a direktortól privát órát vettünk a németre és matematikára készülni. Midőn hazajöttem az úton egy ló felrúgott, de semmi bajom se lett, el sem estem. (*Görgey*) Lajosnál hidegen tanultam már 8 órakor fürdeni mentünk, soha oly meleg vízben nem fürödtem. Este jól érzettel beszélgettünk (*Beöthy*) M(*ór*).ral az ágyban.

[...]

6-án Szerdán. A görögéből is meglehetősen ütött ki az érettségi vizsga, természetesen egy kis segélylyel innen onnan; a kiszabott 8 – 11 óra helyett már fél 10 kor itthon voltam, kész levén a gyakorlattal. Itthon nem a legtöbb kedvvel forgattam Homert, sem az ausztriai történetet. 11 órakor elmentünk egy kissé négyen a „savanyú víz” felé sétálni, nagyon jól éreztem magam odakinn a szabadban a hegyoldalban, ez a sok fene ülés és örökké való írás most egész megfájítja már derekam. 12 órakor nagy melegben hazavánszorogtam. Itthon ismét dolog várt volna rám, de ez egyszer Kisf(*ahudyt*). olvastam nappal. Délután olvasni sem lévén kedvem lefeküdtem és csakhamar elnyomott az álmom, nem is csoda, mikor alig alszom éjjel. 3 órakor iskolába, Štěpán Habsburgi Rodolfot olvasta, melyből azt gyanítottuk, hogy az lesz holnap német gyakorlatul feladva. Itthon még Meynertől²¹ olvasgattunk. 5 kor (*Görgey*) Lajosnál 7 ig. Ezután itthon tanultam, este pedig akaratlanul több lyánt kelle mulattatnom. Történ(*elmet tanultam*).

[...]

16. Szombaton. Már ma ismét egy órával később keltem fel, mint tegnap, 6 kor. Félig el voltam készülve, de nagyobb arra számítottam, hogy az iskolában tanulok, mert itthon már nem telt ki az időből. Jól múlt el minden óra. A déli órákban Feja volt itt, beszélgettünk. Délután nagyon kelletlen lettem, semmibe sem tudtam belefogni, minden kirítt a kezemből. G(*usztá*).val beszélgettem egy kissé, aztán, mikor láttam, hogy semmire sem vagyok képes, elmentem sétálni egy kissé (*Beöthy*) Mórral a réten át a savanyú vízhez, útközben a direktorral is találkoztunk; többnyire a vacatióról ábrándoztunk. Midőn hazajöttünk egész készséggel szaladt hozzánk G(*usztá*). friss kenyerekkel, úgy hízelgett! Egy kissé itthon voltam, míg 5 - 8 ig ismét tanultunk; de ma, mivel két tag (kik ép(p)en megcsaltak) hibávan, sokkal többet végeztünk és alaposabban is, mint másszor. Kedvem is volt. Esteli alatt szokott nyájasságokkal még azt is megígérték, hogy az érettségi, ha jól leteszem, traktát²² adnak örömben, én csak azt mondtam, hogy iszom. Este sokáig gitároztam a sötétben az ablaknál, 10 kor lefeküdtem.

17. Vasárnap. Már reggel borsózdott a hátam, úgy féltem ettől a vasárnaptól, mint mindegyiktől, mert rendkívül unalmasak szoktak lenni rám. Levelet ma hiában vártam onnan hazulról, pedig már igen nagy szükségem van pénzre. Templom után idehaza egy dologból a másikba kaptam, de semmi sem ízlett. Mivel időm engedte, (*Reichenauer*) G(*usztá*).val beszélgettem sokat délelőtt; majd a történelembe kaptam és a görögbe, de mind abban hagytam és pihentem egy kissé. Délután szinte ideges voltam s 2 - 4 beszélgettem G(*usztá*).val, kinek társaságában meglehetősen jól érzem magam; és kihez simulok is most, mert jól esik, ha egy kissé szórakozott leszek s az örökös tanulást egy kis pletyka váltja fel. 4 - 7 ig tanultam (*Görgey*) Lajosnál, majdnem eltunyulva, egész lehangoltan jöttem haza. Jólesett az a gyengéd gondoskodás, melyet G(*usztá*). mutatott, midőn számomra, mert nem is uzsonnáltam, gyümölcsöt eltett. Egész késő estig beszélgettem vele, úgy vettem ki, mintha kedvemért honn maradt volna, jóllehet nénye a színházba majdnem könyörögve unszolta. Egy jó esteli után lefeküdtem 9 kor.

18. Hétfőn. A jó szándék és akarat teljesezésbe ment ma, mert 4 kor csakugyan felkeltünk és hozzáültünk a tanuláshoz. A philosophiát, mit tegnap egyszer jól átolvastam, ma reggel kezembe sem vehettem, annyira kifogytam az időből. Az iskolába félig meddig, minden tanuláson mellett, készületlenül mentem; a görögéből meglehetősen, a történelemből nem volt már idő. Idehaza ismét csak az a savanyú tanulás várt rám, melyhez bár hozzáfogtam, de be nem végeztem; délután egy érdekes álmodott el (*Reichenauer*) G(*usztá*). bizonyosan valami gyönyörben úszás volt vele, mert nekem (önnek) jó volt, mondá s nekem is, csak hogy féltem és elfogúlt voltam. Szép hajlama, ha igaz, hozzám, ismét mozgásba hozza nem annyira szívem, mint érzéki vágyamat. A délutáni órák jól múltak el, 4 kor rossz

²¹ Meyner = személyét nem sikerült kideríteni

²² trakta (lat.) = lakoma, bőkezű vendéglátás

aludt tejet ittam; *G(uszta)*. nem ment el anyjával a fürdőbe, és kért, hogy maradjak ma itthon; de én kötelességem után láttam s (*Görgey*) Lajosnál ismét 5 - 8 tanultunk. Este fürödni akartam, de már meg én maradtam az ő kedvéért honn, késő estig beszélgettem vele.

[...]

20. Szerdán. Ezen nap ismét nem sikerült a hamar fölkelés, jóllehet a hittant nagyon megkívánta volna, hogy forgassa, de egyszer mégis elolvastam. Semmiből sem feleltem; e délelőtt nagyon meggyőződtem arról, hogy a hittanból nagyon keveset tudok. Délelőtt már azon hírt kaptuk egy tanárunktól, hogy többé nem jövünk iskolába. A déli órákban a philosophiát akartam tanulni, úgy szinte délután, de gyakran háborgattattam hivatlan vendégek által; mégis elvégeztem felét. 5 órakor ismét a tanuló órába siettem, hol dühösen hozzálátva a tanulókhöz, nem is tudva, már 7 kor készek voltunk. E nap a sok dolog miatt rég nélkülözött esti comótiót is megettem, a fürdés ismét abban maradt. Az estelit fölségesen költöttem el, ezután ismét (*Reichenauer*) *G(uszta)*.val mulattam egész 9 ig, sok bohóságot tettünk. Az esti homályban az ágyban sokáig gondolkodtam helyzetemről, *G(uszta)*.ról is, de sokkal kedvesebben a hon(n)valókról; tanulmányaimat is el akartam rendezni. –

[...]

22. Pénteken, bár megígértem tegnap (*Görgey*) Lajosnak, hogy négy órakor reggel hozzámegyek, s kimegyünk a szabadba tanulni, mégis nem bírtam $\frac{1}{4}$ 6 előtt az ágyból kitápázkodni. A reggeli órákban a történelmet olvastam, az iskolában nagy epekedésben voltunk a miatt, hogy a direktor ott tartóztatott. Nagyban fundálkoztam²³ ezen nap, mint keríthetném körül gazdámot és könnyíteném meg egy pár pengővel az erszényét; ma kértem is 2 p(*engő*). f(*orin*)t(*ot*). Isten tudja én úgy resteltem azt, mikor tartozom valakinek, még a szeme közé is alig merek nézni; de most a szükség kényszerített, a bizonyítvány és program, csizma, hajnyírás és több efféle apróságok, melyek a deákot oly sokszor zarvarba szokták hozni. A philosophiából jól feleltem, a physika alatt egyet mást profitáltam. A déli órában 12 ig a rétre mentünk félóráig sétálni; délután tanulás helyett (*Reichenauer*) *G(uszta)*.val beszélgettem; meg kell vallanom, jó leányka, az ember elmulatatja magát vele, és a multság nekem jól esik. Tan(*ultam*). 4 - 7 ig. Fürdés 8 - $\frac{1}{4}$ 10 ig. Ágy.

23. Szombaton. (*Reichenauer*) *G(uszta)*. ma is megelőzött a fölkelésben, mert már az ablak előtt jött el, mikor én még egyingben a csizmám foldoztam. Már reggel is elkezdünk *G(uszta)*.val beszélgetni, mikor elmentem, rábíztam, hogy vegyen epret számomra. Az iskolában a matematik; physik- és latinval kínlódtunk. A szavallatokat próbálgatták; nekem is kedvenc eszmén volt egy magyar beszéddel föllépni, de részint, mivel időm nem engedi, részint, mivel a búcsúbeszéd talán nem is illenék rám, e miatt mindinkább abban hagytam és most lemondtam róla. Idehaza egyes erővel megettük az epret; hallatlan olcsó, egy 6 ért egész nagy fazékkal! Tanulgattam a hittant idehaza, míg (*Beóthy*) Mór és Borsiczky eljött. A levelet pecsételtem be és küldtem el mint utósót (deák koromban) ha igaz! Délután hajam is lenyíratam, hogy elcsúfítva annál inkább kerüljem a szépek körét: és így csak egyedül a tanulmányoknak éljek. Nagyon kellelten voltunk délután a rekkenő hőségben. 4 - $\frac{3}{4}$ 7 ig (*Görgey*) Lajosnál tanultunk; itthon ismét elő akartam venni a hittant, de a delej²⁴ bevont a másik szobába, majdnem egy óra hosszáig beszélgettünk bizalmasan. Este az ágyban hallgattam (*Beóthy*) Móric olvasását, Kisfaludy Károly színművét.

24. Vasárnap. Ép(*p*)en lábbelím miatt jöttem aggódásba, midőn egy gyerkőc talpalt csizmámmal nyitott be. Egy pengő²⁵ egy pár krajcárral ismét elrepült a tárcából. A templomban a nagy szorosság- és a vigyázat miatt nem tanúlhattam. Idehaza a hittant tanulgattam lassankint. A déli órákban ismét enyelegettünk (*Reichenauer*) *G(uszta)*.val. Meg nem foghatom, egy pár nap óta minden éjjel vele álmodom, holott este csak igen keveset gondolok rá, legalább nem annyit, mint előbb, és állítása szerint ő is nagyon gyakran álmodik velem. Délután bejött hozzánk, később Feja jött. (*Görgey*) Lajosnál ma már mitsem tanultunk, feloszlott, én is eljöttem 5 óra után az esőben. Itthon félig meddig unalmaskodtam a homályban, mely az eső miatt nagyon hamar beköszöntött, gitároztam. Este *G(uszta)*. kihítt és én magam is úgy akartam. Ma a legérdektelenebb tárgyat is bűvös lepelbe tudtam varázsolni, élces voltam és víg, a folyosó alig volt képes széles jó kedvemben fékezni; de hogy is ne: egész nap magolok, este pedig ily óhajtott társaságban merenghetek a szürkületben. Este olvastam. Egész éjem nyugtalan

²³ fundálkozik (lat.) = megveti vminek az alapját, itt igyekszik

²⁴ delej = vonzerő, vonzalom

²⁵ pengő = pengő forint, vagyis ezüst forint

hánykolódások közt töltöttem. 10 - 3 ig ébren a közeli vendéglőben levő zenét hallgattam. – G(usztá). val álmodtam.

[...]

26-án Kedden reggel a latint végeztük be az öreggel. A physikából is profitom volt. Egész nap a görögöt akartam elvégezni, de semmikép(p)en sem volt kedvem, mitsem végeztem el tökéletesen, majd a hittanból olvastam egy pár paragrafust, majd ismét a történelemből tanultam egy pár helyet, hol legkevésbé tudtam. Egész nap nagy elhatározatlanságban voltam, némely görög auctort²⁶ csak megnéztem, és aztán ismét letettem, mást pedig olvastam, tökéletesen csak Sophoklesből²⁷ a bevezetést tanultam meg. Estefelé bejött hozzám, (Reichenauer) G(uszta)., vigasztalni akart, csakhogy vigasztalásával elvette az időmet és rossz kedvemem is, mely anélkül sem hagyott tanulni. Később Borsiczky és Feja is eljött, mely miatt teendőimet egészen abban kellett hagynom. G(uszta). kinn mulatott a házi kisasszonnyal. 8 kor elmentünk sétálni, az úton különös két öreg paraszt magyarul köszönt, a hegyen bámultuk a vörös fellegeket, melyek villámmal terhelve vésszesen közelgettek. Nagyon jól esett ez az esti séta, már rég a székre tapadt testemnek. Este olvastam.

27-én Szerdán. Mivel ma az utolsó gyónásra kitűzött nap volt, elmentünk a templomba is; hanem aztán $\frac{3}{4}$ 8 tól itthon tanultam egész $\frac{1}{2}$ 11 ig folyvást a németet, azt gondoltam már a fene esz meg, annyira gyötörttem magam vele, be is magoltam nagyobb részét és a fontosabbakat. $\frac{1}{2}$ 11 – $\frac{1}{2}$ 12 ig Physika. A déli órákban a történelmet forgattam. Délután elnyomott az álom, le kellett feküdnöm, elől nagyon nehezen tudtam elaludni, mert előbb erős dohányt pipáztam; de végre elszunnyadtam, mikor fölédtem $\frac{1}{4}$ 3 ra volt és egy ismeretlen úr a szobában az úrral beszélgetett, ki szinte az ágyban hempergett; siettem a gyónásra, $\frac{3}{4}$ 3 ra már kész voltam a nagy ásitások miatt alig elmondható gyónással; itthon tanulni akartam, de sehogy sem bírtam, barackot ettem, aztán meg ürügy alatt kimentem a másik szobába, hol málnát nyalakodtam és sokáig ott bohóskodtam, 5 óra felé ismét neki dőltem aztán a magolásnak, bementem a nagy szobába, hogy talán ott jobban esik, de oda meg később bejött (Reichenauer) G(uszta)., és mikor már homályosodni kezdett, vele beszélgettem, a múltról, jelenről és jövőről. Este sokáig olvastam a németet. –

28. Csütörtök. Nagyon mély álmomból $\frac{1}{2}$ 7 re ébredtem fel, hirtelen fölöltöztem és 7 órakor siettem az áldozásra. Idehaza nagy rendetlenség lévén még elsiettünk (Görgey) Lajoshoz, itt megtanultam a földrajzot és aztán a réten keresztül hazaballagtunk. 10 kor ismét a gimnásiumba rendelt az „öreg”, oda hagyta a lányok vizsgáját, mely ott tartatott, és feljött hozzánk a németből valamit megmondani. Zenger²⁸ alatt jócskán tanultam megint, de idehaza már semmire sem voltam képes; de mindamellert mégis jócskán végeztem a történelemből, melyet még a réten séta közben is magoltam. Délután (Görgey) Lajoshoz mentem tanulni szinte, de bezzeg nem oly kedvvel, mint még ezelőtt, csak hemperegni tudtam idestova a díványon, úgy hogy 5 óráig bizony nagyon kevésre mentem, de annál dühösben olvastam aztán itthon késő 8 ig. (Reichenauer) G(uszta) többször átjött hozzám, körtével tractált²⁹, beszélgettünk. 8 kor $\frac{1}{4}$ 9 ig kirándultam a rétre, nagyon jól esett a szabad levegő és friss zöld szememnek. Itthon 9 ig – $\frac{1}{2}$ 10 G(usztá).val a folyosón mulatoztunk. $\frac{1}{2}$ 11 tört(énelmet). tanul(tam).

[...]

31. Vasárnap, reggel attilában³⁰ akartam a nagy ünnepélyre elmenni, midőn egyszerre csak megerednek az ég csatornái és én levetkeztem a fehér nadrágból és az attilából is. A templomban és templom után nem bírtam a gondolattól megszabadulni, mely örökké az érettségi vizsgára emlékeztetett. A teremben először a beszédek szavalták el, aztán még másféle ceremóniák, szavallatok, stbik történtek, melyek után az iskolai tanácsos még egy beszédet tartott és aztán következtek a bizonyítvány kiosztások, midőn már előbb számtalan ajándékot elosztottak. Délután semmihez sem bírtam fogni, elmentem (Görgey) Lajoshoz Grummichchal, ki nálam is volt és levertségünk elűzésére bort hozattunk, jó kedvünk is lett tőle. Innen hazulról ép(p)en akkor mentem el ismét, midőn (Reichenauer) G(uszta). és nénye a rétre mentek, én is elkísértem őket, aztán (Görgey) L(ajos).hoz. A direktortól vártunk bizo-

²⁶ auctor (lat.) = szerző, író; különösen klasszikus, ókori író.

²⁷ Sophokles = Szophoklész = (Kr. e. 496–406) görög drámairó.

²⁸ Zenger, zengeráj (Sängerei) (ném.) = énekkar, énekes kávéház

²⁹ tractált (ejtsd: traktált) = kínált, etetett

³⁰ attila (atilla) = elegáns díszruha, testhez szabott zeke, melyet a múlt század huszas éve óta dolmány vagy zeke helyett viseltek. A magyar testőrség, honvédség és a huszárezredek díszegyenruhájának is része volt.

nyos tudósítást, melyet később személyesen mondott el a réten. Ha hamarabb jövök ki, kocsikázhatam volna, úgy kerestek.

Augusztus

[...]

2-án Kedden, egy kis szorongással, de mind a mellett már félig meddig meggyőződve arról, hogy nem bukcom meg, vígan léptem az érettségi vizsgára, mely szerencsémre jól ütött ki. Az iskolai tanácsos maga így nyilatkozott „Niemand soll über ihr Erfolg betrübt sein”.³¹ Örömben ide s tova szaladoztam, délután Loosnak 2 ft és 32 új(rajcárt). az érettségi bizonyítványért fizettem. Délután (Antal) Zéli hivatott a gyerekek által, de (Reichenauer) G(uszta). is nagyon tartóztatott itthon, és magamnak is jól esett azt a kis időt vele; ifjú szerelmem elmeképével eltölnem; egészen el voltunk olvadozva mindketten, kezet adott, hogy levelet ír; aztán az érettségi bizonyítványra vártunk, a zoologia és botanikából még fel kell a bizonyítványom küldeni és akkor megkapom. Honn G(uszta). val. 7 óra felé jött (Beőthy) Lajos bácsi³², nagy volt az öröm, részemről legkevésbé sem, én alig mertem előtte megjelenni, mert (Beőthy) Móric megbukott, és én beszéltem rá (Lajos bácsit), hogy ide adja (Móricot tanulni Beszterce-bányára). 8 kor „valetet”³³ adtunk a „zöld fánál”, midőn már minden rend feloszlott, elszöktünk (Görgey) Lajossal $\frac{1}{2}$ 10 kor; idehaza egyszerre megismerkedtem Jeanettel, mintha évek óta ismertük volna egymást, nagy mámorom volt! G(uszta). –

—

³¹ (német): „Senkinek sem kell az eredménye miatt szomorkodnia”.

³² Beőthy Lajos (*1815-†1898) ügyvéd, táblabíró, redemptus közbirtokos Jászapátiról, Beőthy Móric (*1843-†1906) apja

³³ valete (lat.) = a végzős diákok ünnepélyes búcsúja, ballagása

KRÓNIKA A JÁSZSÁGI TELEPÜLÉSEK ELMÚLT ÉVI ESEMÉNYEIRŐL

JÁSZAPÁTI¹

1998

Május

1. 1. A Jászkör Egyesület szervezésében majálist tartottak, anyák napi köszöntőt mondtak, majd folklórműsort láthatott a közönség. Közreműködött: Dévényi Cecília és Perczel Miklós. (Jkr. Ápr. 30, Ju. máj.)
2. 1. A Tölgyes Strandfürdőben strandlabdarúgó tornát rendeztek, melyet a Viktórió Pizzéria (Jászberény) nyert a Látszerész (Jászapáti) és a MÁV Fkg Kft. (Jászkisér) előtt. (Jkr. máj. 7., N. jún. 19. Jkr. jún 22.)
3. 2. Szekeres Imre egy. képviselőjelölt lakossági fóruma. (Ju. máj. különszám)
4. 2. Középiskolások szellemi vetélkedője az Európai Unióról. (Ju, jún.)
5. 3. A római katolikus templomban a megyés püspök részvételével a 10 órás misén került sor a bérmlásra 129 fővel. (Ju. máj.)
6. 3. Horváth Gábor (FKgP) választási fóruma (Jkr. máj. 2., N. máj. 2.)
7. 4. Az új szakközépiskola és kollégium építését látogatta meg Medgyessy Péter pénzügyminiszter és Szekeres Imre egy. képviselő. (Jkr. máj. 4, 5., N. máj. 5.)
8. 4. A Tourinform Iroda átadása, vezetője: Ballagó Judit lett. (Öjkv. 5/98., Ju. máj..Jkr. máj.5., N. máj.5.)
9. 6. A jászokról, a Jászság történelméről szervezett iskolai vetélkedőt a Vágó Pál Ált. Iskola II. sz. csapata nyerte. (Jkr. máj.8.)
10. 6. Redemptio ünnepség a Vágó Pál Iskolában. Vendégelőadó: Pethő László a Jászberényi Tanítóképző Főiskola tanára. (Ju. jun.)
11. 14. Megállapodás megyei rendőri és önkormányzati szervekkel, mely szerint a Nemzetközi Rendőrszervezet emlékhelyet léltésít. (Jkr. máj. 14., aug. 14.)
12. 18. Járvas János fegyveres formagyakorlattal, Borbás József 3 pontos küzdelemben szerepelt eredményesen a Zen Bu Ken Kempó Karate sportszervezet nyílt országos hareművészeti bajnokságán. (N. máj. 15.)
13. 23. A Jásztánc Alapítvány jótékonyági bálja a Művelődési Központban. (Ju. máj.)
14. 24. Az egy. képviselőválasztás győztese: Szekeres Imre (MSZP) lett. Listán bejutott Járvas István alpolgármester (FIDESZ-MPP) (Ju. jun., Népsz. Máj. 25., N. máj. 25., 26.,Jkr. máj 25., 26.,Népszabads. Máj. 26.,)
15. 26. Jászapáti és Jászkisér képviselő-testületeinek együttes ülésén döntöttek a közösen létrehozott Jászmű Kft, értékesítéséről. (Öjkv. Máj. 26.)
16. 8. 31. Gyermeknap a Városi Könyvtár és Művelődési Központ szervezésében, melyet közel 50 szervezet, iskola, vállalkozás segítségével támogatott.. (Ju. júl.)
17. 31. 57 gyermek részvételével első áldozás a római katolikus templomban. (Ju. jún.)

Június

18. 1. A zongoratanfolyam évzáró koncertje. (Ju. máj.)
19. 6. Az István Király Ált. Iskola iskolanapja: kopjafa-koszorúzás, középkori udvar, kulturális bemutatók, vetélkedők, lovasbemutatók. (Ju. máj.)
20. 8. András Miklós és Túri György helyi festők kiállítása. (Ju. jún.)
21. 13. A Jászapáti Néptáncgyűttes a békéscsabai országos minősítőn megszerezte a Kiválóan minősült együttes címet kapott. (Ju. júl.)

¹ Összeállította: Friczné Urbán Magdolna

22. 16. A Jászapáti Templomért Alapítvány létrehívása, a kuratórium elnöke a Vágó Pál Ált. Iskola igazgatója: Molnár László lett. (Jkr. jún. 16., R. jun., 99/febr., JH. febr.)
23. 20. A Városi Könyvtár országos rejtvényfejtő versenye. (Ju. jún.)
24. 20. Átadták a 17 millió Ft-ért felújított Postahivatalt. (Ju. jun.)
25. 22. Nagyszülők és unokák hagyományörző tábor a könyvtárban. (Ju. jún., Öjkv. 6/98., N. jún. 16.)

Július

26. 1. Farkas András a megyei önkormányzati és közigazgatási díjban részesült. (N. júl. 2.)
27. 6. A Jászkör Egyesület napközis sporttáborát szervezett. (Ju. máj. különszám)
28. 16. A Jász Alkotók Közössége nyári alkotótáborában 11 festő, fafaragó, üvegfestő és öt tanítvány dolgozott. (Ju. júl., Jkr. júl. 16.)
29. 18. Aratóünnep. A programból: kézműves bemutató, játszóház, kézi és gépi aratás, aratási ételek kóstolója, a néptánc együttes bemutatója, arató felvonulás. Este pedig a Művelődési Központban aratóbált rendeztek. (Ju. júl., Öjkv. 6/98., N. júl. 17., Jkr. júl. 20.)
30. 23. A Virágos Jászapátiért pályázat eredménye: Győztesek: a Szőlő utca, az Alvégi söröző és az Idősek Otthona. Tiszta, rendes lakóház címet: Boros Istvánné - Vasvári u. 2/a és Urbán Istvánné Jászkapitány u. 25 kapott. (Ju. szept.)
31. 30. A Jásztánc Alapítvány néptánc gálát rendezett melyen a Zartonk Táncegyüttes (Jereván) is vendégszerepelt (Jkr. júl. 30., N. júl.30.)

Augusztus

32. 1. Az Önálló Óvodai Intézmény vezetője Mihályi Istvánné lett. (Öjkv. 6/98)
33. 8. Az abádszalóki strandlabdarúgó tornát Jászapáti csapata nyerte. (Jkr. aug. 10.)
34. 15. A Rusvai család találkozója. A közel 300 főt számláló, 1605-ig hiteles családfővel rendelkező familia tagjainak találkozója. (Öjkv. 8/98., Jkr. máj. 26, máj. 29., N. júl. 18., R. jun., aug., okt.)
35. 20. Szent István napi ünnepségen adták át a Jászapáti Városért díjat Tajti Erzsébetnek a Jásztánc Alapítvány elnökének, a Város Diszpolgára címet Győri Gyula ny. gimnáziumi tanár kapta. (Ju. aug., szept., Öjkv. 8/98. N. aug. 18.)
36. 21. Apáti vigasságok. A programból: kézműves vásár és játszóház, kiállítás a 20 éves Jászapáti Néptánc Együttesről, táborútz. A néptánc műsorban a szlovákiai Ragyolc, a Jártató együttes valamint 5 gyermek néptánc csoport mutatkozott be. (Ju. aug., Öjkv. 8/98, N. aug. 18.)
37. 22. Apáti nevű települések találkozóján 7 helység képviselői vettek részt. A programból: az ausztriai testvérváros Grafenstein fűvészenekarának vendégszereplése, ökörsütés, népművészeti vásár, a Jászapáti Néptánc Együttes jubileumi műsora. (Ju. aug., szept., Öjkv. 6/98, 8/98., N. aug. 18., R. okt., R. dec.)
38. 28. Az Ipari, Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakképző Iskola új épületének és a Mészáros Lőrinc Gimnázium új kollégiumának átadása. Az intézményeket Szekeres Imre egy. képviselő és Iváncsik Imre a Jász- Nagykun-Szolnok Megyei Közgyűlés elnöke avatta fel. (Öjkv. 8/98. Ju. szept., Jkr. aug. 28., 29., N. aug. 29.)

Szeptember

39. 1. A szakközépiskolák országos tanévnyitója, vendég: Benedek András OM helyettes államtitkár. (Jkr. szept. 1., N. szept. 1.)
40. 7. A CÉSZ helyi szervezete romanapot szervezett. A programból: kispályás focitorna, kulturális bemutató, este cigánybál. (Öjkv. 7/98. Jkr. szept.8., N. szept. 8.)
41. 12. Nosztalgiabál a Junior együttes közreműködésével. (Ju. szept.)
42. 19. Bagi Imre fafaragásainak és textilipari makettjeinek kiállítása (Ju. szept., Jkr. szept. 11.)
43. 24. Átadták az István Király Ált. Iskola eltérő tantervű tagozatának felújított épületét. (N. szept. 26.)
44. 26. A Kamillánus Közösség jótékony célú bálja. (Ju. Szept.)

45. 29. Vágó Pál konferencia a budavári önkormányzat dísztermében a festőművész halálának 70. évfordulója alkalmából. (N. szept. 1. Jkr. szept. 3.)

Október

46. 4. A Tatabányán rendezet országos Kempó karate nyílt bajnokságon a jászapáti Vágó Pál DSK versenyzői 21 bajnoki címet, 24 második és 18 harmadik helyezést értek el. (Ju. nov.)
47. 9. Élő koncert keretében mutatták be a Jászsági zöld erdőben c. kazettát. (Jkr. szept. 28., okt. 6.)
48. 13. Szabó Lajos (MSZP) polgármesterjelölt nyugdíjas fóruma (N. okt. 13., 14., Jkr. okt. 13., 14.)
49. 15. Az Idősek Otthona új épülettel bővült, 12 millió Ft ráfordításával 8 új szobát hoztak létre, így 21 fővel bővült az intézet befogadóképessége. (Ju. nov.)
50. 17. A 3. Housi kupa 98 kempó karate versenyén a Jászapáti Fekete Sárkányok eredményesen szerepeltek. (Ju. nov.)
51. 18. Ismét Török Sándor lett Jászapáti polgármestere. A 13 fős önkormányzat új tagjai: Pócs János vállalkozó és Kiss János iskolaigazgató. (Ju. nov., N. okt. 19., Jkr. okt. 20.)
52. 18. Kisebbségi önkormányzat megalakulása. Tagjai: Farkas, András, Balogh Erika, Kállai Ernő, Farkas László és Oláh Flórián, valamennyien a CÉSZ tagjai. (Ju. nov., N. okt. 20. Öjkv. 10/98. JH. jan.)
53. 25. Olaszországban szerepelt a Jászapáti Vágó Pál DSK karate szakosztálya, ahol nyolc aranyérem mellett megnyerték a csapatversenyt is. (N. okt. 21, Jkr. Okt. 29, Ju. nov., dec.)
54. 30. Megnyílt a Frikandó Fogadó, amelyben négy 2 ágyas szoba és egy kétszobás 4 fős apartman, egy 40 személyes étterem valamint egy 40 személyes söröző áll a vendégek rendelkezésére. (Ju. dec.)

November

55. 14. A zenés könyvtári esték sorozat vendégei: Gerencsémé Szeverényi Ilona cimbalom-
művész és tanítványai. (Ju. nov.)
56. 20. Agrárforum a Somos András Mezőgazdasági Szakképző Iskolában az Európai Unió agrárrendszere a gyakorlatban címmel. (Ju. nov., Jkr. nov. 17., N. nov. 21.)
57. 25. Korszerű táplálkozást népszerűsítő rendezvény az ÁNTSZ és az Ipari Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakképző Iskola rendezésében. (Öjkv. 11/98.)
58. 30. A Penny market átadása. (Öjkv. 10/98)

December

59. 5. A megyei népdalversenyen első helyezést ért el Fekete Zoltán gimnazista. (Jkr. dec. 7.)
60. 6. Adventi hangverseny a Jászok Egyesülete és a Római Katolikus Egyházközség szervezésében. A bevételt a templom felújítására ajánlották fel. Közreműködtek: Ferencz Éva és Budai Ilona énekművészek. (Öjkv. 11/98. Ju. 99/jan.)
61. 18. A Somos András Mezőgazdasági Szakképző Iskola szalagavató bálja. (Ju. dec.)
62. 19. A gazdakör tanácskozásának vendége: Tamás Károly, a FVM államtitkára. (Jkr. dec. 19.)
63. 20. Tánc a hóban c. karácsonyi ünnepi műsor a Jásztánc Alapítvány szervezésében. (Ju. dec.)
64. 21. A Vöröskereszt által szervezett véradáson 81 résztvevő 30 liter vért adott. (Ju. 99/jan.)
65. 23. Karácsonyi koncert a Rác Aladár Zeneiskola szervezésében. (Ju. dec.)
66. 29. Az Év sportolója: Csillik Dávid tájfutó, az Év edzője: Nagy Hints István karatemester, az Év szakosztálya: Vágó Pál DSK Kempó Karate szakosztálya lett. (Öjkv. 11/98., JH. jan.)

1999

Január

67. 1. Jászapáti Hirmondó c. önkormányzati havilap megjelenése (JH jan.)

68. 1. Az önkormányzat iparüzési adó bevezetéséről döntött. (JH febr.)
69. 8. Borbás Piroska Zsuzsa festményeinek és Vincze Lászlóné sókerámiáinak kiállítása. (Ju. jan.)
70. 16. Farkas András lett a Cigányok Érdekvédelmi Szövetsége megyei elnöke (Jkr. jan. 16., 18)
71. 19. A gazdakör ülésén Járvás István egy. képviselő az agrártámogatásokról, Mihályi István iskolaigazgató a felnőttképzésről, Tajthy József a Mezőgazdasági Szövetkezet elnöke a gazdanapokról adott tájékoztatást. (Ju. febr.)
72. 21. A Magyar Kultúra Napjának vendégei: Kalmár Magda operaénekes, Sellei Zoltán előadóművész és Hegedűs Valér zongoraművész. (Ju. jan., JH. jan, febr.)
73. 27. A JABE rajzpályázat kiállítása, megnyitotta: Szalkári Rózsa festőművész. (Jkr. jan. 27., 29., N. jan. 27.,29.)
74. 30. Király Franciska kézimunkáiból kiállítása. (Ju. jan., N. jan. 30. Öjkv. 5/99. Ju. márc.)
75. 30. Az István Király Ált. Iskola jótékony célú bálja. (Ju. jan., JH. jan., Öjkv. 5/99)
76. 31. Abonyi István falugazdász agrárfóruma. (N. jan. 30.)

Február

77. 2. Donkóné Birkás Erzsébet és Tajti Erzsébet Lyonba utaztak az Eurexpo rendezvényeire. (N. jan.)
78. 3. A Jászsági Önkormányzatok Szövetségének ülése. Öjkv. 5/99.)
79. 10. Nagypál Csaba az országos játékevetői keret tagja lett. (N. febr.10., Jkr. febr.10.)
80. 15. Török Dóra 1. helyezést ért el, a megyei diákolimpián. (JH. febr.)
81. 15. Közmeghallgatás. Az önkormányzat elfogadta az 1999-es költségvetést. (Ju. márc., Öjkv. 3/99., JH. márc.)
82. 18. Az Ipari Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakképző Iskola szalagavató bálja a . (Ju. febr.)
83. 27. A JABE jótékony célú bálja a . (Ju. febr. Öjkv. 5/99.)

Március

84. 12. A polgárórség közgyűlése. (Öjkv. 5/99.)
85. 20. Az Énekő Ifjúság területi bemutatója. (Ju. márc., JH. márc.)

Április

86. 1. A hatósági állatorvosok: Rozsi Gábor és Gyurcsik G. László. (Öjkv. 6/99)
87. 9. Tavaszindító Gazdanapok. A programból: bemutatók, szakmai konferenciák, díjugratás, fűvós és majorette bemutató. (Ju. ápr. ápr. 10. 13., Öjkv. 6/99., JH. ápr.)
88. 10. Jászsági polgárőrök találkozója. (Ju. ápr.)
89. 18. Földes Menyhért plébános aranymiséje. (JH. ápr.)
90. 20. A Föld Napja. Előadást tartott: Kékesi Olga orvos, környezetvédő. (Ju. ápr.)
91. 20. A Jászapáti és Vidéke ÁFÉSZ közgyűlése. (Öjkv 6/99)
92. 21. Városi kórusok találkozója (Öjkv 6/99)
93. 24 Jászsági szavalóverseny az MSZP szervezésében. (Ju. ápr.)
94. 28. A Mozgássérültek Egyesülete Jászapáti Csoportjának taggyűlése. Napirendek: a város közbiztonsága és szociális ellátottság helyzete. (Öjkv. 7/99., JH. ápr.)
95. 30. Somos Agrárnapok. Megnyitó: Búsi Lajos a megyei közgyűlés elnöke. A programból: bemutatók, kiállítások, termékkóstolók, szakmai tanácskozások, falugazdák fóruma. (N. ápr. 21, Ju. ápr.)

JÁSZBERÉNY²

² Összeállította: Hasznos Rozália

1988. június

96. 2-3. Jászberény vendégei voltak: Yazd város polgármestere, Irán magyarországi nagykövete és iráni gazdasági szakemberek. (Öjkv. 98.jún.24.)
97. 9. Kazinczy-díjat kapott Gömöri Árpád a Klapka György Szakközépiskola tanára nyelvművelő munkájáért. (J.98.jún.20.)
98. 9. Pedagógus napi ünnepség, (vas-, gyémánt- és arany diplomás pedagógusok köszöntése - aktív pedagógusok kitüntetése. (J.98.jún.20.)
99. 13-14. A vechtai kiállításon és kulturális fesztiválon 10 kézműves és iparos, valamint a Jászság Népi Együttes képviselte Jászberényt. (J.98.júl.11.)
100. 24. A képviselőtestület soros ülésén intézményvezetőket választottak (a Klapka Gy. Ipari és Szakmunkásképző igazgatója Dézsi Zoltán, a Városi Könyvtár vezetője Szabó Jánosné, az Állat-és Növénykert igazgatója Sárközy Tamás lett, a Déryné Művelődési Központ élén megerősítették Sas István megbízatását.) (J.98.júl.11.)
101. 24. A Matáv Rt. megvásárolta a Jász-Telt a külföldi tulajdonosoktól. A Gazdasági Versenyhivatal ezt az üzletet később megvétózta. (J.98.júl.11.)
102. 26. A polgármester vacsorával egybekötött megbeszélésen vendégül látta a legtöbb adót fizető 25 vállalkozót. (Öjkv.98.aug.26.)
103. 26. Tisztújító közgyűlést tartott az Építőipari Szövetkezet, Novotni Jánosné újraválasztották igazgatói tisztségében. (J.98.júl.11.)
104. 27. A szabadtéri színpadon tartották az Omega-Korg tehetségkutató verseny elődöntőjét. (J.98.júl.25.)

Július

105. 1. Köztisztviselők Napja, s a Semmelweis Nap alkalmából köztisztviselőket s egészségügyi dolgozókat tüntettek ki. (J.98.júl.11.)
106. 5. Holocaust emléknap az Izraelita Temetőben. (Öjkv.98.aug.26.)
- 4-10. Utánpótlás kézilabda világfesztivál (Coppa Interamnia) Teramóban. Az MDST-Bercsényi-Jászberény leánycapat első helyezett lett. (J.98.júl.25.)
107. 8-22. A Barkóca Gyermektáncegyüttes a francia Bretagne-ban vendégszerepelt. (J.98.aug.15.)
108. 30-aug.2. A Bercsényi úti tornacsarnokban a Jász Expon bemutakoztak a jászszági cégek, vállalkozók. (J.98.júl.25.)
109. 31-aug.9. A Jászberényi Nyár rendezvény-sorozata zajlott a városban. (J.98.aug.15.)

Augusztus

110. 1. Országos BMX verseny a városi stadionban a JSE BMX Szakosztály rendezésében. (J.98.aug.15.)
111. 1-2. Rétsági Gyula Nemzetközi Utánpótlás Labdarúgótorna a JSE-Vasas rendezésében. (J.98.aug.15.)
112. 8-9. Jász Kupa Nemzetközi Görkorcsolyaverseny az Érparton a JSE-Balczó DSE rendezésében. (J.98.aug.15.)
113. 16-17. Leégett az Electrolux-Lehel Bosch üzeme. (J.98.aug.29.)
114. 18. A megyeházán átadták a Jász-Nagykun-Szolnok Megyéért, a Jász-Nagykun Szolnok Megyei Közművelődési, a Jász-Nagykun-Szolnok Megye Tudományos Díját - több jászberényi kitüntetettnek. (J.98.aug.15.)
115. 20. Szent István napi ünnepség, szónok: Tamás Károly FM államtitkár. Jászberény Díszpolgára címet Székely András nyugdíjas orvos és Kármán Antal az Aprítógépgyár vezérigazgatója kapta. Öten Apponyi emlékérmeket kaptak. (J.98.aug.29.)

Szeptember

116. 1. Műsoros könyvbemutató a Hamza Múzeumban Hamza Dezső Ákos verseskötetéből. (J.98.szept.12.)
117. 2. A Polgári Szövetség három pártja döntést hoz közös képviselőjelöltek indításáról a közelgő önkormányzati választásokon. (J.98.szept.12.)
118. 10. Bemutatta önkormányzati képviselőjelöltjeit az SZDSZ. (J.98.szept.26.)

119. 12. Közlemény jelenik meg a Magyar Demokrata Néppárt Jászberényi Csoportjának megalakulásáról. A helyi szervezet vezetője Papp István. (J.98.szept.12.)
120. 15. A portelki tagiskolában átadták a számítógépes tantermet. (J.98.szept.26.)
121. 16. Sajtótájékoztatót mutatták be az MSZP önkormányzati képviselőjelöltjeit. (J.98.szept.26.)
122. 22. A Jászmedia Kht. tulajdonosi közgyűlése jóváhagyta, hogy az Antenna-Hungária Rt továbbadja a kábeltelevíziót a PR-TRIÓ Kft-nek. (J.98.szept.26.)
123. 27. Részvételi rekord született a XVII. Lehel Futófesztiválon, amelyet a Lehel Hűtőgépgyár Szabadidő Bizottsága rendezett. (J.98.okt.10.)
124. 29. Déryné emlékünnepeket tartottak a Jász Múzeumban. Déryné Emlékplakettet kapott Németh József a Portelki Pávakör vezetője és Pál Mihály a Jártató zenekar vezetője. (J.98.okt.10.)

Október

125. 4. Hetedik alkalommal rendezték meg a Hajta-50/80 országos Hajta kerékpáros teljesítménytúrát. (J.98.okt.10.)
126. 12. Két új háziorvosi rendelőt adtak át. (J.98.okt.22.)
127. 12. Ünneplés keretében új számítógépes szaktantermet adtak át a Nagyboldogasszony Katolikus Ált. Iskolában. (J.98.okt.22.)
128. 16. Pályaavató ünnepség keretében átadták az új görkorcsolyapályát. (J.98.okt.22.)
129. 18. Helyhatósági választások: Harmadszorra is Magyar Levente lett Jászberény polgármestere. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közgyűlés tagjai lettek: Magyar Levente, Kis Zoltán (SZDSZ) és Stanitz Károly (MSZP). (J.98.okt.22.)
130. 21. Forgács István jegyző a Magyar Köztársaság Ezüst Érdemkeresztje kitüntetésben részesült. (J.98.nov.7.)
131. 22?. Czigány Istvánt, az 56-os Szövetség Jászsági Szervezetének elnökét a "Honvédelemért" II.osztálya címmel tüntették ki. (J.98.nov.21.)
132. 22-24. A Fiuggiban (Olaszország) rendezett Nemzetközi Nyílt Harcművészeti Bajnokságon a Klapka DSE három arany, kilenc ezüst érmet szerzett. (J.98.nov.7.)
133. 23. A Ferencesek terén felavatták az 1956-os emlékművet, avatóbeszédet Fónay Jenő a POFOSZ elnöke mondott. A Jászberény város Díszpolgára címet Potemkin Károly kapta, aki 1956-ban a Jászberényi Járási és Városi Nemzeti Forradalmi Bizottság elnöke volt. (J.98.nov.7.)
134. 28. Megtartotta alakuló ülését az új képviselőtestület. Magyar Levente polgármester letette a hivatali esküt. Alpolgármesterek: Stanitz Károly és Tamás Zoltán lettek. (J.98.nov.7.)

November

135. 7. A JSE-Jászcross Motoros Szakosztálya 1. helyezést ért el az országos bajnokságon. (J.98.nov.21.)
136. 7. A Jászság Népi Együttes Víz utcai székházában megalakult a Jászberényi Hagyományörző Együttes a jászsági táncok, zene és szokások ápolására. (J.98.nov.21.)
137. 9. Megtartotta alakuló ülését Jászberény Cigány Kisebbségi Önkormányzata. (J.98.nov.21.)
138. 12. Öt új számítógéppel megnyílt a Városi Könyvtárban az internet kuckó. (J.98.nov.21.)
139. 14. A Bercsényi úti tornacsarnokban ünnepelte alapításának 50. évfordulóját a Kossuth Szövetkezet. (J.98.nov.21.)
140. 16. A Vöröskereszt jászberényi szervezete képzőművészeti kiállítást rendezett, a műveket árverésre bocsátották, a bevételt az árva gyermekek karácsonyi megajándékozására fordították. (J.98.nov.21.)
141. 18. Orvostörténeti, gastroenterológiai kiállítás nyílt a Jász Múzeumban. Rendezője: Kazsuba Attila főorvos. (J.98.nov.21.)
142. 21. Második alkalommal került sor a Vállalkozói Szféra Estélye c. rendezvényre, Az év vállalkozója a régióban-díjat Kármán Antal az Aprítógépgyár Rt vezérigazgatója kapta. (J.98.dec.5.)
143. 21-22. A Szekszárdi Országos Néptáncfesztiválon a Jászság Népi Együttes fesztiváldíjas lett, a Jártató zenekar nívódíjat kapott. (J.98. dec.19.)
144. 23. A franciaországi Saint Pol de Leon városának küldöttsége Jászberénybe látogatott. (Öjkv.98.dec.14.)
145. 29-30. A Maci Alapítvány küldöttsége Vechtában a fogyatékos gyerekek nevelését tanulmányozta. (Öjkv.98.dec.14.)

December

146. 5. Első alkalommal rendezte meg a CÉSZ jászberényi szervezete a cigányok Kulturális Hagyományőrző Napját. (J.98.dec.19.)
147. 9. Tisztújító taggyűlést tartott az MSZP jászberényi szervezete. A szervezet vezetőjévé Balogh Bélát választották. (J.98.dec.19.)
148. 9. A Néprajzi Múzeumban adták át a Magyar Köztársaság jó tanulója, jó sportolója kitüntetését. Három jászberényi, Kármán Zsófia karate, Huszár Erika és Huszár Ágnes gör- és gyorskorcsolyázók kapták a kitüntető címet. (J.98.dec.19.)
149. 14. A képviselőtestület a Sáros András Közalapítvány új elnökének megválasztotta Kármán Antalt az Aprítógépgyár Rt vezérigazgatóját. (J.98.dec.19.)

1999.

Január

150. 1. Fülöp Lászlónét nevezték ki Sass Miklós nyugdíjba vonulása után az OTP jászberényi fiókja igazgatójának. (J.99.jan.30.)
151. 1. A PR-TRIÓ Kft tulajdonába kerül a Jász Tv és a Rádió Jászberény.(J.98.dec.5.)
152. 1. Megszületett az első jászberényi ÁB-Aegon bébi, Finta Zsófia. (J.99.jan.16.)
153. 9-10. A békéscsabai Országos Szőlőtáncfesztiválon Kocsán László Aranysarkantyú, Kuli Orsolya és Urbán Mária Aranygyöngy minősítést kapott. A Jászság Népi Együttes többi versenyzője különdíjakban részesült. (J.1999.jan.30.)
154. 12. A Városi Könyvtárban megnyílt Benyó György jásztelki festőművész és jászberényi tanítványa Kurucz Attila kiállítása. (J.99.jan.16.)
155. 14. Megnyílt a Lehel Vezér Gimnázium iskolagalériájának 10 éves, jubileumi kiállítása Szántai Katalin fotóiból. (J.99.jan.30.)
156. 16-17. A Balczó DSE gyorskorcsolyázói egyéniben és csapatban is megnyerték a rövidpályás gyorskorcsolya vidék bajnokságot. (J.99.jan.30.)
157. 21. A Magyar Kultúra Napját alkalmából mutatták be a Hamza Múzeumban Maleticsné Riba Magdolna Gy.Riba János élete és festészete c. monográfiáját. A Déryné Művelődési Központban a városi ünnepségre került sor.(J.99.jan.30.)
158. 22. A Magyar Kultúra Napján Jász-Nagykun-Szolnok Megyéért díjat kapott a Barkóca Gyermekek Néptáncgyűjtés és Vuics István festőművész. (J.99.febr.13.)
159. 22. 99 évesen elhunyt a Jászság festője, Gecse Árpád. (J.99.jan.30.)
160. 28. Ünnepelesen átadták Jászberény Tűzoltóparancsnokság új gépjárműfecskeendőjét. (J.99.febr.13.)
161. 29. Lukács István Jászberény rendőrkapitánya 21 gazdálkodó szervezet vezetőit tájékoztatta a rendőrség munkájáról. (J.99.febr.13.)

Február

162. 3. A JÖSZ Jászapátiban tartott ülésén a Jászság polgármesterei a Jászsági öntözőcsatorna, az Észak-Alföldi régió kérdésével foglalkoztak. (J.99.febr.13.)
163. 9. Az Electrolux-Lehel Hűtőgépgyárba látogatott Staffan Carlsson svéd nagykövet. (J.99.febr.13.)
164. 13. A Déryné Művelődési Központban tartották meg a X. Jász Bált. A bálanya Hortiné Bathó Edit volt, díszvendég: Bordás György operaénekes. (J.99.febr.17.)
165. 13-14. A Magyar Köztársaság utánpótlás Országos Rövidpályás Gyorskorcsolya bajnokság szegedi döntőjén 7 arany érmet nyertek a Balczó DSE versenyzői. (J.99.febr.27.)
166. 24. Rendkívüli testületi ülésen döntött a Jászkürt sorsáról az önkormányzat. A kiadói jog megtartása mellett a Tuti-Peso Bt. kapott megbízást a terjesztésre. (J.99.febr.27.)

Március

167. 7. A Jászberény 77 jégkorong csapata az OB I-es bajnokság ezüstérmese lett. (J.99.márc.13.)
168. 19. A Maci Alapítvány óvodába látogatott Göncz Árpádné a Kézenfogva Alapítvány kuratóriumának elnöke. (J.99.márc.26.)

169. 20. A Déryné Művelődési Központban rendezték meg az Éneklő Ifjúság jászberényi hangversenyét. (J.99.márc.26.)
170. 26. Megjelent hetilapként új formában a tértítésmentes Jászkürt első száma. A szerkesztőség is új helyre költözött. (J.99.márc.26.)

Április

171. 3. Város Napja - Közszolgálati Életmű-díjat kapott Debreczeni Gyuláné Katona Irén főorvos, Piffkó János pedagógus és Emel Józsefné a polgármesteri hivatal dolgozója, Közszolgálati Nívódíjban részesült Rózsahegy Györgyné nővér, Sas István a DMK igazgatója és Pócz Zoltánné a polgármesteri hivatal munkatársa. (J.99.ápr.17.)
172. 3. Város napi rendezvények. Ünnepi szónok: Magyar Levente polgármester és Katona Tamás történész. A Városi Bíróság falán felavatták Máté György a forradalom szereplőit ábrázoló domborművét. Pro Urbe kitüntetést kapott Bajtai Attila patológus-főorvos. A Sáros András Alapítvány Jászberény Város Kultúrájáért díját Bedőné Bakki Katalin kapta. (J.99.ápr.10.)
173. 9. Az MSZP jászberényi szervezete az országos rendezvény részeként "Párbeszéd Napja" elnevezéssel találkozót rendezett. (J.99.ápr.17.)
174. 10. Sportbált rendezett a DMK-ban a jászberényi Röplabda Klub. (J.99.ápr.17.)
175. 20. Magyar Zene Évezrede műveltségi vetélkedő megyei döntője a DMK-ban. Az LVG csapata bejutott az országos döntőbe. (Ójvk.99.ápr.28.)
176. Megnyílt Velkeiné Pócz Ilona kiállítása Budapesten, a Vasas Művészegyüttes székházában. (J.99.ápr.24.)
177. 24. A DMK-ban megnyílt a Fejér Mária Díszítőművészeti Szakkor jubileumi kiállítása. (J.99.ápr.24.)
178. 26. A Városháza dísztermében adták át az 1998-as teljesítmények alapján a Sport leg-díjakat. A Jászberény Város Sportjáért elismerést Ugrin György az ALURAD-JTKF edzője kapta. (J.99.máj.1.)
179. 26-30. A Gróf Apponyi Albert Ált. Iskola vendége volt Conselvéből egy diákcsoport pedagógusok kíséretében. A két iskola igazgatója testvériskolai kapcsolat felvételében állapodott meg. (J.99.máj.22.)
180. 29. A Szociális Intézet új részleggel, a volt Tejkezelő felújított épületével bővült. (J.99.máj.1.)
181. 30. Az MSZP Európa Klub c. rendezvényének első vendége Nyers Rezső közgazdász, politikus volt. (J.99.máj.1.)

Május

182. 1 Négy és fél órásról napi 16 órás adásra tért át a Trió Rádió. (J.99.máj.1.)
183. 3. A Jászberényi SE új elnöke: Tamás Zoltán alpolgármester. (J.99.máj.8.)
184. 5. Harrach Péter szociális és családjogi miniszter adta át a Római Katolikus Egyházi Szeretetszolgálat otthonának felújított részét. (J.99.máj.8.)
185. 6. Pálffy Margit Márai Sándor irodalmi estje a Jász Múzeumban. (J.99.máj.15.)
186. 7. A Belvárosi Ált. Iskola Székely Mihály tagozata megemlékezett névadójáról. A Székely Mihály Alapítvány díját Sas Veronika és Szabó Zoltán kapták. (J.99.máj.15.)
187. 7-13. A Belvárosi Ált. Iskola tanári delegációja a HS/OS Vechta Süd testvériskola vendége volt. (J.99.máj.29.)
188. 8. Nyolcadik alkalommal rendezték meg a Hajta 50/30 gyalogtúrát. (J.99.máj.15.)
189. 9. Rekordnagyságú résztvevővel zajlott a XVIII. Lehel Futófesztival. (J.99.máj.15.)
190. 15. A Nemzeti Múzeum kertjében átadták az Év Múzeuma díjat. Az egyik kitüntetett a Jász Múzeum lett. (J.99.máj.22.)
191. 19. Orbán Viktor miniszterelnök és Michael Treschow az Electrolux vezérigazgatója átadta az újjáépített hűtőgépgyártó üzemcsarnokot. (J.99.máj.22.)
192. 21. A FIDESZ-Magyar Polgári Párt Jászberényi Szervezete Kovács Györgyöt választotta a szervezet elnökévé. (J.99.jún.5.)
193. 21. A Gépipari Tudományos Egyesület (GTE) megalakulásának 50. évfordulójáról ünnepi ülésen emlékeztek meg a Tanítóképző Főiskolán. (J.99.máj.29.)
194. 27. Ezredvégi pillanatok címmel megnyílt a Jász Múzeumban Tarpai Zoltán fotóriporter kiállítása. (J.99.máj.22.)

195. 27. Tizedik alkalommal emlékeztek meg a Gróf Apponyi Ált. iskolában Vásárhelyi Istvánról. A Vásárhelyi emléklakett kitüntetettjei: az ünnepséget rendező iskola és Bánkúti Károly a gyöngyösi Mátra Múzeum munkatársa. (J.99.máj.29.)

196. 29-30. Természettudományi diákszimpoziumot rendezett a Lehel Vezér Gimnázium és az Élővíz Természetvédelmi Egyesület. (J.99.jún.12.)

197. 30. Istentisztelettel, a II. világháborús emlékműnél koszorúzással ünnepelték a Hősök Napját. Beszédet Szádvári János és Babucs Zoltán hadtörténész mondott. (J.99.jún.5.)

198. 31-jún.7. Hattagú önkormányzati delegáció járt Magyar Levente polgármester vezetésével Sedaliában, Jászberény testvérvárosában. (J.99.jún.12.)

JÁSZFÉNYSZARU³

1998

Május

199. 1. Kedvezően bíralták el Jászfényszaru ipari park létesítésére benyújtott igényét. =NI. június 6., június 18., Jkr. július 10.
200. 2. Regionális hulladékártoló és kábeltévé hálózat megvalósításának lehetőségéről tanácskoztak a Jászsági Önkormányzatok Szövetsége soros ülésén. = NI. május 18.
201. 1. Hagyományos majális a Sportpályán a Sportegyesület szervezésében. = Mf. május 8. p.
202. 6. Vetélkedő Jászárokszálláson "Jászok és a Jászság" címmel. A versenyen eredményesen szerepelt Jászfényszaru két csapata. = Mf. május 3. p.
203. 22. A BLNT egészségnevelési vetélkedője alsó tagozatos tanulóknak. = Mf. július 4. p.
204. 24. Az egy. képviselő választás II. fordulóján a lakosság 40,7 %-a jelent meg. Kis Zoltán (SZDSZ) győztes jelöltre leadott érvényes szavazat 1117 (61,1 %). = Mf. május 1. p.
205. 29-30-31. Jászok találkozója a redemptió tiszteletére. A rendezvény fővédnöke Göncz Árpád köztársasági elnök. Jászfényszaru első Díszpolgára, Penczner Pál Amerikában élő festőművész kitüntetése, Ézsiás István, a XX. század első Jászkapitányának beiktatása, a Jászságért Díj átadása Molnár István jászszentandrási helytörténeti kutatónak. A rendezvény szombat délelőtti programjain francia diákok is részt vettek. = Mf. május 1. p., június 1., 4., 5., 7. p., Jkr. május 9., június 2., NI. május 29., május 30., június 2.

Június

206. 9. Az Újszilváson megrendezett lovasbajnokságon (Pünkösdi Kupa) Nagy Tibor és Pintér Ildikó 3. helyezést érnek el stafétában. = NI. június 5.
207. 5. A BLNT egészségnevelési vetélkedője a felső tagozatos tanulók részére. = Mf. július 4. p.
208. 6. Amerikai diákkórus vendégszereplése a BLNT szervezésében. = Mf. június 5. p.
209. 12. Győriné Czeglédi Márta polgármester fogadása az Ált. iskola legeredményesebb tanulóinak. A Fair Play-díj kitüntetettje: Bordás Anna 8. a osztályos tanuló. = Mf. június 3. p.
210. 15-20. Mesetábor Cserépváralján. = Mf. június 2. p., szeptember 5. p.
211. 20. Jótékonysági est a beteg gyermekek gyógyításáért Farkas Bertalan szervezésében. = Mf. június 6. p.

Július

212. 5. Kerékpártúra Balatonalmádiba Szakali János vezetésével. = Mf. augusztus 5. p.
213. 8. A Pusztamonostorral közös beruházásban épülő szennyvíztisztító műszaki átadása. = Mf. július 1., 3. p., Jkr. július 9.
214. 18-24. A Fényszaruiak Baráti Egyesületének honismereti tábora. = Mf. augusztus 4. p.
215. 27-aug. 1. A Fényszaruiak Baráti Egyesületének lovastábora a Szűcs Mihály Huszárbandérium szervezésében. = Mf. augusztus 5. p.

³ Készítette: Sugár Istvánné

Augusztus

216. 2-9. Hittantábor Kemencén. = Mf. augusztus 5. p.
217. 4. A Fényszaruiai Baráti Egyesületének Borostyán táncklubjának edzőtábora Nagyvisnyón. = Mf. augusztus 5. p.
218. 8. A 38 évvel ezelőtt megalakult cigány táncegyüttes találkozója a Cigány Kisebbségi Önkormányzat szervezésében. = Mf. július 6. p.
219. 14. A templom mellett befejeződik a Selmeczi László által vezetett régészeti ásatás. = Mf. szeptember 4. p., Jkr. augusztus 17.
220. 20. Jászfényszaru Város Önkormányzat Képviselő-testülete Jászfényszaruért kitüntetést adományozott Győriné Czeglédi Márta és Radics Flórián részére, a Jászfényszarun a közszolgálatáért kitüntetést Folyó Lászlóné, Nagy Lajosné és Kohári András vehették át. = Mf. augusztus 1. p.
221. 25. Jászsági cigányok kulturális és sportnapja a J-N-Sz. Megyei Cigányok Független Érdekvédelmi Szervezete rendezésében. = Mf. július 6. p.
222. 28. Hívek zarándoklata a lengyelországi Czestochowába. = Mf. szeptember 2. p.

Szeptember

223. 27. A Mozgássérültek Országos Egyesületének hagyományos évzáró ünnepe. = Nl. szeptember 28.
224. Az Ált. iskolában a gyerekek birtokba veszik a nyelvi labort. = Mf. október 5. p.
225. 6. Tanévnyitó szentmise a templomban. Közreműködött a gödöllői Premontrei Gimnázium énekkara. = Mf. szeptember 2. p.
226. 11. Jász-Nagykun-szolnok Megyei rendőr-őrsparancsnokok első találkozója. = Mf. szeptember 5. p., Jkr. szeptember 12, Nl. szeptember 12.
227. 13. Búcsú szentmise a belsőleg megújult templom megáldása. A szertartást Deli János apát folytatta le. = Mf. október 4. p.
228. 17. Helyi közművelődési tanács megalakítását kezdeményezi a BLNT. = Mf. október 10. p.

Október

229. A FÉBE kezdeményezésére felújítják a Lehel úti kőkeresztet. = Mf. október 4. p.
230. 2. Lakossági fórum Kis Zoltán ögy. képviselővel. = Mf. szeptember 3. p., október 5. p.
231. 25. A Csörsz Vezér Cserkészcsapat új tagjainak fogadalomtétele a templomban. = Mf. december 2. p.
232. 18. Önkormányzati választások 1999. = Mf. augusztus 1. p., szeptember 1. p. és Melléklet 1-4. p., október 1-2-3. p., Jkr. október 8., október 20., Nl. október 19., október 20.
233. 30. Az új képviselő-testület alakuló ülése. = Mf. november 1. p.

November

234. Az ipari park kiépítésére 46 millió forint pályázati támogatást nyert a város. = Jkr. december 2., Nl. 1999. január 18.
235. A BLNT képviselői kétnapos rendezvényen vesznek részt Bécsben. = Mf. 1999. január 5. p.
236. 5. A Cigány Kisebbségi Önkormányzat alakuló ülése. = Mf. november 1. p.
237. 6. A Jászsági Önkormányzatok Szövetségének újjáalakuló ülése. = Jkr. november 5., november 9.
238. 15-16. Adományok gyűjtése a kárpátaljai árvízkárosultak megsegítésére. = Mf. november 2. p.
239. 20. Erzsébet-napi népművészeti és kézműves vásárt rendez a BLNT. A Népfőiskolai Társaság jubileumi közgyűlése. Kovács Béláné Pető Magdolna elnök Gratia-lapot ad át a társaság munkáját segítőknél. = Mf. október 5. p., december 5. p., 1999. január 2. p., Jkr. november 12., november 19., november 23., december 2.
240. 26. Kistérségi gyermekvédelmi konferencia a Városházán. = Mf. december 7. p., Nl. november 26.
241. 27. Chikán Attila gazdasági miniszter látogatása. Elkészült a kétmilliomodik Samsung tévé. = Mf. december 3. p., Nl. július 4., Nl. november 28., Jkr. november 28.

December

242. 2. Az 1998. évi Jászsági Évkönyv bemutatója a Városháza dísztermében. = Mf. december 8. p., 1999. január 3. p., Jkr. november 28., december 8.

243. 5. Jubileumi közgyűlést tart a FÉBE. Megemlékeznek a Falumúzeum megnyitásának 30. évfordulójáról, kiállításon mutatják be a régi fényszarui iratokat, nyomtatványokat, fotókat, a Városi Könyvtár gyűjteményében található helytörténeti szakdolgozatokat, pályamunkákat. Tóth Tibor elnök kitüntetésekkel ad át az egyesület munkáját segítő személyeknek. = Mf. december 2. p., 1999. január 5. p., Nl. szeptember 22., december 7., december 9., Jkr. december 2., 7.

244. 7. Tartós élelmiszerek gyűjtése a kárpátaljai árvízkárosultak megsegítésére. = Mf. december 6. p.

245. 12. A jászkiséri Apáról-fiúra találkozón Jászfényszarut Erdei Gábor képviseli. = Mf. 1999. január 6. p.

1999

Január

246. A Városi Könyvtár mini-galériájában kiállításon kerül bemutatásra a Kiss József Helytörténeti Gyűjtemény néhány értékes korabeli okirata. = Mf. január 1. p.

247. 14. A BLNT és Jászfényszaru Város Önkormányzata regionális oktatási fórumot rendez. Meghívott: Szemkeő Judit OM államtitkár. = Mf. január 2. p., Jkr. január 3. Jkr. és Nl. január 15., Nl. január 21.

248. 23. Jótékonyági rendezvényen szerepel az Iglice gyermek néptáncgyűttes Budapesten a Vajdahunyad Várában. = Mf. február 5. p.

Február

249. 1. Megalakul a Jászfényszarui Drámapedagógiai Műhely a BLNT tagozataként. = Mf. április 4. p.

250. 6. Kálban elhunyt Rubint Zoltán jászfényszarui származású ny. plébános. = Mf. február 1. p.

251. 20. Megtartják a hatodik FÉBE-bált. = Mf. február 2. p., Nl. február 22.

252. 27. Kisiskolások Téltemető ünnepe az alsós munkaközösség szervezésében. = Mf. március 4. p.

253. 28. A BLNT szervezésében mentálhygiénés családóvó kurzus kezdődik. = Mf. február 5. p.

Március

254. A Vakok és Gyengénlátók klubja nőnapra ünnepséget szervez, újjá választják a vezetőséget. = Mf. március 5. p.

255. 13. Nemzeti ünnepünk tiszteletére megemlékezés a Petőfi-szobornál, általános iskolások műsora a művelődési házban. = Mf. március 1. p.

256. 29-30. Húsvéti hagyományőrző foglalkozást szervez gyerekeknek a BLNT. = Mf. február 5. p., április 2. p.

257. 29-31-ápr. 1. A BLNT Drámapedagógiai Műhelye szervezésében Kovács Andrásné drámajáték foglalkozásokat vezet általános iskolás gyerekeknek. = Mf. március 4. p., április 2. p.

Április

258. 2. A Tavaszi Hadjárat országos emléktúra részeként megrendezik az 1849-es Hatvani csata imitációját a város önkormányzata, a FÉBE és a Szűcs Mihály Huszárbandérium szervezésében. = Mf. március 1. p., április 3. p., Jkr. és Nl. április 3.

259. 3. Országos táncverseny a művelődési házban. = Mf. március 6. p.

260. 10. Ünnepélyes keretek között jelentik be az alapítók az Iglice Folklór Kulturális Alapítvány létrejöttét. = Mf. április 1. p., 4. p.

261. 18. A BLNT meghívására koncertet ad a templomban a gödöllői Premontrei Gimnázium énekkara. = Mf. március 4. p., április 2. p.

JÁSZJÁKÓHALMA⁴

1998

Július

262. 4. Múzeumavatás - Fodor István Ferenc polgármester bemutatta a helytörténeti kiállítást a helybeli érdeklődőknek és a XXVI. Honismereti Akadémia 200 részvevőjének. (N 98 júl. 4.)
263. 7. A Gubicz András Gazdakör vendége volt Járvás István egy. képviselő. (N 98 júl. 7.)
264. 23. Elszármazottak találkozója (Fodor István Ferenc N 98 júl. 23.)

Augusztus

265. 6. Testvér településekre látogató Jákóhalmiak. (Fodor István Ferenc N 98 aug. 6.)

Szeptember

266. 3. Emlékezés Borbényi Olivérre – a honismereti szakkör egyik alapítójára. (Fodor István Ferenc N 98 szept.3.)
267. 18. Könyvtárpártoló önkormányzat pályázaton közel 1 millió Ft támogatást nyert a könyvtár. (N 98 szept. 18.)

Október

268. 6. Gyertyás felvonulás az aradi vértanúk emlékére. (N 98 okt. 6.)
269. 12. Megerősítette dobogós helyét az újonc Jákóhalma – a megyei I. osztályban. (N 98 okt. 12.)

November

270. 18. 35 éve alakult meg a honismereti szakkör mely ma Horváth Péter nevét viseli. (N 98 nov. 18)
271. Önkormányzati választások, ismét Fodor István Ferenc lett a polgármester.

1999

Január

272. 14. 94 éves korában elhunyt Fejes István, aki a honismereti szakkör legidősebb tagja volt. (N 99 jan. 14.)
273. 28. Polgármesterek kapitányréti tanácskozása a régióról. (N 99 jan.28.)
274. 30. A Jákó-kertbarát klub hagyományos pampuskasütő versenye. (N 99 jan. 30.)

Február

275. 22. Farsangi pite – a Horváth Péter Honismereti Szakkör rendezvénye. (N 99 febr. 22.)

Március

276. 13. Nyugdíjas klubok találkozója és nőnap ünnepsége. (Saját felj. 99 márc. 13.)

Április

⁴ Összeállította: Kiss Béláné

277. 15. Lovas felvonulás a tavaszi hadjárat emlékére. Vendég: Boros Imre PHARE programért felelős miniszter.

Május

278. 5. Jászok Napja. Jászfákóhalmáért kitüntetést kapott Szabari István és a Jákó kertbarát kör, Jászfákóhalma Díszporgára címmel László István Pétert tüntették ki. (N 99 ápr.15., máj. 7.) (Saját felj. 99 máj. 5.)

279. 10. Kivégzett mártírokra emlékeztek. 1919 máj. 8-án az abonyi református temetőben végezték ki Dohy Gábor jákóhalmi jegyzőt. (N. 99 máj. 10.)

280. 14. Roma nap, melynek keretében volt Ki Mit Tud-ot rendeztek, este cigánybált tartottak. (Saját felj. 1999 máj. 14.)

281. 26. A község a Kihívás Napján saját kategóriájában 59 település közül országosan a második lett. (Saját felj. máj. 26.)

282. 30. Ötödik alkalommal rendezték meg a varjasi találkozót. (Saját felj. 99 máj. 30.)

Június

283. 23. A Mária immaculata szobor helyreállítására 2 millió 900 ezer Ft-ot nyert az önkormányzat a NKÖM pályázatán (Saját felj. 99 jún.23.)

JÁSZKISÉR⁵

1998

Május

284. Megjavították a református templom tornyát. (Ki. 98.jún.)

285. Befejeződött a mozi felújítása. (Ki. 98.jún.)

Június

286. A munkanélküliek számára szervezett kertészeti átképzést az Önkormányzat és a Külkapcsolatok Baráti Egyesülete. (Kis. Jkr. 98. jún.18.)

287. A cigánygyermek Kéknefelejcs klubja és a Cigány Önkormányzat 182 000 Ft támogatást kapott. (Cjkv. 98. jún.23.)

288. 17 utca vízhálózatának bővítéséről döntött, ebtartási rendeletet fogadott el és gyermekjóléti szolgálatot alapított az Önkormányzat. (Öjkv. 98. jún.25.)

Július

289. A honismereti szakkör fogadta a XXVI. Országos Honismereti Akadémia résztvevőit. (Ki. 98. aug.)

290. A Cigány Önkormányzat 50 000 Ft-ot nyert roma-nap rendezésére. (Cjkv. 98.júl. 21.)

291. A Szökkenők csoport Törökországban vendégszerepelt. (Ki. 98.aug.)

292. Az országos honismereti pályázaton Gulyás Albertné II., a honismereti szakkör IV. díjat nyert. (Ki. 98. aug.)

Augusztus

293. Niederlenzi küldöttség látogatása. (Ki. 98. aug.)

⁵ Összeállította: Szakál Jánosné

294. Csekő Józsefné Katona Klárát 9 unokája, 17 dédunokája és 3 ükunokája köszöntötte 100. születésnapján. (Jkr. 98. aug.8.)
295. A Gyermekek-és Diákönkormányzat tagjai Kóspallagon táboroztak. (Ki. 98. szept.)
296. Az Abádszalókon az Erős emberek 6. pénzdíjas versenyén Kazinczi Ferenc 2. helyezést ért el. (Ki. 98. szept.)
297. Az V. Nemzetközi gyermeknéptánc fesztivál. (N. 98. aug.15.)
298. Az első országos Váltvaforogató szántóverseny. A versenyt Kókény József helyi versenyző nyerte meg. (N. 98. aug.22.)
299. Megszüntették a 4. sz. orvosi körzetet. (Öjkv. 98. aug.27.)
300. Gál András nyugalmazott tanár részére a képviselő-testület Jászkisér Díszpolgára címet adományozott. (Öjkv. 98. aug.27.)
301. 11-17. között 16 cigánygyermek táborozott Balatonszemesen. (Cjkv. aug.18.)
302. 29-én Roma Nap. A könyvtár állománya a Cigány Önkormányzattól kapott 191 db könyvvel, 18 db folyóirattal, 19 db hangkazettával bővült. (Cjkv. 98. szept.15., Jkr. 98. aug.31.)

Szeptember

303. A helyi Cigány Önkormányzat 4000 Ft-os támogatásban részesített 11 továbbtanuló cigánygyermeket. A Csete Balázs Ált. és Szakiskola cigánytanulói részére 26 000 Ft-ot szavazott meg a testület. (Cjkv. 98. szept.16.)
304. Mezei őrszolgálat megszervezése. (Öjkv. 98. szept.24.)

Október

305. 10-én a Pendzsom Néptáncgyesület hagyományosan rendezett. (Ki. 98. nov.)
306. 23-én ünnepélyes eskütétel. Az új polgármester Hajdú László, képviselők: Bajzásné Tóth Klára, Balogh László, Balogh Ibolya, Csillik Ferenc, Gál András, Gócza Zoltán, Kiss Lajos, Kovács Károly, Menyhárt Ferencné, Mike Miklós, Papp János, Szüle Andrásné és Szüle Katalin lettek.
307. Megtartotta alakuló ülését a Cigány Önkormányzat. A testület elnöke: Ajtai Ferenc, tagjai: Balogh András, Suki Izidor, Tallósi Sándor, Túró Zoltán lettek. (Cjkv. 98. okt.28.)

November

308. A Népjóléti Minisztérium kistérségi pályázatán az Önkormányzat 3,7 millió forintot nyert az idősek napközi otthona felújítására. (Jkr. 98.nov.6.)
309. Államiságunk 1000. évfordulója alkalmából pályázaton nyert 200 000 forintból emlékparkot létesítenek a művelődési ház előtt. (Öjkv. 98. nov.25.)
310. 20-án a Kossuth téri óvoda szülői munkaközösség szabadtéri játékok beszerzése érdekében jótékonyági estet rendezett. (N. 98. nov.26.)

December

311. 12-én 23 csoport és 7 egyéni fellépő részvételével tartották meg a 9. Apáról-fiúra népi gyermekjáték bemutatót. (Jkr. 98. dec.11., Ki. 99. jan.)
312. 22-én a Cigány Önkormányzat a művelődési házban karácsonyi ünnepséget rendezett. (Jkr. 98. dec.23., Ki. 99.jan.)

Január

313. A könyvtár állománya 966 kötetrel gyarapodott, melyhez a költségvetésen kívül 451.000 Ft-ot nyertek pályázaton. (Ki. 99.)
314. Berente Judit a Salt Lake Cityben rendezett XI. Szervátültetettek Téli Világjátékán csapatban 3 arany és 5 ezüst érmet szerzett. (Ki. 99.)
315. A Pannon GSM Rt antennatornyot állít fel a településen. (Öjkv. 99. jan.28.)
316. A Művelődés Házának új vezetője február 1-től Balogh György művelődésszervező. (Öjkv. 99. jan.28.)
317. Március 1.-el Buda Sándort nevezik ki aljegyzőnek. (Öjkv. 99. jan.28.)
318. Jászkisér címerét elhelyezik a Megmaradás Falán Ópusztaszeren. (Öjkv. 99. jan.28.)

Március

319. A református egyház A legszebb templomkert és A legszebb temetőkert pályázaton egyaránt díjat nyert. (Ki. 99. márc.)
320. A katolikus templomban ökumenikus istentiszteletet tartott Kishonthy István plébános és Somodi Lajos nagytiszteletű úr. (Ki. 99. ápr.)
321. Visszafordíthatatlan károkat okozott a belvíz Csete Balázs szülőházában. (N. 99. márc.27.)
322. A Tűzoltó Egyesület kiemelt közhasznú társaságként tulajdonába vette az általa eddig is használt, de önkormányzati tulajdonban lévő eszközöket. (Öjkv. 99. márc.25.)

Április

323. Múzeumi működési engedélyt kapott a Csete Balázs Helytörténeti Gyűjtemény. (N. 99. ápr.8.)
324. 8-13 között a svájci Aargau kanton pedagógus küldöttsége járt tapasztalatcserén a községben. (Ki. 99. máj.)

Május

325. 1-től bevezetik a szervezett szilárd hulladék gyűjtését és szállítását. (Öjkv. 99. márc.25.)
326. Utak és járdák rendbetételére 3 millió forintot különített el az önkormányzat. (N. 99. máj.8.)
327. Számítógépes adatfeldolgozás bevezetése az orvosi rendelőben. (N. 99. máj.12.)

Rövidítések:

Mf	= Mi újság Fényszarun?
Jkr	= Jászkun Krónika
Nl	= Új Néplap
J	= Jászkürt
Jh	= Jászapáti Hírmondó
Jkr	= Jászkun Krónika
Ju	= Jász Újság
Ki	= Kisér
N	= Új Néplap
Népsz.	= Népszava
Népszabads.	= Népszabadság
Öjkv	= önkormányzati ülés jegyzőkönyve
Cjkv	= cigány önkormányzat jegyzőkönyve
R	= Redemptio

Tárgymutató

ÁB-Aegon bébi	152	
Adó	68	
Alkotótábor	8	
Állat-és növénykert	100	
Állatorvosok	86	
Apáról-fiúra találkozó	245, 311	
Apáti nevű települések találkozója	37	
Apáti vigasságok	36	
Apponyi Emlékérem	115	
Aranygyöngy, Aranysarkantyú minősítés	153	
Aranymise	89	
Aratóünnep	29	
Barkóca Gyermektáncgyűttes	107, 158	
Belvárosi Ált. Iskola	186, 187	
Bérmálás	5	
BLNT	203, 207, 208, 228, 235, 239, 247, 249, 253, 256, 257, 261	
BMX-verseny (országos)	110	
Bretagne	107	
Búcsú (egyházi)	227	
Cigány (kisebbségi) Önkormányzat	52, 137, 218, 236, 287, 290, 302, 303, 307, 312	
Cigánybál	40, 280	
Cigányok Érdekvédelmi Szövetsége (CÉSZ)	40, 52, 70, 146	
Cigányok Kulturális Hagyományőrző Napja	146	
Conselve	179	
Csete Balázs Ált. és Szakiskola	303	
Csete Balázs emlékház	321	
Csete Balázs Helytörténeti Gyűjtemény	323	
Csörsz Vezér Cserkészcsapat	231	
Déryné emlékünnepe	124	
Déryné Művelődési Központ	100, 157, 164, 169, 174, 175, 177	
Diákolimpia	80	
Díszpolgári cím	35, 115, 133, 205, 300	
Egyházak, templomok	3, 22, 60, 89, 216, 225, 227, 231, 250, 283, 284, 319, 320	
Electrolux-Lehel	113, 163, 191	
Élővíz Természetvédelmi Egyesület	196	
Első áldozás	17	
Emlékpark	309	
Éneklő Ifjúság	85, 169	
Építőipari Szövetkezet	103	
Észak-alföldi Régió	162	
Európa Klub	181	
Európai Unió	4, 56	
Az Év Múzeuma cím	190	
Az Év sportolója	66	
Az Év VállalkozójaDíj	142	
1848-as Emléktábla	172	
Falugazdász	76, 95	
FÉBE	214, 215, 217, 229, 243, 251, 258	
FIDESZ MPP Jászberényi Szervezete	192	
FKgP	6	

A Föld Napja	90
Frikandó Fogadó	54
Gazdakör	62, 71
Gépipari Tudományos Egyesület	193
Görkoresolya	112, 148
Görkoresolyapálya	128
Gróf Apponyi Albert Ált. Iskola	179, 195
Gróf Apponyi Albert Ált. Iskola portelki tagiskola	120
Gubicz András Gazdakör	263
Gyermeknap	16
Gyermeknéptánc fesztivál	297
Gyerektábor	210, 214, 215, 216, 295, 301
Gyorskoresolya	156, 165
Hajta-túrák	125, 188
Hamza Múzeum	116, 157
Hangverseny	18, 47, 60, 65, 92, 169, 261
Hatvani csata (imitáció)	258
Holocaust emléknap	106
Horváth Péter Honismereti Szakkör	266, 270, 272, 275
Hősök Napja	197
Idősek Otthona	49, 308
Iglice Gyermeknéptáncegyüttes	248, 260
Internet	120, 127, 138
Intézményvezető kinevezése	32, 100, 316
Ipari, Kereskedelmi Szakképző Iskola	38, 57
Ipari Park	199, 234
Irodalmi est	185
Iskolanap	19
István király Ált. Iskola	19, 43, 75
JABE	73, 83
Jákó Kertbarát Klub	274, 277
Jártató Zenekar	124, 143
Jász Alkotók Közössége	28
Jász Bál	164
Jász Expo	108
Jász Múzeum	124, 141, 185, 190, 194
Jász Tv	151
Jászapáti	1-95
Jászapáti és Vidéke ÁFÉSZ	91
Jászapáti Hírmondó	67
Jászapáti Néptáncegyüttes	21, 36
Jászapáti Templomért Alapítvány	22
Jászapáti Városért Díj	35
Jászberény	96-198
Jászberény Város Sportjáért díj	178
Jászberényi Hagyományörző Együttes	136
Jászberényi Nyár 98	109
Jászberényi Röplabda Klub	174
Jászberényi Tanítóképző Főiskola	193
Jászfényszaru	199-261
Jászfényszaruért-kitüntetés	220
Jászfényszarui Drámapedagógiai Műhely	249, 257
Jászjákóhalma	262-283
Jászjákóhalma Díszpolgára	277
Jászjákóhalmaért kitüntetés	277

Jászkapitány	205	
Jászkisér		15, 24, 284-327
Jászkisér Díszpolgára	300	
Jáskör Egyesület		1, 27
Jáskürt (újság)	166, 170	
Jásmédia Kht	122	
Jásmű Kft		15
Jász-Nagykun Szolnok Megye Tudományos Díja		114
Jász-Nagykun Szolnok Megyéért Díj		114
Jász-Nagykun Szolnok Megyei Közművelődési Díj		114
Jász-Nagykun Szolnok Megyei Közgyűlés	129	
Jászok Napja	277	
Jászok találkozója		205
Jászság Népi Együttes	99, 143, 153	
Jászságért Díj	205	
Jászsági cigányok kulturális-és sportnapja	221	
Jászsági Évkönyv		242
Jászsági Önkormányzatok Szövetsége (JÖSZ)	78, 162, 200, 237	
Jászsági öntözőcsatorna	162	
Jáztánc Alapítvány	13, 34, 63	
Jász-Tel Rt		101
Jégkorong		167
Jótékonyági bál rendezvény	13, 44, 75, 83, 140, 211, 248, 310	
JSE és szakosztályai	110, 111, 112, 132, 135, 156, 165, 183	
Kamilliánus Közösség	44	
Kapitányréti tanácskozás		273
Karate	12, 46, 50	
Kazettabemutató		47
Kazinczy-díj	97	
Kéknefelejcs Klub		287
Képviselőtestület		134, 233, 306
Kézilabda		106
Kiállítás		20, 36, 42, 69, 73, 74, 140, 141, 154, 155,
176, 177, 194, 243, 246		
Kihívás Napja	281	
Kitüntetések, díjak		105, 114, 115, 124, 130, 131, 148, 158, 171,
172, 178, 186, 195, 209, 220, 243, 277, 292		
Klapka György Ipari és Szakmunkásképző	100	
Kossuth Szövetkezet	139	
Költségvetés	81	
Könyvbemutató		116, 157, 242
Könyvtár (Jászkisér)	302, 313	
Könyvtárpártoló önkormányzat	267	
Közmeghallgatás		81
Közművek		213
Közszolgálati Nívódíj	171, 220	
Köztisztviselők Napja	105	
Külkapcsolatok Baráti Egyesülete	286	
Ladarúgás		111
Lakossági fórum		3, 230
Lehel Futófesztivál		123, 189
Lehel Vezér Gimnázium		155, 175, 195
Lovassport		206
Maci Alapítványi Óvoda		145, 168
Magyar Demokrata Néppárt Jászberényi Csoportja		119

Magyar Köztársaság Ezüst Érdemkeresztje	130
A Magyar Köztársaság Jó Tanulója, Jó Sportolója kitüntetés	148
Magyar Kultúra Napja	72, 157, 158
Majális	201
Március 15	255
Megmaradás Fala (Ópusztaszer)	318
Mészáros Lőrinc Gimnázium	38
Mezőőrök	304
Mozgássérültek Egyesülete	94, 223, 278
Mozi	285
MSZP Jászberényi Szervezete	121, 147, 173, 181
Múzeumavatás	262
Művelődés Háza	316
Nagyboldogasszony KatÁltfisk	127
Nagyszülők és unokák... tábor	25
Nemzetközi Rendőrszervezet (Emlékhely)	11
Népdalverseny	59
Népművészeti-és kézműves vásár	239
Niederlenz	293
Nyugdíjas klub	276
Oktatási fórum	247
Október 6. - ünnepség	268
Október 23-i ünnepség	133
Országgyűlési képviselő	3, 6, 7, 38, 230
Országgyűlési képviselő választás	6, 14, 204
Orvosi rendelő	126, 299, 327
OTP-Jászberényi Fiók	150
Önkormányzati választás	51, 117, 118, 121, 129, 232, 271, 306
56-os Emlékmű	133
56-os Szövetség Jászsági Szervezete	131
Pedagógus Nap	98
Pendzsom Néptáncegyület	305
Penny Market	58
Polgári Szövetség	117
Polgármesterek	102, 134, 162, 209, 220, 271, 306
Polgármesterválasztás	48, 51, 129, 271, 306
Polgárőrség	84, 88
Portelki Pávakör	124
Postahivatal	24
PR-TRIO Kft	122, 151
Pro Urbe kitüntetés	35, 172, 220
Pusztamonostor	213
Rádió Jászberény	151
Régészeti ásatás	219
Rendőrség	161, 226
Rétsági Gyula...Utánpótlás labdarúgótorna	111
Római kat.Egyházi Szeretetszolgálat Otthona	184
Romanap	40, 280, 290, 302
Rác Aladár Zeneiskola	65
Rusvai család találkozója	34
Saint Pol de Leon	144
Samsung gyár	241
Sáros András Közalapítvány	149, 172
Sedalia	198
Semmelweis Nap	105

Somos Agrárnapok	95
Somos András Mg.Szakképzőiskola	56, 61
Sport leg-díjak	178
Sportbál	174
Sporttábor	27
Strandlabdarúgás	2, 33
Számítástechnika	120, 127, 138, 327
Szántóverseny	298
Szavalóverseny	93
Székely Mihály Alapítvány	186
SZDSZ	118
Szent István napi ünnepség	35, 115
Szervátültettek Téli Világjátéka	314
Szociális Intézet	180
Szökkenők csoport	291
Szűcs Mihály Huszárbandérium	215, 258
Táncverseny	259
Tavaszdíjító Gazdanapok	87
Tehetségkutatás	104
Teramo	106
Testvériskola	179
Tourinform Iroda	8
Trió Rádió	182
Tuti-Peso Bt.	166
Tűzoltó Egyesület	322
Tűzoltók	160
Vágó Pál Ált. Isk.	9, 10
Vágó Pál DSK	46, 53, 66
Vágó Pál konferencia	45
Vakok és Gyengénlátók Klubja	254
Vállalkozói Szféra Estélya	142
Varjasi találkozó	282
A Város Kultúrájáért díj	172
Város Napja	171, 172
Városi Könyvtár	246
Városi Könyvtár és Információs Központ	100, 138, 154
Városi Könyvtár és Művelődési Központ	16, 23, 25
Vásárhelyi István emlékűnnepség	195
Vechta	99, 145, 187
Véradás	64
Vetélkedő	4, 9, 175, 202, 203, 207
Viktórió Pizzéria	2
Virágos Jászapátiért	30
Vöröskereszt	64, 140
Yazd (város)	96
Zarándoklat	222
Zenés könyvtári esték	55